Proprietatea Bibliotecii
Universității Iași
II-1629

1ex

LUIS DE OTEYZA

TEZAURUL LU
CUAUHTEMOC

ROMAN

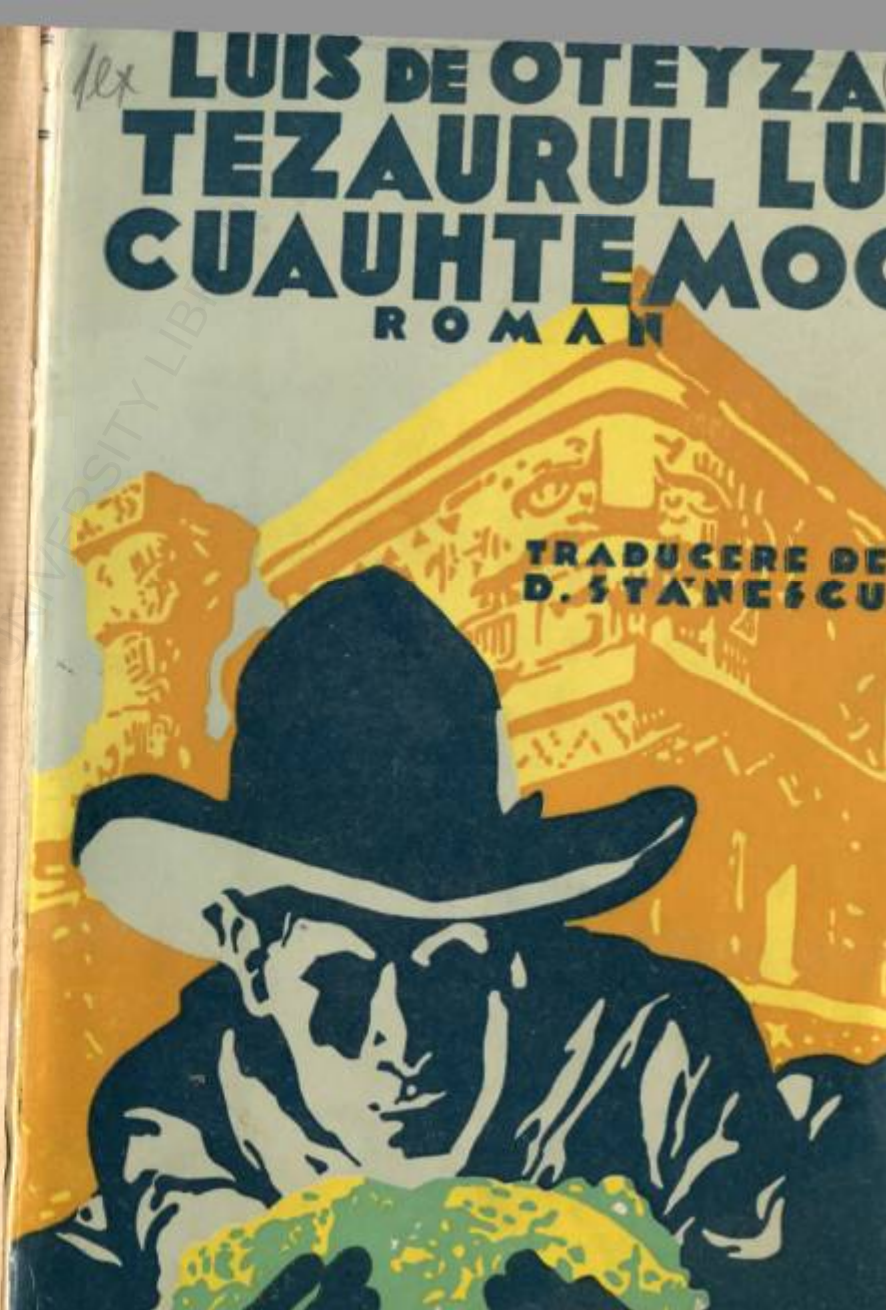

TRADUCERE DE
D. STĂNESCU

BCU CLUJ / UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

LUIS DE OTEYZA

TEZAURUL LUI CUAUHTEMOC

ROMAN

TRADUCERE DIN LIMBA SPANIOLA
DE
DUMITRU I. STĂNESCU

București
Editura ziarului „Universul".—Str. Brezoianu, 23—25
1 9 3 6

26 JUN. 1936
Biblioteca [illegible]
alt 9675

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

I

Am făcut America. S'ar părea că spun o aberaţie, totuşi, este adevărat. Şi, întrucât sunt hotărît să spun adevărul curat, îl voiu spune chiar cu un galicism, deoarece aşa reiese mai clar. Mai întâi de toate, eu nu sunt literat. Insă, chiar dacă aşi fi, aşi avea precedentul criticului clasic care „pentru mai multă claritate" vorbea în greceşte. Imitându-l, deci, încep şi eu în franţuzeşte: **j'ai fait l'Amerique.**

Absolut exact. Pentrucă am plecat din Europa fără nici o pesetă, şi după trei luni numai, m'am întors cu multe, cu atât de multe, în cât valorau cât o enormă grămadă de dolari! Şi asta este ceeace numesc francezii a face America.

Mărturisesc, deci, că am făcut-o. Ar fi şi inutil s'o neg, pentrucă a ajuns proverbial că banii

nu se pot ascunde. Ba, din contră, strălucesc cu atât mai mult la acela care nu-i avea niciodată înainte ! Şi cum cea mai mare sumă pe care o aveam eu în Spania, era de trei sute de pesete la întâi ale fiecărei luni.... In adevăr, o astfel de sumă ajunsese să-mi plătească mie **La Jornada,** marele rotativ madrilen, după triumful grevei redactorilor, pentru majorarea salariilor ! Aşa că vă puteţi închipui câtă strălucire are acum aurul în mâinile mele. Aur, pe care îl justific că-mi aparţine cinstit, numai declarându-i proveniența americană.

In lumea Veche, după terminarea războiului mondial şi a marilor lui afaceri, nu se mai fac averi repezi, pe cale cinstită.

Insă la această mărturisire obligatorie, trebuie să adaug o explicaţie voluntară : cum am reuşit eu să fac o avere atât de mare, într'un timp atât de scurt. Pentru aceasta, mă apuc să scriu acum o carte destul de voluminoasă, lucrare desigur obositoare, însă nu superioară puterilor mele. Am spus dela început, cu o francheţă leală, că eu nu sunt un literat; însă, deasemeni am arătat că obişnuiam să scriu articole destinate publicităţii.

Bineînţeles, numele meu — Fernando Sanchez Altuna, servitor al lui Dumnezeu şi al dumneavoastră — n'a figurat niciodată la sfârşitul rândurilor mele înserate în ziare. Totuşi, asta se datora numai obiceiului folosit în presa spaniolă, de a nu se permite semnarea reportagiilor; această onoare fiind rezervată doar cronicilor şi bucăţilor literare. Altfel, cel mai mare număr de

cititori îl aveam eu, uneori mai mult decât toți cei cari semnau, la un loc. Ah ! când îmi cădea mie în mână câte o întâmplare interesantă și emoționantă!... Cu toate că n'am nevoie să anticip asupra celor ce sper că se vor vedea.

Pentrucă, întocmai așa, pline de interes și debordante de emoțiune sunt întâmplările prin care a trebuit să trec pentru cucerirea tezaurului ce am adus. Și, hotărîndu-mă să le fixez pe hârtie, cu destinația tiparului, atrag atențiunea că povestirea lor va constitui un adevărat roman de aventuri. Ceea ce scriu acum, și pentrucă azi o fac fără a mă mai ascunde sub anonimat, îmi va aduce, cu siguranță, gloria de a fi un autor popular.

Glorie care, în cazul de față, va veni ca un fel de adaus. Pentrucă scopul meu, scriind azi, nu este acela de a obține o astfel de faimă. Alta mai bizară... poate ! Fiindcă ceea ce-mi propun, în realitate, este, după cum am spus, să explic modul în care am făcut America. Există multe moduri de a se îmbogăți cineva, repede, explorând acele pământuri încă binecuvântate. Și, cum unul din ele, destul de ignobil, mi-ar putea fi atribuit și mie...

Odată cu aurul, eu mi-am adus de peste ocean și o soție care strălucește tot așa ca aurul, fiindcă chiar culoarea și strălucirea lui o au buclele ce-i încoronează frumusețea. Nu vreau, însă, ca cineva să creadă că afacerile mele s'au rezumat acolo la a mă căsători cu o bogătașe. Nu. Eu nu sunt nici unul din aristocrații aceia ruinați, care își vând blazoanele pentru a împodobi cu ele

fiica vreunui magnat plebeu, nici unul din exemplarele de rezistenţă castă europeană, care ajunge să-şi vândă propria-i carne pentru a potoli ardoarea furioasă a vreunei creole. Eu... şi consoartă bogată ? Aşi fi preferat să rămân sărac, o viaţă întreagă, continuându-mi meseria în familiara legiune a ziaristicii spaniole. „Mai bine pescar sărac...". Da ; aşi fi pescuit, mai bine, în Jarama şi aşi fi strigat pe străzile Madridului : „Peee....şte, de râu !"

Cât despre celelalte moduri în care s'ar obţine acelaş rezultat fericit, n'ar putea să-mi fie atribuite mie. Aşi nega, desigur, că am folosit vreunul din ele, pentrucă le detest pe toate. Şi, cum unul din cele mai uzitate mi s'ar putea atribui totuşi, pentrucă e imposibil să se bănuiască acel întrebuinţat de mine...

Voiu începe prin a spune că a căzut în desuetudine acela folosit de comercianţii săraci; acela de care se vorbeşte totdeauna în apologiile celor ce fundează aziluri, şcoli şi spitale după ce s'au înapoiat din America; acela de a intra într'un magazin, ca simplu băiat de prăvălie, şi de a cumpăra apoi întreaga întreprindere cu economiile salariului derizoriu multiplicate ca prin farmec. L-a scos din circulaţie inventarea caselor înregistratoare.

Se poate încă, şi continuă să fie practica artiştilor desinteresaţi, specularea momentului şi a perzistenţei ecoului. Aplauzele cari au răsunat dincoace de imensitatea oceanului, şi în timpuri hăt-îndepărtate, pe plajele americane au rezonanţe care durează mult; aşa că există posibili-

Biblioteca Centrală

tatea de a scoate parale bune din amintirea unei arte în agonie. Cum, însă, eu nu posedam nici o artă care să fi ajuns la agonie, cu greu mi-aşi fi putut permite să ofer ca actuale, triumfuri trecute. Nu ; aceasta nu era afacere pentru mine.

Şi nu erau afaceri pentru mine nici cele industriale şi financiare, care în republicele americane — republici cu numele, dar sultanate în realitate — impun pe oricine se oferă să împartă spoliaţiunea poporului cu generalii fără lauri sau cu doctorii fără ştiinţă care ocupă fotoliile preşidenţiale; aceasta, pentrucă despre finanţe eu ştiam numai atât : că cer o materie primă niciodată posedată de mine, iar cât despre industrie... pe mine mă preocupase totdeauna teama de a nu ajunge cavalerul ei.

Ar fi putut să fie, în schimb, dacă m'aşi fi decis eu să le fac, afaceri aparţinând meseriei mele. Acele serii de articole cu analogii pindarice, intervievuri a la Esop şi informaţiuni de fantezie desfrânată, care se colectează apoi, formând un volum, sau mai multe volume, după mărimea subvenţiei... Imi dau însă cuvântul de onoare, că modesta dar decenta mea pană n'a scris nici o singură linie dintr'o astfel de speţă deşartă.

Ah !... Şi n'am dat nici conferinţe. Afacerea cu conferinţele s'ar fi putut introduce, nu prea forţat, în limitele mele profesionale. Noi, ziariştii, ne considerăm ca făcând parte din clasa intelectuală; şi, membrii acestei clase, unde li se permite, dau şi câte o conferinţă. Şi câştigă.... câştigă bine. Eu, însă, aveam o teamă nedefinită de a înfrunta un auditoriu, căruia i-aşi fi curăţat

anticipat buzunarele. Probabil unde eram tocmai eu acela care ar fi trebuit să ascult !

Nu ; n'am întrebuinţat nici unul din modurile obişnuite de a face America, pe care le folosesc emigranţii moderni; ci unul mult mai nobil şi mult mai frumos; acela eroic al vechilor conchistatori. Modul acela care a făcut să figureze ca glorii naţionale un Pizarro, un Hernan Cortes, sau mai bine — fiindcă regiunea în care am activat eu a fost Yucatan — un Francisco de Montejo.

Afle-se, dar, că am făcut America luptând contra indienilor, pentru a le smulge, odată cu viaţa, tezaurele pe care le ţineau ascunse.

II

Bineînţeles, atunci când mă hotărîi să traversez Atlanticul, eu nu aveam planuri atât de magnifice. Cum călătoream precis într'o parte a Americii, unde nu mai există indieni... Eu mă duceam în Statele-Unite, unde rasa aboriginară s'a stins de mult, afară că nu posedase niciodată ceva care să fi valorat doi bani. Ideea de a fi asmuţit într'acolo pe spoliatorii de tezaure indigene, n'ar fi găsit nici pe timpul Conchistei, creer care s'o născocească.

Altă idee era, deci, aceea pe care o făurise creerul meu. Alta, opusă acesteia — aproape anacronică, i-aşi putea spune **anatopică**, — foarte adecuată locului şi mult mai adecuată momentului. In ţara cinematografiei tocmai se rezolvase problema filmelor vorbite. Şi eu mă gândisem că ele aveau să fie vorbite curând şi în spaniolește;

asta, ţinând seamă că cel mai important debuşeu al acestei producţiuni nord-americane, după cel de limbă engleză, era cel de limbă spaniolă. Eu eram castilian, şi încă din Burgos; pronunţam limba lui Cervantes cu o prozodie mai perfectă decât însuşi don Miguel; şi acesta nu fusese decât din Castilia Nouă. Aşa că îmi făcusem planul că acolo unde aveau să fie bine plătiţi spaniolii care vorbeau frumos, aveau să fie bani din abundenţă şi pentru mine.

Trebuie să spun dinainte, însă, pentru ca nu cumva vreuna din cititoarele mele să-şi facă iluzii imposibile, că eu n'aveam pretenţia să activez în faţa obiectivului. Fără să fiu un om urât, sau diform, eu nu am figura şi talia ce se cer unei „stele" masculine. Pretenţiunile mele nu ţinteau, deci, nici să înverzească laurii uscaţi pe mormântul lui Rodolfo Valentino, nici să eclipseze succesele pe cari le recolta Charles Farrel. Eu nu voiam să apar pe ecran, ci să mă văd în faţa microfonului, sau, mai bine zis, faţă în faţă cu aceia care aveau să vorbească înaintea lui.

După felul pitoresc în care s'au scris totdeauna scenariile filmelor mute, bănuiam cum aveau să fie declamate dialogurile celor vorbite. Şi credeam posibil, probabil, sigur, chiar sigur, da, că aveam să obţin un post principal la vreuna din casele de filme care aveau să-şi transpună operele în limba spaniolă, traducând cu exactitate aceste dialoguri şi îngrijind de perfecta lor dicţiune. Pentru un om ca mine, o asemenea îndeletnicire era foarte indicată pe atunci; şi este încă şi acum, pentrucă în cinematograf trebuie

să vezi, vreau să zic: să auzi, adică... să nu auzi... N'am să fac, însă o critică a actualității cinematografice, pentrucă... la urma urmei, nu mă mai interesează. Când ordinea cronologică a povestirii mele o va permite, voiu explica de ce n'am putut evita catastrofa pe care o presimțeam.

Ținându-mă de această ordine în mod riguros, trec să spun că ideii concepute am putut să-i adaog și un bilet de vapor gratuit dela Compania Transatlantica. Cu aceste două elemente plecai spre New-York, hotărît să cuceresc metropola Statelor-Unite, dela primul contact și să extind zona influenței mele, dela est la vest, peste lătăreața republică nord-americană, încercuind în domeniile mele și Hollywoodul,unde aveam să-mi așez reședința conchistei.

Lucrul mi se părea simplu și ușor.

Și la început așa părea să fie. Ca sborul nebunului acela din Sevila, care se aruncase cu niște aripi de hârtie din vârful Giraldei... Nefericita victimă a maniei aviatice „fusese foarte bine", însă numai până ajunsese cu capul de trotoarul pe care-și împrăștiase creerii !... Eu, călătorii în condițiuni admirabile, până la debarcarea în New-York.

Ziarul la care făceam serviciu îmi dedică un articol de despărțire scriind că plecam în calitate de trimis special pentru a informa cititorii, etc. etc., pentru care **La Jornada** făcuse totdeauna sforțările cele mai... etc., etc.... Asta era pentru cele trei sute de pesete lunar, pe care directorul convenise să mi le plătască și mai de-

parte, până când aveam să mă aranjez în State-le-Unite ; cu condiţia, bineînţeles, ca plasarea mea să nu fi întârziat prea mult ! Şi celelalte ziare din Madrid cu puţină invidie, şi cele din provincie cu oarecare admiraţie, reproduseră ştirea imediat, câteva — în redacţiile cărora aveam prieteni— adăogând că aveam să-mi îndeplinesc misiunea cu mare succes. Plecai deci, făcându-mi-se cele mai mari onoruri la care poate aspira un călător şi care constau în „a face să urle presa" cu anunţarea călătoriei lui.

Traversarea oceanului fu foarte fericită. Da ; foarte fericită. Aceasta este expresiunea exactă. **El Camisero,** un toreador de spectacole de iarnă căruia ignoranţa taurino-americană îi procurase un contract excelent pentru arena din Lima, inclusiv transportul în cabină de lux, ar fi zis că **„enprimera de primera se va primerisima".** Mare adevăr! Eleganta cabină şi tratamentul excelent de care mă bucurai în această clasă privilegiată pe **Cristobal Colon,** cel mai bun vapor al flotei noastre comerciale, mă făcură foarte fericit. Chiar şi azi când sunt aproape sătul de comodităţile şi char de rafinamentele vieţii, îmi aduc aminte cu duioşie cât de bine am trăit atunci. Oh ! acele zile de abundenţă şi de splendoare, venite după un trecut sărac şi obscur ca un semn al viitorului de bogăţie şi de strălucire !.... Da ; traversarea oceanului fu fericită, foarte fericită.

Câţiva pasageri pretenţioşi şi abuzivi până la extrem, se plângeau, totuşi, că vaporul merge

prea încet, întârziindu-le momentul coborîrii pe uscat. Eu nu înţelegeam cum se puteau plânge ei, când rămânerea cât mai mult timp pe vapor, pentru mine era o adevărată plăcere corporală şi spirituală.

In ce priveşte corpul, trebuie să spun că pe al meu, eu niciodată nu mi-l văzusem tratat cu atâta magnificenţă. In afară de saloanele decorate şi mobilate cum numai la teatru mai văzusem până atunci, aveam la dispoziţie o cabină superbă, nu mai mare, dar mult mai confortabilă de cât toate camerele de dormit dela pensiunile prin care locuisem până atunci. Şi-mi serveau nişte mâncăruri pe care mai înainte numai în somn le visasem, fiindcă afară de cele cu sos dela pensiunile amintite, doar la un banchet la Bombilla, unde fusesem trimis odată de ziar, mai văzusem menu-urile acelea a căror ornamentaţie este o bucată de merlan căreia i se încorporează amestecul acela picant numit salsa vinagreta. Mâncăruri suculente, care pe deasupra, mai erau şi foarte frecvente... Pentru un apetit totdeauna deschis ca al meu, venea tocmai bine la opt dimineaţa, cafeaua; la zece, un **tentempié**; la douăsprezece, dejunul; la patru, o gustare şi la unsprezece supeul. Vorba **„tratado a cuerpo de rey"** îmi fu, în sfârşit, comprehensibilă. Aşa mi se trata corpul pe elegantul transatlantic !

In ce priveşte partea spirituală nici în direcţia aceasta nu primisem niciodată atâtea satisfacţii. In micul oraş, în minuscula ţară, în continentul acela de proporţii reduse, pe care-l

constitue un transatlantic navigând, personalitățile cresc invers-proporțional cu dimensiunile materiale. Căpitanul trece drept un șef de stat, suveran absolut, peste care numai Dumnezeu mai dispune. Și odată cu căpitanul, atât de mare în grad, se ridică toți câți posedă vreo superioritate sau vreo semnificație oarecare. Este edificator cazul care se întâmplă cu o pasageră de o frumusețe obișnuită. Dacă nu se găsește pe vapor o altă femeie mai frumoasă, ea va fi încarnațiunea frumuseții. Venus în persoană, formată din nou din spumele mării. In mulțimea aceea de comercianți neintelectuali, eu eram singurul profesionist al condeiului, și grație faptului acesta, obțineam onoruri de scriitor ilustru. Imi măguleam sufletul cu tot felul de complimente și atențiuni.

Și mai era ceva. Tot timpul cât dură călătoria pe ocean, corpul și sufletul îmi tremurau de plăcere numai la gândul că pluteam pe valuri contra vântului și înfruntând imensitatea maritimă. Iar când, uzând de permisiunea de a mă urca pe puntea de comandă, cu care mă distinseră de restul pasagerilor, simțeam cum mi se împregnează pielea de saramură și mi se umflă plămânii de aer, mă copleșea o intensă plăcere fizică. O plăcere materială, bineînțeles. Insă o plăcere materială căreia i se adăuga și una imaterială, dublându-mi astfel intensitatea plăcerii, fiindcă, în mintea mea exaltată de atâta dispoziție bună, mi se părea că am pornit în marș de cucerire a unor pământuri virgine. Am

fost foarte fericit atunci, da, foarte fericit; atât de fericit cât poate fi cineva care călătorește plăcut și plin de iluzii.

Atâta fericire, însă, avea să dispară cât ce aveam să ajung în port. Inainte chiar de a ajunge în port : cât ce-l zării la orizont.

III

Ca o navă gigantică ce coboară pe Hudson la vale, așa se prezintă insula Manhatan. Se ascute întocmai ca prora unui vapor, iar primul și cel mai înalt dintre grupurile de sgârienori pare o punte de comandă, căreia monumentul ce se ridică în față îi servește de mascaron.

Oare, vaporul nostru mergea la abordaj contra acestui alt vapor colosal ?... La gândul că o asemenea nebunie ar putea să se întâmple, te apucă groaza. Și eu exact această impresie o avusei atunci când, odată intrați în apele jurisdicționale ale Statelor-Unite, între malurile Brooklinului New-Jerseyului văzui apărând înaintea ochilor mei prora New-Yorkului.

Dacă aș fi condus eu transatlanticul — debilă bărcuță, colac de salvare în voia valurilor, scândură plutitoare față de acea navă fantas-

tică, — aşi fi întors pe loc şi aşi fi pornit într'o fugă disperată pentru a încerca să scap de ciocnire, protejat de celaltă enormitate: imensitatea aproape nemărginită a Oceanului. Căpitanul lui **Cristobal Colon,** însă, era un marinar bătrân, obişnut să distingă vapoare de toate mărimile. Şi un om de realităţi, nu de năluciri. El îşi dădu perfect de bine seama de ce are în faţă, aşa că în loc să-şi piardă minţile ca mine, îşi continuă drumul, liniştit.

— Cum ţi se pare New-Yorkul ? — mă întrebă el.

Nu ştiu ce răspunsei. Eram ocupat cu revenirea la realitate. Şi preocupat de realitatea la care reveneam.

Intr'adevăr, aceea era metropola nord-americană. Ceea ce-mi păruseră mie porţi, erau ferestre ; ceea ce-mi păruseră punţi, erau cheiuri ; şi ceea ce-mi păruseră catarguri, erau turnuri... Iar mascaronul dinaintea prorei, era statuia Libertăţii ! Ajusesem aproape de tot, şi vedeam foarte clar.

Cu toată claritatea, însă, frica nu mă părăsi. Era un oraş, acela spre care mergeam, desigur. Insă, ce oraş !... Cel mai mare, cel mai solid, cel mai puternic oraş din lume. Un labirint de clădiri în care te pierzi la sigur şi în care trebuie să concurezi cu milioane de locuitori. Deşi auzisem că este aşa, văzându-l mă apucă groaza.

Infrânându-mi, totuşi, panica, debarcai. „Fie ce-o fi !" îmi zisei eu. Şi era mai mult... Mai mult decât văzusem până atunci, mai mult decât auzisem înainte, mai mult chiar decât îmi închipui-

sem, şi atunci şi înainte. Dincolo de multiplele debarcadere, pe un dig care se prelungea fără sfârşit, pe sub edificiile cu etaje innumerabile, începeau să se deschidă străzi, străzi şi iar străzi. Printr'una din ele ieşii şi eu cu automobilul ce luai pentru a-mi duce bagajele, mergând într'o goană nebună, ca pe o şosea naţională, sau ca pe o pistă de autodrom, mai exact. Apoi intrai pe o alta, pe urmă pe alta, şi iar pe alta... Merserăm aşa timp îndelungat cu toată viteza. Insfârşit, se deschise o piaţă mare cu un arc enorm, care, credeam că este de ieşire. Insă, nu ; era de intrare ! Oraşul nu se termina acolo; acolo începea. Eram unde începe Avenida V.

Acea Avenida V care are o sută patruzeci şi două grupuri de case, separate prin tot atâtea străzi ce o taie perpendicular. Acea avenidă, care nu este cea mai lungă din New-York, pentrucă există o alta, Broadway, care o întrece mult cu cele trei sute de străzi ce o întretaie. Automobilul apucă pe prima şi pe urmă pe a doua, ducându-mă tot în viteză, mai mult de un ceas, până ce stopă în mijlocul lui Riverside Drive, în faţa râului care... nu limitează oraşul.

Care nu-l limitează, da. Dela fereastra hotelului unde mă instalasem, vedeam ţărmul celălalt tot aşa de populat ca şi cel pe care mă găseam. Este un alt oraş acela, e drept; şi aparţine chiar altui stat ; asta, însă, numai cu numele. In realitate, New-Jerseyul este tot New-York, de oarece tunelurile, podurile, şi transbordările unesc ambele ţărmuri ale Hudsonului cu o continuitate imperceptibilă. Şi tot New-York este şi de partea

cealaltă a canalelor, Bronxul și Brooklynul, și chiar diferitele insule — Long Island, Ellis, Governoros și Bedloes — care toate parcă vor să se desprindă către ocean. Orașul New-York pare că nu se termină niciodată.

Ajunsei la convingerea aceasta, după ce umblai prin el toată ziua. Nu; orașul acela nu se termina deloc, nici în lungime, nici în lățime și nici în înălțime, măcar ! Această ultimă absurdă presupunere o făcui din cauza aspectului sgârie-norilor, bine înțeles.

In tot cazul, sgârie-norii au fost bine botezați. Ei lovesc cerul cu terasele, îl străpung cu săgețile turnurilor. Il sgârie, îl crestează, îl perforează... Și dacă pe zei doar îi indispun poate, pe noi, muritorii, ne îngrozesc, fără doar și fără poate. Senzația ce-ți produc când stai la poalele lor, este pur și simplu : de strivire. Intunecă strada cum întunecă muntele fundul unei văgăuni; și lasă să se întrevadă că ar umple-o, dacă s'ar prăvăli. Ar nimici mai grozav decât un cataclism.

Și pe deasupra, străzile acelea largi de sute de metri și palatele acelea colosal de înalte, cu sgomotul acela infernal produs de uriașul furnicar de lume... Acel puhoiu de oameni pe care îi absoarbe și îi varsă necontenit portalurile caselor, ușile magazinelor, gările **subway-ului** și scările **elevated-ului** și care în mersul lor de trenuri rapide precipită înăuntrul acelorași curente torențiale șiruri întregi de automobile, de omnibuze, de tranvae și de trenuri aeriene. O mișcare convulsivă care produce un sgomot asurzitor !

La frica primelor momente, care nu mă pără-

sise încă, se adăugă curând o ameţeală, o toropeală... Şi o admiraţie totodată. Se înoptase când ajunsei la Times Square, complet buimăcit de atâtea reclame incandescente, care schimbă acolo întunericul natural într'o mare de lumină artificială. In faţa acelui jerăgai de sori falsi, mai miraculos decât al soarelui adevărat, pentrucă este mâna omului aceea care îl aprinde şi-i dă combustibilul necesar, rămăsei cu gura căscată. Aşi fi putut rămâne împietrit chiar, ca pradă unei reptile care fascinează, aşa eram de împins şi de strivit din toate părţile. Atunci, muşchii agitându-mi-se şi nervii vibrându-mi din nou, creerul meu putu să judece iarăşi. „Ce frumos!", fu primul gând ce formulai. Insă, numai decât, gândindu-mă la forţa care unită cu frumosul, constituiau un astfel de miracol, adăugai la primul gând : „Şi ce teribil !".

Ideea că mă găseam într'un loc frumos, dar teribil, nu mă mai părăsi. Nici chiar după ce mă închisei în dosnica odae dela hotel; nici după ce mă trântii pe patul moale, care mă îmbia la o odihnă meritată şi nici după ce stinsei lumina descoperitoare de noi minunăţii. Simţiam încă înăbuşirea colosalului oraş, simţiam încă forfoteala lui asurzitoare, vedeam încă iluminaţia lui fantastică... In zadar încercam să aţipesc căutând pacea uitării.

Şi reuşind în cele din urmă să adorm, somnul îmi fu un adevărat coşmar : unul din acele coşmare chinuitoare în care se continuă intensificate până la delir, emoţiuni copleşitoare. Visând, oraşul acela ale cărui realităţi mă zăpăciseră cu

desăvârşire, căpăta în mintea mea, invadată de influenţe himerice, aparenţe şi mai extraordinare, deformându-se într'un chip monstruos.

In delirul apocalipticului coşmar, New-Yorkul se transformă într'un vulcan, într'un întreg sistem vulcanic. Giganticele lui edificii erau crestele plutonicei răbufniri a solului; străzile erau grotele eroziunii eruptive; sgomotele stridente erau rezonanţele convulsiunilor sismice; iar furnicarul acela de oameni şi de vehicule, valurile de lavă nimicitoare. Şi văzându-mă pierdut în cetatea vulcanică, în mulţimea aceea de cratere felurite şi infinite, mă gândeam că era imposibil să nu cad într'una din gurile incandescente.

Mă deşteptai bolnav, cu imaginaţia obsedată. Visul acela era profetic pentru temerile mele. Eram sigur că prevestirile lui aveau să se realizeze.

„New-Yorkul are să-mi pună cap" mă gândeam cu groază. Şi într'adevăr dacă nu s'a întâmplat aşa, n'a fost pentrucă nu m'am lăsat eu expus. Fiindcă numai câteva momente după aceea, reuşind să înving, cu destulă greutate, moleşala fizică produsă de debilitatea spirituală, alergai cât mă ţinură picioarele, căutând un loc unde să mă pun la adăpost contra abisurilor ce aveau să se deschidă în oraş. Mă dusei să mă arunc în cea mai mare capcană care se putea găsi în tot New-Yorkul !

IV.

Un cenaclu boem... simplamente. Cum, în New - York ?... Da, chiar în cetatea banului şi a comerţului. In artera cea mai comercială, la doi paşi de Banca Morgan. Intr'unul din acele edificii multicelulare, cu sute de biurouri pretenţioase, unde singura determinantă este instinctul speculator. Şi sub firma gravă „Agenţia Argus" căreia îi urma subtitlul sever „Informaţiuni comerciale". Că aveam să mă înşel amar ducându-mă într'un asemenea loc ? Nimeni n'ar fi putut bănui ce era acolo.

Una din scrisorile de recomandaţie pe care le obţinusem la Madrid, era pentru domnul Arturo Renovales, director general — îi mai ziceau şi „general" ca şi când simplu director ar fi fost puţin — al întreprinderii numită cum am spus

şi situată după cum am explicat. Dintre toate scrisorile ce posedam în vederea punerii în legătură cu artiştii din Greenwich Village şi cu profesorii dela Columbia University, o preferai pe aceasta, natural. O preferai până într'atât, încât mă grăbii s'o dau cea dintâi la destinaţie, şi să renunţ definitiv la celelalte, convins că nu-mi mai trebuia niciuna, când o văzui citită de agentul din Wall Street.

— Sunt cu totul la dispoziţia d-voastră — îmi zise Renovales, fără nici un înconjur —. Şi puteţi considera casa aceasta, absolut ca a dumneavoastră.

Mai adăugă încă :

— Cine sunt eu, aveţi să vedeţi în curând. In ce priveşte casa, cred că nu-i nevoie să vă mai spun că constitue un admirabil centru de operaţiuni. Dumneavoastră ştiţi ce însemnează locul unde vă aflaţi.

Ştiam, cum să nu fi ştiut. Toată lumea ştie ce însemnează poziţia privilegiată a unui local. Ceeace nu puteam eu pricepe, însă, era că nu se profita deloc de poziţia aceea excelentă. E adevărat că constituia un admirabil centru de operaţiuni, asta, însă, pentru cazul când s'ar fi decis să se facă operaţiuni. Şi lucrul acesta nici nu se încerca, măcar în acel stabiliment sui-generis, care se susţinea numai graţie poziţiei centrale ce avea. Agenţia Argus exploata doar vecinătatea cu Bursa şi cu celelalte instituţiuni bancare din apropiere.

Numai asta, da. Pentru a se susţine, era suficient să imprime pe frontispiciul hârtiei de co-

respondenţă : „36 Wall Street". Cu simpla indicare a adresei reuşea să-şi achite, de bine, de rău, chiria enormă, să onoreze la timp modestul salar al unicului amploiat ce avea, şi să acopere, destul de greu, cheltuelile nebuneşti ale fantezistului Renovales. Numai cu asta, da. Sau şi cu încă ceva, însă atât de neînsemnat încât abia merită să fie pomenit.

Agenţia înlocuia cei o sută de ochi ai mitologicului Zorilă, al cărui nume îl împrumutase, cu cei doi ochi ai solitarului amploiat, care nu-şi obosea privirea nici măcar pentru a şi-o roti peste cele patru puncte cardinale. Se mărginea doar să şi-o fixeze toată ziua pe ziare. Şi, cu ajutorul cotelor de valori şi de mărfuri, plus comentariile zilnice ce citea în ziare, modestul slujbaş întocmea câteva extrase scurte, totdeauna incomplete şi în general confuze. Acestea erau informaţiunile comerciale şi financiare pe care propriul lor autor le multiplica apoi la maşina de copiat, le introducea în plicuri cărora tot el le scria adresa şi pe care tot el le ducea la poştă.... când dispunea de fonduri pentru a le franca.

Câteva guverne din America Centrală înşelate de faimoasa adresă de pe corespondenţele agenţiei, răspunseseră la cererile câtorva camere de comerţ şi case de bancă, făcându-le abonamente în contul statului. Şi, pentrucă acei în mâna cărora ajungeau informaţiunile, nu prea făceau caz de ele, din cauza caracterului lor aproape oficial, iar cei care le plăteau, le considerau utile şi importante, dată fiind sursa lor, şandramaua se susţinea.

Renovales, fondatorul, în afară de faptul că era director al agenției, nu mai făcea nimic altceva; însă pentrucă făcea și atât, era complectamente fericit.

Se credea un om important, un adevărat **businessman**; și avea, pentru a-și satisface orgoliul, vorba aceasta: „Eu orientez afacerile celor douăzeci de țări de limbă spaniolă".

Țările de limbă spaniolă sunt numai nouăsprezece, cu Spania cu tot; iar la fițuicile informative ale Agenției Argus, erau abonate numai șapte sau opt guverne; și eu am explicat deja cum și de cine erau redactate acele buletine de orientare. Totuși, Renovales putea să-și declame fantastica-i frază, fiindcă poseda un local cu destulă rezonanță.

Și fiindcă nu-i lipsea nici auditoriul incapabil de a-l contrazice; asta, grație speranțelor ce dădea și avansurilor ce făcea la toți. Pentrucă tuturor celor ce veneau la el după un ajutor, le promitea marea cu sarea și împărțea cu ei, mai mult chiar: le dădea lor, tot ce câștiga.

Promisiunile lui Renovales erau imaginare. Nici nu puteau fi altfel, de oarece promitea tot așa de ușor să adune fonduri pentru finanțarea unei revoluții în cutare țară, cum promitea să obțină un angajament pentru un solist la Metropolitan. Dealtfel, cum nu reușea să realizeze nici cea mai mică promisiune... Cu toate acestea, știa să ne convingă pe toți că se ocupă serios de noi, că are speranțe mari, că este sigur de succes, lucruri pe care fiecare le doream. Și asta se dato-

ra, în primul rând, faptului că cel dintâi şi cel mai convins că era aşa, era tocmai el.

Oh, da ! Când, de exemplu, îmi povestea că începuse tratative cu directorul lui Goldwyn şi că acesta oferea pentru mine un salariu de 1.500 de dolari pe săptămână, dar că el nu voise să semneze contractul pentrucă spera ca directorul lui Paramount să-mi ofere două mii, nu mă înşela. Dar dacă nu mă înşela, asta era pentrucă el singur o crezuse înaintea mea.

Se întâmpla totdeauna ca atunci când îşi cumpărase dictafonul. Am să vă povestesc asta, pentrucă aşa se va înţelege mai bine ce fel de tip era acest Renovales şi pentrucă arată şi mediul, în întregime. In afară că explică şi cum trăiam cu toţi în acel mediu.

Directorul General al Agenţiei Argus şi dirijorul universal al mutiplelor şi variatelor noastre afaceri, găsise de cuviinţă că avea nevoie de un dictafon ; şi îl cumpără fără să achite preţul : trei sute cinci zeci de dolari aparatul de recepţie, două sute cel de reproducere, plus costul instalării şi costul plăcilor.

Şi ne spunea :

— Am aboslută nevoie de el. La orice oră din zi sau din noapte, într'o clipă, am făcut şi informaţiile şi corespondenţa. Dictându-le dactilografului, pierdeam ore întregi şi trebuia să mă limitez numai la orele de birou. Acum nu. Imi fac lucrărilela minimum de timp şi când îmi place. De altfel, dactilograful vine destul de dimineaţă....

Toţi o credeam. O credea şi Renovales care n'a

pronunţat niciodată un cuvânt în faţa dictafonului ! O credea el şi o credeam şi noi ; cu toate că după îndemnul lui, foloseam aparatul mai mult pentru a cânta cuplete şi recita epigrame, râzând de felul prost cum se auzea. Atât era de visător Renovales ! Molipsise toată casa şi toţi vizitatorii cu aiurelile lui.

Dar dacă promisiunile lui nu se realizau niciodată, dărnicia lui întrecea orice închipuire. Era atât de mână-spartă, încât ar fi fost în stare să fure pentru a da prietenilor, simplilor cunoscuţi, primului venit... Mergea până acolo, încât se lipsea de nevoile cele mai imperioase şi nu-şi îndeplinea nici cele mai grave obligaţiuni.

O făcu chiar cu mine, şi abia la câteva zile după ce mă cunoscuse ; când nu puteam să spun încă nici că-i devenisem simpatic, măcar. Cele trei sute de pesete de care dispuneam eu pe lună, schimbându-le, făceau cam patruzeci de dolari. Şi cu suma aceasta, la New-York, abia dacă-ţi poţi plăti camera. Imi dădui seama curând că aveam să rămân fără bani, şi mă dusei la Renovales rugându-l să accepte una din ofertele pe care mă asigurase încă dela venirea mea că le primise pentru mine. Răspunsul lui fu că în asemenea chestiuni nu trebuia să ne grăbim.

— Dar — începui eu să-i explic — aşi avea nevoie de...

Nu mă lasă să continui. Intinse mâna ca pentru a-mi închide gura. Pe urmă o duse la buzunar.

— Două sute de dolari !... Ţi-ajung !... Ia atunci cekul acesta pe care l-am primit tocmai a-

cum. L-am şi semnat pentru încasare. La Banca Mexicului îmi cunosc semnătura. Du-te şi-l încasează.

Incasai cekul şi cheltuii banii achitând nişte datorii ce făcusem şi cumpărând câteva lucruri ce-mi trebuiau. In aceeaşi după amiază întrerupseră curentul la agenţie. Renovales nu putuse plăti factura de şase dolari şi patruzeci de cenţi. Până acolo mergea generozitatea lui de bandit !

Cu afacerea Argus, dusă cum se putea, şi se putea duce, un om muncitor ar fi făcut avere. Dar, chiar lăsând-o în boii ei şi chiar dacă ar fi condus-o un târâe-brâu, el, încă ar fi putut trăi fără grije şi ar fi putut face şi economii. Proprietarul acelei mine de aur, însă, trăgea mâţa de coadă pentrucă-i plăcea să se distreze svârlind banii pe fereastră. Renovales nu mânca în fiecare zi ; însă, în zilele când mânca, la masa lui luau loc cel puţin zece-doisprezece invitaţi !

Despre cei care veneau la Angenţia Argus pentru a primi o speranţă sau ajutorul directorului, n'am multe de spus. Vă puteţi închipui deja ce categorie de iluzionişti erau, şi cărui gen de nefericiţi aparţineau. Erau spanioli-americani care aduceau în Statele Unite, unde spaniolii nu ajunseseră şi de unde indienii dispăruseră, toată neprevederea şi toată decăderea ce caracterizează aceste două rase. Contingentul cel mai mare îl dădeau ex-revoluţionarii mexicani, expulzaţi din patria lor şi atraşi de Renovales, compatriotul lor. Printre ei se găseau, însă, şi alţi vânturălume, de prin Venezuela, Cuba, Peru ; iar ca completare, scriitori şi artişti din diferitele ţări

situate dincolo de Rio-Grande, care nu putuseră face carieră la ei acasă.

Toți, ființe incapabile să se adapteze mediului în care ar fi trebuit să trăiască ; însă, foarte capabile să adapteze orice mediu la viața lor, pentru ca nu cumva aceasta să se altereze.

Și erau atât de capabili pentru așaceva, încât ajunseseră să transforme o întreprindere speculativă newyorkeză într'un cerc artistic !...

Acolo, și între astfel de oameni ajunsesem să cad ; și cu toate acestea, într'un asemenea loc și într'o astfel de lume, găsii omul providențial care avea să mă pună pe drumul bogăției, plătindu-mi până și cheltuelile de călătorie.

V.

Era cel care avea corporaţia cea mai falimentară dintre noi toţi. Pentru a explica sensul acestei fraze trebuie să povestesc o glumă crudă a lui **compadrito**. Acel umorist simpatic, reprezentant al graţiei argentine în grupul nostru, care credea că toţi câţi locuesc în Statele Unite aspiră la constituirea unei corporaţii ai cărei preşedinţi, sau măcar consilieri, aveau să fie. Veşnic aşteptata **oportunity**, nedezesperata **chance**, în asta constă, şi în nimic alteeva. Acolo, oamenii nu trăesc decât pentru a constitui o corporaţie ; şi dacă n'au reuşit s'o constitue, cu gândul la ea mor.

Se întâmplă că mergeam într'o zi cu **compadrito** şi cu alţi câţiva cunoscuţi în **subway**, când intră şi se aşeză, sau mai exact se prăbuşi în faţa noastră, o umbră de om. Aspectul şi ati-

tudinea lui arătau o oboseală fizică extraordinară și o completă slăbiciune spirituală, grozăvii care îți iau puterea și voința de a mai încerca să-ți revii. Văzându-l așa, niciunul din noi nu încetam de a ne gândi la tragedia ce-l putuse aduce într'o astfel de stare. **Compadrito** ghici că în mintea noastră mocnea întrebarea aceasta, și-i dădu răspunsul, declarând cu certitudine:

— Astuia i-a dat faliment corporația.

Sarcastica frază ne făcu să râdem și de atunci o repetam ori de câte ori aflam că vreunul din noi se găsea în situație critică. Și, cum totdeauna vreunul din noi se găsea, mai mult sau mai puțin... Da ; fiindcă toți aveam corporația șubredă, însă niciunul în așa grad ca nefericitul Firmin Rivera.

Ceilalți, ne bucuram, cel puțin, de sănătate și de voie bună. El, sărmanul, nici de una nici de alta. O paralizie îi atacase partea stângă, imobilizându-i brațul și înțepenindu-i piciorul. Șchiopăta și nu se putea servi decât de o mână. Și, fără îndoială, durerea de a se vedea trăind numai cu o jumătate de corp și sub amenințarea repetării atacului cerebral care putea să-l omoare instantaneu, influența asupra caracterului lui. Era totdeauna trist, nesociabil, fricos.

Cum de mai venea, totuși, la biroul lui Renovales, centru de veselie, să se întâlnească cu noi, grup expansiv și gălăgios ?... Nimeni nu-și putea explica. Îl adusese într'o zi Hermenegildo Rodriguez, un general mexican răsvrătit în timpul revoluției lui Adolfo dela Huerta, care spusese că l-a cunoscut în patria și în timpul cam-

paniei lui. Şi, de atunci, venea singur în toate după amiezile, plecând tot singur, îndată ce se înopta. Şi tot singur rămânea întreaga după amiza, chiar dacă localul ar fi gemut de înghesuială.

Intra, ferindu-se să fie observat, se aşeza în colţul cel mai retras, şi petrecea acolo nemişcat şi tăcut, ore întregi. Nu zic „Ore liniştite" pentrucă în casa aceea orele erau sgomotoase, vii, foarte vii ; fiindcă viaţa este sgomot şi mişcare : aşi fi putut, totuşi, să le zic şi liniştite, fiindcă pentru Rivera orele acelea se scurgeau ca în fundul unui puţ. Fără să-l afecteze, mult, puţin, sgomotul şi forfoteala din jurul lui, el îşi vedea liniştit de cititul ziarelor, ori rămânea şi mai liniştit, concentrat, absorbit în gândurile lui, în durerile lui, poate... Numai când se vorbea despre Mexic — lucru care trebuia să se întâmple, fiindcă acolo erau mulţi mexicani —, părea că îl interesează convorbirile ; iar când acestea derivau spre luptele politice, — şi derivau adesea, dat fiind caracterul convorbitorilor — asculta cu atenţie şi mai mare. Sosind însă momentul plecării, se ridica şi pleca tot aşa cum venise, despărţindu-se abia cu câteva cuvinte imperceptibile.

De vorbit, nu vorbea aproape niciodată ; nici chiar cu Renovales. Da ; nici lui, măcar, nu-i adresa vreodată cuvântul. Asta era o dovadă că el nu dăduse nici o afacere pe mâna omului tuturor afacerilor. Rivera se credea, probabil, atât de căzut, încât nu mai avea nici o ambiţie de a se mai ridica.

Dacă venea la Argus, o făcea numai pentrucă găsea un adăpost în după-amiezele reci şi ploioase, într'un local încălzit şi luminat, unde putea să stea fără nici o cheltuială şi unde îmbrăcămintea-i jerpelită nu-l făcea să fie dat afară. Ceilalţi, dându-şi seama de lucrul acesta, îl lăsau în pace, ori se făceau că nu-l văd, cu intenţia demnă de admirat, de a nu-l face să observe că-i vedeam hainele zdrenţuite, cămaşa murdară şi ghetele rupte. Şi în felul acesta, voinţa celorlalţi de acord cu propria lui voinţă, îl îndepărta tot mai mult de toţi, până când o întâmplare neprevăzută îl atrase spre mine.

Intr'o seară, când plecam singur, puţin timp după ieşirea lui Rivera, îl ajunsei din urmă pe drum. Pentru ca să nu creadă că mă jenam să merg cu el, îmi continuai drumul în tovărăşia lui, până la colţul lui Pearl Street, la marginea trotuarului căreia ne oprirăm.

Un autocamion venea în plină viteză. Nu era aşa de aproape ca să nu pot trece ; însă, cum eu mergeam cu acel infirm.... De pe trotuarul celălalt, un băeţaş voia să treacă strada ca şi mine. La jumătatea ei, însă, alunecă pe asfaltul umed şi căzu.

Intr'o clipă îmi dădui seama că vehiculul nu mai putea stopa şi copilul n'avea să se poată ridica înainte de a se produce nenorocirea. Şi, împins de unul din acele resorturi interne care ne îndeamnă adesea, mă aruncai... Dintr'un salt fui lângă cel căzut, dintr'o smuncitură îl ridicai dela pământ, şi dintr'un alt salt ajunsei cu el în braţe pe trotuarul opus. Câteva zecimi de secun-

dă îmi bătusem joc de moarte și-i smulsesem victima.

Tocmai linișteam copilul, mângâindu-l pentru a-l face să-și revie din spaimă, când sosi lângă noi și Rivera. De băiat, nu se interesă de loc; însă, pe mine mă privea cu niște ochi... Apoi îmi strânse mâna tăcut, și la urmă vorbi :

— Hotărât, puternic și bun la suflet.

Spusese cuvintele acestea fără să se uite la mine, ca și cum ar fi vorbit pentru el. Și se depărtase numai decât, fără a mai adăuga ceva.

Cu toate acestea, de atunci mă saluta cu admirație totdeauna când intram eu în birou și-l găseam acolo, sau când intra el și mă găseam eu acolo. Îl surprindeam adeseori privindu-mă cu aceiași ochi dilatați din seara aceea. Alte ori, îl vedeam mișcându-și buzele ca și cum ar fi vorbit înăbușindu-și vocea. Deși nu-i auzeam cuvintele, ghiceam că erau aceleași din seara cu pricina : „hotărât, puternic și bun la suflet". Cu siguranță că asta trebuie să fi fost ceeace repeta el într'una. După un răstimp, înceta.

Până când, în cele din urmă, se hotărî să vorbească. Era într'o zi când venisem la Argus după ora la care Rivera obișnuia să se retragă. Îl găsii, totuși, acolo ; însă nu retras în colțul lui, ci stând în picioare, lângă ușe. Cu un ziar în mână, singurul lui mod de a sta. Băgai de seamă că nu era nici liniștit, nici concentrat ; un tremur îi agita gura și ochii îi străluceau în orbite. Abia trecui pragul și se repezi la mine.

— Te așteptam — îmi zise el gâfâind.

Rămăsei atât de surprins, încât abia putui întreba :

— Mă aşteptai-?... Pe mine ?...

— Da ; aşi vrea să-ţi vorbesc.

— Poftim, atunci.

Şoviia. Se uită în jurul lui, şi murmură :

— Nu aici.

Mă dusesem acolo ca să întreb pe Renovales dacă văzuse în sfârşit pe un reprezentant al Casei Fox cu care îmi spusese în ajun că avea să se întâlnească spre a discuta chestia mea. Iusă, cum Renovales îmi mai spusese de multe ori acelaşi lucru, pentru ca în zilele următoare să se întâmple regulat ceva care strica totul...

— Atunci, să ieşim de aci — zisei eu către Rivera.

Rivera se îndreptă spre stăpânul casei întrebându-l :

— Pot să duc cu mine ziarul acesta?

Renovales, natural, răspunse afirmativ. Din casă dela el putea să ducă oricine ce vrea, chiar şi cuele ! Şi Rivera îi mulţumi, păstrându-şi ziarul.

Apoi se întoarse spre mine zicându-mi :

— Să mergem ; să mergem de grabă.

La poarta casei se opri şi mă întrebă dacă am luat masa. Cum îi răspunsei că încă nu, îmi zise :

— Atunci, te invit să cinăm împreună.

Surpriza ce încercam crescu şi mai mult. Şi rămăsei uimit când auzii şi explicaţia următoare :

— Aşa, vom putea sta liniştiţi până târziu, fiindcă ceeace am să-ţi spun este foarte lung.

VI.

Cu toate că eram invitatul lui Rivera, cinai excelent. Amfitrionul meu se scuză că nu mă poate duce la un restaurant de lux, arătându-mi starea deplorabilă a îmbrăcămintei lui, care nu-i permitea să intre într'un local elegant. Insă, ajunşi sub Brooklyn Bridge, la o ospătărie de marinari şi lucrători unde crezu că poate intra, ceru mai multe feluri de mâncare şi încă din cele mai bune, comandând chiar şi vin care de când cu Legea Seacă costă foarte scump. Mă trată şi cu cafea şi, fără să se uite la bani, chiar cu licheur. Totuşi, după masă...

— Nu putem lua maşină — îmi zise el — fiindcă mergem la mine, şi, în cartierul meu, prezenţa unui automobil ar face prea multă vâlvă.

Luarăm deci **elevatedul** din Avenida II, până la staţia din strada 86, iar de acolo, pe jos, mer-

serăm prin încă trei-patru străzi până la marginea de răsărit a orașului, unde intrarăm într'o căsuță scundă și sărăcăcioasă. Acolo trăia Rivera, într'o odăiță strâmtă, mobilată cu un scaun, o masă și un divan și decorată cu câteva haine sdrențuite și murdare spânzurate în cuie pe pereți. O sobiță cu gaz, stinsă când ajunserăm și care mai mult afuma decât încălzea când fu aprinsă, constituia caloriferul sau simulacrul unui calorifer, mai exact, fiindcă cu el înghețai tot așa ca și afară.

— Nu te simți bine aici, așa e ? — mă întrebă Rivera.

Și, la un gest de indiferență ce făcui, adăugă:

— Nu, nu te simți bine, văd. Insă, iartă-mă. Numai aici te puteam aduce.

Mă făcu să-mi pun din nou paltonul și pălăria pe care, intrând, le scosesem. Apoi, mă obligă să stau pe pat. Umbla dela un capăt la altul al odăiței, până ce scoase, nu știu de unde, o pătură de voiaj ciuruită toată și pe care mi-o puse peste picioare. Nu se hotăra încă să șeadă și el. Arătai spre singurul scaun din odaie și insistai să se așeze și să vorbească.

— Ședeți. Eu stau foarte bine. Și gata să vă ascult. Spuneți-mi de ce e vorba.

— E vorba... că nu știu de unde să încep. Asta e !

Făcu un gest de nerăbdare.

— In sfârșit; să vezi — zise Rivera reculegându-se. — Uite, până îmi pun eu ideile în ordine, dumneata inițiază-te de aici....

Scoase din buzunar ziarul pe care-l ceruse lui

Renovales. Il răsfoi până găsi pagina căutată. Apoi, mi-l întinse, arătându-mi titlul.

— Citește asta. E un antecedent al chestiunii. Și este, de altfel, ceeace m'a hotărât.... Citește.

Mă uitai la titlul ziarului. Era **Evening Post**, numărul curent. Din 21 Ianuarie 1930. Nu uit și n'am să uit niciodată data aceasta ! Atunci a început o etapă a vieții mele.... Trecui apoi paginele până la cea indicată. Cuprindea un singur articol pe toate coloanele. Titluri mari și clișee multe.

Desenul cel mai mare, așezat în mijlocul paginii, reprezenta un grup de războinici albi supunând la torturi pe un indian. Un altul, mai jos, reprezenta o stranie construcție piramidală la picioarele căreia o vegetație bogată încerca s'o escaladeze. Celelalte ilustrațiuni, aranjate simetric printre texte, erau schițe de idoli, de bijuterii, de arme și de diverse podoabe precolumbiene.

In articolul acela era vorba despre... Da ; despre succesorul lui Moctezuma, pe care Hernan Cortés îl arsese pe rug. Aruncându-mi privirea peste titluri, îmi dădui seama că nu mă înșelam: „Tezaurul aztecilor" ; „Ce a apărat Cuauhtemoc luptând până la moarte contra spaniolilor" ; „Un templu indian ascuns în păduri". Dar... asta să fi fost, oare, ceeace voia Rivera să citească?... Intrebarea mută ce pusei, ridicându-mi capul peste ziar, obținu un răspuns afirmativ.

— Da, asta ; citește numai... Te rog, fă-mi această favoare — insistă Rivera.

Incepui să citesc. Cu toate că eram sigur că pe mine nu mă putea interesa câtuși de puțin, după

cum, cu siguranță că nu putea să-l intereseze nici pe Rivera, ca eu să citesc acel articol. Totuși, de vreme ce mi se cerea ca o favoare...

Articolul era, cu toate acestea, destul de interesant. Era o corespondență din Belice arătând că se hotărîse o expediție pentru căutarea bogățiilor vechilor împărați mexicani. Aceste bogății, după cei care credeau în existența lor, și se pregăteau să le caute, fuseseră duse în teritoriul indienilor mayași, cu scopul de a le pune la adăpost de spaniolii cotropitori. Și asupra acestei chestiuni se făceau unele presupuneri care aveau la bază oarecare adevăr istoric.

Neverosimilul, că tezaurul imperial aztec fusese dus atât de departe de vechea capitală Tenuchitlan, și încă ascuns într'o țară streină, era foarte ingenios spulberat. In sprijinul nouii teze, se reamintea că spaniolii înainte de a cuceri Mexicul, pătrunseseră și în teritoriul mayașilor, dăduseră chiar lupte cu aceștia, dar se retrăseseră apoi.

In adevăr, Hernández de Córdova a debarcat pe coasta orientală a Yucatanului și a intrat în baia Campeche prin mai multe puncte ; Juan de Grijalva a debarcat în insula Cozumel, în Potonchan și în Tabasco. Și însuși Hernan Cortés a trecut întâi prin Cozumel și apoi prin Tabasco, înainte de a-și așeza tabăra în ținutul pe care l'a botezat : Veracruz.... Bine înțeles, primii doi având numai misiunea de a descoperi și explora, iar ultimul având însărcinarea specială de a cuceri Mexicul, nu se opriseră și în teritoriile lui Mayab pentru simplul motiv că ei aveau alte

obiective. Aztecii însă, nu ştiau lucrul acesta. Ei ştiau numai ceeace pălăvrăgeau fanfaronii de mayaşi : că de câte ori teribilii cuceritori ai atâtor ţări debarcaseră pe pământul lor, fuseseră siliţi să se reînbarce şi să fugă, lăsând în urmă-le leşuri şi prizonieri.

Astfel stând lucrurile, părea posibil, sigur chiar, că Cuauhtemoc, văzând că predecesorii săi Moctezuma şi Quetlavaca fuseseră învinşi totdeauna de spanioli, şi, temându-se să nu aibă şi el aceeaşi soartă, îşi strămutase tezaurul în teritoriul unde credea el că conchistadorii n'aveau să poată pătrunde niciodată. Cu atât mai mult cu cât, în ciuda duşmăniei de secole, mayaşii şi aztecii aveau în epoca aceea legături strânse de prietenie şi chiar tratate de alianţă, după cum s'a aflat mai târziu. Pe vremea când Montejo a cucerit Yucatanul; Olid, Hondurele ; şi Alvarado, Guatemala.

Partea aceasta a articolului o găsii bine din punct de vedere gazetăresc; eu însu-mi fusesem totdeauna pentru principiul că cititorului trebuie să-i deştepţi interesul. Şi mai găsii bine, încă o parte, o parte cu care interesul deşteptat, se consolida. Anume, partea aceea în care se afirma că tezaurul aztec exista în realitate, fiind însuşi Cuauhtemoc acela care îl făcuse să dispară.

Sprijinindu-se pe mărturia istoricului Bernal Diaz del Castillio, autorul menţiona că spaniolii văzuseră tezaurul, atunci când le fusese arătat pe Moctezuma, în palatul lui; că îl posedaseră chiar în timpul primei ocupaţii a capitalei Mexicului, şi că încercaseră chiar să-l ducă cu ei, încărcân-

du-l pe „Şapte cai răniţi, o iapă sănătoasă şi optzeci de robi tlascalteci" în **Noaptea Tristă**, când fuseseră siliţi să-l părăsească, din cauza dezastrului în care se transformase retragerea. Aruncat, atunci, în şanţul ce'nconjura cetatea, nu mai fusese găsit la recucerirea ei; reeşind de aci, neîndoios, că fusese găsit de azteci, care îl predaseră noului lor împărat, convinşi că îi aparţinea lui, tot aşa ca şi tronul pentru care luptau să i-l păstreze.

Restul articolului era lipsit de merit. Pentru un gazetar veteran ca mine, umplutura era frapantă şi vulgară. Era ceeace fac totdeauna începătorii influenţaţi de lecturile copilăreşti. Eterna fantezie la care se recurge când un ziar nu mai are ce face cu spaţiul liber. Ca să nu apară cu pagina albă, atâta tot.

Cu gândul la altceva, citii că nişte indieni din Hondurele Engleze vânduseră unui negustor din Capitală, diferite obiecte de aur; că acesta le arătase unui prieten care se pricepea în arheologie, şi că prietenul arheolog afirma că obiectele erau aztece; că indienii fuseseră întrebaţi şi declaraseră că le-au găsit printre ruinele unui templu mayas; că rugaţi să se ducă să mai caute, refuzaseră pe motiv că ruinele erau prea departe, în nişte păduri dinspre frontiera Guatemalei; că indienii dispăruseră, apoi, de teamă să nu fie pedepsiţi ca hoţi şi că, în sfârşit, bănuindu-se din spusele lor că templul acela putea fi tocmai locul unde-şi ascunsese Cuauhtemoc tezaurul, s'ar fi proectat o expediţie într'acolo.

După cum am spus mai sus, partea aceasta o

citii cu gândul la altceva: la ceeace am spus încă dela început că mă gândeam. Mă gândeam, anume, că pe mine nu mă putea interesa în niciun caz această lectură şi că nici pe Rivera nu l-ar fi putut interesa ca s'o citesc eu! Dar, în sfârşit, de vreme ce-o făcusem... Indoii ziarul, îl pusei deoparte şi aşteptai explicaţia care, fără îndoială, trebuia să urmeze.

Rivera vorbi atunci. Şi spuse ceva ce era absolut de acord cu ceea ce gândeam eu! Fiindcă primele lui cuvinte fură acestea:

— Nu tot ce conţine articolul acesta este adevărat.

— Sigur !! exclamai eu.

— Ah, nu! Nu atât de sigur... Pentrucă în cea mai mare parte sunt lucruri adevărate.

— ...!

— Da; chiar aşa—susţinu Rivera. Că tezaurul lui Cuauhtemoc a existat, e lucru sigur. De asemeni, e sigur că Cuauhtemoc singur l-a făcut să dispară; apoi, mai este sigur că în scopul acesta l-a dat în păstrarea mayaşilor; şi, în sfârşit, tot sigur este că aceştia l-au păstrat într'unul din templele lor. Ceea ce nu este, însă, sigur, este că templul acela s'ar afla între Guatemala şi Hondurele Engleze. Dacă indienii care au vândut obiectele de aur, au declarat astfel, atunci ei ori n'au ştiut ce spun, ori au minţit. Mai degrabă au minţit, fiindcă indienii sunt toţi nişte mincinoşi.

Intrerupsei această amplificare a povestirii care mă zăpăcise de mai înainte şi care, amplificându-se, ameninţa să mă zăpăcească complet, fără a reuşi să-mi explice ceva.

— Toate bune, amice Rivera — zisei eu revenind la ceeace mă gândisem în ambele rânduri; — dar ce ne interesează pe noi asta?...

— Ne interesează mult...

— Pe noi?...

— Pe noi, da: pe amândoi; pe mine şi pe dumneata. Pe mine, pentrucă eu ştiu unde se găseşte tezaurul. Şi pe dumneata, pentrucă dumneata eşti acela care ai să te duci să-l cauţi.

La o asemenea ieşire spun drept că nu mă aşteptam. Cu toate acestea, nu mă surprinse de loc. De când Rivera mă aşteptase la Agenţia Argus, de când mă invitase să cinez cu el şi de când îmi anunţase o convorbire lungă, mă vindecasem complet de surprize. De altfel, faptul că un om în situaţia aceea, singur, nenorocit şi bolnav, înebunea subit, nu putea constitui o surpriză pentru nimeni; de ce ar fi constituit pentru mine?

VII

Perfect ! — făcui eu. In realitate eram încântat că situaţia se limpezise. Nu pricepeam unde voia să ajungă omul acela, şi acum mă lămurisem. Totul se reducea la ascultarea cu răbdare a câtorva extravaganţe. De un atac furios al nebunului nu mă temeam. Prăpădit cum era el, şi dotat cu o forţă herculană cum eram eu, l-aşi fi potolit repede, repede.

Se vede că Rivera ghici ce-mi trecea prin minte, fiindcă mă întrebă numai decât :

— Nu te gândeşti cumva că sunt nebun?

Ii răspunsei că în niciun caz la aşa ceva nu mă gândeam. Dar că... oricum... eu nu credeam în tezaure ascunse; nu credeam nici, măcar, în cele care se văd. Şi ca dovadă, îi spusei că, odată, ducându-mă la Toledo, ca însoţitor din partea zia-

rului a nu știu căror congresiști, când mi-au arătat tezaurul catedralei, m'am îndoit dacă ceea ce vedeam, era aur curat, pietre adevărate și perle veritabile. Și terminai, spunându-i că datorită scepticismului meu față de tezaure în general, nu admiteam nici existența tezaurului lui Cuauhtemoc. Cu permisiunea corespondentului din Belice și a lui, bine înțeles.

— Nu crezi, deci, că eu știu unde se găsește tezaurul?...

— Intr'adevăr, iubite prietene, nu cred; nu cred nici măcar că există.

Imi fu teamă că avea să se irite, ca toți nebunii cărora li se combate mania. El, însă, nici nu clipi; ba, din contră, îmi răspunse cu liniștea cea mai perfectă:

— De altfel, asta n'are nicio importanță.

— Nu? — trebui să întreb eu.

— Niciuna — susținu el.

Și adăugă:

— Altă chestiune este aceea care are o importanță enormă.

Se scurge o clipă de tăcere. Nu știam ce să mai cred. Rivera medita asupra celor ce avea să spună. In cele din urmă vorbi:

— Te-am ales pe dumneata, dintre toți oamenii pe care-i cunosc. Nu fără să reflectez îndelung, te asigur. Incă din seara când te-am văzut salvând copilașul acela, mă gândisem să-ți fac propunerea... Și m'ași fi gândit, poate, încă mult timp, dacă n'ași fi citit articolul din **Evening Post**, care a grăbit hotărîrea mea. Cu toate că aveam dovada că dumneata ești un om care con-

cepi şi execuţi repede o idee, că eşti dotat cu o agilitate şi cu o forţă de invidiat, şi pe deasupra cu o bunătate instinctivă; cu toate că te-am văzut cum ţi-ai expus viaţa, salvând pe aceea a unui copil necunoscut şi cum te-ai aruncat în pericol fără să şovăeşti o clipă măcar, acţiune fulgerătoare şi bine reuşită, stăteam încă pe gânduri înainte de a mă hotărî la ceea ce constitue toată speranţa vieţii mele. Fiindcă, ceea ce are o importanţă enormă, este să nu mă înşeli.

— Omule, eu... — începui să zic, puţin mişcat de elogiile lui.

— Taci, te rog. N'am terminat încă. Are să-ţi vie rândul să vorbeşti şi dumneata.

Tăcui chitic, în timp ce el continua.

— Speranţa întregei mele vieţi, speranţa care mă mai susţine să nu mor, îmi este în dumneata, numai în dumneata. Şi dumneata, care n'ai lăsat să moară un copilaş care-ţi era străin, n'ai să mă laşi să mor nici pe mine, care sunt compatriotul dumitale şi care sper să ajung prietenul dumitale. Aşa-i că nu ?

— Desigur că nu — răspunsei eu, hotărît să-l mai liniştesc, fiindcă mi se părea că deja începuse să-şi piardă calmul.

Ba, încercai chiar să-l fac să şi-l recapete, deviind puţin convorbirea :

— Spui că eşti spaniol. Eu credeam că eşti mexican.

— Am trăit mult timp în Mexic; însă, sunt din Spania. Şi, din cauza...

Se întrerupse. Înţelesese de ce îl întrebam despre naţionalitate. Imi ghicea gândurile cu o

rară uşurinţă. Fiindcă, continuă spunându-mi :

— Nu mă agit, nu. Sunt liniştit chiar. Atât de liniştit, încât îmi dau seama de ceeace este important şi de ceeace nu este. Dacă n'aşi avea această linişte absolută, m'aşi fi supărat încercând să te conving de ceva, de care, în definitiv, este totuna dacă te conving, ori nu. Ceeace importă, după cum am mai spus, este altceva.

— Să nu te înşel, da. Dar cum? Cu ce ?...

— Ai să vezi numaidecât. Dumneata nu crezi că există tezaurul despre care vorbim; dumneata crezi că eu mă înşel, în cel mai rău caz, atunci când îţi spun că ştiu unde se găseşte. Ei bine, asta mă neliniştеşte puţin, e drept; ceeace însă mă preocupă, şi, mă preocupă în gradul cel mai înalt, este ca dumneata să fii corect în obligaţiunile dumitale.

— Totdeauna am fost — afirmai eu — apărându-mi cu energie onorabilitatea.

— Bine ; ai să-mi dai cuvântul dumitale; ai să juri, dacă crezi în Dumnezeu, că vei îndeplini angajamentul ce-ţi iei faţă de mine.

— Angajamentul de a mă duce în căutarea tezaurului acesta ?

— Da.

— Dar, un asemenea angajament n'am să-mi iau niciodată.

Nici atunci nu sări în sus şi nici măcar nu se supără. Fusese, e adevărat, puţin neliniştit atunci când se hotărîse să-mi schiţeze afacerea. Şi era foarte turburat, atunci când o făcuse. După aceea, însă, îşi reveni complet. Refuzului meu categoric abia dacă-i opuse o întrebare scurtă :

— Şi pentru ce?

Nu ştiui ce să-i mai răspund. Îi vorbisem destul de clar... Ţinea să i-o mai spun odată? Nu-mi dădu însă timp, fiindcă răspunse singur:

— Dumneata nu crezi în existenţa tezaurului. Bine ! Dar, în New-York crezi că ai să faci ceva mai bun? In biroul lui Renovales nu s'a făcut, nu se face şi nu se va face niciodată o afacere cât de mică. Renovales... da ; ăsta e nebun, nebun de-abinelea, şi încă de o nebunie contagioasă care cuprinde pe toţi câţi îl înconjoară. Eu, dacă mă duc acolo, o fac numai pentrucă acolo aflu totdeauna veşti din Mexic, pe care le aştept cu multă nerăbdare.... Şi mă mai duc, pentrucă undeva trebuie să mă duc, pentru a nu fi singur. Am să-ţi povestesc, însă, viaţa mea. Şi atunci, ai să-ţi explici mai bine lucrul acesta.... şi multe altele. Pentru moment, e destul să-ţi spun că cunosc pe Renovales şi ştiu ce poate face pentru alţii. O conversaţie nu totdeauna distractivă şi... câte o invitaţie la masă. De acord ?

Trebui să recunosc că avea dreptate. Şi Rivera continuă :

— Eu îţi ofer ceva mai pozitiv. Ai să faci o călătorie interesantă, fără să te coste nimic, ba, producându-ţi chiar ceva parale... Asta, presupunând că nu există tezaurul, bineînţeles.

Ultima frază o adăugă Rivera pentru că i se păruse că vedea pe faţa mea o umbră de neîncredere...

— După cum vezi — îmi atrase el atenţiunea imediat — eu trăesc foarte modest. Şi tocmai

pentrucă trăesc atât de modest, am reuşit să strâng suma necesară cheltuelilor de călătorie şi chiar şi ceva pe deasupra.

Şi mai adăugă :

— In privinţa aceasta nu trebuie să te îndoeşti, pentrucă înainte de a ieşi de aici, am să-ţi pun banii în mână.

— Nu mă îndoiesc de asta — îi zisei eu.

Şi, într'adevăr, nu aveam de ce să mă îndoesc. Era posibil, foarte posibil, ca, speranţa descoperirii tezaurului să-l fi făcut să se lipsească de toate pentru a strânge suma necesară.. Nu era lucru de necrezut ; ba, era chiar logic.

— Ceea ce cer eu dela dumneata — zise el, concretizându-şi propunerea — este să te duci unde-ţi voiu spune eu şi să cauţi acolo după instrucţiunile pe care ţi le voiu da. Dacă nu găseşti tezaurul, te înapoiezi fără să-ţi fi pierdut timpul degeaba. Din suma pe care ţi-o pun la dispoziţie, va mai rămâne ceva, va mai rămâne destul ; şi, la restul acesta, eu renunţ de pe acum în beneficiul dumitale, ca preţ al muncii ce vei depune. Pentru dumneata, rezultatul va fi că ai făcut o călătorie frumoasă pe meleaguri streine, că te-ai îndepărtat pentru un timp de aici, unde nu-ţi convine să stai fără niciun rost şi că te vei întoarce şi cu un mic capital.

Ceea ce-mi propunea Rivera, atât de înţeleptşte, se putea accepta, fără discuţie... Totuşi, înainte de a mă lega, voii să las toate în ordine.

— Şi dumneata ? — întrebai.

— Eu ? — răspunse el. — Dacă vei găsi te-

zaurul, îmi vei da jumătate din el. Asta, trebuie să mi-o promiţi, să juri. Insă, cum tezaurul nu există... In realitate, ceea ce te angajezi dumneata să faci, este doar să te duci să-l cauţi.

Nu mă mai gândii de loc. Ajunsesem să mă tâmpesc în New-York şi să mă satur până în gât de promisiuni care nu se realizau. Aveam să călătoresc prin ţări streine şi avea să-mi mai rămână şi cu ce să mă întorc în ţară.

— Primesc — zisei eu hotărât.

De data aceasta fu Rivera acel care obiectă ceva :

— Eu sunt un om cinstit, dragă prietene, şi cu aceeaşi cinste pe care o pretind şi dela dumneata, sunt obligat să te fac atent că în această călătorie ai să induri oboseli, ai să înfrunţi pericole...

Aşa ceva, departe de a mă face să dau îndărăt, mă însufleţi şi mai mult. Mie nu-mi fusese frică, niciodată, de nimic.

— Nu mă tem — zisei eu cu şi mai multă hotărîre.

— Şi dacă ai să găseşti tezaurul?...

Tezaurul lui Cuauhtemoc !... Cortés, aruncând o pată de cruzime pe renumele lui, pentru a şi-l apropia ; ultimul împărat aztec, lăsându-se torturat pentru a-l salva ; indienii mayaşi, păstrându-l secole de secole ; nenumărate generaţii de aventurieri, căutându-l în zadar... Şi aveam să fiu eu, Fernando Sanchez Altuna, dezertor din ziaristica madrilenă şi candidat fără noroc la dirijarea filmelor sonore, cel care avea să pună mâna pe el !...

Numai gândindu-mă, la lucrul acesta, mi se păru că eram ridicul.

— Dar, dacă găseşti tezaurul — insistă Rivera, — ai să-mi aduci jumătate din el ?

— Am să ţi-l aduc tot — zisei eu.

— Tot, nu ; jumătate.

— Jumătate, fie.

— Promiţi

— Da.

— Juri ?

— Da.

Şi Rivera îmi întinse mâna, pe care eu o strânsei într'a mea. Apoi, îmi zise cu o convingere absolută.

— Avem să fim bogaţi prietene, foarte bogaţi. Pentrucă tezaurul... există !

VIII

Când mă deşteptai în dimineaţa următoare, amintindu-mi toate acestea, mă gândii dacă nu cumva visasem. Însă, numaidecât îmi apăru înaintea ochilor dovada că era vorba de ceva real şi adevărat. Pe noptiera mea se găsea caseta pe care Rivera, la despărţirea din noaptea anterioară, insistase s'o iau cu mine. Caseta cu banii destinaţi să acopere cheltuelile expediţiei.

Şi, cu toate acestea, tot mă mai îndoiam. Sării din pat şi mă grăbii să deschid cutia aceea. Era plină cu bilete de bancă. Bancnote de cinci şi de zece dolari, cele mai multe. Câteva de douăzeci ; doar două de cincizeci şi una singură de o sută. Erau şi câteva de doi dolari şi chiar de unu. Constituiau economiile unui om sărac, aşa cum le putuse aduna. Ale unui om

sărac și avar totodată. Ale omului care simte nevoia să-și vadă și să-și pipăie în tot momentul avutul, și care, pentru motivul acesta, îl ține în casă, în loc să-l depoziteze la o bancă. Economiile omului care crede în tezaure misterioase ascunse, fiindcă el însuși își păstrează, tot așa de straniu, comoara lui. Și, banii aceia, nu numai că se găseau în mâna mea, dar îmi spuneau și de către cine și chiar și în ce scop îmi fuseseră dați. Era tezaurul lui Rivera, destinat descoperirii tezaurului lui Cuauhtemoc.

Nu visam, deci. Totul era real. Totul ?... Fiindcă deși Rivera mă asigurase atât de categoric la sfârșitul convorbirii noastre, eu încă nu eram convins de existența tezaurului împăraților azteci. Dar, dacă exista totuși, de unde știa Rivera că există ? Despre asta nu-mi spusese nimic. Pusese capăt convorbirii noastre și ne despărțisem, cât ce acceptasem propunerea. Nu mai insistase să mă convingă de existența tezaurului. E drept că, mai înainte, îmi spusese că nu-l interesa dacă credeam sau nu. Însă, dacă pe el nu-l interesa lucrul acesta, pe mine mă interesa grozav ! Dela a te apuca de un lucru pe care-l socotești inutil, și până la a-l face, convins că realizarea lui este posibilă, cum ar fi fost cazul găsirii tezaurului, era o diferență enormă. Grozav aș fi vrut să cred și eu că tezaurul exista într'adevăr.

Probabil că tocmai lucrul acesta îl urmărise Rivera, grăbindu-se să ne despărțim devreme. Și, dacă într'adevăr, aceasta îi fusese intenția, reușise pe deplin. Ardeam de dorința să-l mai

văd odată, să-i cer să-mi explice, să mă convingă... Ieşind dela el, îmi spusese că avea să vină să mă caute. De-ar fi venit dracului odată !...

Ca chemat de dorinţa mea, apăru în cadrul uşii pe care o deschise fără să bată... Rivera. Primul lucru pe care-şi aruncă privirea, fu caseta deschisă, cu bancnotele împrăştiate.

— Dar, bine omule, — zise el — n'ai văzut dumneata cum ţineam eu caseta, bine închisă şi ascunsă sub podea ? Nostim sistem de a păstra banii mai ai dumneata ! Te-aşi ruga, ca atunci când ai să vii cu tezaurul să-l păzeşti ceva mai bine.

Fu singura aluziune pe care o făcu relativ la tezaur. Şi se apucă să-mi vorbească despre călătorie şi numai despre ea.

— Viu dela Ward Line — începu el. — Sâmbătă ai vapor. Nu-i prea târziu, fiindcă azi e deja Marţi ; şi nici prea devreme, fiindcă ceva preparative tot trebuie să facem. Pentru a intra în Cuba n'ai nevoie să vizezi paşaportul. Iţi vorbesc de Cuba fiindcă deşi în aceeaşi zi pleacă şi **San Jacinto** care face călătoria până la capăt, dumneata n'ai să iei vaporul acesta, ci te îmbarci pe **Orizaba** care merge în Cuba, la Habana. Cu Orizaba sunt două avantaje : unul pentru dumneata şi altul pentru siguranţa afacerii noastre.

— S'auzim — îl zorii eu, gândindu-mă că ceea ce avea să spună, se referea la tezaur.

Mă înşelam, însă. Fiindcă Rivera continuă astfel :

— Avantajul pentru dumneata constă în fap-

tul că **Orizaba** e un vas mai bun. Un vapor destul de mare, un vapor de turism, bine împărțit și admirabil amenajat. Merge la Habana cu nordamericanii dornici să-și petreacă vacanțele într'o climă mai plăcută și cu băuturi mai bune. In afară de asta, are mașini mai puternice, așa că, deși pleacă numai cu două ore înaintea lui **San Jacinto**, ajunge la Habana cu două zile mai devreme. Și aceste două zile ai să le petreci mai plăcut în Habana decât pe vapor...

— Pentru mine e mai avantajos ce e mai ieftin — întrerupsei eu mereu cu gândul să aduc convorbirea acolo unde doream. Să trecem la avantajul pentru afacerea noastră.

— Pentru afacerea noastră, avantajul este că n'are să afle nimeni, aici, în New-York, unde și în ce scop ai plecat. In Habana iei viza necesară, fiindcă de acolo înainte trebuie să vizezi mereu pașaportul, treci pe **San Jacinto**, și-ți continui drumul mai departe.

— Dar, până unde ? — întrebai eu, nemaiputându-mi stăpâni nerăbdarea.

— Până la Progreso.

— Și, acolo e tezaurul ?

La întrebarea aceasta Rivera începu să râdă. Râdea cu hohote. Și avea un haz !... El, care niciodată nu avusese un moment de bună dispoziție ! Și-i venise dispoziția, tocmai acum când eu începusem să mi-o pierd pe a mea. Eu, care o avusesem totdeauna ! Asta, pentrucă el credea în tezaur, iar eu nu. Chit că dorința mea de a crede în tezaur devenise irezistibilă.

— Dar, omule, pentru Dumnezeu ! Dumneata

ştii ce este Progreso ? Un port, la şase zile de drum de aici. Aşa de în palmă credeai că se găseşte tezaurul ?... E ceva mai departe ; şi într'un loc mai puţin accesibil.

Vorbea glumind. Eu însă îi spusei foarte serios :

— In orice caz, cred că ai să-mi spui unde trebuie să merg.

— Natural — zise Rivera, reluându-şi aerul serios. Am să-ţi spun chiar acum. Ai să mergi până la ţărmul occidental al lagunei Nohbec care se află în sudul teritoriului Quintana-Roo, în peninsula Yukatan. Asta-i tot.

— Şi acolo ? — insistai eu.

— Ajuns acolo, ai să urci treptele unui templu ce se ridică în faţa apei ; ai să pătrunzi într'o cameră ce se găseşte în spatele mesei de sacrificii şi ai să faci o gaură în peretele din stânga. Acest perete ascunde o cameră secretă şi în această cameră se află închis tezaurul râvnit atât de-a-lungul veacurilor şi care, în cele din urmă, va ajunge în mâinele dumitale.

— Dar, are să ajungă, oare, în mâinele mele?

— Fără nicio îndoială.

— Totuşi, — zisei eu — mă îndoiesc.

Adăugai însă, repede :

— Şi aşi vrea să nu mă îndoiesc !

Mă privi până 'n fundul ochilor.

— Da — continuai eu; — şi aşi vrea să nu mă'ndoiesc de loc. Aşi vrea să mă duc cu aceeaşi încredere cu care mă trimiţi dumneata. Aşi vrea să cred că tezaurul există la sfârşitul drumului meu. Dumneata spui că drumul e foarte lung ;

azi-noapte mi-ai spus că are să fie obositor şi periculos... Eu vreau bucuros să-l fac ; m'am legat şi îl voiu face. Insă, pe drumurile acelea lungi şi grele, pe care le voiu bate din zori şi până'n noapte, pentru a-mi alina oboseala şi pentru a-mi stimula curajul în faţa pericolelor, convingerea că am să fac ceva cu folos, cu mai mult folos decât câştigarea câtorva dolari economisiţi cu atâta trudă de dumneata, poate să îmi fie necesară. Nu crezi şi dumneata tot aşa ?

Privirea cu care Rivera sfredelea până'n fundul gândurilor mele, se aprinse. Văzuse, cu siguranţă, că în sufletul meu nu încăpeau rezerve.

— Desigur că tot aşa cred şi eu. Insă, cum azi-noapte dumneata n'ai voit să vorbim despre asta... Aşteptam momentul oportun.

— Apoi, acum e. Spune-mi.

— Ce vrei să-ţi spun ?

— Cum s'a descoperit existenţa tezaurului. Cum ai aflat dumneata unde se găseşte. Barem lucrurile astea spunemi-le, însă, într'un chip mai convingător.

— Am să-ţi spun lucrurile astea şi am să-ţi spun şi altele.

Am să-ţi spun tot. Şi am să-ţi şi probez tot ce-ţi voiu spune.

— Ai să-mi şi probezi ?

— Şi, da.

— Bine, dar cu ce ?

— Cu declaraţia scrisă a acelui care a păstrat tezaurul.

Rămăsei tâmpit. Acela care păstrase tezaurul ?... Un indian de pe vremea cuceririi Mexicului ?... Un vasal ori un aliat al lui Cuauhte-

moc însuşi ?... Exista, deci, un înscris de pe vremea aceea ?... Asta era extraordinar !

— Da — continuă Rivera ; — Chel-Nachi, căpetenia tribului Kabul-Ah, unul din nenumăratele triburi în care s'au fragmentat regatele mayaşilor după războiul suveranilor din Mayapan şi Chichen-Itza. Am să-ţi povestesc numai decât ce a însemnat lupta aceasta şi rolul pe care l-au jucat aici aztecii. Am să-ţi povestesc de asemeni viaţa mea şi ai să afli cum am ajuns eu în posesiunea înscrisului lui Chel-Nachi.

— Dar, înscrisul acesta ?...

— L-am adus cu mine. Insă, la ce ţi-ar servi să-l vezi ?... Vezi-l, totuşi.

Din buzunarul dinăuntru al hainei, Rivera scoase o bucată de pergament mai închis şi mai gros ceva decât pergamentul cunoscut în Europa.

— E piele de vânat — îmi spuse el.

Apoi îmi arătă semnele şi figurile ce-l acopereau, explicându-mi :

— Aici este indicată situaţia templului şi locul ce ocupă în templu camera tezaurului.

Nu-mi putui reţine un gest de desiluzie. Mâzgălelile şi scrijilelile acelea puteau însemna orice. Rivera insistă totuşi că însemnau ceea ce spusese el.

— Ai să-l citeşti dumneata însuţi. Bineînţeles, după ce-ţi voiu arăta eu cum se interpretează hieroglifele mayase. Ai să-l citeşti atunci ca şi cum ar fi scrise în spanioleşte.

Imi întinse pergamentul, spunându-mi că-l puteam reţine, fiindcă el îl ştia pe dinafară. Aveam să-l învăţ şi eu, la fel, în curând. Timp aveam

destul. Până Sâmbătă nici așa nu aveam ce face... Și, cu toate acestea, câte nu aveam de făcut !...

— Acum trebuie să mergem să scoatem biletul pentru **Orizaba**. Să nu se termine cumva. Ți l-aș fi luat eu, însă, trebuia să prezint pașaportul și... banii. Banii însă, erau toți la dumneata.

Arătai spre masa pe care erau împrăștiați.

— Nu, nu — răspunse Rivera la gestul meu;— păstrează-i. Insă, păzește-i, să nu ți-i fure. Și, ca să fii sigur, i-ai numărat ?... Sunt cinci mii trei sute zece dolari. Economiile mele de șase ani. Aș fi avut mai mult dacă n'ar fi fost boala. Și fiindcă ajunsei la boală, am să-ți povestesc viața mea pentru a vedea prin câte am trecut.

Vorbind, închise caseta după ce scoase din ea câteva bancnote. Și se duse să o ascundă sub niște cărți pe care le grămădisem în fundul șifonierului. Apoi, întinzându-mi dolarii pe care-i pusese deoparte, hotărî :

— Haidem acum la Ward Line. De acolo mergem la Vamă. Trebuie să scoți și permis de îmbarcare. Aici, și pentru a te mișca, trebuie să ceri permis.

Ieșirăm. Incepea călătoria. Și o începui purtând pe piept pielea de vânat. O simțeam cum trosnea sub haină, când mă mișcam. Ca și cum ar fi vorbit, ca și cum mi-ar fi strigat : „Inainte !"

IX

În zilele care mai rămăseseră până la îmbarcare. Rivera îmi povesti amănunțit tot ce-mi promisese. O istorie întreagă, mulțime de istorii, mai bine. Istorii extrardinare, da; însă, verosimile, nu fanteziste, nu absurde. Istorii ca toate istoriile adevărate, parte probate în întregime, parte ipotetice numai, însă legându-se atât de bine între ele, încât făceau un tot verosimil. Și toate acele istorii, atât cele aproape actuale cât și cele foarte vechi, îndeplineau toate condițiunea aceasta, a verosimilului.

Începând cu aceea a relațiunilor de prietenie dintre azteci și mayași. Popoarele aceste deveniseră inamici înverșunați, în momentul când mayașii, pătrunzând în peninsula Yucatan pela sud-est, ajunseseră să stăpânească prin secolul I și II după Christos, întreg teritoriul cuprins

între istmul de Panama și istmul Tehuantepec. Aztecii, care coborând dela nord-est, își întinseseră și ei stăpânirea până la al doilea istm, se văzusereă, în lupta pentru stăpânirea lui, în fața unui rival puternic. Pe de altă parte, și religiile lor erau diferite. Fiindcă mayașii aveau ca totem șarpele — **Itza** în limba lor, — și această ofiolatrie îi deosebea de cultul zeilor mexicani. Totuși, ambele cauze de dușmănie încetară curând.

Prin secolul XI al erei creștine se distinse între indienii mayași conducătorul unei puternice formații de războinici, Kukulcan — „șarpele cu pene" în limba lui Mayab — un personaju care avea multe puncte de contact cu Quetzacoalt al mexicanilor. Și acest șef și profet reuni într'o federație toate triburile neamului său și le impuse pe lângă cultul șerpilor — cu al căror nume se înpăuna, — și pe acel al zeilor, așa cum îl avea dușmanii lor aztecii. Ba, introduse în noul cult și sacrificiile omenești cu înnecarea fecioarelor în cinstea zeiței virginității Zuzuy-Kak și smulgerea inimii prizonierilor în cinstea lui Ah-Puch, zeul războiului; lucruri pe care aztecii le făceau de când lumea, iar mayașii niciodată. Mai târziu, deja pe vremea lui Moctezuma, izbucnise crâncenul război dintre suveranii mayași, pentru un motiv identic cu acela al războiului Troian. Regele Mayapanului furase soția celui din Chicen. Și marea federație se desmembrase în cacicate mărunte, fără nicio putere. Impăratul mexican proectă atunci încorporarea teritoriului mayas la al său, și, întrucât

religia nu-i mai separa de acum, iar rivalitatea supremaţiei nu mai exista, începură tratative amicale şi chiar legături de alianţă. Forţe aztece ajutară pe conducătorii mayaşi să se constitue în seniorii independente în propria lor ţară, făcând să ia naştere obligaţii de recunoştinţă de care Cuauhtemoc putut gândi într'o zi să profite.

Urma, apoi, istoria lui Cuauhtemoc cam pe acelaş calapod. Un fapt absolut sigur venea în sprijinul ipotezei că între ultimul împărat aztec şi căpeteniile mayaşilor avuseseră loc înţelegeri secrete. Contrariu celor ce se spune în poveştile vulgare, Cuauhtemoc nu murise în torturi, la care l-ar fi supus Cortés. Acesta, din contra, făcuse să i se vindece arsurile grozave căpătate pe rug şi îl ţinuse prizonier câţiva ani. Iar când cuceritorul Mexicului întreprinse marşul asupra Hondurelor, pentru a pedepsi pe locotenentul său, Cristobal de Olid, care se răsvrătise, dusese cu el şi pe Cuauhtemoc.

Aproape de Hondure, însă, pe când expediţia traversa Yucatanul, se descoperi că nişte mayaşi se introduseseră în lagărul lui Cortés şi avuseseră o întrevedere cu Cuauhtemoc. Atunci, bănuindu-se că acesta plănuia răscularea tuturor indienilor în contra cuceritorilor, îi făcuseră proces, îl condamnaseră la moarte şi-l spânzuraseră. Insă... era adevărat acel plan de răsculare ?... Mayaşii fuseseră subjugaţi între timp de generalul Montejo şi nu mai dădeau nici un semn de răsvrătire. Mai probabil, aproape sigur, că vizitatorii lui Cuauhtemoc veniseră să-i

dea socoteală unde și cum păstrau tezaurul ce acesta le încredințase.

Faptul că mayașii păstraseră atâta timp, și păstrau încă tezaurul ascuns, ca și faptul că albii care îl căutau fără încetare, nu reușiseră să-i afle niciodată ascunzătoarea, își avea explicația în istoria locului unde fusese dus. Partea de Sud a Yucatanului nu ajunsese să fie stăpânită în întregime de spanioli, la început; mai târziu, reușise să scape de suveranitatea mexicanilor, pe vremea când vechea noastră colonie se declara independentă; iar acum, ca compliment final, continua să fie în stăpânirea indienilor.

Generalul Francisco de Montejo a pătruns în Yucatan cu armatele lui prin partea de răsărit, apoi a coborît spre sud, căutând locuri mai prielnice așezării taberilor, însă, terenurile nesănătoase l-au obligat să se mute mai spre nord, și pe urmă mai spre vest unde a fondat Mérida, — capitala — și Campeche — portul. Numai târziu de tot au încercat descendenții conchistadorilor să se întindă și spre sud-est unde au fondat orașul Bacalar, ca un fel de avantgardă. Insă, pe vremea aceea geambașii englezi puseseră deja stăpânire pe ambele maluri ale râului Hondo, așa că spaniolii au rămas stăpâni doar dincolo de zidurile fortăreței lor.

După independența Mexicului, isbucni războiul Castelor în Yucatan. Indienii răsculați învingeau numai acolo unde puteau primi ajutoare dela străini, adică în regiunea râului Hondo. Curând însă învinseră pe toată linia și înaintară și spre nord, lăsând în urmă Bacalarul și

chiar şi alte oraşe aflate mult mai la nord, ca Saban şi Sacalaca. Centrul dominaţiunii şi-l stabiliră la Nohoch Santa-Cruz, între laguuele Nohbec, Noxca şi Ocom. Şi de acolo, n'au mai putut fi expulzaţi niciodată definitiv. Dela 1848 şi până în 1912, s'a încercat de sute de ori alungarea lor, însă totdeauna au rezistat. Iar când revoluţiile interne au făcut pe mexicani să-şi economisească muniţiile pentru a se împuşca între ei, s'a luat hotărîrea ca mayaşii rebeli să fie lăsaţi în pace. Li s'a lăsat un teritoriu numit Quintana Roo, cuprins între oraşele Peto şi Valladolid la nord şi Baia Chetumel la sud, înăuntrul căruia trăesc după placul lor. Şi de atunci indienii nu mai ies din teritoriul lor pentru a gâtui lumea şi pentru a da foc oraşelor; e drept că nici albii nu mai intră la ei; însă şi dacă intră, sunt făcuţi prizonieri şi ucişi fără nici o judecată. Cu numele, teritoriul Quintana-Roo aparţine Mexicului; de fapt, este proprietatea câtorva şefi indigeni. Indivizi pe jumătate sălbateci cari dictează singuri legile, şi ceeace e mai grav, tot ei le execută.

In ce priveşte pe omul care scrisese şi păstrase documentul revelator, povestea era cu totul întunecată; era însă foarte clară în ce privea pe acela care-l găsise şi descifrase.

Otto Freytag a fost un cercetător german, unul din germanii aceia răbdători şi migăloşi care când studiază ceva nu lasă până ce nu cunosc lucrurile în cele mai mici amănunte. Freytag se dedicase cercetărilor paleografice. Şi, studiind o carte rămasă dela indienii mayaşi, în

afară de conținutul de pe recto și de pe verso filelor, el mai găsise ceva și înlăuntrul lor. Se știe că din cauza zelului misionarilor catolici cari au ars cu sutele cărțile mayase, nu mai există astăzi decât patru volume, numite după orașele în care se păstrează : **Dresdense, Cortesiano, Paresiano** și **Troano.** Ei bine, savantul german examinând într'o zi volumul **Dresdense,** observă că una din pieile ce-l formau, era mult mai groasă decât celelalte. Bănui despre ce era vorba, și cuprins de nebunia gloriei paleografice, înșelă vigilența gardienilor bibliotecii din Dresda, sustrase pielea aceea și o duse acasă la el, unde constată că era dublă. Două piei fuseseră reunite prin suprapunere și lipite pe margini. Separându-le, Freytag avu o bucurie mai mare decât sperase : nu era vorba numai de un manuscris mayas încă necunoscut, ci de unul care confirma existența tezaurului aztec și care conținea și indicații asupra locului unde se găsea ascuns !

Abia descifrat documentul, în sufletul lui Freytag începu lupta între conștiința de paleograf și aceea de om. A fi publicat un text mayas inedit, era ceva ; a fi ajuns însă, în posesiunea unui tezaur, era mai mult. Și dorința naturală de îmbogățire învingând veleitățile celebrității, Freytag porni spre Mexic.

Ajunse în Mexic într'un ceas rău. Dela o vreme încoace, toate ceasurile sunt rele pentru a ajunge în Mexic. Insă, acela în care ajunse Otto Freytag, fu cât se poate de rău. In Federal District se aștepta isbucnirea revoluției lui De la

Huerta, iar în Yucatan, guverna Felipe Carillo Puerta. In primul scăpă teafăr, în al doilea, însă, trebui să piară.

Sunt arhicunoscute evenimentele întâmplate în Mexic la sfârșitul anului 1923 și începutul lui 1924. Adolfo de la Huerta, care în revoluția contra lui Carranza formase un triumvirat cu Obregon și cu Calles, luând președenția provizorie a republicii pentru a pregăti urcarea în fotoliul președențial a altuia, nu mai voi după aceea să părăsească puterea. Și încheie o serie de pacte cu ajutorul cărora domină aproape toată țara, timp de câteva luni de zile, în care timp împărți groază și jale.

Felipe Carillo Puerto era pe atunci guvernatorul Yucatanului, după cum am spus. Om cu voință de oțel, aparținând rasei autohtone, știuse să se ridice de pe treapta cea mai de jos a scării sociale, până la cel mai înalt post în stat. Pe culmea puterii păstra o mare dragoste rasei indiene și fu cuprins de o admirație fără limite pentru trecutul strălucit al mayașilor. Lui i se datoresc toate îmbunătățirile obținute de indienii yucateci și lucrările de descoperire și restaurare a ruinelor dela Uxmal și Chichen-Itza. Și tot lui i se datoresc și alte două lucruri, mai puțin filantropice, de data aceasta. Unul destul de dăunător pentru Freytag și celălalt completamente dăunător pentru sine însuși. Primul a fost că guvernatorul mayas, bănuind că streinul acela încerca ceva nepermis prin templele strămoșilor săi, îl aruncă în închisoare. Al doilea a fost că, nemulțumind pe descendenții conchistadorilor,

aceştia nemaiputând exploata pe indieni, inspirară garnizoanei care era de partea lui De la Huerta, ideia mântuitoare a împuşcării guvernatorului indiofil. Şi aceste două lucruri mai făcură, pe deasupra, ca tezaurul lui Cuauhtemoc să continue a rămâne acolo unde se găsea ascuns de sute de ani. Rezultatul acesta final îl explica însuşi protagonistul ultimei istorii, care îi integra pe toţi ceilalţi.

Firmin Rivera, domiciliat cu mulţi ani înainte în capitala Mexicului, cunoscuse pe Otto Freytag la puţine zile după sosirea acestuia acolo. Şi îi făcuse unul din acele servicii care leagă pe oameni pentru toată viaţa.

Intr'o zi, germanul se lovi pe stradă de un general beat. Acesta îl înşfăcă de guler, sbierând în gura mare că are să-i trântească un glonţ în cap, crezându-l spion al duşmanilor preşedintelui. Spaniolul, pe vremea aceea sănătos şi voinic, trecând din întâmplare pe acolo, interveni împăciuitor. Smulse revolverul din mâna beţivanului acela şi alergă numaidecât să intervie pe lângă Silocti, cu care era în strânsă prietenie încă de pe vremea când acesta trăia în Spania, înainte de a ajunge general în Mexic. Silocti, care în afară de general, mai era şi tovarăşul de orgii al lui Calles, aranjă afacerea în aşa fel, încât suspiciunile alcoolice ale celuilalt general, care n'avea atâta influenţă, din cauza beţiilor, nu mai cauzară nici un deranj sărmanului Freytag.

Freytag, recunoscător în urma celor întâmplate, şi temându-se că aşa ceva putea să i se

mai întâmple, nu mai voi să se despartă de Rivera. Il invită să meargă cu el în capitala Yucatanului, fără să-i spună, însă, adevăratul scop al călătoriei. Iar când se văzu încarcerat din ordinul lui Carillo Puerto și pentrucă detențiunea lui avea să fie de lungă durată, mărturisi lui Rivera și îi încredință chiar pergamentul. Planul lui Freytag era ca Rivera să se fi dus să caute tezaurul, și apoi, cu puterea ce se poate obține prin bogăție, să-i fi obținut libertatea. Insă, tocmai când Rivera se pregătea să plece, isbucni revoluția militarilor, care împușcară pe Camillo Puerto și eliberară pe cei arestați din ordinul lui. Freytag și Rivera se dădură cu entuziasm de partea noului guvernator Ricardez Broca, a colaboratorului acestuia, generalul Rodriguez și a celorlalți șefi învingători. Sperau să obțină ajutorul lor pentru a trece în teritoriul Quintana-Roo ; însă, mai înainte de a fi făcut demersurile necesare, revoluția fu înfrântă. Amândoi prietenii, deochiați din cauza legăturii lor cu acela care începea să fie calificat de martir, se văzură siliți să părăsească țara. Se refugiară atunci în Statele-Unite, îndurând tot felul de suferințe: o neurastenie ucise pe Freytag și un atac cerebral făcu din Rivera umbra de om pe care o cunoșteam eu.

Insă, cu toată situația aceasta disperată, Rivera nu desarmase. Avea să-și refacă sănătatea și să se întoarcă să caute tezaurul care de acum era numai al lui, în întregime. Și lucrând cum putuse, și cheltuind cât mai puțin posibil, pentru a strânge suma necesară expediției, aștepta

cu răbdare o schimbare politică în Mexic, care să-i permită să se întoarcă iarăşi în Yucatan. E drept că se gândise uneori să trimită pe altcineva să caute tezaurul; însă, nu avusese curajul să se încreadă în nimeni. Până ce apăru informaţia din **Evening Post** care-l făcu să se hotărască şi să-mi propună mie afacerea.

Templul în care era ascuns tezaurul nu era acolo unde spuneau indienii aceia, ci în altă regiune, în alt teritoriu. Însă, într'un teritoriu vecin şi cu Guatemala şi cu Hondurele Britanice; şi într'o regiune care se găsea exact între aceste două ţări. Foarte aproape, deci, de locul pe unde avea să-l caute expediţia anunţată în ziar. Faptul că se căuta tezaurul era deja un pericol; şi pericolul acesta era cu atât mai mare, cu cât aveau să-l caute chiar prin apropierea ascunzătorii lui. Dacă prima încercare de a-l găsi ar fi dat greş, cu siguranţă că aveau să mai facă şi altele, şi vreuna din ele putea reuşi... Trebuia să se grăbească, dacă voia să mai ajungă la timp pentru a pune mâna pe tezaur.

Toate aceste istorii, una mai verosimilă decât alta, dădeau, prin modul perfect în care se legau, în care se închegau, un rezultat absolut de crezut. Şi eu, după ce le auzii şi după ce le coroborai în gând, nu mă mai îndoii de loc de rezultat: aveam să găsesc cu siguranţă tezaurul lui Cuauhtemoc.

X

Tot timpul cât drumul meu urma străzile New-Yorkului, cu Rivera alături, povestindu-mi istoriile în serie, pergamentul caicului mayas nu încetă un moment de a-mi repeta cuvintele lui de îmbărbătare. Când însă, mă văzui pe mare, începând cu adevărat expediţia, vocea pielei de vânat se transformă într'un simplu foşnet. Foşnetul a ceva uscat, ceva rigid, a ceva care are uscăciunea unui cadavru şi rigiditatea unei fosile.

Şi uitai tot ce era adevărat din ceeace mi se povestise, pentru a nu-mi mai reaminti decât ceeace se baza pe presupuneri, pe care eu le găsii absurde, de altfel. Asta se datora modului în care navigam eu spre ţinuturi neexplorate, întru găsirea tezaurelor; mod, care nu semăna nici pe departe cu modul în care se făceau pe

vremuri asemenea călătorii. **Orizaba**, aparţinând companiei Ward Line, era înzestrat cu atâta confort, cu atâta lux, iar pasagerii pe care-i transporta erau atât de distinşi, încât nici prin gând nu ţi-ar fi putut trece că în asemenea condiţiuni şi într'o astfel de companie, se merge într'o călătorie de aventuri.

Cabina, mare şi bine mobilată, cu odaia de baie alături. Sala de dans, bogat decorată, ornată cu plante exotice şi având tribuna ei pentru orchestră. Prânzitorul, ca un restaurant la modă, cu mese separate deasupra cărora străluceau lămpi cu abat-joururi colorate şi glastre cu flori parfumate. Sală de fumat, bibliotecă, saloane de recreare şi de conversaţie. Apoi, covertele, unele închise cu geamuri de cristal, cu fotolii largi de piele; altele deschise, cu scaune uşoare de trestie, adevărate balcoane şi terase deasupra valurilor. Şi maşinăria aceea formidabilă care duduia în interiorul vasului promiţând să meargă repede şi sigur.

Eu, plecând din Spania, prin Cadiz, mă oprisem şi în Sevilla unde vizitasem Expoziţia. Am văzut acolo reproducerea exactă a corăbiei descoperitorilor Americii. Aceea... da ; aceea zic şi eu că era o corabie pentru întreprins călătorii de explorare în ţinuturi necunoscute şi de cucerire a bogăţiilor fabuloase. Corabia aceea, însă, nu semăna nici pe departe cu palatul plutitor în care călătoream eu ! Galerele antice şi transatlanticele moderne nu puteau duce spre ţinte identice, dat fiind diferenţa enormă dintre unele şi altele. Şi unde mai pun diferenţa

dintre pasagerii galerelor şi pasagerii transatlanticelor de azi! Tovarăşii mei de călătorie erau turişti, şi încă turişti nordamericani, din ţara în care, pentru a se ascunde amestecul de rase, se afişează cât mai mult particularităţile rasei anglo-saxone pure. **Gentlemens** corecţi, **ladys** delicate şi **girls** spirituale care ştergeau diferenţa de vârstă şi de sex printr'o sfruntată risipă de lux. Şi toţi, la un loc, bărbaţi şi copii, doamne şi domnişoare, făceau călătoria cu acea bucurie puerilă caracteristică cetăţenilor Statelor-Unite, când se pornesc pe petreceri. Dimineaţa sport, după amiază poker, seara dans şi toată ziua **flirt** şi **drinks**.

Nu, pasagerii vapoarelor care mergeau unde mergeam şi eu şi pentru ce mergeam eu, nu puteau să semene de loc cu aceştia. Aceia erau bărbaţi, numai bărbaţi, şi tot bărbaţi unul şi unul. Nici moşnegi simpatici, nici copii sburdalnici care ar fi adus note de duioşie şi de veselie în zăngănitul fioros al armelor. Vlăjgani solizi, nu altceva ; sobri şi încruntaţi, ca nişte adevăraţi cavaleri ai cultului războiului. Şi care, pe deasupra, se aruncau în lupta pentru aur cu disperarea foamei. Pentrucă toţi erau săraci. foarte săraci, extrem de săraci. Insuşi cuceritorul Yucatanului, intrând în Mexic, nu poseda altă avere decât o jumătate de cal. Se ştie că iapa lui Montejo aparţinea pe jumătate locotenentului său Alonso de Avila. Comparând, deci, trecutul cu prezentul, ajunsei să cred că dacă Hernan Cortés, în loc să fi călătorit cu năvile lui Diego Velazques şi cu aventurierii pe care

nu i-a putut sătura nici cucerirea Cubei, ar fi călătorit cu **Orizaba** și în compania unor pasageri de felul celor care constituiau clientela Companiei Ward Line, nu s'ar fi hotărît, la debarcare, să dea foc unor vapoare atât de bune, sau poate că nici n'ar mai fi debarcat, preferând să continue a se bucura mai departe de o companie atât de plăcută.

Dar, dacă corăbiile și navigatorii de ieri și de azi nu mai erau la fel, nici marea și nici coastele nu mai erau aceleași... Intram deja în strâmtoarea Bahama și valurile acelea ale căror creste furibunde resistaseră pe vremuri vâslelor îndrăsnețe ale galerelor, îmi dădui seama că nu puteau fi apele solitare ale unei mări liniștite pe care se succedau și se încrucișau necontenit o pusderie de vapoare și de cargoboturi. Iar coasta peninsulei Florida, dealungul căreia navigam, nu mai avea, nici ea, pădurile virgine, stepa pustie și malul prăpăstios de odinioară, findcă oriunde îmi ridicam privirea, apăreau terenuri cultivate, șosele întinse și construcții rurale sau chiar orășenești, și destul de mari. Alta, cu totul alta era marea; iar coastele erau altele, absolut altele.

In portul Habana intrarăm noaptea. O noapte tropicală, da. Cerul transparent, cu stelele care-l smălțuiau de lumini, strălucea ca o bijuterie fină. Insă, sub cerul acesta, astfel iluminat, o altă iluminație și mai strălucitoare și în plus policromă, întrecerea cu mult luminile astrale. Bulevardul Malecon, cu arcurile lui voltaice, cu ferestrele caselor luminate cu lămpi de diferite

culori şi cu panourile lui de reclame incandescente imprimate în zeci de nuanţe, dădea o viziune care nu mai era a Americii descoperitorilor, ci a Americei civilizatorilor. Era exact ca arhiurbanizata stradă Broadway din insula Manhattan.

Şederea mea în capitala cubană consolidă impresia ce-mi făcuse când sosisem în port. Habana e un oraş modern, foarte modern. A fost refăcut în ultimii treizeci de ani, iar clădirile lui sunt după ultima modă, ca să zic aşa. Dacă în centru s'au mai păstrat construcţii vechi, acelea sunt numai din cele care constituesc perle de arhitectură. Pentru modernul oraş, ele sunt ceea ce este pentru o fată elegantă medalionul sau brăţara bunicii. Mai mult o podoabă decât o amintire.

Dar dacă din colonizarea iniţială a rămas atât de puţin, din viaţa aboriginară n'a mai rămas nici atât. Despre autohtoni, nici urmă. Rasa aceasta s'a stins de câteva zeci de ani, aşa că cubanul, care nu-i de origină spaniolă, este de origină... neagră. Sau, un amestec al acestor două rase, lucru şi mai rău. Nu era vorba însă, atunci de a deplânge mulatrizarea cubanilor. Alteeva mă durea pe mine ; alteeva, care avea să-mi sfărâme iluziile, gata şi aşa să se risipească.

Mă găseam în Indiile lui Columb şi ale urmaşilor lui. In Indiile tezaurelor. Şi eu nu vedeam nici urmă de indieni. Cu atât mai puţin ar fi putut exista urme de tezaur.

Imi continuai călătoria în aceleaşi condiţiuni ca şi până acolo. E drept că **San Jacinto** nu era

un vapor atât de luxos ca **Orizaba**, nici pasagerii lui nu erau persoane atât de distinse ca turiştii newyorkezi; cu toate acestea diferenţa era tot atât de mare între vaporul cu care călătoream acum şi carabelele conchistadorilor. Şi trebui să mai sufer încă o desiluzie în timpul acestei a doua părţi a călătoriei.

Pasagerii de pe **San Jacinto** erau în cea mai mare parte yucateci. Venind din celelalte ţări ale Americii, şi chiar din Europa, se concentrau în portul Habana, pentruca de acolo să ia vaporul care să-i aducă direct în ţara lor. Se înapoiau din călătorii de afaceri sau de plăcere. Aşa era şi cu tânărul acela simpatic pe care-l aveam camarad de cabină şi cu care convieţuirea aceasta, mă făcu să leg prietenie. Imi spuse că venea dela Paris, unde făcea în fiecare an o escapadă, pentru a se odihni după munca grea ce-i lua administrarea domeniilor lui şi pentru a cheltui mai plăcut enormele venituri ce-i aducea cultura bumbacului. Răspunsei confidenţelor lui cât putui mai bine, fără să trădez totuşi secretul lui Rivera.

Iar când îi spusei că mă duceam în Yucatan să vizitez ruinele şi să cunosc pe mayaşi, mă întrebă :

— Vă interesează atât de mult mayaşii ?

Ii răspunsei că găseam seminţia lui Mayab foarte interesantă.

— In cazul acesta, pe mine mă cunoaşteţi deja.

— Pe dumneavoastră ?

— Pe mine, da. Eu sunt mayas, mayas curat.

Rămăsei cu gura căscată, privindu-l. Nu în-

să pentrucă m'ar fi uimit trăsăturile lui fiziologice, puţin cam stranii, atâta tot ; nici culoarea pielei lui, o idee doar mai bronzată ca a oricărui alb ; nici părul lui creţ şi lucios care nu difera de al meu decât prin aceea că şi-l putea pieptăna mai uşor şi mai frumos ca mine. Ceea ce mă surprindea, era îmbrăcămintea lui care confirma escapadele ce-mi spusese că obişnuia să le facă la Paris.

Fiind pe vapor, şi încă pe o mare tropicală, purta vestă de flanelă, pantaloni de stofă albă, pantofi de antilopă şi şapcă de pichet. Intocmai ca un european care are un croitor excelent ! Şi care, la excelenţa croitorului, parizian sau londonez, adaugă şi pe cele ale celorlalţi furnisori ai galanteriei masculine : cămaşe impecabilă, ciorapi de mătase cu baghetă, cravată chic frumos şi elegant înodată, centură cu cataramă emailată, ceasornic-brăţară de aur ca şi bricheta de altfel..... Un caballero elegant, care făcuse furori pe marile bulevarde, la Bois de Boulogne şi în cabaretele din Montmartre.

Un indian mayas ?... Apoi, dacă aşa erau toţi mayaşii... cu siguranţă că scoseseră de mult tezaurul din ascunzătoarea lui, îl transformaseră în bilete de bancă sau în scrisori de credit — pentru mai multă uşurinţă — şi dăduseră fuga la Paris, plătind cu el plăcerile rafinate ale civilizaţiei. Aşa cum făcea cu rentele lui filfisonul acela care-şi râdea de mine !

Faţă de uimirea pe care nu i-o puteam ascunde, mă întrebă zâmbind :

— Vă aşteptaţi, poate, pentru a fi mayas, să port pene ?

— Nu ; asta nu — răspunsei eu confuz. Însă, nu credeam ca un indian, ca un mayas, mai exact, să aibă o situaţie ca a dumneavoastră.

— O situaţie ca a mea?... Dar situaţia mea nu e decât aceea a unui fermier mai mult sau mai puţin bogat. Noi, indienii, mayaşii dacă vreţi, ocupăm situaţii şi mai înalte, în Yucatan. Cea mai înaltă din toate, postul de guvernator constituţional al statului, îl ocupă azi un mayas ! Don Bartolomé Garcia Correa este mayas sadea, fără nici o amestecătură. Şi asta nu-l împiedică să fie un mare om politic, un om de stat eminent.

Cu această ultimă descoperire, ajunsei în ţara indienilor, unde trebuia să cuceresc tezaurul strămoşilor lor, convins că, între timpurile în care se făcea aşa ceva şi epoca în care pretindeam s'o fac eu, teritoriul şi populaţia lui se schimbaseră şi ele tot atât de mult cât se schimbaseră şi năvile şi pasagerii lor, şi mările şi coastelor lor.

Iar pentru a mă întări şi mai mult în convingerea aceasta, după ce debarcai în portul Progreso, pornii spre oraşul Mérida pe o splendidă şosea asfaltată, într'un automobil superb, proprietatea mayasului acela, care mi-l puse la dispoziţie cu gentileţea cea mai aristocratică, şi care-l conducea personal, cu o abilitate de adevărat **sportman**.

XI

Cine cunoaşte unul din oraşele de categoria a doua din Andaluzia —Linares, Antequera, Lora del Rio, Medina, Sidonia...., — cunoaşte şi Mérida din Yucatan. Aceleaşi străzi cu trotoare înguste, acelaş pârâiaş cristalin; aceleaşi case cu unul sau cu două etaje, cu gratii de fier la balcoane; aceleaşi biserici de piatră înegrită de vremuri; aceleaşi palate cu porţile mari, scoţând în evidenţă blazonul stăpânilor...

Hotel Itza, la care trăsei, are şi el acel **patio** specific spaniol, — cu fântâna arteziană în mijloc şi respectivele glastre împrejur — spre care îşi deschide uşile sala de masă şi deasupra căruia străjuesc galeriile camerelor. Instalat într'un astfel de hotel şi într'un astfel de oraş, mă puteam crede oaspele comitetului aranjator al unui din amintitele orăşele, într'o zi de sărbătoare.

Cu atât mai mult mă putui crede astfel, când în după-amiaza zilei următoare, care cădea într'o Duminică, văzui trecând prin coridorul hotelului un grup de toreadori în tradiționalul lor **traje de luces.** Se duceau la Plaza de Toros, pe care o are și Mérida ca toate orașele și orășelele din sudul Spaniei. Nu lipsea deci nici serbarea noastră națională, pentru a mă face să cred că mă găseam într'una din provinciile meridionale ale Spaniei.

Desigur că în capitala Yucatanului văzui indieni și constatai că nu toți ocupau importantul post de guvernator ; nici strălucita situație a tovarășului meu de călătorie. Se ocupă și cu meserii mai umile, lucrând: unii ca funcționari, alții ca comercianți, servitori, lustragii, vânzători ambulanți, etc.. Insă, nici aceștia nu se deosebesc decât prea puțin de cei care practică meserii analoage în provinciile noastre din sud, inclusiv plugăria. Și nu sunt deloc mai bronzați ca conaționalii noștri arși de soarele andaluz. Doar dacă figura... In realitate, numai costumul îi deosebește de spanioli, fiindcă ei poartă haine albe și pălării de paie, iar în picioare sandale pe piciorul gol. In schimb, însă, sunt afiliați toți legilor de resistență ale partidului socialist, dovedind astfel că sunt cetățeni complet conștienți.

Văzându-mă într'un astfel de oraș și între locuitori de felul acestora, speranțele mele pierdute nu-mi mai reveniră. Dar, în sfârșit; de vreme ce ajunsesem până aci, aveam să-mi continui drumul până la locul indicat, pentru a nu se putea plânge tovarășul meu, Rivera, că nu-mi res-

pectasem angajamentul. Şi cum întreprinderea avea să fie — după cum fusese şi până aci şi după cum se anunţa şi pe mai departe — tot uşoară, comodă şi plăcută...

Aveam să mă duc până în Quintana Roo. Cu trenul, bine înţeles, fiindcă cu siguranţă că exista o cale ferată şi poate chiar şi o gară pe ţărmul lagunei Nohbec. Aveam să traversez laguna cu o barcă luată cu chirie, fiindcă trebuia să fie şi acolo bărci de închiriat, aşa cum sunt în parcul Retiro din Madrid, şi, intrând în templul mayas, folosit, fără îndoială, de cultul catolic, aveam să rog pe sacristan să-mi dea voie să ciocănesc peretele din stânga al capelei. Dacă peretele avea să sune a gol, însăşi sacristanul avea să-mi ajute să fac o gaură prin care să privim şi să vedem că nu era nimic înăuntru, deoarece parohul respectiv trebuia să fi avut el grije mai dinainte să pună mâna pe ce fusese acolo. Asta ar fi fost totul.

Pe urmă, nu-mi mai rămânea decât să mă întorc pe unde venisem şi să mă duc să-i spun lui Rivera că, de când mâzgăliseră indienii pergamentul acela, lucrurile se schimbaseră până într'atât în Yucatan, încât a le fi căutat azi, aşa cum erau pe vremuri, însemna să-ţi pierzi vremea şi banii degeaba.

In afară de toate acestea, în Quintana-Roo aveam să mai vizitez şi alte temple ce mai existau pe-acolo, pentru că nu voiam să mă fac de râs. Spun asta, fiindcă Rivera, pentru a facilita reuşita misiunii ce-mi încredinţase, intervenise printr'un redactor dela **United Press**, făcând să

se telegrafieze ştirea că ilustrul arheolog spaniol Fernando Sánchez Altuna se îmbarcase la New York cu destinaţia Progreso, de unde avea să pătrundă cât mai în adâncul teritoriului cu scopul de a studia ruinele mayase. Şi, **Diario de Yucatan** publicase şi el ştirea la timpul său, iar când află, din registrul pasagerilor dela Itza, că sosisem în Mérida, trimisese un reporter cu însărcinarea specială de a-mi lua un interview.

Reporterul îşi îndeplini misiunea admirabil. Se poate ghici că n'am prea fost la înălţimea rolului de specialist interviewat, fiindcă, despre arheologie în general eu ştiu încă prea puţin, iar despre ruinele mayase în special, pe atunci nici idee n'aveam cum puteau fi. Insă, neştiinţa mea o ramplasă reporterul, făcându-mă să spun tot ce ştia el în materie, aşa cum se obişnueşte în asemenea ocaziuni. Şi interviewul apăruse destul de complet, ilustrat cu fotografia mea şi a reporterului luată pe terasa hotelului, precum şi cu câteva clişee folosite şi altă dată şi care reproduceau Templul Războinicilor din Chichen-Itza, Casa Oracolului din Uxmal şi Castelul din Tulum. Când îl văzui publicat, avui o adevărată satisfacţie.

După cum am spus, acestea erau motivele care mă făceau să-mi continui drumul. Şi trebuie să recunosc că contribuiră să mă facă să-l continui cu multă însufleţire. E drept că aşi fi voit să cruţ ceea ce-mi mai rămăsese din fondurile destinate cu atâta uşurinţă expediţiei. Insă, din informaţiunile ce-mi dăduse reporterul — mi le dăduse el mie, când ar fi trebuit să i le dau eu

lui ! — călătoria până la Quintana-Roo nu era chiar atât de ușoară și de simplă. Cale ferată exista numai pe un traect de patru ceasuri, până la Peto. Apoi, trebuia să merg câteva zile călare prin păduri, expus atacurilor indienilor independenți. Mi se confirma că, într'adevăr, teritoriul acela fusese lăsat mayașilor răsvrătiți în timpul Războiului castelor și că aceștia trăiau acum aproape tot așa ca pe vremea Conchistei. Cel puțin în ce privea cultura pământului, căile de comunicație spre sate și higiena... Și, probabil că și în privința barbariei obiceiurilor, retrogradate din cauza izolării în cruzimi și ferocități... Prin urmare restul călătoriei mele avea să fie plin de greutăți și de pericole. Auzind lucrurile acestea, însuflețirea mea de a merge în Quintana-Roo crescu și mai mult, chit că nu revenisem la credința că aveam să găsesc tezaurul.

Și, tot interviewul din **Diario del Yucatan** se mai datoră încă ceva ; ceva care făcu ca însuflețirea de a mă duce în Quintana-Roo, să crească până la paroxism.

XII

Tocmai mă odihneam după dejun, căutând alinare plicticoasei operaţiuni a digestiei în zilele acelea călduroase, cele mai călduroase, deoarece călduroase sunt toate, când dădu buzna în cameră, stricându-mi s i e s t a, un băiat de serviciu, cu o carte de vizită, pe care o flutura între degete ca pe un stindard victorios.

— Domnişoara aceasta vrea să vă vadă — zise el.

O domnişoară care voia să mă vadă ?... Citii pe cartea de vizită : „Gladys Mac-Laurin". Iar dedesubt : „corespondentă pentru Mexic a lui **Scientific Information Syndicate**". Făcui un gest de contrarietate.

Observându-mi gestul, băiatul găsi de cuviinţă să zică :

— E foarte frumoasă.

Putea fi. Asta nu-mi micşora neplăcerea de a o vedea. Fiindcă, oricât ar fi fost de frumoasă, ziaristă tot rămânea. Şi, desigur, venea să mă viziteze pentrucă era ziaristă, nu pentrucă era frumoasă. Alt interview! Şi acesta avea să fie mult mai mare. Ziariştii nord-americani nu sunt ca cei din Yucatan, care sunt ca cei spanioli. Scumpii noştri confraţi americani îşi comprimă întrebările. Apoi, ziarista aceea aparţinea unui sindicat ştiinţific. Cu siguranţă că ştia mai multă arheologie decât chiar acela care o inventase, iar ruinele mayase le cunoştea mai bine chiar decât aceia care le construiseră. Avea să mă facă să-mi curgă multe năduşeli. Şi numai la gândul acesta, mă şi năpădiră năduşelile. Dar, în sfârşit, răbdare...

— Să poftească — spusei eu băiatului.

Imi dădui însă seama că eram în pijama şi culcat în pat, aşa că rectificai :

— Adică, nu. Să nu mai poftească. Cobor eu numai decât.

Mă ridicai cu greutate din pat. Imi ştersei cât putui mai bine sudoarea. Mă îmbrăcai, asudând din nou şi din abundenţă. Şi coborîi, indispus, în vestibul. O găsii acolo foarte liniştită.

Caray ! Nu minţise băiatul. Era într'adevăr frumoasă, foarte frumoasă. Un corp admirabil, tenul de o albeaţă transparentă, părul auriu căzând în bucle, şi ochi mari şi verzi ca două smaralde enorme. Dispoziţia îmi reveni o clipă, pentru a-mi pieri din nou în momentul următor. Dacă era tot atât de ziaristă — şi încă ziaristă

ştiinţifică — pe cât era de frumoasă, aveam să mă duc pe copcă.

Când ajunsei în faţa ei, primele-i cuvinte, spuse în spanioleşte şi aproape fără accent englezesc, pentru a le înţelege mai bine, fură acestea:

— Domnule Altuna, adevărat ?... Fotografia dumneavoastră din **Diario del Yucatan** nu e prea reuşită, însă puteţi fi uşor identificat după ea. Am văzut fotografia fiindcă am citit informaţia ce o însoţea, bine înţeles. Şi mă găsesc aici chiar din cauza acestei informaţii.

Tocmai de ce mă temeam eu ! Incercai să câştig timp. Scosei port-ţigaretul, întinzându-i-l.

— O ţigaretă ?

— Mulţumesc.

Stricai câteva chibrituri, trăgându-le pe cutie intenţionat mai apăsat. In cele din urmă, lăsai unul să se aprindă şi oferii foc vizitatoarei.

— Mulţumesc — repetă ea.

Era gata să abordeze subiectul. Eu, însă, încercai din nou să-l ocolesc.

— Dacă am lua ceva răcoritor...?

— Chiar acum m'am ridicat dela masă.

— Atunci... o cafea.

— Am luat deja.

Nu mai găsii niciun refugiu.

— In cazul acesta, vă ascult, miss Mac-Laurin.

Scoase câteva rotocoale de fum, fără să spună ceva. Voia să câştige, la rându-i, timp ?... Ori se pregătea asupra celor ce avea să spună.

— Sunt — începu ea, — după cum aţi văzut pe cartea mea de vizită, informatoare ştiinţifică şi mă găsesc aici pentru sindicatul la care lucrez.

Specialitatea mea o constituesc chestiunile arheologice și asta o spun cu toată modestia ce se cuvine să adopt în fața unui maestru ca dumneavoastră.

— Pentru Dumnezeu, domnișoară, — o întrerupsei, — eu nu sunt ceea ce credeți dumneavoastră.

Era cel mai mare adevăr pe care l'am spus în viața mea unei femei. Ea însă, bineînțeles, nu mă crezu, fiindcă femeile ne cred numai atunci când mințim.

— Ba, da ; sunteți. O știu bine. Insă, aș dori să-mi faceți onoarea să admiteți ca, modestele mele lucrări, pe care le cercetez cu mult interes și cu multă dragoste, de asta vă asigur, să le pot face dela înălțimea superiorității dumneavoastră.

Admisei fără nicio șovăire, asigurând-o cu un gest larg că eram de acord.

— Am cercetat — continuă ea — toate ruinele din Chiapas, Tabasco, Campeche și Yucatan ; însă, la cele din teritoriul Quintana-Roo, care sunt și cele mai interesante pentrucă nu le-a studiat încă nimeni, nu m'am putut duce. Nu m'au lăsat.

— Și ați venit să mă avertizați că n'au să mă lase nici pe mine ?

— Nu, domnule. Pe dumneavoastră au să vă lase.

— Da ?... Și de ce ?...

— Fiindcă dumneavoastră sunteți bărbat ! — exclamă cu un gest de mânie, delicios pe figura ei adorabilă.

Incepui să râd extrem de distrat. Frumusețea

ei mă captiva încă odată. Temutul interview se amâna. Şi, deodată, o ieşire furioasă şi absurdă...

— Comic, nu ? — continuă ea — comic, de sigur, dacă pentru mine n'ar fi tragic.

Seriozitatea cu care vorbea mă intrigă. Şi cum nu o înţelegeam... o rugai să-mi explice.

— Pardon, miss Mac-Laurin : ce spuneţi dumneavoastră că e comic... şi ce e tragic ?...

— Foarte simplu. Comic este faptul că eu fiind femeie, mie mi se interzice ceea ce dumneavoastră vi se permite, pentrucă sunteţi bărbat. Ce legătură are sexul cu mersul prin păduri ? Fiindcă, ori cât de bărbat aţi fi dumneavoastră, dacă vă trânteşte un catâr, n'o să puteţi împiedica să vi se rupă un braţ ; dacă vă înămoliţi într'o mlaştină, n'o să scăpaţi de înnec ; iar dacă vă muşcă o mauyaca n'o să puteţi rezista durerilor atroce. Ca şi mine de altfel ! Cu diferenţă că eu deşi femeie...

— Şi încă o femeie frumoasă...

— Asta nu importă în cazul de faţă.

— Mă importă, însă, pe mine.

— Nu, domnule ; nici pe dumneavoastră nu vă importă.

Respinsese complimentul cu atâta sânge rece şi îmi retezase insinuarea atât de scurt, încât nu mai ştiui ce să zic. Abia putui îngâna :

— Iertaţi-mă şi continuaţi.

Continuă, însă fără să-mi spună dacă mi-a acordat iertarea solicitată.

— Cu diferenţa, şi sunt aproape sigură, că eu călăresc mai bine şi că în orice caz înnot, mai bine ca dumneavoastră, pentrucă eu am fost

campioană de înnot la concursurile Universității de Est, trei ani consecutivi.

— Eu nu știu să înnot — mărturisii.

— Vedeți ? — zise ea triumfătoare.

Și adăugă imediat :

— Dar de călărit, cum călăriți ?

— Destul de rău — adăugai eu la mărturisirea începută.

— Iar eu destul de bine !

Mai triumfă odată, încoronându-și dubla victorie și demonstrând că nu-i era frică de nimic :

— Cât despre moartea din cauza mușcăturii unei reptile veninoase, sau a malariei pe care o răspândesc musculițele acelea inofensive în aparență și apele stătute, nu puteți spune că un bărbat nu este tot atât de expus ca și o femeie.

Și cu o logică perfectă, deduse :

— Sunt, prin urmare, în condițiuni egale, dacă nu mai bune ca dumneavoastră, pentru a merge în teritoriul unde dumneavoastră vă vor permite să mergeți pentrucă sunteți bărbat, iar mie îmi interzic pentrucă sunt femeie. De aceea spuneam că e comic. E caraghios, grotesc...

Îi dădui dreptate, spre satisfacția ei. Iar pentru a mea, aceea de a continua s'o ascult, întrebai :

— Și tragic ? Tragic ce este ?

— Tragic este că, având eu atâta interes, atâta plăcere să fac aceste studii... Nu zic că am să le pot face cu aceleași rezultate importante ca dumneavoastră. Asta însă, nu se datorește faptului că dumneavoastră sunteți bărbat, ci faptului că sunteți un savant.

Prefăcându-mă supărat, îi zisei :

— Nu pot accepta calificativul de savant.

Rămase nedumerită. Şi îngână :

— Dar, dacă e adevărat...

— Chiar dacă ar fi. Tot aşa de adevărat este că dumneavoastră sunteţi foarte frumoasă. Şi dumneavoastră v'aţi supărat când v'am spus..

Imi veni rândul să rămân şi eu perplex. Sperasem că avea să facă haz de gluma mea. Ea însă nici nu surâse, măcar. In loc s'o înveselească, o întristă, aproape că-i dădură lacrimile. Da, mi se păru că-i zăresc ochii împăinjenindu-se. De aceea, tăcui.

Urmă o pauză, după care fu ea aceea care vorbi :

— E foarte tristă situaţia femeii între latini. Ne dispreţuesc, sau ne fac curte fără jenă, un mod în plus de a ne dispreţui. Guvernatorul nu îmi dă voie să mă duc în teritoriu, considerându-mă debilă, incapabilă. Dumneavoastră, judecându-mă şi mai rău încă, vă apucaţi să-mi faceţi complimente. Sunteţi, fără îndoială, doi oameni de valoare. Insă, dumneavoastră nu vă obosiţi să vedeţi în mine, decât : unul, o creatură care trebuie protejată, celălalt, un mizerabil instrument de plăcere. Sunt însă ceva mai mult, domnule Altuna, vă rog să credeţi.

Discursul ei mă mişcă, pentrucă pledoaria era elocventă şi... pentrucă oratoarea era foarte simpatică. Insă, pentru a nu o mai întrista şi nici supăra din nou, îmi ascunsei sentimentele, limitându-mă să spun :

— Foarte bine. N'am să vă rog să mă iertaţi,

pentrucă v'am mai rugat odată şi n'aţi binevoit să-mi răspundeţi. Vă întreb numai : ce vreţi dumneavoastră să fiţi pentru mine ?

Auzind că mă rectificam astfel, supărarea ei se împrăştie tot aşa cum i se împrăştiase mai înainte mânia, când îi cerusem iertare ; trecu mai departe, direct la ceea ce-şi propunea.

— Ceea ce sunt : o umilă colegă a dumneavoastră în studiile arheologice. Şi nu doresc altceva decât ceea ce aţi oferi oricărui alt camarad ; observaţi că spun „camarad" nu „camaradă". Ştiindu-l în situaţiunea în care v'am arătat că mă găsesc eu, cu siguranţă că i-aţi fi propus : „vino cu mine".

La asta nu mă aşteptam. Nu mă aşteptam, pentrucă era mai plăcut decât tot ce se putea aştepta. Era cât pe aci să strig de bucurie.

Mă reţinui totuşi. Şi răspunsei, coborând glasul :

— De acord.

— Serios ?

— Tot ce poate fi mai serios.

Dar dacă eu mă reţinusem, ea nu se reţinu. Şi strigă mai tare decât aşi fi făcut-o eu.

— Admirabil ! Sunteţi, nu un om, un adevărat om, un om mare... Daţi-mi mâna. Ba, nu, îmbrăţişaţi-mă !

O îmbrăţişai, simţindu-mă, nu un om mare, ceea ce nici nu sunt, şi nici om măcar, ci bărbat, bărbat în sensul cel mai exact al cuvântului ! Chit că ea putu presupune că puterea cu care ne strângeam era entuziasm ştiinţific. Pentrucă mă strângea şi ea tot atât de tare ca mine ;

ea, însă, entuziasmată ştiinţificeşte, fără îndoială.

Imi expuse apoi planul ei. Ea ştia că guvernul, compus în întregime din bărbaţi, departe de a se opune ca un bărbat să se ducă unde-i place, mie mi-ar fi pus la dispoziţie tot ce mi-ar fi trebuit : ghid, interpret, escortă. Iar eu, trebuia să spun, că având nevoie de o ajutoare pentru lucrările mele, o luam pe ea. Cu siguranţă că nu m'ar fi refuzat.

— Şi am să le mai spun — zisei eu — că am să fac tot posibilul să te ajut în caz de pericol.

— Să nu spui asta, pentru că e o minciună. Mai degrabă am să fiu eu aceea care să te protejez pe dumneata. Presupunem că ai să cazi într'o apă... Cine are să te salveze ?... Eu !

— Bine, atunci le voiu spune că dumneata ai să-mi coşi nasturii care mi se vor desprinde.

Nu mai arătă nici mânie, nici supărare. In acel moment începui să-mi dau seama că toate i se păreau bune când reuşea să obţină ceea ce dorea. La aluzia mea asupra îndeletnicirilor proprii sexului ei, mă apostrofă uşor :

— Şi asta e o mincinuă. Fiindcă eu nu ştiu să cos nasturi.

Şi isbucni în râs, adăugând fără ruşine :

— Iţi mărturisesc că mă gândisem chiar că ai să mi-i coşi dumneata pe ai mei...

In impertinenţa aceasta o găsii tot atât de adorabilă pe cât o găsisem în furia, în severitatea, în tristeţea ei... O găseam, de altfel, din ce în ce mai adorabilă ! Aşa se face că afirmai cu puterea unei hotărîri neclintite :

— Am să le spun tot ce va fi necesar pentru a reuși să mergem împreună. Inclusiv aceea că dacă nu te lasă să mergi și dumneata, nu mă mai duc nici eu. Ori mergem amândoi, ori nici-unul.

— Așa, așa... Mergem amândoi !

— Mergem împreună. Și dumneata ai să mă protejezi !

— Mergem împreună. Și dumneata ai să-mi coși nasturii !

Ne îmbrățișarăm din nou și plecă foarte mulțumită. Insă, tot mai mulțumit rămăsei eu. Călătoria mea, care luase caracterul unei aventuri, îl lua acum pe acela al unei aventuri amoroase.

Pentrucă unei femei, oricât ar fi ea de arheoloagă, nu-i displace să fie și puțin curtată. Poate să o încurce, poate să o supere, poate chiar s'o aducă la disperare când îi turbură studiile. Insă, în orele de repaos... Și, în timpul atâtor zile, cu nopțile lor corespunzătoare, cât aveam să fim împreună, aveau să fie și destule intervale de inactivitate științifică !

XIII

Când, încântat că aveam să fac restul călătoriei în tovărășia unei femei atât de frumoase, asigurasem pe miss Mac-Laurin că o luam cu mine, nici prin minte nu-mi trecuse că am să întâmpin vreo dificultate. Mă gândisem, e drept, că pentru cazul că găseam tezaurul, ar fi trebuit să-i impun tăcere asupra descoperirii. Crezui, însă, că nu era nevoe de asta, până nu-l descopeream. Că umblam să-l caut, era tot așa de ușor de ascuns, pe cât de greu de bănuit cu atât mai mult, cu cât eu însu-mi eram perfect convins că n'aveam să-l găsesc! Astfel, călătoria într'o companie așa de plăcută nu-mi putea aduce decât avantaje și numai avantaje; și încă avantaje de mare folos spiritual, dacă nu și material.

Cu toate acestea, mă izbii repede de primul inconvenient. Și destul de mare. Dacă-mi menți-

neam promisiunea de a mă duce în Quintana-Roo, cu informatoarea americană, nu mă puteam duce. Scurt.

După cum spusese ea însăşi, pe mine nu mă opreau să intru în pădure; ba, din contră, îmi ofereau tot concursul pentru a întreprinde călătoria.

Când apărui înaintea guvernatorului, acesta îmi comunică vestea plăcută că cererea mea era admisă şi că se şi luaseră măsurile cuvenite. Primele lui cuvinte fură o călduroasă felicitare dedicată ideii şi persoanei mele.

— Sunt informat deja — începu el să-mi spună — asupra personalităţii dumneavoastră şi asupra celor ce vă propuneţi. Vă felicit sincer şi vă sunt recunoscător chiar. Rămăşiţele acestor oraşe mayase trebuiau de mult cercetate, însă până acum, nu s'a găsit încă o persoană de condiţia dumneavoastră, pentru a se duce acolo. Prin condiţie, înţeleg şi pe cele intelectuale şi pe cele fizice. Fizice, da, fiindcă, trebuie să ştiţi că întreprinderea este dificilă. Mă bucură mult sosirea dumneavoastră în Yucatan. Fiţi bine venit.

Îi mulţumii pentru primirea cordială şi mă grăbii să-i expun doleanţele mele...

— Concursul meu pentru restul călătoriei.... desigur ! — mă întrerupse el —. Aflaţi că-l aveţi de pe acum. Prea mult nu pot face ; însă pe ce-mi este posibil, puteţi conta.

Imi spuse apoi că teritoriul Quintana-Roo nu era sub ordinele lui, dar că avea destulă influenţă şi acolo. Indienii din teritoriul acela întreţin legături curente cu populaţia limitrofă din Yu-

catan şi Campeche. Vând, cumpără alimente, îmbrăcăminte, arme, etc. La rându-le, permit şi ei mexicanilor şi chiar şi altor streini, să intre pe teritoriul lor pentru cumpărături de gumă de mestecat, preferind să vină alţii la ei s'o cumpere. Prin urmare, mayaşii independenţi au contact cu regiunile limitrofe. Iar el, guvernatorul, el însuşi mayas, era cunoscut şi apreciat de principalii conducători ai indienilor. Avea să le trimită emisari care să le anunţe vizita mea, şi să le recomande...

— Dar, pentru a ajunge acolo — mă întrebă el — pe unde intenţionaţi să mergeţi ?

Eu... de unde era să ştiu !... Nu puteam însă să-i spun aşa ceva. Tăceam, neştiind ce să răspund. In timpul acesta el desfăşurase o hartă a peninsulei. Şi îmi arăta un punct.

— Cred, — indică el — că mai întâi trebuie să mergeţi la Tulum.

Işi sprijini părerea, vorbindu-mi despre ceeace fusese odinioară faimoasa cetate. Mai puţin antică decât Uxmal şi Chinchen, servise, totuşi, de capitală unuia din cele mai puternice regate din epoca de desagregare imperială, rivalizând cu Sotuta, Izamal şi Mani. Ruinele ei fuseseră vizitate de câteva ori, în ultimul timp, fiindcă se aflau aproape de coastă, chiar în faţa insulei Cozumel. Cu toate acestea, nu fuseseră studiate niciodată ştiinţificeşte. Trecuseră pe acolo numai amatori, excursionişti.

In timp ce Garcia Correa vorbea astfel, eu cercetam din ochi partea ceea de pe hartă indicată cu litere mari: „Q-u-i-n-t-a-n-a—R-o-o". Cău-

tam petele acelea albastre care reprezintă pe orice hartă lacurile și lagunele. Și mă izbiră cele mai mari: Bacalar, Chinchaucanab, Aguada de la Concepcion... Zării imediat și unele mai mici: San José, Ocom, Tuxcah... Și, în sfârșit, Nohbec! Fui cât pe-aci să strig: „aici, aici vreau să merg". Mă reținui, totuși, și zisei:

— Da, am să merg mai întâi la Tulum.

Interlocutorului meu i se păru că alegerea itinerariului era foarte nimerită. Cum să nu fi fost nimerită, dacă o propusese chiar el?... Avea să anunțe pe Juan Bautista Vega, șeful indienilor din partea aceea. Era un prieten al lui. Avea să-mi fie de mult folos. La fel și pe generalul May. Acesta era șeful indienilor din regiunea centrală. Iar eu, dela Tulum, trebuia să merg la Nohoch Santa Cruz. Garcia Correa nu știa dacă acolo erau ruine mayase. Insă, orașul, singurul care merita să fie numit astfel în tot teritoriul, era demn de văzut. Il ridicaseră indienii, pentru a-l folosi ca redută mai importantă în caz de război. Merita oboseala să mă duc să-l vizitez. Și adăugă că era reședința lui May, al cărui concurs avea să-mi servească pentru a putea merge mai departe.

Mă uitai din nou pe hartă, Nohoch Santa Cruz era situat mai la sud de Tulum. Destul de înăuntrul teritoriului. Și mai sus de linia pe care o formau lacurile Ocom și Nohbec. Era tocmai drumul meu.

— Am să mă duc și acolo — zisei eu.

Guvernatorul fu din nou de acord. Pentru aceeași rațiune ca și mai înainte! Și... nu mai

ştia unde m'aşi mai fi putut duce. Prin părţile acelea nu avea cunoştinţă să mai fi existat vreo ruină importantă. Cu toate că, ajuns acolo, aveau să mă informeze chiar indienii... Mai la sud, mult mai la sud, da, erau ruinele dela Icaiché.

Eu, care-l ascultam fără să-mi iau ochii de pe hartă, văzui că Icaiché era aproape exact lângă frontiera Guatemalei; însă, mai observai că, o linie dreaptă trasă dela Nohoch Santa Cruz până acolo, ar fi trecut tangenţial cu laguna Nohbec. Aşa că, spunându-le că mă duc la Icaiché, mi-aşi fi justificat drumul spre locul unde mă angajasem faţă de Rivera... să mă duc.

— Chiar la Icaiché voiam să merg — afirmai eu.

De data aceasta, Garcia Correa nu mai fu de acord. Fără îndoială că de aceea se şi limitase să facă o simplă aluziune numai. Şi începu să-mi spună că e foarte departe, că n'avea relaţiuni directe cu şeful indienilor din partea aceea... In afară de asta, informaţiunile lui relative la acest personaj erau mai mult rele decât bune. Insă... băgase de seamă că mă interesau ruinele dela Icaiché, aşa că... avea să roage pe May să mă recomande el celuilalt şef. Şi că... în sfârşit, asta avea să se aranjeze. Imi propuse să trasăm itinerariul, deocamdată.

— Pentru a ajunge la Tulum — începu el — poate că ar fi mai bine să mergeţi pe apă până la Cozumel. Ceea ce e rău, însă, este că nu există decât un singur vapor poştal pe lună şi acela a plecat deja de trei zile. Dacă nu voiţi să aşteptaţi, va trebui să mergeţi cu trenul până la Peto

sau până la Valladolid. Valladolid este mai aproape, însă sunt drumurile mai rele. E mai bine să porniți dela Peto spre Tulum.

Fui de acord, bineînțeles. Guvernatorul arătă din nou pe hartă. Dela Peto aveam să merg prin Progresito, Saban, Tela, Chunka și Muyil; apoi prin Ranas, Yakunché și Chan Ceneto, la Nohoch Santa Cruz. Dela Nohoch Santa Cruz, Chan Santa Cruz unde indienii aveau să-mi arate ruine mayase, dacă existau. Dela Chan Santa Cruz, de unde începea lacul Bacalar și în tot lungul acestuia, drum de șaptesprezece leghe, puteam merge cu barca, odihnindu-mă după atâta călărit, pentrucă drumul acesta numai călare se putea face. Aveam să ajung astfel la Xula. Iar dela Xula, prin Yaxché, Tuci și Yocoroso, la Icaiché. Inapoerea puteam s'o fac pe apă pe râurile Azul și Hondo până la Payo Obispo, dacă voiam să-mi continui cercetările în Mexic ; sau până la Corosal, dacă preferam să trec în Hondurele Britanice.

Pentru excursiunea mea n'avea să-mi dea escortă, fiindcă indienii nu permit să intre soldați pe teritoriul lor. Avea să-mi procure, însă, un interpret, unul din elevii cei mai buni dela cursurile de limba mayasă, și o călăuză, un om de absolută încredere, fost militar, trecut în poliție. Amândoi bine înarmați cu carabine de treizeci-și cinci și cu revolvere de patruzeci și cinci. Asta, în afară de carabinele și revolverele ce avea să-mi dea mie și oamenilor mei.

— Dar apropos — îmi zise el — câți sunteți ?... Duceți și servitori, secretari ?...

Văzui sosit momentul să fac să se revoce refuzul cererilor făcute de miss Mac-Laurin. Şi cu un aer foarte natural, ca şi cum n'aşi fi ştiut de nimic, zisei:

— Suntem doi. Nu duc nici un servitor. Numai un secretar; o secretară, mai bine zis. Am căzut de acord cu o domnişoară arheologă să mă însoţească şi să mă ajute în cercetările mele.

— Miss Gladys.

— Da, cred că acesta îi este numele de botez, Miss Mac-Laurin.

— A şi dat fuga să vă linguşească. Sunt dracul-gol nordamericanele astea. La aşa ceva nu m'am gândit. Altceva bănuiam eu. Că are să vie să reclame că dumneavoastră vă dăm voie şi ei nu. Fiindcă pe ea nu o las. Ea nu merge.

— Şi pentru ce asta ?... Iertaţi-mă că vă întreb.

— Cred şi eu, domnule Altuna. Şi vă iert pentru întrebare. Insă, răspund cu multă plăcere. Expediţiunea aceasta comportă pericole la care eu nu vreau, la care eu nu pot permite să se expună o femeie. Lucrul acesta trebuie să-l înţelegeţi.

— Da, de sigur. Am vorbit lui miss Gladys, însă, are şi ea argumente rezonabile. Zice că aceleaşi pericole mă ameninţă şi pe mine. Şi asta aşa este.

— Nu, nu este aşa. Şi chiar dacă ar fi aşa ! Pe mine mă interesează foarte mult pericolele prin care ar trece ea; prin care aţi trece dumneavoastră, nu.

— Mulţumesc, domnule guvernator.

Imi dădu imediat explicaţii. Eu eram spaniol,

iar ea nordamericană. Dacă mi s'ar fi întâmplat mie, ceva, în Quintana-Roo; dacă indienii, sau ciclerii, — culegătorii de gumă — care sunt mai răi decât indienii, ar fi comis vreun atac asupra mea, lui i-ar fi părut foarte rău. Insă, atâta tot. Spania nu se interesează de lucrurile acestea. Statele-Unite, în schimb... Dacă o cetăţeană a Statelor-Unite ar fi fost sechestrată sau omorîtă în Mexic... La ce le-ar fi folosit un motiv mai puternic ? După urletele presei acuzând pe mexicani de sălbătecii, ar fi venit reclamaţia guvernului pretinzând dolarii cu milioanele. In fine, nu şi nu. Miss Gladys nu putea merge în pădure. Avea să pună mâna pe ea şi s'o predea consulului Statelor-Unite pentru a fi repatriată.

— Da, dar m'am angajat... — încercai să obiectez eu.

Mă asigură însă că nu eram obligat să-mi îndeplinesc promisiunea întrucât nu ştiusem la ce mă angajam. Şi adăugă că, de fapt, nici nu ştiusem. Fiindcă indienii erau... aşa cum erau. Insă, ciclerii... Puteam să-mi închipui eu ce fel de oameni erau aceia, dacă preferau să se înfunde în pădurile virgine, părăsind viaţa tihnită şi avantajele pe cari le oferă civilizaţia, pentru a se apuca de o meserie grea şi obositoare, de cari nici idee nu puteam să-mi fac, şi riscându-şi viaţa în fiecare zi, mai mult chiar, în fiecare oră, şi mai mult chiar, în fiecare minut, pentru a se apăra contra fiarelor sălbatece, contra reptilelor veninoase, contra miasmelor palustre şi contra propriilor lor camarazi care constituiesc un pericol şi mai mare decât fiarele sălbatece, reptilele şi miasme-

le. Erau tot ce poate exista mai rău în lumea aceasta. Oameni care, refugiindu-se acolo, poartă cel puțin o crimă pe conștiința lor.

— Închipuiți-vă acum —termină el, — ce poate fi pentru acești oameni apariția în față a unei femei atât de frumoase.

Mi-o închipuii. Văzui ce pericole o așteptau. Și deoarece mergeam împreună, ce pericole mă așteptau pe mine !... Fiindcă eu, în nici un caz, n'aș fi permis să se atingă cineva de ea. Trebuia s'o apăr, și s'o apăr până la crimă, până la moarte. Totuși, mai zisei:

— M'am angajat s'o iau cu mine, sau să renunț la călătorie.

— Atunci, renunțați la călătorie.

Și după ce-mi spuse aceasta, guvernatorul se ridică. Imi arătă că trebuia să ne despărțim. Îi întinsei mâna. El mi-o reținu.

— Convingeți-o să vă deslege de angajament. Și întoarceți-vă să-mi spuneți că vă duceți singur. Voiu da atunci ordin, să se execute tot ce v'am oferit.

— Probabil că n'am să mă mai întorc — zisei eu.

Și, ridicând din umeri, mă lăsă să plec.

XIV

Cu toate acestea, a doua zi de dimineaţă revenii. Insă nu pentru a-i spune că mă duceam singur. Cum era să mă fi dus singur până în inima teritoriului Quintana-Roo?... Palatul guvernatorului din Mérida se găsea foarte aproape de hotel, în piaţa centrală... Şi eu nici până la palatul guvernatorului nu mă duceam singur.

Da; fiindcă mă însoţea Gladys. Mai exact, o însoţeam eu pe ea. Sau, şi mai exact, mă ducea ea pe mine... şi încă, târîndu-mă.

Când mă înapoiasem dela întrevederea cu guvernatorul, în ziua precedentă, ea mă aştepta în patio, la hotel. Se agăţase atunci de mine, şi agăţată de mine a rămas pentru toată viaţa !

Povestindu-i ce mi se spusese şi ce răspunsesem eu, se arătase entuziasmată de purtarea

mea. Mă ridicase din nou pe scara aceea care începea cu „om", sărind cinci trepte deodată, și așezându-mă mai sus chiar decât treapta „oamenilor mari". Eram, în ochii ei, o minune de integritate, de galanterie, de cavalerism... Eram atât de bun, încât natura se înșelase, fiindcă meritam... să aparțin sexului feminin !

După ce-mi dedicase acest elogiu straniu, mă așteptam să fi pornit o avalanșe de insulte contra lui Garcia Correa. Tare eram curios să văd ce contrast aveau să facă cu elogiile aduse mie! Așteptarea îmi fusese zadarnică; totuși curiozitatea mi-o satisfăcuse. Correa era un guvernator. Guvernatorii trebue s'asculte de anumite rațiuni. Ei nu-i spusese de ce-i refuza permisiunea cerută. Dacă i-ar fi explicat că se temea de o reclamațiune diplomatică, în caz că se întâmpla ceva, cu siguranță că ar fi știut ea să-l facă să înțeleagă că se putea evita... Acum, însă, aflând cum stau lucrurile, avea să-l convingă din două cuvinte.

— Se poate — îi răspunsesem eu, — însă pe mine n'ai să mă convingi niciodată.

— Ce să te conving pe dumneata ?

— Să te duc să înfrunți aceste pericole.

— Dar, pentru dumneata, asta nu e niciun pericol.

— Cum să nu fie ?... Dumneata uiți că înainte de a-ți atinge hainele, măcar, ar trebui să treacă peste cadavrul meu.

— Și de ce asta ?...

Mă temusem să-i explic. Poate că eu însu-mi nu-mi explicam. Încercasem totuși, să-i spun că eu eram un cavaler, un caballero spaniol... La

urma urmei așa și era, da; eu eram un hidalgo. Și un hidalgo preferă să moară, de cât să consimtă ca o femeie să fie jicnită în prezența lui.

Mă ascultase cu zâmbetul acela batjocoritor pe care-l adoptă nordamericanii pentru a dispreţui ideile noastre anacronice. Și era atât de frumoasă, atât de grațioasă în atitudinea ei dispreţuitoare, încât simțeam că nu mai pot tace, și în cele din urmă nu mă mai putusem reține.

— Vor trebui să treacă mai întâi peste cadavrul meu — îi declarasem — pentrucă sunt îndrăgostit de dumneata.

Un gest de supărare îi apăruse pe față și un nor de tristeță îi stinsese flacăra din ochi. Insă, numai pentru o clipă, fiindcă în cea următoare isbucnea într'un chicot sonor:

— Admirabil. Imi spui asta pentru a mă face să renunț de a mai merge cu dumneata. Nu mă înșeli, însă. Merg. Ai să vezi că merg ! Mâine mergem împreună să convingem pe guvernator. Și pe urmă, tot împreună, vom porni în pădure. Ne-am înțeles. Vii să mă iei de dimineață dela Grand Hotel.

Se ridicase brusc și se depărta deja. Ii strigasem, mai mult decât spusesem :

— Ascultă.... Gladys ! Să știi totuși, că-i adevărat că sunt îndrăgostit de dumneata. Ți-o jur !

Se oprise în prag, fără să întoarcă capul, măcar, și-mi răspunsese :

— Bine. In tot cazul, să știi că tot merg cu dumneata. Iar dacă n'ai să-ți vezi de treabă...

Se întorsese cu totul spre a mă privi în față.

Şi provocându-mă cu privirea şi cu zâmbetul, terminase ameninţarea :

— Atunci să ştii am să recurg la indienii aceia sălbatici şi la ciclerii aceia fioroşi să mă apere contra dumitale !

Se învârtise ca o sfârleazâ şi dispăruse, lăsându-mă cu o dorinţă nebună de a vedea trecând mai repede orele, să se facă ziuă, să mă duc după ea pentru a o însoţi să convingem pe guvernator şi s'o iau cu mine cât mai repede în pădurile nesfârşite.

Aşa se făcea că în dimineaţa aceea mă duceam acolo unde mă duceam şi cu cine mă duceam.

Garcia Correa, văzându-ne intrând împreună, ghici cum stau lucrurile. Şi, în loc să-mi vorbească mie, se adresă ei :

— Uite ce e, miss Gladys : deşi dumneata i-ai sucit capul domnului Altuna, pe mine, să ştii că n'ai să mă faci să-mi pierd minţile.

Gladys nici nu clipi... Indepărtă uşor ambele ipoteze :

—Eu n'am sucit capul nimănui. Şi nici n'am venit să vă fac pe dumneavoastră să vă pierdeţi minţile. Eu viu numai să vă aduc argumente.

Işi expuse tema. Ea nu ştiuse nimic despre temerile politice ale guvernului din Yucatan, federalizat cu al Mexicului. Ei i se arătase numai pericolele personale care ar fi ameninţat-o pe ea. Nu şi cele cu caracter naţional, sau mai exact internaţional, care îl ameninţau pe el. Nu insistase, pentru că se simţise ofensată de atâtea griji ce i se purtau, ca unui copil. Şi afară de asta, ei nu-i plăcea să ceară. Işi dăduse seama că

organizarea unei expediţii numai pentru ea, însemna deranj, cheltueli.... Şi nu voise nici să deranjeze, nici să se facă atâtea cheltueli pentru ea. Se gândise, deci, să nu mai insiste. Şi nu mai insistase.

Acum, însă, lucrurile se schimbau. Acum expediţia se organiza pentru mine. Iar ea, putea merge ca oricare altul din suita mea. Nu deranja pe nimeni şi nu producea nimănui nici o cheltuială.

— Dar, vă asigur, miss Gladys, — zise guvernatorul — că nu era vorba de asta.

— Ştiu. Nu era vorba de asta — susţinu Gladys. — Era vorba de altceva.

Şi continuă imperturbabilă. Ea nu se gândise că întâmplându-i-se o nenorocire, compatrioţii ei ar fi putut să reclame. Insă, înţelegea foarte bine că lucrul era posibil. Totuşi, dacă... s'ar fi sinucis, nu puteau face pe nimeni responsabil de cât pe ea. De aceea, ea era dispusă să dea expediţiei spre Quintana-Roo, caracterul unei sinucideri. Avea să lase unei persoane, pe care ar fi indicat-o Garcia Correa, o scrisoare, simulând că destinatara era o prietenă a ei. Şi în care scrisoare ar fi explicat cum, în contra voinţii autorităţilor şi scăpând de vigilenţa poliţiei, se încorporase expediţiei domnului Altuna. Şi, cu acelaşi conţinut, avea să mai trimită încă o scrisoare fratelui ei, la Washington. Această a doua scrisoare cu scopul ca familia ei să nu reclame guvernului Statelor-Unite. Şi chiar dacă s'ar fi făcut vre-o reclamaţie şi chiar dacă i s'ar fi dat curs, prima scrisoare avea să demonstreze sufi-

cient că guvernele yucatan și mexican n'aveau nici o vină în toată afacerea.

Asta propunea, și propunerea ei putea și trebuia să fie acceptată.

Guvernatorul nu ceda încă. Totuși, începuse să șovăie, fiindcă, pentru a se opune, căuta ajutorul meu. Astfel, când Gladys își termină pledoaria, el îi răspunse, însă mai mult pentru mine:

— Cu proiectul acesta mă scutiți de neplăcerile pe care ar putea să mi le producă o nenorocire. E drept că sunteți în condițiuni perfecte pentru a înfrunta orice pericole. Insă, dumneavoastră nu țineți seama că măriți riscurile domnului Altuna. Gândiți-vă la asta, cel puțin. Gândiți-vă că, dumnealui, luându-vă cu dânsul, se expune mult mai mult.

— Mă gândesc — afirmă Gladys. — Și dacă dumnealui se teme, n'am să merg.

Spuse asta, fără măcar să se uite la mine. Atât era de sigură de ascendentul ei asupră-mi! Acela care se uită la mine fu Garcia Correa. Eu însă mă uitai în altă parte, zicând:

—Pentru mine nu-i nici o dificultate.

Ba, mai adăugai:

— Mi-ar face chiar multă plăcere să mă însoțească.

— Bravo! — se înfurie guvernatorul. Foarte frumos! Duceți-vă... Duceți-vă și dincolo de Quintana-Roo!

Și, înduplecându-se puțin:

— Când plecați?.... Să fie cât mai repede. Cât mai repede, posibil, pentru a nu mă răsgândi, hotărându-mă să vă împiedic de a mai pleca. As-

ta ar trebui să fac, nu să vă mai dau și concurs.

Și adăugă, îndreptându-se spre Gladys :

— Dumneavoastră spuneți că în caz de sinucidere numai sinucigașul e vinovat. Și aveți dreptate. Să știți, însă, că e tot așa de vinovat și cel care vede pe altul pregătindu-se să se otrăvească, și nu-i ia otrava din mână.

Eu unul, pentru nimic în lume nu i-aș fi luat din mână otrava ; acea otravă dulce pe care doreau s'o guste buzele mele...

— Plecăm imediat — mă grăbii eu să zic.

Insă Gladys interveni și încă pe un ton care făcea impresia că a și luat comanda expediției.

— Imediat, nu. Domnul Altuna trebuie să meargă mai întâi să vadă muzeul și să viziteze ruinele dela Cichen și Uxmal.

Era cât pe-aci să întreb pentru ce. Insă, mă gândii că un arheolog trebuia să vadă obiectele mayase adunate și să viziteze alte ruine, ori cât de cunoscute ar fi fost ele.... Consimții deci, la tot ce avea legătură cu vizitarea muzeului și cu deplasarea la Uxmal și Cichen.

Imediat ce-mi dădui consimțământul, însă, îmi veni în minte că tovărășia lui Gladys mai prezenta un inconvenient. Eu, care, atunci când îmi fusese anunțată, mă speriasem la gândul unui interviev.... aveam să suport de aci înainte o întreagă serie de examene în care ignoranța mea arheologică avea să fie demascată complet.

In timp ce Gladys fixa cu guvernatorul datele acestor deplasări, eu mă gândeam cum să ies din încurcătură. Fiindcă îmi dădeam seamă că, dacă în pădurile teritoriului Quintana-Roo a-

veau să fie multe posibilitățile de a fi omorît de indieni, de cicleri sau de fiare, apoi în expediția la muzeu și la ruinele anticelor cetăți mayase, lucrul acesta avea să fie nu o posibilitate, ci ceva sigur, absolut sigur. Aveam să mor, cu siguranță, de rușine !

XV

Cu toate acestea, cu vizita la muzeu o scosei destul de bine la capăt, fiindcă ne făcu onorurile, însoţindu-ne tot timpul, un oarecare Luis Rosado Vega, directorul instituţiei. Putui vorbi astfel, despre orice, numai de arheologie nu, fiindcă numitul individ ocolea mereu conversaţia asupra acestei ştiinţe de care habar n'avea.

Absurdul director al muzeului era poet, meritä s'o spun. Capodopera lui era o compoziţie pe care o scrisese din însărcinarea lui Felipe Carillo Puerta, unul din martirii Mexicului. Carillo Puerta se îndrăgostise de o artistă nordamericană căzută din senin în Yucatan şi căreia voise să-i cânte focul ce-l ardea în piept. Nu cunoaşte însă arta metricei şi de acea trebuise să încredinţeze

afacerea trubadurului dela muzeu. Iar acesta comisese o serenadă dulceagă care începea astfel :

Peregrină
cu ochi clari și divini
și cu buze
incendiate de carmin...

și continua.... în acelaș stil !

Dacă ar fi făcut acest serviciu unui președinte al Republicii, ar fi obținut o ambasadă sau un consulat de clasa întâi ; cum însă îl făcuse numai unui guvernator de provincie, trebuise să se mulțumească cu direcțiunea acelui muzeu. Totuși, satisfăcut de ceeace obținuse, și pentru a-și cinsti strămoșii ale căror relicve fusese însărcinat să le păstreze, scrisese o operă indiană, care, din câte îmi explica autorul însuși, trebuia să fi fost tot atât de nostimă ca și **„Văduva veselă"**.

Tot vorbind astfel despre multe și mărunte, și mai ales despre opera în chestiune, colindarăm sălile una după alta. Din când în când, directorul se oprea în fața câte unui pietroi și-mi spunea, de exemplu :

— Statue, reprezentând o divinitate mayasă, strivind un inamic care se zbate la picioarele ei. E de nefrită și a fost găsită în apropierea satului San Felipe.

Eu îmi dădeam seama că lucrul era adevărat, fiindcă așa scria pe cartonul fixat jos. Mă dusei, însă, la Gladys comentând :

— O statue de nefrită... Ce zici ?

Și fără să-i dau timp să mai adauge ceva co-

mentariului meu, mă întorsei spre director, instigându-l :

— Spuneaţi că, în actul al treilea, Marele Sacerdot acuză pe iubita prinţului Payambé ?...

— Da, domnule. Se propteşte în faţa ei şi exclamă : „Trădătoare, trădătoare, trădătoare !".

— Foarte bine, bravo ! Asta are mult caracter.

Scăpai numai cu atât la muzeu. Şi nici la Uxmal nu fu nevoie să fac prea mari sforţări pentru a-mi ascunde nepriceperea în ale arheologiei.

In afară de mine şi de Gladys, mai mergeau şi alţi excursionişti, destul de mulţi. Pentru ei, însă, excursia la ruine nu însemna decât o zi petrecută afară din oraş. In tren, susţinui conversaţia numai în generalităţi asupra peisajului. Mă prefăcui că mă interesa mult bumbacul, şi pusei tot felul de întrebări relative la cultura şi avantajele culturii lui. Apoi mă interesai de numărul locuitorilor, de industria, comerţul, etc., din satele Molàs, Vaxnic, Temozon, Ynuku, Yaxha — în ale căror gări se oprea trenul. Iar de la Muna, punctul terminus al liniei ferate, călătorind într'o hodoroagă de Ford, pe poteci bătute de capre, scăpai din încurcătură, văitându-mă tot timpul de sdruncinăturile insuportabile.

In faţa ruinelor, însă, lăsai să-mi scape câteva exclamaţiuni de uimire. Intr'adevăr, anticele construcţiuni indigene sunt lucruri extraordinare. Eu nu cunosc piramidele din Egipt şi nici măcar, Coloseul din Roma ; însă, nu cred să fie mai extraordinare, fiindcă n'ar putea fi. Mă ară-

tai surprins, prin urmare. Insă surpriza mea putea fi luată drept admirație.

— Nu exagerează de loc descrierile lui Brasseur, Charencey, Forstersman... — mi se adresă Gladys.

Eu nu citisem nici una din scrierile acestor domni, ale căror nume le auzeam atunci pentru prima dată ; totuși spusei :

— De unde să exagereze!

Și o spusei convins.

Și convingerea mea, convinse. Convinse că cunoșteam acele descrieri ! Gladys, cel puțin, nu mai aduse vorba despre ele.

Și foarte curând după aceea obținui un succes demn de un arheolog... Casa Oracolului este o enormă piramidă pe al cărei vârf trunchiat se află ruinele unui palat, ale unei fortărețe, ale unui templu, sau știu eu ce mai fusese. O scară de o sută patrusprezece trepte conduce până sus. Pentru a ușura urcarea, fiindcă scara se află pe una din fețele piramidei și n'are balustradă de care să te sprijini, iar treptele sunt pe jumătate distruse, s'a așezat dealungul scării, un lanț. Prinzându-te cu amândouă mâinile de acest lanț, și sprijinindu-ți picioarele în resturile treptelor, urci scara, cu corpul aproape țeapăn. Păzitorul ruinelor, însă, disprețuește această urcare comodă. Il văzui urcând scara, singur, fără ajutorul lanțului, și mă repezii și eu după el, tot fără să pun mâna pe lanț. Și cum eram mai puternic și mai agil decât el, ajunsei cel dintâi sus.

Când ajunseră și ceilalți pe platformă, mă în-

conjurară din toate părțile pentru a mă felicita; iar unul din ei accentuă :

— In materie de dominarea ruinelor, nici nu se poate să ne întrecem noi cu domnul Altuna.

Surâsei. Și mă uitai la Gladys. Surâdea și ea. Satisfăcută de mine, probabil. Eu admisei posibilitatea, avansând-o până la siguranță. Mă simțeam stăpân pe situație.

Când plecarăm dela Casa Oracolului, văzui pe pământ un șirag lung de pietre, cu solzi sculptați, începând cu una mai mare lucrată în formă de cap de șarpe înaripat.

— Șarpele... —începu să spună ghidul.

Eu, aducându-mi aminte de ceva ce-mi spuse Rivera, i-o luai înainte :

— Da ; șarpele cu pene, blazonul prințului Kukulcan.

O nimerisem. Careva confirmă. Și ciceronele ne spuse cum adunase el pietrele pe care le găsise împrăștiate prin toate părțile Probabil că formaseră balustrada scării. Eu și începusem să spun :

— Acum, că le-ați găsit pe toate, ar trebui să le duceți în muzeu, pentru ca șarpele cu pene să fie la un loc cu...

Trebui însă să tac, pentrucă nu știam cu cine să fie pus șarpele la un loc. Păcat că nu văzusem nimic la muzeu, ocupat cum fusesem să distrag tot timpul pe miss Gladys și făcând pe director să bată mereu apa în piuă cu divagațiunile lui poetice. Mă prefăcui atras în contemplarea edificiului înaintea căruia ajunsesem în acel moment.

— Casa Broaștelor — anunță ciceronele.

— Da ! — confirmai eu.

Insă chixul pe care-l dădusem mai înainte, mă făcu să fiu precaut. Nu întrebai, deşi, eram foarte curios să ştiu, cum se făcea că în cetăţile lui Mayab broaştele aveau casă. Curând îmi dădui seama că făcusem bine că nu întrebasem. Un şir de broaşte ţestoase lucrate în piatră împodobeau construcţia. De aceea se numea Casa Broaştelor.

Mă convinsei odată mai mult câtă valoare are tăcerea bine administrată. Şi mă hotărâi să mi-o administrez şi eu pe a mea cât mai bine. Evitând ca miss Gladys să se apropie de mine, colindai tot Uxmalul fără să mai scot o vorbă. Ceilalţi excursionişti nu îndrăsneau să întrerupă ceeace puteau presupune respectabilele mele reflexiuni. Colindai, deci, astfel, mai tăcut ca un mort, cetatea moartă. Şi aflai, din întrebările excursioniştilor şi din răspunsurile ghidului, care era Palatul Guvernatorului, Arena, Casa Călugăriţelor...

Existaseră şi călugăriţe la indieni?... Asta mă surprinse ; îmi ascunsei însă surprinderea. Ar fi putut să fie ceva la fel cu broaştele. Şi aflai numai decât că, într'adevăr, numele îi venea dela şirul de locuinţe dispuse în formă de chilii mânăstireşti. Iar la înapoiere putui discuta relativ suficient, repetând ceeace auzisem.

Insă, vai ! Dacă la Muzeul din Mérida şi în timpul incursiunei dela Uxmal mă apărasem, bine, rău, când ne duserăm la Chichen-Itza, suferii un dezastru. Mai multe dezastre. Şi unul din ele complet, absolut şi definitiv dezastruos.

XVI

La Chichen-Itza mă dusei numai cu Gladys. Nici unul din cei care ne însoţiseră în prima excursiune nu se mai decise să ia parte la a doua, hotărîtă pentru ziua următoare şi cu un tren care pleca din Mérida la cinci şi jumătate dimineaţa. Gluma era cam tare şi adăugându-i-se şi sculatul cu noapte în cap, s'ar fi transformat într'una de prost gust... Aşa că amatorii abandonară pe profesionişti.

Şi plecai spre magazinul arheologic mayas, în calitate de profesionist, însoţit de o profesionistă veritabilă. Ah, dacă ea n'ar fi fost arheoloagă şi dacă eu n'ar fi trebuit să fac pe arheologul... ar fi fost o adevărată călătorie de nuntă ! Cât blestemai atunci arheologia !

Eram singurii călători în vagon, şi Gladys, îndată ce-l ocupăm, se culcă pentru a recâştiga

ceasurile de somn ce pierduse, sculându-se atât de vreme. Mă uitam la ea cum dormea liniştită şi simţeam o dorinţă nebună s'o deştept... Dar dacă o deşteptam, cu siguranţă că avea să-mi vorbească despre vestigiile rămase din civilizaţia mayasă. Trebuia să continui a evita descoperirea neştiinţei mele. O asemenea descoperire ar fi putut prejudicia, dacă nu călătoriei spre Quintana-Roo, cel puţin venirii cu mine a lui miss Gladys. Şi pe mine, ceeace mă interesa mai mult, era să meargă şi Gladys cu mine, în pădure.

Suportai chinul de a o vedea dormind, mai bine de patru ceasuri, până pe la zece, când ajunserăm la Dzitas. S'a spus că există femei frumoase, care, dormind, sunt şi mai frumoase. Imi adusei aminte de asta, observând că Gladys era una din frumuseţile aparţinând acestei stranii categorii de femei. Da, frumuseţea ochilor ei de smarald era ascunsă sub pleoapele căzute ; însă, liniile figurii îi erau atât de perfecte în liniştea somnului, în cât parcă erau sculptate ; iar corpul, puţin cabrat din cauza ţinutei constant energică, forma în abandonarea somniferă, contururi suave, voluptoase. Să fii îndrăgostit de o femee, să o contempli atât de frumoasă şi să o vezi abandonată astfel lui Morfeu...

Când sării din tren, în gara Dzitas, parcă scăpasem din cuşca leilor.

Drumul în automobil, de de aci până la ruine, relativ scurt şi pe o şosea recent construită, nu îmi dădu timp să-mi reviu din turburarea ce mă torturase, aşa că ajunsei la locul pericolului cel

mare, fără să-mi fi putut recăpăta liniștea integrală, absolut necesară pentru a mă apăra.

Pentrucă așa voia Gladys, trecurăm repede pe dinaintea construcțiilor, pe care aveam să le vizităm apoi pe îndelete, după cum mă avertiză. Și ieșind la marginea orașului, intrarăm în pădure pentru a vedea mai întâi, ceva ce zicea ea, că îi inspira o atracțiune irezistibilă, fascinatoare.

Ajunserăm, astfel, la marginea unui... Unui lac ?.... Proporțiile unui lac le avea, e drept. Insă în acelaș timp avea și caracteristicele unui puț. Un puț, deci?... Nici puț, pentrucă puțuri atât de mari nu există. Cu toate că avea o adâncime enormă, treizeci sau patruzeci de metri, mai mult poate, până la suprafața apei. Iar lărgimea, atât de mare... aproape că nu distingeai bine pe celălalt mal al enormei cavități. Ce putea fi aceea ? Fără să vreau făcui întrebarea :

— Dar asta, ce este?

Gladys mă privi uimită.

— Cum, ce este?... Nu știi?

Se vedea că ar fi trebuit să știu. Insă, nu, nu știam. Și era inutil să încerc să inventez ceva. Așa că preferai să tac.

Spuse Gladys ce era :

— O cenotă sfântă.

La dracu ! O cenotă, sigur că da. Auzisem eu vorbindu-se în Mérida de aceste cenote. Aproape toată partea centrală a Yucatanului e acoperită cu o pătură stâncoasă pe sub care curg adevărate râuri. Și gropile acelea enorme, făcute pentru a scoate elementul lichid din aceste râuri, se numesc cenote. E drept că nu putusem bănui

că existau și cenote atât de mari. Deși, fără îndoială, cenota aceea trebuia să fi fost singura care se găsea, nu deasupra unui râu, ci deasupra unui adevărat lac subteran. Probabil că era opera indienilor antici, autorii acelor construcțiuni ciclopice. De aceea era atât de enormă. Cât despre faptul că era sfântă, asta n'o înțelegeam.

— Da, cenota sfântă—zisei eu abia în șoaptă.

— Unde erau aruncate fecioarele sacrificate în cinstea zeiței Zuhuy-Kak — explică Gladys, cu accentul de plictiseală al celui care dă o lecție elementară unui copil de clasele primare.

Mă indignai pe mine însumi pentrucă nu-mi amintisem. Chestia cu sacrificarea fecioarelor mi-o spusese Rivera. Și mă indignai și pe Rivera. Ar fi putut să-mi spună și unde se făcea această sacrificare ! La urmă, voii să indignez și pe Gladys. Nu de alta, dar ca s'o fac să uite gândurile pe care i le inspirase, cu siguranță, ignoranța mea...

Și cu un astfel de scop, repezii acest exabrupto :

— Ar trebui să te decizi să-ți pierzi virginitatea.

Mă privi mai mult speriată decât supărată.

— Pentrucă — continuai eu — atracțiunea fascinatoare ce exercită asupra dumitale cenota sfântă, este o teamă retrospectivă că, fecioară fiind, ar putea să te sacrifice și pe dumneata, aruncându-te în ea.

Imi răspunse liniștită însă :

— Chiar dacă m'ar arunca în cenotă, nu m'aș îneca. Ți-am spus că eu sunt campioană de înot.

— Da ; dar ca să înnoţi aici...

— Intre lucrurile pe care dumneata nu le ştii despre cenota sfântă din Chichen-Itza — continuă imperturabilă, — este şi faptul că în ea s'a înnotat. Un compatriot al meu, Mr. Harry Burton, s'a aruncat în această cenotă. Şi înecă de două ori. Prima oară, pentru a pune capăt discuţiunii ce avea cu nişte prieteni asupra legendei că oricine cade în cenotă, se înneacă. A doua oară, aducând un operator de cinema, fiindcă voia ca isprava lui să fie filmată... Când s'a aruncat întâi, a trebuit să înnoate aproape o oră până ce au găsit o frânghie destul de lungă cu care să-l poată scoate. Se înnoată, deci, în cenotă, ca în orice bazin.

— Nu ştiam — mărturisii eu.

Mărinimoasă, îmi zise :

— E tot una. Să mergem acum la ruine despre care ştii mai multe decât despre cenotă.

Işi bătea joc de mine ?... In orice caz, nu lungi gluma. Tot timpul cât vizitarăm ruinele marelui Chichen-Itza, nu mă mai puse în situaţia de a spune prăpăstii. Mi se păru chiar că evita s'o facă, vorbind cât mai puţin posibil despre construcţiile pe care le vizitam. Abia dacă le pronunţă numele : Castelul, Palatul Guvernatorului, Observatorul, Templul Războinicilor... Şi după aceea, vorbea despre altceva. Din când în când îmi arăta cu un semn, sau numai cu un gest, câte ceva demn de văzut : un basorelief, o pictură murală... Dar, dacă Gladys nu mă mai puse în nicio încurcătură, mă puseră alţii. Sau,

mai precis, mă pusei eu singur înainte de a mă pune alţii.

Ruinele din Chichen Itza au fost desgropate şi restaurate de Institutul Carnegie. Un grup de arheologi nordamericani erau instalaţi aci spre a conduce lucrările. Şi îşi construiseră câteva locuinţe comode, unde ne duserăm şi noi să ne odihnim puţin. Aflând cine suntem, ne primiră foarte cordial : Pe Gladys ca compatrioată, iar pe mine ca pe un coleg.

Ne spuseră ce a fost Chichen. Un oraş magnific. O minune de civilizaţie. Acea civilizaţie a lui Mayab, pierdută, stinsă...

Eu voii să pun coroană ştiinţificei expuneri, şi, nici una nici două, declarai :

— Intr'adevăr... Spania are pe conştiinţă crima de a fi distrus o civilizaţie atât de înaintată.

După mutrele pe care le făcură interlocutorii mei, înţelesei că spusesem o prostie cât mine de mare. Nu ştiui însă cum s'o remediez, fiindcă nu ştiam în ce putea consta prostia. Atunci, interveni Gladys salvatoare, adresându-mi-se :

— De ce râzi de noi, domnule Altuna ?... Suntem doar testul de loiali pentru a nu acuza pe cuceritorii Americii şi de greşelile pe care nu le-au făcut ei. Au făcut destule şi ei ! In schimb, recunoaştem cu toţii, că atunci când au venit spaniolii aici, trecuseră deja câteva secole de când civilizaţia mayasă fusese distrusă. De sigur, însă că spaniolii ar fi putut să îngrijească de strângerea rămăşiţelor, în loc să le ardă şi să le svârle cenuşa în vânt. Oraşele mari erau nişte ruine, e drept ; însă, rămăseseră sanctuare pe

care bine-credincioşii indieni le mai păstrau încă. Ori, misionarii catolici le-au dărâmat pe toate. Şi ceva mai rău. Toate cărţile pe care le-au găsit, le-au pus pe foc. Episcopul Diego de Lanza, de exemplu, a ars pe rug o sută de cărţi foarte preţioase.

Mă prefăcui că continuam gluma, replicând cu surâsul pe buze. Eram însă disperat. In ochii savanţilor dela Institutul Carnegie, ieşisem cum ieşisem. Insă, de ei nu-mi păsa... Important era, cum rămâneam faţă de miss Gladys. Distrus ; ca însăşi Chichen-Itza !

Ea înţelesese bine că vorbisem serios atunci când spusesem enormitatea aceea. Dacă, din milă, mă ajutase să prostesc pe ceilalţi, ea nu se înşelase. De acum, pentru ea nu mai puteam fi un arheolog, nici de ultima clasă. Cu siguranţă că dusul meu în Quintana-Roo avea să-i inspire grave bănueli. Şi avea să renunţe a mai face călătoria în tovărăşia mea, de teamă să nu se facă complice la fapte pedepsibile de legi.

Tot drumul înapoi spre Mérida, îl făcui aşteptând clipa în care Gladys avea să mă întrebe ce eram eu în realitate şi care erau scopurile mele.

Aşteptând, şi tremurând de teamă. Pentrucă, într'adevăr, cum era să-i destăinuesc chestia tezaurului?... Secretul nu-mi aparţinea. De altfel nici n'ar fi crezut povestea tezaurului. De vreme ce şi mie mi se părea absurdă!...

Gladys, însă, aproape că nici nu se mai ocupă de mine. Incepu o convorbire interminabilă cu ceilalţi călători din vagon, adresându-mi cuvân-

tul doar când își mai aducea aminte de mine. Și nici în trăsura care ne duse dela gară la hotel nu scoase nicio vorbă. Se scuză că-i obosită.

Ajunși la Grand Hotel, mă concedie cu un simplu „pe mâine". Și asta făcu ca neliniștea mea să dureze o întreagă noapte de insomnie.

XVII

umina zilei următoare împrăştie toate umbrele interioare şi exterioare ce-mi întunecaseră noaptea aceea chinuită. Coborîi în patio când se făcu ziuă, pentru ca primele raze ale soarelui să-mi înveselească puţin ochii. Şi în acelaşi timp apăru şi Gladys, înveselindu-mi sufletul. Venea spre mine, surâzând.

— Foarte frumos — îmi zise ea— sculat deja. Mi-era teamă că am să te găsesc dormind şi că trebuia să aştept. Avem de mers în multe locuri. Şi trebuie să profităm de timpul răcoros de dimineaţă. Vom începe numaidecât cumpărăturile pentru călătorie.

Nu renunţa deci la călătorie. Erorile mele din ziua precedentă nu o supăraseră, prin urmare. Crezuse, deci, că glumisem atunci când retroce-

dasem cu câteva secole data distrugerii civilizației mayase ! Dar cu nerecunoașterea cenotei sfintei ?... Nu-i dăduse importanță, cu siguranță. Și gândind astfel, bucuria mea nu mai avu margini.

Gladys continuă se vorbească :

— Din nenorocire, am să te întârzii puțin. Eram așa de convinsă că am să aștept până să te scoli, încât am venit fără să-mi iau cafeaua. Proectam s'o iau în timp ce dumneata aveai să te îmbraci.

— Nici eu n'am luat nimic încă.

— Perfect atunci. Mâncăm împreună. Așa, ne vom obișnui mai repede. Au să fie atâtea zile în care să dejunăm și să cinăm împreună...

Incântat, dădui ordin să fim serviți repede. Aveam și de ce să fiu încântat. Excursia la Chichen-Itza avusese și ea un sfârșit bun ! Se solda chiar cu beneficii... Da ; pentrucă mă făcu să mă gândesc la ceva, ce până atunci nu-mi venise încă în minte. In timpul vizitării Templului Războinicilor, observasem grosimea aceea enormă a pereților, construiți din piatră foarte tare dealtfel. Și-mi adusesem aminte că, pentru a-mi îndeplini promisiunea făcută lui Rivera, trebuia să dărâm și eu un perete identic, în templul de lângă laguna Nohbec. Muncă aproape imposibilă pentru un singur om... Numai dinamitându-l, poate... Și, în timp ce Gladys îmi vorbea de costumele, ustensilele și alimentele ce trebuia să cumpărăm, eu mă hotărîi că trebuia să cumpăr și un exploziv. Fără el, ar fi fost inutil să mai merg la templu.

Voii chiar, să trec în lista pe care mi-o dicta Gladys, între „un pachet cu sare" şi „două pălării mexicane", „douăsprezece cartuşe de dinamită". Nu găsii însă prudent să le scriu, aşa că trebui să le încredinţez memoriei mele. De uitat, n'aveam să uit. Fiindcă în curând explozibilul acela ajunse să constitue o adevărată obsesiune în mintea mea, din cauza greutăţii cu care credeam eu că se poate face o achiziţie de acest gen.

Fu singura mea preocupare în timpul preparativelor, foarte distractive dealtfel. Să cumperi lucrurile necesare unei călătorii de explorare ! Imi adusei aminte de romanele de aventuri, şi voii să cumpăr tot ce se spune în ele că duc călătorii care au de traversat regiuni neexplorate. Lucruri multe, foarte multe.

Gladys, mai practică, punea mereu restricţii dorinţei mele de a ne aproviziona cu de toate şi din abundenţă. Nu trebuia să uităm că aveam să ne ducem bagajele pe catâri. Şi trebuia să avem în vedere că nu puteam traversa pădurile cu o caravană interminabilă. Cu atât mai mult că, poate, în unele locuri, nici n'am fi găsit numărul necesar de animale.

— Putem duce parte din bagaje cu indieni — zisei eu, simţindu-mă pe vremea conchistadorilor.

Insă Gladys îmi reamintea că timpurile nu mai erau aceleaşi, şi că indienii, ca şi timpurile, nu mai erau nici ei aceiaşi. Trebuia să ne mulţumim dacă indienii aveau să ne lase să trecem,

nu să le mai pretindem și servicii de asemenea natură.

In orice caz, deși nu cumpărarăm decât strictul necesar, cumpărarăm o mulțime de lucruri. Și trebui să ne gândim și unde aveam să le ascundem, și cum să le încercăm... Numai dinamita nu găseam unde s'o ascund și cum s'o încerc... Și nici de unde s'o cumpăr, măcar. Din fericire, interpretul ce-mi dăduse guvernatorul ca însoțitor, era un băiat discret și serviabil. Imi dădui seamă de asta, de cum se prezentă. Și crezui că puteam să-l pun în curent. Luându-l pe departe, bineînțeles, îi spusei că poate n'ar fi fost rău să luăm și un explozibil, pentru cazul când ar fi trebuit să examinăm vreo ruină acoperită de pământ. Găsi justă precauțiunea și se duse să cumpere câteva cartușe de dinamită. Imi spuse că în Yucatan dinamita e o marfă curentă. Solul, pietros în cea mai mare parte, trebuia spart cu explozibile chiar și pentru plantarea pomilor din grădină. Problema fu rezolvată, deci, fără nicio dificultate.

Intr'adevăr, acel Julian Rozales, un om foarte activ și foarte inteligent, constituia un ajutor extrem de prețios. La misiunea lui precisă de a traduce ceea ce aveau să ne spună indienii și ceea ce aveau să le spunem noi lor, adăugă încă dela început toate misiunile ce se pot imagina. Pentru orice am fi avut nevoie, era totdeauna la dispoziția noastră. Ghicea singur ce ne trebuia și se grăbea să ne servească mai înainte de a-i fi cerut noi. Avea să fie, fără îndoială, un

servitor și un colaborator prețios pentru expediție.

Nici Pancho Valle, voinicul care avea să ne călăuzească, nu promitea mai puțin. Era un om de acțiune, nu de vorbe. Când apăru în fața noastră, ne spuse, cu simplitatea lui de țăran de treabă :

— M'a trimis domnul guvernator... Știți dumneavoastră... Pentru... toate, pentru ce-mi veți porunci să fac. Și... cât voiu fi eu pe picioare, să nu duceți grijă.

Se vedea că oferta era adevărată. Era un om cu o atitudine hotărîtă și cu o înfățișare de uriaș. Cât timp avea să fie el pe picioare, nu mi se putea întâmpla nimic, fiindcă nu ușor l-ar fi putut culca cineva la pământ. Pe mulți ar fi făcut să muște pământul, înainte de a-l mușca el.

Iar pentru a-i reuși mai bine treaba aceasta și pentru a ne facilita și nouă o asemenea muncă, dacă ar fi trebuit să muncim și noi pe tărâmul acesta, aducea arme ce ne fuseseră oferite chiar de poliție. Trei carabine cu câte cincizeci de cartușe și trei revolvere cu încărcătoarele lor de rezervă. Bineînțeles că ne dăduseră arme numai bărbaților : lui Valle, lui Rozales și mie, lăsând pe Gladys desarmată, lucru care, mă gândii eu, avea s'o jignească.

Cu toate acestea, nu fu așa. Eu mă oferii, pentru a-i împrăștia presupusa supărare, să împart cu ea elementele de luptă ce-mi reveneau, oprindu-mi mie numai carabina și dându-i ei revolverul. Refuză însă oferta.

— Rămâi dumneata cu toate — zise ea. Un re-

volver de patruzeci şi cinci e prea greu pentru mine.

— Şi-apoi — se grăbi să adauge, surâzând —, prea străluceşte, revolverul acesta.

Şi deschizându-şi poşeta, continuă :

— Eu mi-l duc pe al meu, aşa comod şi modest cum este.

Dintre cutia cu pudră, oglinjoara de nichel, tubuleţul de rouge şi penseta pentru smuls sprâncenele, o văzui scoţând un Browning micuţ.

— Cu jucăria asta — explică ea — poţi omorî un om, tot aşa de bine ca şi cu pistoalele acelea; în schimb, nu trebuie să-l porţi pe dinafară, prevenind adversarul.

Eram, aşa dar, toţi pregătiţi. Inclusiv Gladys, care, după cum arăta detaliul acela semnificativ, fusese pregătită înaintea tuturor. Nu mai aveam nimic de luat, fiindcă chiar şi cartuşele de dinamită le aduse Julian. Puteam începe expediţia când doream. Şi hotărîrăm s'o începem a doua zi.

XVIII.

Treunl ne duse în patru ore până la Peto, un sat ca oricare alt sat din oricare altă ţară civilizată. Caracteristicele lui, puţine câte are, sunt cele ale satului spaniol: clădirea cea mai mare, biserica; o piaţă centrală cu case cu arcade şi cu două etaje, cele mai mari cu gratii la ferestre.... Exotism.... prea puţin; afară de căldura specifică tropicelor.

Doar la hanul unde înoptarăm găsirăm ceva particular: camerele de dormit nu aveau paturi. In satele din Yucatan se doarme în hamac; fiecare călător şi-l aduce pe al lui. Câteva cârlige în perete, e tot ce pot oferi hangii pentru odihna oaspeţilor lor. Când văzui că mi se pregăteşte hamacul şi că trebuie să mă culc în el, îmi dădui seama că mă găseam la extremitatea cea mai opusă a urbanismului.

Și gândul acesta singur, fu suficient pentru a nu mai putea dormi de loc. Aveam oroare de pat, dacă se poate numi pat, un hamac. Lungit în plasa aceea, mi se părea că plutesc în aer, că mă scufundam în abis... Apoi, fiecare mișcare pe care o făceam, era urmată de un balans periculos. Și aveam să mă chinui nopți de-a-rândul în modul acesta, prin pădure. Cu agravanta că în pădure aveam să-mi așez hamacul, nu sub un acoperiș, ci sub frunzele arborilor. Nu ; era imposibil să pot dormi în timpul expediției.

Și pe când mă perpeleam în hamac, gata să cad la fiecare mișcare, mă gândeam că poate la insomnia aceea contribuia și faptul de a fi știut că în odaia alăturată, separată de a mea printr'un simplu paravan de scânduri, se odihnea femeia pe care o iubeam atât de mult. Și-mi dădeam seama că în nopțile ce aveau să urmeze, situația mea avea să fie și mai rea, fiindcă Gladys și eu n'aveam să mai ocupăm două camere diferite, separate cât de puțin. Ci una singură : imensul alcov nupțial al naturii, pe care-l formează acoperișul cerului ! Acolo, hamacurile aveau să ni se așeze alături — bineînțeles — fiindcă ar fi fost imposibil să las pe Gladys să doarmă departe de mine, expusă atacului vreunei reptile... In schimb, aveam să continui a fi expus torturilor dorinții, împunsăturilor veninoase ale instinctului, cu sângele veșnic înfierbântat de frământarea sexualității exasperate.

Cu ivirea zorilor văzui până unde avea să se întindă această tortură. Simțisem pe Gladys sculându-se, târșind prin cameră și apoi ieșind.

Mă sculai și eu, mă îmbrăcai și coborîi în curtea hanului. O găsii acolo, mai frumoasă ca niciodată.

Își schimbase toaleta. Purta costumul pe care avea să-l folosească prin pădure. Ghete înalte, pantaloni strânși pe picior și veston scurt care îi modela talia și bustul. Silueta ei, îmbrăcată astfel, lăsa să se vadă toate liniile unui corp ideal. Batista roșie înodată la gât dădea reflexe roze tenului ei. Iar de sub borurile enorme ale pălăriei mexicane sburau rebel buclele aurii.

Era divină sub frumusețea aceea bisexuală pe care a cântat-o Ruben Dario :

ca un efeb ce totuși era fată

— Se pare că ai dormit bine — îmi strigă ea veselă.

— Da — răspunsei eu.

Ce era să-i răspund ? Ea însă continuă, necăjindu-mă :

— Dumneata ești cel din urmă. Ce mai șef de expediție ! Din fericire avem cu noi pe Pancho și pe Julian. Au anunțat ei servitorii și au și adus catârii. Ne mai rămâne doar să încărcăm lucrurile dumitale. Trebuie să te grăbești însă. Avem mult de mers. Și cu siguranță că n'o s'ajungem la Saban înainte de a se înopta. Ziua întâia o vom pierde numai din cauza dumitale.

Mă scuzai și alergai să-mi revizuesc bagajele.

— Eu merg înainte — zise Gladys încălecând. Poate că așa ai să te grăbești și dumneata.

Sigur că așa mă grăbii și eu. Lăsai pe Julian

şi pe Pancho să formeze convoiul cum voiau ei, încălecai dintr'un salt şi pornii în trap după Gladys. Ea, simţind că o ajung, puse catârul în galop.

Nu minţise când spunea că e o călăreaţă excelentă. Călărea mai bine ca mine. Voii s'o ajung, însă dobitocul era cât pe-aci să mă trântească. Reuşii totuşi să mă ţiu în şea, de bine, de rău. Şi dând câteva lovituri catârului, ajunsei lângă Gladys. Atunci, ea îşi opri animalul. Trebuia să aşteptăm să ne ajungă şi restul expediţiei. Totuşi, cum câştigasem destulă distanţă faţă de ceilalţi, aveam să fim singuri o bună bucată de timp. Ii puteam, deci, vorbi liniştit.

— Mi-ai reproşat pe nedrept întârzierea, — îi zisei eu — făcându-mă somnoros. N'am dormit toată noaptea.

— Ţi-a fost frică de hamac ?

— Nu, mi-a fost frică de vecinătatea dumitale.

Imi aruncă o privire întrebătoare. Se vede că înţelesese privirea arzătoare cu care-i răspunsesem, fiindcă îmi zise cu o răceală absolută :

— In nopţile viitoare am să mă culc cât mai departe de dumneata.

Ii explicai că lucrul acesta nu trebuia să-l facă, în niciun caz. Din contră, trebuia să ne culcăm aproape, cât mai aproape unul de altul. Eu nu puteam permite ca ea să doarmă izolată, în plină pădure. Aveam să continui a suferi chinuitoarea ei apropriere...

— Ai să te obişnueşti dumneata — mă aver-

tiză ea. Cu ce nu se obișnuește omul ! Ai să te obișnuești și ai să dormi foarte bine.

— Dar dacă n'am să mă obișnuesc ?

La întrebarea mea insinuantă nu răspunde nici privindu-mă, măcar. Eu insistai, totuși :

— Dar, dacă la sfârșitul atâtor nopți nedormite va veni și una când am să ies din hamac?...

— Ce vrei să spui ? — mă înfruntă ea.

Nu mă mai puteam reține.

— Dacă disperat, înebunit, am să viu în hamacul dumitale ?...

— Dacă ai să faci asta, ai să adormi pentru totdeauna.

Pronunță cuvintele acestea fără cea mai mică alterare în voce. Insă, pronunțându-le, mă privea drept în ochi. Și mâna i se strecură prin deschizătura vestonului. Înțelesei că pipăia revolverul pe care-l purta în buzunarul din năuntru.

Rămăsei pironit locului. Ea își puse catârul la pas. Al meu își urmă tovarășul, fără ca eu să fi făcut ceva pentru a-l obliga să pornească. Merserăm așa, tăcuți, o bună bucată de drum. Gladys fu aceea care rupse tăcerea.

— Eu nu pricep purtarea dumitale. Chiar dacă din fire ai fi un om rău, cu mine ar trebui să fii bun. Am multă nevoie de lucrul acesta.

Continuând, vocea ei tremura în accente rugătoare :

— De ce nu ții seamă de mulțumirea mea sufletească, de bucuria mea... Sunt atât de mulțumită ! Atât de bucuroasă ! Am reușit să întreprind în sfârșit această călătorie. Mă simt atât de satisfăcută în acest câmp superb, sub soarele

acesta splendid ! E păcat să distrugi aceste momente unice ! Te rog, te implor !

— Iartă-mă Gladys — trebuii să zic eu.

— Oh, da ! — se grăbi ea să-mi răspundă. Te iert. Mai mult chiar, uit. N'am auzit ce mi-ai spus. De altfel, sunt convinsă că n'am să aud vreo incorectitudine din gura dumitale. Ne vom urma drumul împreună, dumneata liniştit, iar eu cu încredere. Să pornim, deci, mai departe.

Imi propuse mai mult, chiar :

— Văd că vin şi ceilalţi. Mergem la trap ? Catârii galopează greu. dar la trap merg bine.

Pornirăm la trap, unul lângă altul. Drumul era tot larg. Deoparte şi de alta se întindeau semănături de porumb. Culturile câştigaseră teren în detrimentul vegetaţiei silvestre. Gladys îmi spuse că ne găseam încă pe teritoriu yucatec. Numai dincolo de Dzenotchel începea teritoriul Quintana-Roo.

După puţin timp încetarăm de a mai merge la trap. Catârii îl schimbară într'un pas domol. Gladys nu permitea să batem animalele pentru a le iuţi. După ea. nu trebuia să facem animalele să sufere.

— Dar persoanele, da ? — întrebai eu.

— Nici persoanele. Nu trebuie să facem pe nimeni să sufere, fără necesitate

— Dar, în caz de necesitate ?...

— In caz de necesitate, desigur. Dacă ar trebui să scăpăm de un pericol, aşi bate şi eu catârul, pentru a-l pune în galop. Nu însă cum ai făcut dumneata, care ţi-ai bătut catârul pentru

a mă ajunge pe mine. Aci nu mai era nicio necesitate.

— Va să zică, în caz de necesitate, nu mai încape discuţii ?....

— Dacă e absolut necesar... totul se permite ! Dacă, de exemplu n'aşi avea ce mânca, aşi ucide un animal. Iar dacă ar trebui să mă apăr, aşi ucide un om.

Spunând ultimele cuvinte, căzu pe gânduri. Şi termină, scuzându-se:

— Nu mă gândeam la dumneata. Te rog să mă crezi. Mă gândeam la un atac. Foarte posibil, de altfel, din partea indienilor sau a ciclerilor. Totuşi... eu nu cred să fie atât de răi pe cât se spune. Dumneata ce zici ?

Ii spusei că eu îi consideram nişte bestii, cel puţin. Dar că şi noi eram destul şi destul de bine înarmaţi, pentru a ne teme de ei.

Intre timp drumul începuse să se strâmteze. Intrasem în pădure şi mergeam pe o simplă potecă. Deşi ne găseam încă în Yucatan, locurile erau solitare şi proprii unui atac. Propusei lui Gladys să aşteptăm şi pe însoţitori, înainte de a ne înfunda în pădure. Puteam descăleca, spre a ne mai desmorţi puţin după atâta mers călare.

Ea însă nu primi. Aveam să-i aşteptăm în Pregresito, odihnindu-ne într'o casă. Asta pentrucă în pădure erau prea multe **pinolillos**. Şi decât să fi aşteptat să ne atace ele... Acestea erau, într'adevăr, un pericol de care trebuie să ne ferim.

— **Pinolillos ?...**

— Da ; căpuşe, nişte căpuşe mici de tot...

Periculoase căpuşele ? Faţă de gestul de neîn-

credere ce făcui, Gladys îmi spuse ce pericol mare constituiau căpușele. Nu omoară, însă produc suferințe grozave. Se înfig în piele cu o putere nebănuită, iar dacă încerci să le smulgi, le rămâne capul sub piele și locul se inflamează numai decât. Și, pentru a mă convinge cât erau de periculoase, adăugă :

— Pe infanteriștii noștri de marină, cine crezi că i-a împiedicat să pătrundă în pădurile nicaraguiene?... Căpușele. Cu Sandino și cu soldații lui au terminat repede ; cu căpușele, însă, nu le-a mers.

Râsei cu poftă, gândidu-mă că vitejia atât de trâmbițată a eroului care apărase independența republicei nicaraguene, uzurpase elogii care se cuveneau unor căpușe. Gladys crezu că râdeam din dispreț față de căpușele care învinseseră cele mai bune trupe ale Statelor-Unite; și-mi prezise că aveam să plâng când le voiu fi simțit mușcătura. Și sub amenințarea acestui nou pericol, fugii prin pădure, tot în galop, până când luminându-se iarăși desișul, zării casele din Progresito unde aveam să găsim adăpost și apărare.

XIX.

Trunchiuri de copaci drept pereţi şi frunze drept acoperiş, asta-i tot ce pot oferi ca adăpost şi ca apărare, casele, sau mai exact colibele satului yucatec. Mie însă, mi se părură adevărate palate şi fortăreţe, întâlnindu-le după atâtea ore de mers prin pădure. Şi cu toate acestea, încă nu intrasem în pădurea virgină, unde trebuie să-ţi deschizi drum cu maceta, şi nici pe teritoriu lăsat în deplină stăpânire indienilor. Reflectând astfel îmi dădeam seama cât de grea şi de riscată era expediţia la care mă angajasem.

Insă, pentru compensarea acestei părţi puţin plăcute, reflexiunile mele descopereau o alta, plină de speranţe. La sfârşitul drumului care se anunţa lung şi greu, după atâtea oboseli şi pericole prin care aveam să trec, poate că...

Templul mayas de lângă laguna Nohbec nu fusese vizitat de multe ori. Dacă tezaurul fusese într'adevăr acolo ascuns, trebuia să mai existe încă acolo, fiindcă nimeni nu se putuse duce să-l caute pe drumurile acelea inaccesibile. Începui din nou să sper că puteam găsi tezaurul.

Femeia în a cărei colibă intrarăm să ne odihnim, vorbea în timpul acesta cu Gladys. Nu credea că putem ajunge acolo unde intenţionam noi. Regiunea Quintana-Roo era prea departe pentru a o putea traversa. Trebuia să mergem zile întregi fără să găsim un refugiu pentru înnoptat. De altfel, nici indienii n'aveau să ne lase să trecem. Toate acestea confirmau temerile mele, însă îmi şi întărâtau ambiţia de a merge până la capăt.

— Nu mergeţi răsleţi — auzii pe femeie spunând.

Nu, desigur că nu; nu mergeam răsleţi. N'avem să mai facem un singur pas măcar, răsleţi. Cu atât mai mult, că n'avea nici un rost să mergem aşa. Numai că... Gladys şi cu mine eram supăraţi. Cu toate că la propunerea ei şi cu asentimentul meu, hotărîsem să uităm cele petrecute, ea nu putea uita incorectitudinea mea şi nici eu ameninţarea ei. Aveam să ne continuăm drumul în grup strâns.

Aşa şi făcurăm, ieşind din Progresito. Şi asta mai fu pe placul cuiva. Valle, luându-şi în serios rolul de apărător, pretinse să meargă el în capul coloanei. Abia părăsirăm satul, şi poteca se strâmtă atât de mult, încât nu mai puteam

merge decât în şir indian. Şi Valle zise atunci cu simplitatea lui caracteristică :

— Eu în cap.

După Valle trecui eu; în urma mea trecu Gladys; după ea Julian iar la urmă de tot, servitorii cu bagajele. Nu puteam vorbi unii cu alţii, pentrucă era imposibil să întorci capul o clipă, măcar pentru a privi. Trebuia să te uiţi tot înainte spre a îndepărta în tot momentul ramurile care încrucişau la tot pasul poteca. Insă unul din codaşi începu să cânte şi ceilalţi îl urmară în cor. Tovarăşii lui, interpretul, călăuza, Gladys şi chiar şi eu, cântam de răsuna pădurea.

Inţelesei ce-i făcea să cânte pe ceilalţi, dându-mi seama de ce cântam eu însu-mi. Tăcerea mi se părea insuportabilă. Tăcând, pădurea ne obosea mintea.

A merge prin pădurea tropicală este a trăi un vis, un coşmar. Mergi fără orizont, fără ca vederea să atingă depărtarea la care ţinteşti să ajungi, şi fără să poţi vedea, nici în lături, nici în sus, decât ziduri şi bolţi de vegetaţie. O temperatură de cuptor, produsă de lipsa de curenţi şi de fermentarea frunzelor putrezite care acoperă solul, dau o căldură binevoitoare. Te cuprinde delirul întocmai ca pe bolnavul ţintuit în pat de friguri.

Delirul, da. Fiindcă pădurea tropicală produce iluziuni optice ca şi deşertul. Razele soarelui, reuşind să străbată cu greu coroanele arborilor, produc reflexe de aparenţe stranii printre trunchiuri. Ţi se pare că vezi numai râuri şi câmpii.

Lucruri inexistente, imposibile... Intocmai ca în deşertul care dă iluzia lacurilor şi a pădurilor.

Teama constantă a pericolelor care se pot ivi la tot pasul, de asemeni produce delir. Din desişul atât de apropiat încât îţi atinge corpul, se reped, fără să mai ai timp să te fereşti, ghiarele care sfâşie şi împunsăturile care învenineză. Şi în acelaş timp duhnesc miasme otrăvitoare, a căror prezenţă o indică un miros greu de putrefacţie.

Pentru a îndepărta din imaginaţie vedeniile turburătoare şi pericolele obsedante, cântam, mergând prin pădure, aşa cum cântă copiii fricoşi când trec prin locuri singuratice şi întunecoase.

Cântecele populare mexicane, însă, sunt arareori vesele. Oamenii noştri numai excepţional ştiau şi câte unul mai vesel. Şi chiar şi acesta :

Ia-ţi maceta, Ohungo
Şi aleargă 'n vale
Vezi de-ţi iese în cale
Şarpele cel alb.
Că-ţi dau cu piciorul
şarpe.
Dar să nu m'atingi,
şarpe
Şarpe de Tonala

In timp ce cântam astfel, eu mă gândeam că putea să-mi iasă înainte, nu un şarpe alb, pentru că şerpi albi nu există, dar unul galben, cu pete maron, o nauyaca, un şarpe mai periculos chiar

decât șarpele cu clopoței, și al cărui venin îți solidifică sângele și te ucide în zece minute. De aceea, cântecul cu șarpele nu mi se păru deloc vesel!

Mai cântară și altfel de cântece; însă nici acelea nu-mi făcură mai multă plăcere. Erau „corridos", un fel de romanțe ca cele pe cari le cântă orbii pe străzile Madridului, și care povesteau episoade eroice ca: moartea lui Carranza y Obregon, ca isprăvile lui Villa, ale lui Zapata y Orozco, sau ca ele unui oarecare Benito Canales care trebue să fi fost un bandit și mai fioros decât ceilalți trei. Refrenul acestui cântec din urmă repeta după fiecare strofă :

Blestemați de federali,
am să vă trimit la iad.
Viva Benito Canales!
Moarte guvernului suprem!

După alte două ore de mers astfel, sub amenințările ucigătoare și cu cuvântul „moarte" drept deviză, orizontul se lărgi deodată. Pe o câmpie întinsă se ridica un sat; însă, nu cu aspectul sărac dar fericit pe care-l prezentase Progresito, ci cu acela al unuia care suferise o asediere și o înfrângere.

Casele, case adevărate, de cărămidă și chiar de piatră, în majoritate ruinate. Era Dzenotchel, localitatea de frontieră cucerită de indieni și redobândită de albi în nenumărate rânduri în timpul războiului castelor. Semnele luptelor — urme de gloanțe și cenușa incendiilor — se vedeau

încă pe zidurile pe jumătate îngropate. Semne nu prea recente, însă nici prea vechi.

O fântână în mijlocul pieții, avea ghizdurile sfărâmate. Pe bucățile de piatră sfărâmată se mai putea citi : „construită de batalionul 53, la 13 Octombrie 1899". După inscripție, cu treizeci de ani înainte stăpâniseră acolo trupe regulate. Mai târziu, însă, localitatea recăzuse în mâinile indienilor revoltați; o arăta fântâna distrusă.

Cantonarăm aproape de fântână, la umbra unui zid nu prea solid. Nu merita oboseala să cerem adăpost la niciuna din puținele case locuite.Confort, cu siguranță, că nu prea aveau... și apoi, era vorba numai să prânzim repede pentru a porni din nou la drum.

Julian se duse să vadă dacă nu găsea pe cineva care să ne vândă ceva alimente, pentru a nu fi siliți să atacăm proviziile noastre. In timp ce Pancho și codașii făceau focul pentru a fierbe cafeaua, Gladys și eu pornirăm să dăm o raită pe ulițele satului ale cărui case erau înconjurate de bălării enorme. Numai câteva din ele se vedeau a fi locuite, și nici acelea în întregime. Locuite, fără îndoială, de țărani umili care se instalaseră în fostele locuințe ale cetățenilor mai de frunte. și folosind numai încăperile strict necesare.

— Bine începe! — zisei eu către Gladys.

— Oh! Și încă n'a început... — îmi răspunse ea

Spunea adevărul Incă nu intrasem în teritoriul Quintana-Roo. De abia eram la porțile lui.

Insă, cu atât mai rău! Intrarea spunea precis ce putea să fie înăuntru.

Când ne înapoiarăm la oamenii noştri, Julian îmi raportă că investigaţiile lui dăduseră rezultat negativ. In Dzenotchel nu se vindea nimic. Cei care aveau ceva, păstrau pentru ei. Şi nu erau mulţi acei care aveau ceva. Abia găsise câteva turte de mămăligă prăjită.

Cu aceste turte insipide şi nedigestibile, cu o cutie de carne conservată şi cu câteva ceşti de cafea, luarăm dejunul. Şi în timp ce fumarăm câteva ţigarete, animalele mâncară şi ele iarba pe care o cosiseră oamenii chiar pe uliţă. Incălecarăm din nou, şi din nou intrarăm în pădure pentru a merge ore şi ore.

Mereu în şir indian, fără să vorbim, şi repetând mereu romanţe mexicane pentru a nu ne copleşi frica pe care o exercită tăcerea :

Obregon fu preşedinte
general şi fermier
toată lumea-l plânge astăzi
pentru bunătatea lui.

La marginea pădurii întâlnirăm o cruce rustică, puţin mai departe alta, apoi alta, alta...

In cele din urmă, Gladys îmi strigă :

— Ai văzut aceste cruci? Se vede că oamenii cari umblă pe drumul acesta sunt foarte credincioşi.

Nu răspunsei nimic. Preferai să mă fac că n'am auzit. Sau să creadă că nu-i răspundeam, de frică să nu mă lovească crengile copacilor.

Nu veiam să-i spun teribila semnificație a acelor cruci. Mexicanii au moștenit obiceiul nostru țărănesc, de a ridica o cruce pe locul unde un om și-a găsit o moarte violentă. De ce să mai fi știut Gladys și lucrul acesta? Îl știam eu, și era mai mult decât suficient! Pe drumul ce urmam, se întâmplaseră omucideri, asasinate...

Pela cinci după amiază ajunserăm la un alt luminiș. Un oraș, de data aceasta. Mai mare ca Dzenotchel, însă mult mai ruinat și complet părăsit. Unul din servitori ne spuse numele : Sacalaca. Și tot el ne avertiză că trebuia să rămânem acolo. Era încă lumină, însă, la tropice, noaptea cade aproape fără crepuscul. Într'o oră și jumătate, cel mult două, avea să fie întuneric de-a-binele. Și, ca să fi mers noaptea prin pădure, era imposibil. Cum, pentru a ajunge la Saban, ne-ar fi trebuit, cel puțin, patru ore de mers... Convenirăm cu toții să nu mai continuăm marșul.

Descălecarea, deci. Oamenii se împrăștiară în căutarea unui adăpost pentru animale și a unor încăperi pentru persoane. Eu mă gândii să vizitez cu Gladys orașul, profitând de timpul ce ne mai rămânea până 'n seară. O invitai, și ea acceptă.

Sacalaca trebuie să fi fost unul din marile orașe coloniale ale peninsulei yucatece. Avea biserică cu proporții de catedrală... Avea clădiri mari, adevărate palate... Iar casele, multe, mari, comode... Toată măreția aceea, însă, sfârșise prin a fi distrusă de indieni, care în ura lor contra albilor, nu se gândiseră la altceva. Mayașii nu

voiseră să se stabilească în orașul locuit de inamicii lor. Nici după victorie, nici după ce se încheiase pacea.

Dovadă de ura aceasta înverșunată și continuată aproape un secol întreg, ne-o făcu pe deplin unicul locuitor al orașului, omul care locuia în palatul ce ni se oferi spre adăpost.

Il felicitarăm pentru magnifica locuință ce poseda. El însă ne răspunse :

— Aveți de unde să alegeți. Sunt multe case goale în Sacalaca; și tot așa de bune ca și aceasta. In Saban, sunt absolut toate goale! Și la fel și în celelalte orașe din interior. Dacă o să ajungeți la Bacalar, aveți să vedeți un oraș mult mai mare ca acesta și în care n'o să găsiți nici urmă de locuitori.

— Dar, indienii?... — întrebai eu. — Indienii unde locuesc?...

Imi spuse că ei își au satele lor. Mayașii independenți preferă să locuiască în colibele rudimentare pe care și le fac singuri din trunchiuri și din frunze, în loc să profite de casele splendide construite de albi. Numai câțiva albi mai făcuseră ce făcuse el. Era un fost cicler care se hotărîse să rămână toată viața în Quintana-Roo. Se instalase în încăperile mai puțin ruinate ale vechiului palat, și transformase parcul în grădină de zarzavaturi. La fel procedaseră și alți cicleri și chiar unii negustori. Indienii însă, niciodată.

Reflectai asupra faptului că indieni din teritoriul acela continuau să fie ostili. Această atitudine era prielnică scopului care mă aducea

acolo. Acesta fu un prim gând. Fiindcă eu mai aveam un gând, un gând care-mi venise după aceea, și care nu mă mai părăsea în ruptul capului. Și contra acestui alt gând se ridica o altă atitudine care nici ea nu înceta. Gladys continua și ea să-mi fie mereu ostilă.

Când terminarăm cina și ne pregăteam să mergem la odihnă, soția amfitrionului nostru așeză hamacul lui Gladys în singura cameră care mai păstra grilajul la ferestre. Însă, camera aceea nu avea ușă; fusese arsă în urma asaltului indienilor, ca toate părțile combustibile de altfel din întreaga casă și din întregul oraș. Pentru a păzi intrarea camerei în care dormea Gladys, convinsei pe amfitrioană — o asigurai că numai pentru asta — să-mi așeze hamacul meu de-a-curmezișul deschizăturii ce fusese cândva ușă.

Iar când Gladys, ridicându-l spre a intra în cameră, întrebă:

— Acesta e hamacul dumitale?

— Da, Gladys — îi răspunsei —; am crezut că sunt dator să-ți păzesc somnul.

— Bine — zise ea scurt — toate precauțiunile însă nu sunt zadarnice. Nu suntem în loc sigur. Va trebui să dormi cu revolverul în mână.

Și adăugă:

— Același lucru am să-l fac și eu cu revolverul meu.

XX

Cu toate că Gladys mă amenințase numai cu vorba, nu și cu fapta, mă supărai. Într'adevăr... Hotărîndu-mă să mă culc pe pragul ei, închizându-i astfel odaia cu corpul meu, nu mă gândisem de cât s'o păzesc, s'o protejez! Și atunci, repetarea amenințării era injustă!

I-o spusei a doua zi, dimineața, pe resturile terasei ce-și cobora treptele spre parcul seniorial, transformat în umilă grădină de zarzavat.

— Oh, dacă te-aș putea crede!... — îmi zise ea.

— Poți să mă crezi — o asigurai.

— Nu, nu pot — insistă ea.

Privea împrejur. Avea și la ce. Priveliștea era unică. Terenul acela mai păstra încă semnele a ce fusese cândva. Balustrade de marmoră, sfărâ-

mate. O fântână ornamentală, distrusă și astupată. Alei care mai păstrau încă resturi de plante decorative. Iar printre ele, pomi fructiferi și răzoare de zarzavaturi. Totul aurit de soarele magnific ce strălucea puternic în răcoarea dimineții. Gladys părea absorbită în contemplare.

— Și nu știi tot — zise ea —. Mai e ceva. Dincolo de grupul acela de **papayas** este un lac superb. Am fost cu soția ciclerului de am făcut o baie. Și am mai văzut ceva interesant... Un fazan domesticit care crește niște puișori de găină. Făzăniţa l-a părăsit. Și atunci bietul fazan care n'are copii, i-a adoptat pe cei de găină. Frumos, nu?....

— Dar, Gladys. Eu îți vorbeam despre... Asta cum vine?

— Vine că... mă bucuram și eu văzând lucruri frumoase și bune. Și dumneata îmi amintești mereu că există lucruri urâte și rele.

— Eu?...

— Da, dumneata. Eu aș vrea din toată inima să te cred. Dar dumneata minți. Și pentru mine minciuna e oribilă.

Făcu o pauză. Aștepta să zic ceva? Tăcui, totuși. Și ea continuă:

— Să vezi, dumneata. Eu admir mult pe Washington, eroul nostru național; mai mult ca pe oricare altă figură istorică a lumii. Și îl admir, nu pentru excelentele lui calități de militar sau pentru înțelepciunea cu care a guvernat. Îl admir pentru povestea aceea cu coasa pe care i-o dăruise tatăl său. O cunoști?

Îi spusei că n'o cunoșteam.

— Bineînțeles, cum dumneata nu ești din Sta-

tele Unite... Intre noi, însă, toţi o cunosc. Se învaţă în şcolile primare.

Şi îmi povesti că Washington, pe când era copil, primise dela tatăl său, în dar, o coasă mică, o jucărie. Şi copilul, vrând să-i încerce tăişul, coborîse în grădină şi tăiase un pui de cireş pe care părinţii îl creşteau cu mare îngrijire. După câteva ceasuri, tatăl lui Washington văzu isprava fiului şi se făcu foc. „Cine a tăiat cireşul?" întrebase el tremurând de mânie. Şi micul Washington, care n'avea să mintă niciodată în viaţa lui, înfruntă furia părintească mărturisind adevărul: **„eu tăticule, eu, cu coasa asta mititică a mea"**.

Cu toată supărarea, nu putui să nu zâmbesc faţă de inocenţa pedagogicei anecdote.

— E frumoasă, — aşa e —. Mă întrebă Gladys.

— Foarte frumoasă răspunsei — .Insă, ştiu şi cu o poveste tot în stilul acesteia, dar mai frumoasă.

— Spune-mi-o.

— Să vezi. Intr'un cerc oarecare, un domn foarte formalist declară odată solemn: „Eu n'am minţit în toată viaţa mea decât de două ori". Insă, un mahmur care-l asculta, rectifică pe loc: „Şi cu asta, de trei ori".

Gladys sări indignată:

— Ce însemnează asta?

— Asta însemnează că şi eu am minţit mai mult de două ori în viaţă. Că am minţit aproape tot atât cât Washington, care trebuie să fi minţit şi el de multe ori, din necesităţi de comandament, când era general, şi din necesităţi politice, când guverna. Dar că nu mint din obişnuinţă.

Dacă ţi-am spus că sunt îndrăgostit de dumneata, n'am minţit; şi nu mint nici acum, asigurându-te din nou că te iubesc, mai mult decât te doresc şi că te voiu respecta totdeauna.

— Mai ales că eu ştiu să mă fac respectată.

Nu răspunsei nimic şi mă dusei mânios să fac pregătirile de plecare. Când ne reunirăm toţi, pentru a lua o ceaşcă de cafea înainte de a porni, nu adresai nici un cuvânt lui Gladys. Iar mai târziu, pe drum, nu întorsei capul nici s'o privesc măcar.

E adevărat că chiar dacă aşi fi vrut s'o fac, nu puteam. Pădurea devenea din ce în ce mai deasă, iar drumul era mai rău decât în ziua anterioară. Trebuia să mergi privind tot timpul drept înainte, pentru a da ramurile la o parte, sau culcându-le şi trecând peste ele. Şi mereu aplecând capul pentru ca borul pălăriei să-ţi apere faţa de sgârieturile infinitelor rămurele pe care era imposibil să le îndepărtezi, una câte una.

Drumul, nu mai era nici potecă, măcar. Trunchiuri căzute îl tăiau la fiecare pas. Liane întreţesute opuneau şi ele, tot aşa de des, cortine de netrecut pe care trebuiau să le sfâşii cu maceta. Pentru aceasta, Pancho şi Julian făceau cu schimbul în capul coloanei.

Voii să le ajut şi eu, însă nu mă lăsară. Pretextau că putea să fie printre liane vre-un şarpe şi eu nu l-aşi fi putut distinge dintre crengile, ramurile şi lianele, a căror culoare o au, sau o adoptă, reptilele. Dacă aşi fi lovit sau dacă aşi fi atins, măcar, una din aceste târâtoare, s'ar fi aruncat asupră-mi, fără să mai fi putut evita

muşcătura. Şi o asemenea muşcătură este moartea instantanee! Numai cei care cunosc la şerpi reuşesc să-i dibue în ascunzătorile lor şi posedă abilitatea de a-i pune pe fugă, sau de a se lupta cu ei; şi numai ei sunt în stare să răzbească prin desişul pădurii, aliatul lor. Cu considerentele acestea mă scutiră de o muncă la care, de altfel, n'aşi fi putut rezista.

Atâta oboseală mă silea să merg tot mai plecat pe gâtul animalului, ridicând în tot momentul când un braţ, când celălalt, într'o continuă luptă cu crengile puternice, cu lujerele pline de ghimpi şi fiind în permanenţă plesnit, sgâriat, lovit, rănit... Apoi căldura aceea tropicală, cu atât mai mare cu cât pădurea e mai deasă; şi care, când mergi continuu, devine şi mai insuportabilă, lipindu-ţi de piele hainele ude leoarcă şi de cerul gurii limba uscată de sete. Şi pe deasupra, norii aceia de musculiţe care ne roiau în jurul capului şi care nu numai că ne ciupiau de faţă şi de mâini, dar ne intrau şi în ochi şi în gură, orbindu-ne sau înecându-ne!

Cam după vre-un ceas de mers astfel, începui să simt că nu mai aveam putere să mă ţin în şea şi nu mai încercai decât să mă ţin bine, pentru a nu cădea de pe dobitoc. Era de altfel singuru-mi gând, singura-mi dorinţă. Trebuia să merg mereu, fiindcă de odihnit nici vorbă nu putea fi. Era imposibil să ne oprim într'o atmosferă plină de insecte sburătoare şi să descălecăm pe un pământ acoperit de gângănii târîtoare sau sărîtoare. Trebuia să continuăm mereu călare.

Catârul meu mergea atras de cei dinainte şi

împins de cei dinapoi. Totul se reducea la a mă menține călare, bine înfipt în scări și cu frâul strâns. Insă, vai! Cât de greu, cât de chinuitor era lucrul acesta!... Reușii să-l fac, totuși, renunțând la orice apărare... Și mersei așa încă un ceas, și încă unul, și multe altele, lăsându-mă lovit de crengi și sfâșiat de spini, fără să mai fac nimic spre a mă apăra. Mergeam inert, pentrucă numai așa puteam merge.

Când însfârșit ieșirăm la un drum deschis, făcurăm popas la cererea oamenilor. Imi spuseră că aveau să lase acolo oboseala. Eu, însă, nevăzând în pajiștea aceea mică cât o piață, nicio colibă și nici un puț, întrebai cum aveau să se odihnească acolo. Drept orice răspuns îmi arătară la marginea pădurii un smoc de paie care servea de acoperiș unui altar de piatră pe care se înălța o cruce.

— Aici?

— Da, aici.

— Dar, cum?

Imi explicară. Drumețul care ajunge sleit de puteri, îngenunchiază în fața unuia din acele altare, ridicate acolo unde pădurea formează un luminiș. Face câteva rugăciuni și în timpul acesta își șterge sudoarea cu o mână de frunze, pe care le așează apoi la picioarele altarului. Puterile îi revin ca prin farmec, și își poate continua drumul.

— Nu veniți și dumneavoastră? — mă întrebă unul din oameni —. Aveți și dumneavoastră nevoie.

Da; și eu aveam nevoie. Aveam atâta nevoie, încât ar fi trebuit să mă duc. Aproape că ajunsesem că cred și eu în asemenea minuni. Pădu-

rea îmi impunea credinţele ei absurde, tot aşa cum îmi impusese, când văzusem mirajiile, fantasticele ei obsesiuni. Aşa cum îmi impusese, încetul cu încetul, groaza de pericole şi chinurile obositoare. Pădurea mă învingea.

Imi fu ruşine însă de Gladys, care se găsea lângă noi. Aşa că mă mărginii să descalec pentru a-mi desmorţi puţin picioarele în timp ce oamenii se rugară şi-şi uscară sudoarea ce le acoperea corpul, oprindu-şi şi sângele care le curgea din sgârieturi. Aprinsei şi o ţigare. Şi mă apropiai de Gladys, oferindu-i şi ei una.

— Obosită rău? — o întrebai.

— Da, destul de obosită. Cred că nu mai e mult până la Saban. La Saban ne vom putea odihni puţin.

— Puţin?... Până diseară. Şi toată noaptea chiar. Astăzi nu trecem de Saban.

Şi adăugai că chiar dacă ar fi trebuit să facem în două zile ceeace ne propuneam să facem într'una singură, n'avea importanţă. Aveam să mergem mai repede atunci când am fi fost suficient de antrenaţi pentru un marş atât de greu. Aveam să rămânem în Saban să ne odihnim, să se odihnească ea...

— Mulţumesc. Fiindcă, într'adevăr.... Sunt prea obosită — mărturisi ea.

Şi adăugă:

— Iţi sunt recunoscătoare că eşti bun cu mine. Aşi vrea să rămâi totdeauna aşa.

Să fi fost faptul că nu mă mai loveau de câteva minute crengile pădurii?... Să fi fost gândul că aveam să ajungem în curând la Saban, unde

terminam ziua aceea de mers?... Să fi fost faptul că auzisem din gura lui Gladys cuvintele acelea calde, afectuase? Nu știu ce fusese, eu însă îmi recăpătai puterile tot așa de bine ca și cei care se rugaseră în fața altarului.

Și-mi putui continua drumul, fără nicio altă suferință, până la Saban, unde găsii alinare, nu numai durerilor corporale, dar chiar și celor spirituale.

XXI

Nu minţise fostul cicler din Sacalaca, atunci când ne spusese că în Saban n'aveam să găsim picior de om... Într'adevăr, oraşul era complet părăsit. Fusese distrus în timpul luptelor...

Biserica îşi mai păstra doar turnurile pe picioare. Din templul catolic, jefuit şi distrus, se salvase — şi aceasta datorită, desigur, numai întâmplării — doar cristelniţa. O găsirăm în faţa bisericii, cu piciorul sfărâmat. Vasul propriu zis, o marmoră artistic sculptată, rămăsese întreg. Indeplinind însă cu totul altă funcţiune. Aşezată lângă fântână, servea drept jghiab pentru adăpat vitele. Judecând după distanţele dintre casele ce mai dăinuiau încă, oraşul acela trebuia să fi avut multe edificii. Din cele dărâmate, însă, nimic nu se mai putea vedea, fiindcă bălăriile acoperiseră rămăşiţele, îngropându-le sub

verdeață. Doar din loc în loc casele mai mari, și ca atare mai solide, își mai arătau zidurile încă pe picioare. Și chiar și acestea, poate locuibile încă, aveau aparența unor dărăpănături. Totuși, dintr'una din ele, la sgomotul produs de tropotul animalelor noastre, ieșiră doi oameni.

Ii văzui îndreptându-se spre Pancho, care mergea înainte, după obiceiul lui, și care, după ce schimbă cu ei câteva cuvinte, le arătă cu mâna spre mine.

Unul din oamenii aceia se apropie cu pălăria în mână, zicându-mi:

— Bună ziua, senor Altuna. Domnul guvernator al Yacatanului mi-a anunțat sosirea dumneavoastră. Am venit aici să vă aștept și să vă însoțesc dacă voiți să vizitați Tulumul. Eu sunt șeful triburilor din părțile acestea.

Unul din șefii mayașilor independenți?... Il privii cu uimire. Primul lucru care uimea era politețea lui surprinzător de civilizată. Apoi, perfecțiunea cu care vorbea spaniolește. Chiar mutra lui, trăsăturile lui, erau mai puțin mayase decât ale multor membri din înalta societate a Meridei. Părea un alb, un spaniol aproape. E drept că puțin mai bronzat; însă, eu însu-mi aveam să mă colorez așa după câteva zile de mers prin infernul acela.

Doar îmbrăcămintea... Purta pantaloni largi, de dril, și un fel de cămașe pe deasupra pantalonilor; iar în picioare avea niște sandale primitive făcute dintr'o bucată de piele și legate cu cureluțe la glesne. După cum îmi spuse Gladys mai târziu, era costumul pe care îl impuseseră misionarii

spanioli, indienilor mayaşi care mai înainte de descoperirea Americii umblau goi, şi pe care l-au păstrat de-a-lungul secolelor. O carabină nouă nouţă, marcă nordamericană, spânzurându-i de umăr, constituia singura notă de modernism.

Făcui examenul acesta în timpul cât şeful indian saluta pe Gladys, politicos, întrebând-o cum suporta oboselile drumului.

După aceea se îndreptă din nou spre mine:

— Dacă doriţi să continuaţi drumul spre Tulum, am să dau imediat dispoziţiunile necesare.

— Într'adevăr, Tulum este unul din locurile pe care intenţionăm să le vizităm — zisei eu —. Şi Vă mulţumesc pentru amabilitatea de a ne conduce. Pentru astăzi însă, am vrea să facem popas aici. Suntem prea obosiţi.

— Cum doriţi — răspunse el.

Imi spuse apoi că puteam rămâne în casa din care-l văzusem ieşind la sosirea noastră. Avea focul aprins şi servitorul lui ne-ar fi pregătit numai decât cina.

Indreptându-se spre acesta din urmă, îi vorbi într'o limbă străină mie şi care bănuii că era limba lui Mayab. Mă uitai bine la celălalt individ şi observai contrastul dintre cele două personagii. Purtau aceeaşi îmbrăcăminte, însă statura şi fizionomia le erau cu totul diferite. Servitorul — scund, gros, cu figura rotundă şi cu proeminenţele feţei turtite — avea, într'adevăr, toate caracteristicele rasei indiene. Iar alături de stăpânul lui, făcea să se vadă clar că acesta nu aparţinea aceleiaşi rase.

Mayasul, indiscutabilul mayas, urmând instruc-

ţiunile pe care i le dădu celălalt, conduse pe Julian şi pe codaşi spre locul unde aveau să fie adăpostite animalele. Gladys şi eu rămaserăm în tovărăşia şefului şi a lui Valle, fiindcă credinciosul Pancho rămăsese lângă noi, hotărît să nu ne părăsească nicio clipă.

Intrarăm toţi patru în casă. Amfitrionul nostru îşi lăsă carabina rezemată de perete. Il imitai şi eu aşezându-mi arma lângă a lui. Valle, însă, şi-o păstra pe a sa, punându-şi-o între picioare atunci când stătu jos. Indianul, fără să ia în seamă o astfel de dovadă de neîncredere, ne primi foarte amabil.

— Dacă doamna doreşte să treacă în altă cameră, îi voiu aduce un vas cu apă pentru a se spăla şi a se răcori puţin.

Gladys se grăbi să accepte. Eu însă, când mi se făcu o ofertă identică, refuzai net. Eu nu ceream decât să mă pot lungi pe un pat. Gazda noastră îmi oferi, atent, hamacul lui, în timp ce mi-l aduceau şi aşezau pe al meu. Şi mă lăsai să cad în el zdrobit.

După puţin, intră şi Julian cu mayasul. Aduceau, unul bagajele, celălalt proviziile. Şi aşezară masa. Vreau să spun, o pătură întinsă pe jos, pe care aşezară farfuriile şi paharele de aluminium. La focul aprins în faţa uşii, Julian se apucă să fiarbă apa pentru cafea, iar indianul să coacă nişte turte de porumb. In curând apăru şi Gladys şi ne aşezarăm la masă.

Iar când terminarăm, şeful mayaşilor ne repetă ofertele făcute la sosire:

— Ţin să vă servesc bine, pentrucă aşa m'a

rugat domnul Bartolo. Mi-e bun prieten. Nu v'a spus că are să mă anunțe?

Ii răspunsei afirmativ. Intr'adevăr guvernatorul ne spusese că are să anunțe călătoria noastră unor indieni cu care era prieten. După cum se vedea, amfitrionul nostru era unul din aceia.

— Da, domnule; cel din partea de către nord. V'am mai spus asta de altfel. Numele meu e Juan Bautista Vega.

Imi adusei aminte. Vega, da. Mă frapase și atunci numele lui. Ii zisei:

— Am reținut că Vega nu este un nume indian.

Gladys, care, fără îndoială, făcuse și ea aceeași observație ca mine, relativ la persoana care purta acest nume, profită de ocazie pentru a-și satisface curiozitatea.

— Dar, dumneata nu ești mayas, nu-i așa? — zise ea către Vega.

— Nu, nu sunt mayas.

— Spaniol, poate? — întrebai eu.

— Spaniol de origină, desigur. Insă sunt mexican. Adică, yucatec. Cu toate că, la urma urmei, și yucatecii sunt tot mexicani. M'am născut în insula Cozumel. Acolo am fost crescut și educat. Am trăit în Cozumel până când am trecut în Quintana-Roo. Știți, cred că insula Cozumel se află chiar în dreptul acestui teritoriu, față în față cu Tulum.

— Ceea ce nu înțelegem noi — insistă Gladys — este că mayașii care își păstrează independența, care s'au războit de atâtea ori cu yuca-

tecii și cu mexicanii, au un șef care nu-i de rasa lor, care aparține unei rase dușmane.

— Da; așa este. Ei însă nu știu asta... Vi se pare straniu, de neînțeles.... E o istorie întreagă.

— O istorie? — mă amestecai eu.

— O istorie lungă. Dacă vă interesează, v'o pot spune.

Gladys și eu îi asigurarăm amândoi, în același timp, că ne interesa mult. Și atunci Juan Bautista Vega își începu povestea:

— Apoi, să vedeți dumneavoastră.

XXII

Cu vreo treizeci-treizeci și doi ani înainte, sosise în insula Cozumel un **gringo**[1]), un nord-american. Din State-le-Unite încă de pe atunci porneau spre îndepărtatele coaste ale Mexicului oamenii aceia activi ai nordului, hotărîți să realizeze întreprinderi pe care leneșii lor vecini dela sud nici nu le încercau măcar. De aceea intrarea unui **gringo**, chiar într'o localitate atât de mică, cum era unicul orășel din insulă, nu produsese nicio surprindere. Ce avea de gând să facă acel **gringo**, numai el o știa; însă avea s'o spună curând și altora.

Și, într'adevăr, streinul vorbi în cele din urmă. Insă, nu cu autoritățile, al căror sprijin poate fi eficace pentru reușita unei concesiuni; nici cu

---

1) Nume dat de spanioli străinilor, în special englezilor.

bancherii, al căror ajutor poate procura capitalurile necesare desvoltării unei afaceri. Streinul acela vorbia, de multe ori, şi de fiecare dată tot mai mult, cu cel mai sărac şi mai puţin influent om din Cozumel. Cu un pescar sărac, numit Ruperto Soria.

Omul acesta era căsătorit cu Gerarda Vega, care înainte de căsătoria cu el, avusese doi copii: Rosa şi Juan Bautista. Băiatul, mai mic, avea numai unsprezece ani; însă lucra deja alături de tatăl său, contribuind astfel la susţinerea familiei. Totuşi, sforţările celor doi bărbaţi, în munca grea de a scoate din mare traiul de toate zilele, nu erau suficiente. Ruperto, Gerarda şi copiii lor îndurau atâtea lipsuri, încât capul familiei ajunsese la disperare.

De aceea, el primi propunerile streinului, cu toate că erau foarte periculoase. Când i le făcu prima dată, se limitase să răspundă că aşa ceva nu putea face. Streinul însă insista, argumenta, iar Ruperto ajunse să şovăie. Şi, în cele din urmă, chiar soţia lui îl făcu să accepte.

Gerarda observase că soţul ei era veşnic preocupat. Ştia că avea întâlniri dese şi convorbiri prelungite cu nordamericanul. Şi bănuia că numai din aceste convorbiri puteau veni frământările lui Ruperto.

— Dar ce vrea omul acesta dela tine? — îl întrebă ea într'o zi.

— Să-l trec cu barca mea pe coasta din faţă! — se spovedi nefericitul.

— In Yucatan?

— Vezi bine că acolo..

— In faţa insulei?

— Aci, în faţă.

— Unde sunt triburile?

— Acolo.

Gerarda tăcu un moment. Ea ştia că a te duce acolo însemna să te duci la moarte. Mayaşii aveau o ură grozavă contra yucatecilor, şi aceasta de mult timp, dinainte de a se naşte ea, de când se ţinea minte în insulă. Şi de atunci erau într'o continuă vrăşmăşie. De partea cealaltă a teritoriului Quintana-Roo erau grănicerii mexicani, care-i împiedicau să înainteze. De partea cealaltă însă, în faţa insulei Cozumel, mai ales... când furtuna arunca câte o corabie de pescari pe ţărmul lor, mayaşii asasinau totdeauna pe naufragiaţi! Oricine s'ar fi dus acolo, era ucis de indieni.

Curiozitatea de femeie o făcu totuşi, pe Gerarda, să întrebe:

— Şi de ce vrea să se ducă acest **gringo** acolo?

Ruperto se codi să răspundă. Promisese că n'avea să spună la nimeni. Nici soţiei lui... Şi sfârşi prin a povesti ce voia nordamericanul.

Era vorba de căutat nişte bani, bani mulţi, cufere întregi pline cu aur! Un pirat îşi îngropase pe coasta Yucatanului, în faţa insulei Cozumel, toate bogăţiile lui. Acolo le ţinea mai în siguranţă decât pe corabie, fiindcă o corabie este totdeauna expusă să fie scufundată. Până la urmă nu se mai putuse întoarce să le scoată, pentrucă-l prinseseră englezii şi-l spânzuraseră. Şi streinul acela, care trebuia să fi fost un descendent de-al piratului, sau care găsise însemnările prin care acesta indica ascunzătoare, sau care o

ştia pentru că i-o spusese diavolul, fiindcă nordamericanii sunt capabili să facă şi pe diavolul să vorbească, era informat unde se găsea îngropată comoara, şi venise să pună mâna pe ea. Pentru aceasta avea nevoie de Ruperto şi de barca lui.

Gerarda medită asupra celor ce-i povestise bărbatul ei. Chestia cu comoara putea fi adevărată. Cu siguranţă că era adevărată. Pe toate coastele Caribei se vorbeşte de comori de-ale piraţilor. Pe marea aceasta au navigat mulţi piraţi, în secolele trecute. Foarte adeseori ei debarcau pe coastă şi de multe ori se stabileau în interior. **Bucanerii** din Haiti şi **filibusterii** din Jamaica au fost piraţi înainte de a fi colonişti. In Cabo Catoche, în insula Mujeres şi chiar în insula Cozumel, marii industriaşi nordamericani Morgan, Lorencillo şi Van Gotan au avut o mulţime de scafandri. Cine se născuse pe locurile acestea auzise vorbindu-se despre comorile de aci, încă din copilărie, ca despre ceva absolut sigur.

Astfel, Gerarda nu se îndoi niciun moment că comoara exista. Cu atât mai puţin nu se îndoi că acel **gringo** ştia unde se află ascunsă. Pentru americanii din centrul Americii, americanii din nord sunt atoateştiutori. Dacă se îndoia însă de ceva, era că nordamericanul voia să se expună unei morţi sigure.

— Dar tu i-ai spus că dacă vă duceţi acolo, vă omoară indienii? — întrebă ea pe Ruperto.

— Vezi bine că i-am spus.

— Şi el ce a zis?

— Că nu se teme de asta. Că indienilor le plac şi lor banii, ca şi celorlalţi oameni. Şi că are

să le ofere jumătate din tezaur. Că dacă au să-l omoare, n'au să câştige nimic. Şi că pentru a câştiga ceva, n'au să-l omoare. Asta spune el.

Gerarda găsi că streinul nu spusese rău. Putea fi şi aşa. Poate că nu-l omorau, poate că-l lăsau chiar să plece cu o mare parte din tezaur. Totul era să ştie cum să-i ia pe mayaşi. Şi... un **gringo**...! ce nu ştie un **gringo**?... Cât despre bărbatul ei, avea să câştige şi el ceva.

— Cât ţi-a promis? — continuă ea să întrebe.

— Mult — răspunse Ruperto.

Ii spusese, într'adevăr, că dacă se înapoiau cu comoara pe insulă, îl făcea bogat. Şi că înainte de a pleca din Cozumel avea să-i dea o sută de dolari.

— Dolarul e cât un **peso**, nu?

— Mai mare; cred că valorează mai mult.

Mai mult de o sută de **pesos**! Şi pe urmă să-l facă om bugat... Gerarda, nu spuse bărbatului ei să se ducă. Se mărgini să spună doar:

— N'am mai avea nicio grije.

Şi asta fu suficient. Ruperto era atât de necăjit, încât pentru a scăpa de viaţa câinească pe care o ducea, nu pierdea nimic, expunându-se morţii. Deja, la repetarea propunerilor nordamericanului, el se simţise hotărît să rişte. Dacă şovăia totuşi, era pentrucă n'ar fi voit să ascundă nimic soţiei lui şi pentrucă se temea ca aceasta să nu se opună dacă afla de ce e vorba. Insă, de vreme ce, acum, ştia şi Gerarda, şi cum ea nu se opunea.... avea să se ducă cu streinul, şi pace.

Işi pregăti barca şi angajă un marinar care să-i înlocuiască băiatul, ajutându-l la manevră.

Luă, totuşi, şi pe Juan Bautista. In ultimul moment, când erau gata să pornească în larg, băiatul se arătase surprins că nu-l ia şi pe el. Voia să meargă şi el, ca totdeauna. „Ce va fi cu unul, va fi şi cu celălalt!" se gândi Ruperto. Şi îngădui băiatului să se urce şi el în barcă!

Drumul dela insulă până la coastă e scurt. Il făcură numai în trei ore. Plecaseră la şase după amiază şi când se înoptase bine, fiindcă aşa le convenea, pentru a nu fi observaţi de indieni, atinseră coasta. Streinul era liniştit. Ruperto şi marinarul tremurau vargă. Juan Bautista dormea somnul profund al copiilor.

Când se crăpa de ziuă, Ruperto şi băiatul lui coborîră pe uscat cu streinul. Marinarului îi era atât de frică, încât nu voi să părăsească barca. Cei coborîţi începură să se orienteze. Se găseau pe aproape de Tulum, la două leghe mai jos de Tenkia, unul din satele mai mari ale mayaşilor. Trebuiau să evite cu orice preţ să se apropie de Tenka. Locul unde voia să meargă nordamericanul, era prin apropiere. Dacă ar fi ajuns la el, fără să întâlnească pe indieni, ar fi fost foarte bine.

Intâlnirâ însă indienii, înainte de a face un pas măcar. Un grup de mayaşi se apropie de ei numai decât. Erau locuitorii unui sat foarte apropiat, pe care expediţionarii nu-l văzuseră, fiind ascuns după un dâmb. Alergau spre ei, înarmaţi până'n dinţi, fără totuşi ca atitudinea lor să fie ostilă. Străinul şi tovarăşii lui îi aşteptară, aşezându-se pe un trunchiu de copac căzut.

Indienii făcură cerc în jurul lor. Incepură prin

a le cere de-ale mâncării. Făceau temenele prietenești și râdeau. Ruperto spuse lui Juan Bautista să se ducă la barcă și să aducă alimentele și băuturile pe care le aveau acolo. Copilul plecă fără ca indienii să se opună.

La întoarcere veni și cu marinarul, care se mai liniștise puțin. Aduceau pâine, conserve, câteva butelii pe care le cumpărase nordamericanul, și un pește mare pe care-l pescuiseră decuseară, venind din insulă. Aprinseră un foc mare și pregătiră mâncare pentru toți. Un cazan întreg, fiindcă numai indienii erau optsprezece bărbați și trei femei. Mâncară și băură bine.

După aceea, patru dintre mayași făcură semne nordamericanului să-l urmeze și porniră cu el spre interior. Nu-l duseră departe. Și îl tăiară în bucăți, chiar sub privirile celorlalți. Marinarul se ridică înebunit de groază și o rupse la fugă spre plaje. Indienii însă traseră asupra lui și bietul om căzu mo-t.

Juan Bautista se ridicase în picioare la sgomotul împușcăturii.

— Nu fugi, fiule — îi strigă Ruperto.

Acestea fură ultimele cuvinte pe care le mai auzi copilul din gura tatălui său. Indienii îi legară pe amândoi și îi luară cu ei. Ruperto mergea înainte. Și deodată unul din indieni îi dădu o lovitură cu maceta, despicându-i capul.

Cum de nu uciseseră sălbatecii aceia și copilul după ce terminaseră cu cei trei bărbați?... Asta nu și-o explicase Vega niciodată. Nici după ce trăise între mayași peste treizeci de ani și ajunsese să fie el însuși aproape mayas. Când încep

măcelul, indienii nu mai lasă pe nimeni în viaţă. Nu-l omorîră, cu toate acestea. Deşi, mai târziu, puţin lipsise să-l omoare şi pe el.

Fu dus la Tenka şi ţinut acolo, legat de un copac, timp de opt zile. Complet gol şi dându-i să mănânce numai câteva linguri de zeamă de porumb pe zi. Nu muri totuşi, ba chiar putu să meargă când sechestratorii îi obligară să-i urmeze la Chompon. Aci îl prezentară lui Felipe Llam, teribila căpătenie mayasă, şeful războinicilor care susţineau cu mai multă furie lupta contra albilor.

Cum îl zări pe Vega, Llam se înfurie.

— Pentru ce mi-aduceţi mexicanul ăsta?... Să-l ucidă numaidecât !

Insă, cu Llam, mai era şi un negru din Belice, care comisese acolo o crimă şi care pentru a scăpa de justiţia engleză, trecuse frontiera Hondurelor Britanice, refugindu-se între mayaşi.

— Dacă chiar vrei să-l ucizi — zise el — dămi-l mie. Il voiu face servitorul meu.

— Bine — zise Llam — dar dacă fuge, răspunzi tu. Te vom ucide pe tine, atunci.

Vega trăi ca sclav al negrului trei ani, până când acesta muri. Insă, tânărul mexican pe care mayaşii îl urâseră odinioară atât de mult, acum avea multe prietenii în tribul chomponez. Erau tovarăşii lui de lucru şi de joc, la care el era cel dintâi totdeauna, datorită inteligenţii lui mai dezvoltate. Şi copiii aceştia, admirându-l cu sinceritate, reuşiseră să-l facă şi lor mari simpatie. Vega ştia multe. Ştia limba albilor şi chiar să scrie ca ei. Odată citi o carte întreagă, pe care

indienii o aduseseră împreună cu alte lucruri jefuite.

Vestea unei atât de mare înţelepciuni ajunse la urechile căpeteniei mayaşilor tocmai când generalul Bravo, comandantul forţelor care operau contra indienilor, îi trimisese printr'un prizonier liberat, o scrisoare.

Llam o dădu lui Vega, însărcinându-l să-i comunice ce spunea. Acesta o citi şi o traduse. Era o propunere de schimb de prizonieri. Mayasul era de acord. Avea să răspundă acceptând, dacă Vega ştia şi să răspundă. Vega ştiu să facă şi lucrul acesta, scriind cu un beţişor înmuiat în vopsea, chiar pe dosul scrisorii lui Bravo, ceea ce-i dictă Llam. Aşa obţinu el postul de secretar al şefului mayaşilor.

De acum, mexicanul era un mayas în plus şi chiar un personaj proeminent între ei. Llam îi acordă încrederea puţin câte puţin, până ce i-o acordă în întregime. Vega ajunse aproape şef, şi în cele din urmă, chiar şef. La moartea lui Llam, Vega luă conducerea triburilor din Tulum şi Chopon.

Apoi şefia aceasta îi fu recunoscută şi de inamici. Mai mult chiar, îi fu mărită. Guvernul din Mexic făcu pace cu mayaşii rebeli. Isaac Zamarripa, comandantul trupelor federale, încheie o convenţie prin care Quintana-Roo rămânea definitiv în stăpânirea indienilor. Şi împărţi teritoriul în trei părţi, conferind conducerea celei din sud lui Vicente Pec, a celei din mijloc lui Francisco May şi a celui din nord lui Juan Bautista Vega. Şi astfel, prin acordul alor săi şi al

streinilor, Vega ajunse să guverneze o zonă întinsă și foarte populată.

Și pe deasupra rangului înalt, reuși să-și facă și o avere considerabilă. O înțelegere cu albii duse la organizarea exploatării pădurilor. Ciclerii făcură convenții cu conducătorii mayașilor. Pe lângă putere, Vega făcu și avere.

Vol atunci să se înapoieze în Cozumel. Și se înapoie. Mama lui însă murise deja. Sora lui, căsătorită și cu copii, aproape îl uitase. Nimic nu-l mai reținea în satul lui natal; nicio afecțiune. In schimb, între mayași... Se căsătorise cu o indiană și era tată a câțiva copii. Se întoarse în Quintana-Roo, acolo se găsea și acum, și acolo avea să rămână până la sfârșitul vieții.

Dacă era fericit ?... Ei bine, da. Viața mayașilor ajunsese să fie viața lui. Și între mayași se bucura de onoruri și de bogăție. Ce mai putea dori ?

XXIII

Când Vega termină fantastica-i povestire, eu şi Gladys rămaserăm pe gânduri. Era posibil aşa ceva?... Mai mult decât posibil, sigur. Era o istorie adevărată şi încă o istorie povestită de protagonistul ei. Omul căruia i se întâmplaseră acele aventuri se găsea în faţa noastră.

— Şi să mai spui că nu sunt verosimile romanele lui Mayne Reid şi ale lui Fenimore Cooper — comentă Gladys.

— Exact — zisei eu. E un roman trăit.

— Şi trăit în timpurile noastre — adăugă Gladys.

— Copilul pe care-l fac prizonier indienii — continuai eu —, care din sclav ajunge şeful lor şi care negăsindu-şi loc printre oamenii civilizaţi, se înapoiază între sălbateci.

— Şi toate acestea se întâmplă astăzi !

— Şi se întâmplă, cu adevărat !

Cu siguranţă că Vega nu mintea. Pentru ce ar fi mințit ?... Ne povestise romanul lui, pentrucă-i cerusem noi. Şi ni-l povestise aşa cum se întâmplase. Cu aceeaşi simplitate cu care trecu apoi să vorbească cu Julian şi cu Pancho despre lucruri curente. Toate cele povestite trebuiau să fi fost exacte.

— Toate trebuie să le credem — zise Gladyis.

Şi eu lăsai să-mi scape:

— Toate, da ; chiar şi chestia cu tezaurul piratului.

Gladys îmi aruncă o privire pătrunzătoare. Apoi întoarse capul spre ceilalţi şi văzând că vorbeau şi discutau de-ale lor, mă întrebă :

— Ce spuneai despre tezaurul piratului ?

Ne voind să dau importanţă chestiunei, răspunsei :

— De, poate fi şi ea tot atât de adevărată ca şi restul poveştii.

— Ce anume să fie adevărat ? Că străinul acela venise să caute tezaurul ?

— Da.

— Şi că piratul ascunsese tezaurul acela şi că se mai găseşte şi acum acolo unde-l ascunsese?

— Desigur... şi asta.

Gladys se îndreptă spre ceilalţi:

— Domnul Altuna şi eu ne ducem să facem o plimbare până la marginea oraşului. Se înoptează şi la câmp e mai răcoare decât între zidurile acestea. Dumneavoastră rămâneţi să aranjaţi lucrurile pentru dormit.

Mă scoase din casă. Şi o luarăm spre partea în

care era biserica. Iar când furăm acum destul de departe, îmi zise :

— Îţi sunt datoare o explicaţie. M'am purtat cu dumneata puţin cam... Îţi luasem frica. Te credeam... Nu mai ştiu nici eu ce te credeam ! Acum însă m'am convins că nu eşti decât un guguman.

— Caramba, Gladys !

— Da, dumneata crezi în tezaure ascunse — enunţă ea ca dovadă a gugumăniei mele.

— De ce să nu cred ?

— Şi ai venit aici să le cauţi.

Să mai fi negat ?... Era inutil. Gladys ghicise planurile mele. Afirmai, deci:

— Da !

O formidabilă cascadă de râsete, de hohote, îmi primi laconica confirmare. Insă Gladys nu râdea atât în bătaie de joc, cât de mulţumită ce era. Ca prin farmec îşi recăpătase veselia primelor noastre întrevederi. Ajunse chiar să-mi deschidă braţele, chit că le lăsă să cadă fără a termina gestul început.

— Dacă n'ai fi fost un mincinos, te-aşi fi îmbrăţişat. Sunt supărată însă pe dumneata fiindcă aî minţit. Şi cu minciunile dumitale m'ai făcut să trec prin nişte momente....

Ajunsese la cristelniţa de marmoră şi se aşezase pe marginea ei. Şi îmi făcu semn să mă aşez şi eu lângă ea.

— Am să-ţi spun tot — zise. Şi ai să-mi povesteşti şi dumneata, pe urmă, totul. Fără să minţi, nu ?... Adevărul are să fie mai plăcut decât minciunile pe care le debitezi fără ruşine.

Fiindcă dumneata eşti un mincinos cum nu există altul pe pământ.

Imi spuse că în mintea ei încolţise mai de mult bănuiala că nu sunt arheolog. Incă de când mă văzuse decis să plec din Yucatan, fără să fi văzut ruinele dela Uxmal şi Chichen. Apoi, bănuelile crescuseră şi se consolidaseră în timpul vizitării Muzeului şi cu ocaziunea excursiilor în cele două oraşe mayase mai mari. Demonstrasem atunci că habar n'aveam despre arheologie; şi o demonstrasem până la saturaţie, până peste limită, până la scandal. Ca să spui profesorilor dela Institutul Carnegie că conchistadorii spanioli distruseseră civilizaţia lui Mayab... Asta era culmea !... Fusese silită să mă salveze atunci, deşi n'ar fi trebuit s'o facă. Ba din contră, ar fi trebuit să mă piardă, fiindcă nu eram decât un înşelător şi un nesuferit !!

O întorsese, însă, şi o întorsese în favoarea mea, fiindcă îi fusese teamă, ca, văzându-mă descoperit, să nu fi renunţat la călătorie sau să fi refuzat s'o mai iau şi pe ea. Şi era atât de puternică dorinţa ei de a pătrunde în teritoriul acela ! Işi făcuse atâtea iluziuni... Se hotărîse, totuşi, să meargă cu mine, chiar dacă aşi fi fost un farseur, sau şi mai rău.

Pentrucă îşi dăduse seama numai decât, că în tot cazul, ceva mai rău decât un farseur, trebuia să fiu. Apoi, farsa mea trebuia să aibă un obiect. Şi ce obiect putea să aibă ? Desigur acela de a ajunge într'un loc unde nu există legi care să permită extrădarea. Cel puţin ! Probabil că furasem ceva, ori omorîsem pe cineva, şi căutam să

mă ascund. Asta, dacă nu proiectam cumva crime şi mai monstruoase. De exemplu, răscularea din nou a indienilor contra albilor pentru a provoca o stare de lucruri care să justifice intervenţia contra Mexicului a vreunei puteri străine. Colonia engleză Honduras este vecină cu Quintana-Roo. Poate că Anglia, care în timpul lui Porfirio Diaz, intenţionase deschiderea altui canal pentru a echilibra stăpânirea Pacificului şi Atlanticului, stăpânire pe care azi canalul Panama o conferise Statelor Unite... In sfârşit nebunii, delirurile spaimei... Findcă îi fusese frică, foarte frică, o frică extraordinară!!

Frica însă nu o făcuse niciodată să se întoarcă din drum. Numai din cauza fricei n'ar fi renunţat, pentru nimic în lume, la explorarea ruinelor mayase. Şi fiindcă trebuia să meargă neapărat în tovărăşia mea, se încăpăţâna să mă însoţească, chiar dacă aşi fi fost un monstru de răutate. Aşa călătorise până acolo. Suferind bineînţeles, o teroare.... O teroare care o adusese în situaţia de a ameninţa, mai mult chiar, de a mă chinui atât. Ba, ajunsese să-mi ceară chiar — şi cu câtă ingenuitate — să-i revelez secretul meu. Nu-mi aduceam aminte? Când îmi povestise anecdota cu Washington, glorificând adevărul. Eu însă îmi bătusem joc de ea, glorificând minciuna. Cât de infam îi părusem atunci!

Acum, însă, vedea bine că eram doar un nefericit, un biet iluzionist care se ducea în pădurile virgine să caute tezaure ascunse. Şi era atât de mulţumită.... Trebuia s'o informez în întregime

asupra planurilor mele. Pentru a-şi da seama până unde mergea idioţia mea.

Eu, însă, eram foarte mulţumit. Gladys se arăta iarăşi expansivă cu mine. Avea din nou încredere în mine, şi această încredere... însă, chiar dacă încrederea aceasta n'ar fi folosit nimic pasiunii mele pentru Gladys, îmi rămânea totuşi o satisfacţie: veselia ei; veselia aceea pe care o recăpătase, crezându-mă un guguman. E mult mai plăcut să vezi veselă femeia pe care o iubeşti, de cât s'o vezi tristă. Că Gladys mă credea un guguman, nu-mi păsa.

Aveam să-i arăt eu că nu eram. Adică, cum?... Guguman, pentrucă umblam după tezaurul lui Cuauhtemoc?... Dar tezaurul exista. Şi se găsea într'un loc pe care eu îl cunoşteam. Pentru mine lucrul era neîndoios. După ce auzisem neverosimila istorie a lui Vega, pentru mine toate erau verosimile. In pădurea misterioasă a Mexicului, între personajiile acelea de roman, romanul misterului care avea să mă ducă la bogăţie, avea să fie o realitate. Era imposibil să fie altfel.

Mărturisisem lui Gladys că nu greşise atunci când bănuia că eram în căutarea unui tezaur. Şi aveam să-i spun şi despre ce tezaur era vorba, precum şi modul cum speram să-l găsesc. La ce bun i-aşi mai fi ascuns ceva, dacă în situaţia în care ne găseam, şi aşa avea să afle totul. Afară de faptul că eu n'aşi fi vrut să-i ascund nimic; ba, din contră, aşi fi vrut să-i spun tot, şi numai de-cât. Să fi aflat, deci, cât mai repede, că departe de a fi un criminal, un guguman în niciun caz...

Ii amintii cum pusese mâna Hernand Costes

pe bogăţiile împăraţilor azteci, atunci când făcuse prizonier pe Mohtezuma, şi cum le pierduse la rându-i retrăgându-se dinaintea victoriosului Quetlavaca, în **Noaptea Tristă**. Ii explicai, apoi, cum încredinţase Cuauhtemoc aceste bogăţii mayaşilor, convins că spaniolii, după presupusele încercări infructuoase de a pătrunde în Yucatan, n'aveau să mai încerce încălcarea acestui teritoriu. Putui observa că pe Gladys — la fel cum mi se întâmplase şi mie când citisem informaţiunea din **Evening Post**—, o impresiona mult ingeniozitatea acestei ipoteze. Aşa că anticipai finalul istoriei, spunându-i:

— Nu este, prin urmare, nici o gugumănie căutarea tezaurului lui Cuauhtemoc acolo unde e sigur că a fost păstrat. Trebuie căutat însă numai într'unul din edificiile mayase care n'au fost încă explorate.

— Bine, dar sunt sute, mii de asemenea edificii... — obiectă Gladys cu scepticism.

— Pot fi. Eu, însă, n'am să vizitez decât unul singur. Pe acela care conţine tezaurul!

— Şi, dumneata ştii care-i acela?...

— Ştiu.

— Cine ţi-a spus?

Sosise momentul s'o uimesc şi s'o conving.

— Nici mai mult nici mai puţin decât însuşi Chel-Nachi — răspunsei eu —, cacicul tribului Kabul-Ah.

Şi adăugai explicând:

— Chiar şeful tribului mayas, căruia i-a încredinţat Cuauhtemoc tezarul spre păstrare.

Reușii s'o uimesc; de convins, însă...

— Oh, iartă-mă, te rog ! — zise ea. Spuneam adineauri că ești un mincinos fără pereche. Am fost nedreaptă. Iată, mă corectez. Ești geniul personificat al minciunii.

XXIV

U toate că continua să mă creadă un mincinos, Gladys nu părea să fie supărată. Poate unde spusele mele îi păreau de-acum inofensive nemai producându-i niciun fel de frică. Imi vorbise voioasă şi tot aşa îi vorbii şi eu.

— Te asigur că poţi să mă crezi şi pe mine atât cât crezi pe Washington. Tatăl acestuia a crezut, atunci când i-a spus copilul că el a tăiat cireşul, pentru că ştia că-i dăduse o **coasă mitiţică**. Dumneata, la fel ai să crezi ca am primit informaţii dela cacicul mayas, dacă ai să afli că şi eu am un **document mititel**. Washington şi cu mine suntem tot atât de demni de încredere.

— Iţi baţi joc de Washington?...

— Dumneata cum îţi râzi de mine?

— Cum să nu râd?... Acum o scoţi că ai un

document scris de un mayas contimporan cu ultimul împărat aztec. Asta e imposibil!

— Şi dacă ţi-l arăt?

Nu răspunse. Scosei atunci pergamentul din buzunarul interior al vestonului, şi i-l întinsei. Gladys îl apucă repede privindu-l cu interes.

— E piele de vânat? — întrebă ea.

— Ce poate fi altceva? — răspunsei eu.

— Şi e scris în limba mayasă — zise ea, de data aceasta în formă afirmativă.

Imi explică apoi că ea nu văzuse niciuna din cele patru cărţi mayase existente; însă văzuse reproducerile publicate de lordul Kingsborough. Şi convenea că acel document era scris cu aceleaşi semne, cu aceleaşi caractere... De altfel, cu toate că ea nu ştia să citească limba lui Mayab, înţelegea că era vorba de ceva relativ la Cuauhtemoc.

— Adevărat? — făcui eu.

— Da; priveşte desenul acesta. Este un vultur care stă pe pământ. Şi, în limba aztecă, numele Cuauhtemoc este compus din **cuauh**, contracţiune din **cuauhtli** — vultur — şi din **temoc**, dela verbul **tema** — a coborî. Vulturul care a coborît pe pământ, care stă pe pământ. Scrierea mayasă, în afară de litere, foloseşte şi hieroglife, şi pentru a scrie numele împăratului aztec, au desenat ceeace indică acest nume. E clar.

Acelaşi lucru ni-l spusese şi Rivera. Văzând că şi Gladys îl interpretează la fel, mă entuziasmai. Triumfător, o întrebai:

— Ce mai zici acum?

— Ce să zic, îmi pare rău că nu pot să traduc și restul documentului.

— Nu trebuie să-ți pară rău de loc. Știu eu traducerea pe dinafară. Cacicul Cehl-Nachi, șeful mayașilor din Kabul-Ah, declară că a primit bogățiile imperiale aztece, încredințate tribului lui spre păstrare de către Cuauhtemoc, și arată că le-a îngropat într'un zid, la stânga încăperii dindărătul mesei de sacrificii din templul care se înalță pe țărmul lagunei Nohbec. Acesta este, pe scurt, conținutul documentului. Și cred că e suficient pentru a găsi tezaurul.

— Dar dumneata de unde ai pergamentul?... Și cum l-ai descifrat?...

Completai spovedania vorbind despre Riveza, despre Freytag, despre Carillo Puerto, despre cartea dela Dresda, despre revoluția lui De la Huerta, despre șederea mea în New-York, despre călătoria până în Yucatan și despre pasiunea mea pentru Gladys.

Chiar și despre aceasta din urmă vorbii, fiindcă, încheiai declarând:

— Îți încredințez secretul meu, pentrucă te ador.

— Că mă adori, ori nu — zise Gladys serioasă — despre asta nu trebuie să vorbim. Cât despre faptul că-mi încredințezi secretul dumitale, îl consider ca o dovadă de încredere. Și te asigur că-ți sunt recunoscătoare și că voiu fi demnă de această încredere. Vei avea în mine o bună colaboratoare la obositoarele lucrări de explorare.

— Lucrări care vor fi încoronate de succes! — exclamai cu entuziasm.

— Crezi?....

Cum, adică? Ea nu credea nici acum?... Admisese autenticitatea documentului, cât ce-l văzuse. Şi-apoi, ştiind unde şi de către cine fusese găsit... Nu mai putea începăpea nicio îndoială că aveam să găsim tezaurul.

La protestele mele, însă, Gladys obiectă:

— Una este documentul, şi alta este că tezaurul se mai găseşte în locul indicat de document. Documentul, da, pare autentic. Insă, după atâţia ani, după atâtea secole.... Poate că tezaurul a fost descoperit deja. Şi mai e posibil ca tezaurul acesta să fi dispărut până acum. Construcţiile mayase sunt în cea mai mare parte acoperite de pământ. Dumneata n'ai văzut că majoritatea palatelor dela Chichen-Itza erau îngropate?... Probabil că tot aşa are să fie şi cu sanctuarul de lângă laguna Nohbec.

— Nu, — zisei eu; tezaurul n'a fost încă descoperit. Asta s'ar fi aflat. Iar că templul ar putea să fie îngropat în pământ... n'avem decât să-l desgropăm noi! Am adus cu mine destulă dinamită pentru a arunca în aer un munte, nu un templu.

Gladys izbucni într'un râs nebun. Avea şi de ce. Aflase dela Julian că cumpărasem explozibilul. Fusese unul din lucrurile care o intrigase mai mult. Un arheolog care pleca să exploreze ruine cu dinamita în sac! Să nu fi ştiut eu oare, nici măcar atât, că lucrările arheologice de desgropare se fac cu o grije deosebită?... In sfârşit, se liniştise complet aflând că dacă nu eram arheolog, apoi nici criminal nu eram.

— Şi nici guguman — adăugai eu.

Conveni şi la aceasta. Ba, îmi spuse chiar, că eu eram o persoană foarte de treabă şi un om întreprinzător. Şi că graţie faptului că întruneam amândouă aceste calităţi excelente, avea să viziteze locuri foarte interesante, mergând mai departe fără nicio grije, fără nicio teamă...

— Atunci, la Nohbec mai întâiu — zisei eu.

— Desigur. Unde vrei dumneata.

— Spun asta — precizai eu — fiindcă nu vreau să merg la Tulum. De ce am face un ocol atât de mare? Dacă am acceptat propunerea guvernatorului de a merge la Tulum, am făcut-o numai pentru a nu-i deştepta bănueli. In realitate, nici prin gând nu-mi trece să mă duc să văd ruinele acelea. Pe mine numai cele dela Nohbec mă interesează.

— Pe mine mă interesează toate. Prin urmare vom merge la care vrei dumneata. Mi-e tot una.

— Lui Juan Bautista Vega îi vom spune că lăsăm Tulumul pentru la urmă.

— Perfect. Ii spunem că pentru a nu fi siliţi să mergem prin pădure, mai mult decât este absolut necesar, vom continua drumul direct spre sud, şi că, apoi, ieşind din teritoriu prin Payo Obispo, ne vom îmbarca pentru Cozumel, iar de aci vom trece pe coasta din faţă. Ce zici?

— Foarte bine. Incepi să-mi fii o colaboratoare efectivă. Mulţumesc, Gladys.

— Incântată că-ţi pot fi de folos. Pot face mai mult, pentru a-ţi fi pe plac?

Surâdea amabilă. Prinsei puţin suflet.

— Sigur că da. Poţi face mai mult. Să-mi permiţi să-ţi spun că te iubesc!

Nu se mai supără. Totuşi, rezista încă. In loc să răspundă, întrebă:

— Şi asta, pentru ce?...

— Cel puţin, pentru a auzi ceva adevărat. Nu spuneai că-ţi place atât de mult adevărul? Apoi, lasă-mă să-ţi spun acest adevăr de multe ori.

— Dar, dacă nu este adevărat!

— Ba, da, Gladys. E adevărat. Ţi-o jur! Mi-ai plăcut de cum te-am văzut. M'a impresionat imediat talentul dumitale, caracterul dumitale. Apoi, am admirat energia dumitale, curajul dumitale Sunt îndrăgostit de dumneata.

— Dar, eu nu sunt îndrăgostită de dumneata. Şi nici n'am să fiu vreodată. Nici de dumneata, nici de nimeni, probabil. Este, prin urmare, inutil să-mi mai vorbeşti de dragoste.

— Chiar dacă ar fi inutil. Asta mă priveşte. Sunt liber să-mi pierd timpul cum vreau. Lasă-mă să-l pierd astfel.

Ridică din umeri.

— Bine, atunci vorbeşte-mi de dragoste, dacă asta te distrează.

Insă, cum eu mă şi pregăteam să încep, zise, oprindu-mă:

— Pe mine mă plictiseşte.

Rămăsei mut. Gladys însă vorbi mai departe. E drept că mai puţin serioasă.

— Am s'o consider ca o nouă neplăcere a călătoriei. Ai să fii şi dumneata încă o muscă din

acelea care mă persecută atât. Dar, dacă are să devină obraznică, să ştii că-i trag o palmă.

— Trage-o!

— Nu.

— O îmbrăţişare, atunci.

— Nici.

Şi comentă negaţiunea din urmă, zicând:

— Iată ce inconveniente ai, dacă-mi faci curte. Te-aşi fi îmbrăţişat bucuroasă. Am vrut să te îmbrăţişez chiar atunci când ai încetat cu minciunile, declarându-mi cinstit că vii să cauţi un tezaur. Insă, cum spui că eşti îndrăgostit de mine, n'o mai pot face.

Şi adăugă încă:

— Şi nici nu mai putem rămâne singuri pe întunerecul ăsta.

— Să nu faci asta, Gladys. Fetele din patria dumitale umblă singure şi ziua şi noaptea cu pretendenţii lor.

— Asta, când pretendenţii sunt şi ei din patria mea. Nordamericani, flegmatici, reci. Dumneata însă, eşti latin, înflăcărat, aprins. Haidem, haidem repede. Vreau să mă văd mai repede lângă Julian, lângă Pancho, lângă Vega şi chiar lângă servitorul lui Vega şi ai noştri. Poate că nici nu sunt destui pentru a mă simţi în siguranţă.

Gladys era deci mulţumită. Eu însă eram şi mai mulţumit! Bucuria mea nu mai avu margini, când, după ce terminarăm cina, şi ne pregăteam de culcare, Gladys ceru singură să mi se aşeze hamacul pe pragul camerei ei. Avea deplină în-

credere în mine. Și asta, pe deasupra permisiunii de a-i spune cuvinte de dragoste!

E drept că permisiunea aceasta mi-o dăduse adăugând că o plictisește, că c supără... Eu însă, trebuia să reușesc s'o distrez, s'o înveselesc cu galanteriile mele...

XXV

Dormii bine în noaptea aceea. Oboseala şi mulţumirea, împreună, îmi aduseră un somn profund, populat cu tot felul de vise încântătoare. Se făcea că găsisem tezaurul lui Guauhtemoc, şi-l împărţeam cu Gladys. Reuşisem să câştig dragostea ei, odată cu descoperirea tezaurului. Insă, vai!... Când mă trezii, văzui că eram foarte departe şi de una şi de alta.

Cu toate că scurtasem mult din drum, hotărînd să nu mai mergem la Tulum, spre care Juan Bautista Vega porni fără să se plângă de inutila deplasare ce făcuse spre a ne oferi serviciile lui, mai aveam încă multe zile de mers. Şi aceste zile de mers aveau să fie tot prin pădure, pe unde, mergând, era imposibil să pot profita de consimţimântul ce-mi dăduse Gladys de a-i spune cuvinte de dragoste, fiindcă nu puteam schimba

cu ea niciun cuvânt. Desişul nu mai era chiar atât de încâlcit ca pe traectul parcurs în ziua precedentă. Totuşi era încă destul de încâlcit, pentru a fi obligaţi să mergem tot în şir indian, şi privind mereu înainte, pentru a evita loviturile ramurilor. Aşa că, doar atunci când ne pregăteam de plecare şi pe când ţineam scara lui Gladys, pentru a-i ajuta să încalece, putusem să-i strecor la ureche:

— Te iubesc.

— Atât de dimineaţă? — fusese răspunsul ei.

Intr'adevăr era foarte de dimineaţă. De abia erau ceasurile şase. Şi pentrucă se apropia Vega să-şi ia rămas bun, nu-i putusem răspunde decât că în dragoste trebuie să te scoli de dimineaţă. Intrarăm apoi în pădure.

Şi acolo, oricât încercai... Gladys venea imediat după mine. Tare aşi fi vrut s'o văd. Cedai tentaţiei de a o privi măcar o clipă. Şi mă întorsei în şea.

— Ehei!... Ai grije!...

Nu mai auzii, însă, strigătul, decât jos, pe pământ. O creagă puternică mă prinsese pe după braţ, scoţându-mă din şea, şi trântindu-mă de pe catâr. Căderea mă zăpăci complet, însă, mai mult decât căderea, mă zăpăci gândul la cât eram de ridicul. Mă găseam între copitele catârului lui Gladys. Pancho îl ţinea pe al meu pentru a nu scăpa. Julian sări de pe al lui, alergând să mă ridice.

— Nu e nimic, zisei eu, sculându-mă repede.

Intr'adevăr, nu era nimic. Mă lovisem puţin la coaste şi mă sgâriasem în câteva locuri. Căzu-

sem însă din şea, şi asta mă înfuria grozav. Nu-mi putui ascunde mânia.

Gladys, însă, se grăbi să mă consoleze:

— Nu te supăra, omule. Prinţul de Galles cade de câte ori încalecă, şi asta n'are să-l împiedice să devie rege al Angliei şi împărat al Indiilor, când va muri George V.

— Voiam... — începui eu să explic — să mă întorc pentru a te vedea, pentru a-ţi spune...

— Bine — mă întrerupse ea — dacă vrei să mergi privindu-mă, am să trec eu înaintea dumitale. Insă, să nu speri că eu am să mă întorc să te privesc pe dumneata. Pentru plăcerea de a te vedea, eu nu vreau să mă expun la o asemenea trânteală.

Şi, după ce trecu înainte, continuă:

— De vorbit, nu se poate. Să cântăm ceva.

Şi codaşii nu se lăsară rugaţi. Incepură să cânte:

Acolo, la hanul cel mare,
acolo unde trăiam eu,
era o hangiţă frumoasă
care adesea îmi spunea... aşa:
Am să-ţi împletesc ciorapi
cum nu au nici hangiii,
am să-i încep din lână
şi-i termin din bumbac...

Cântecul nu mai era nici răsbonic, nici de jale. Insă tot plicticos. Am mai spus, mi se pare, că mexicanii n'au cântece vesele. Acestuia îi urmă altul, plin de melancolie:

Ce departe sunt de locul
unde m'am născut!
Un dor nebun cuprinde
gândurile mele!
Şi când mă văd singur şi trist
ca frunza în bătaia vântului,
îmi vine să plâng şi iar să plâng
de durere!

Şi iar reveniră la cele cu eroii naţionali:

Dincolo de ziduri
era artileria
când se ivi deodată
armata lui Pancho Villa.

Cu noua ordine de mers aveam consolarea de a putea privi pe Gladys tot timpul. O vedeam numai din spate, însă o vedeam. Şi o vedeam voioasă, fermă în şea, luptându-se neîncetat cu crengile. E drept că asta îmi micşora oboseala, însă în acelaş timp îmi mărea suferinţele amoroase. Cât de impunătoare, cât de curajoasă şi cât de frumoasă apărea femeia aceea etalându-şi forţele, tânără, sănătoasă, magnifică!

Pe peretele vegetal ce mărginea poteca apăru deodată un mănunchiu de flori gingaşe şi albe. Voii să le rup spre a le oferi lui Gladys. Mă ridicai în scări, întinsei mâna, şi... nu-mi putui reţine un ţipăt de durere.

Parcă atinsesem un fier înroşit. O arsură care-mi ajunsese până'n oase! Mai adânc chiar: până'n inimă! Mâna îmi ardea şi focul îmi străbătea tot corpul. Oprii catârul cu o smucitură

din mâna cealaltă. Insă, nici aşa, cu animalul oprit, nu mă puteam ţine decât cu mare greutate.

La ţipătul meu alergară Gladys şi Pancho. Ceilalţi se apropiau şi ei. Văzându-mă palid, aproape fără viaţă, descălecară toţi şi veniră lângă mine.

— Ce ţi s'a întâmplat? — mă întrebă Gladys.

— Nu ştiu — zisei eu. M'a înţepat ceva.

Ii arătai mâna, care amorţea deja. Nu aveam totuşi nicio rană. Nu fusese deci un şarpe. Poate o muscă?... Musca **cicleră**?... Ipoteza aceasta ar fi fost teribilă. Musca **cicleră**, numită astfel dela **ciclerii** care, ieşind din pădure, au apelat la ajutorul medicilor, produce o înţepătură extrem de dureroasă, însă care nu se vede. Şi această înţepătură formează imediat o plagă corosivă întocmai ca lepra şi cancerul, pentru care nu există vindecare. Mi se spusese în Merida că musca aceasta era unul din pericolele cele mai mari ale călătoriei. Mă cutremurai la gândul că mă înţepase o astfel de muscă. Şi acelaş gând îl citii şi pe feţele neliniştite ale celor ce mă înconjurau.

— Aţi atins asta? — mă întrebă unul din codaşi arătând spre crenguţele frânte.

— Da — zisei eu — am vrut să rup florile acelea...

— Daţi-mi voie, atunci.

Se apropie şi-mi luă mâna. Şi începu să-mi tragă din piele nişte spinişori foarte fini. Atât de fini, încât aproape nu se vedeau. Aveau o culoare roz-pal. Omul îi arunca unul câte unul,

zâmbind. Ceilalţi zâmbeau şi ei. Zâmbii şi eu, cu toate că nu mai puteam de durere. După cum se vedea, nu era ceva periculos. Nu.

Imi spuseră că erau flori de **papaya silvestre**, care are spinişori mai fini chiar ca cei de urzică. Produc o durere insuportabilă, însă nu sunt periculoşi. Ii scoase aproape pe toţi şi avea să-i scoată şi pe ceilalţi. Umflătura avea să cedeze încet, încet.

Puteam porni mai departe. Imi dădură, însă, în grije să nu mai ating nimic. Nu pentru alta, dar ca să nu-mi măresc durerile. Pericolul nu era niciunul.

Şi plecară să încalece. Numai Gladys mai rămase lângă mine un moment.

— Te-ai convins? — mă întrebă ea.

— De ce?

— Că şi pădurea e contra galanteriilor dumitale? Fiindcă te-ai întors să mă priveşti, ai căzut. Iar acum... Ai vrut să culegi florile acestea pentru mine, nu-i aşa?... Şi vezi ce ţi s'a întâmplat. Prin urmare, încetează de a-mi mai face curte. Ar putea să aibe consecinţe şi mai grave.

Şi făcând o grimasă, fugi şi ea. Eu, însă, îi strigai înflăcărat:

— Consecinţa cea mai gravă ar fi să nu reuşesc. Şi, pentru a reuşi, sunt hotărât la orice. De m'ar muşca, nu o muscă **cicleră**, dar chiar o nauyaca.

— Bine, numai nu ţipa. Nici acum, nici când se va întâmpla ceea ce spui. Fiindcă, un lucru e sigur: mi-ai tras o spaimă teribilă.

— Ţi-ar părea rău, deci, dacă mi s'ar întâmpla o nenorocire...

Era deja călare. Se întoarse în şea. Şi-mi răspunse strengăreşte:

— Nu. De ce să-mi pară rău? Din contră, m'aşi bucura grozav. Ar fi un papă-lapte mai puţin sub soare.

Ne aşternurăm din nou la drum. Incă odată în luptă cu inamicul vegetal. Eu unul, de data aceasta, cu şi mai multă greutate, pentrucă trebuia să-mi feresc mâna care mă durea rău. Şi, cu toate acestea, mai însufleţit ca niciodată.

XXVI

Deodată Pancho își opri animalul și, întorcându-se spre noi, ne strigă:

— Opriți!

Își desfăcu carabina legată de oblâncul șeii, și o așeză deacurmezișul, înainte-i.

— Așteptați-mă aci — adăugă el.

Și porni în galop. Unde se ducea?... Ce se petrecea?... Julian îmi arătă pe pământul umed, urme recente de pași omenești. Mai umblau și alții pe acolo; și eram aproape de ei; iar Pancho se dusese să vadă cine erau. Oamenii, în desișul codrului, constituesc cel mai mare pericol. Trebuia să ne pregătim să-i înfruntăm.

Mi se părea, totuși, straniu! Pentru prima oară, în viața mea, simțeam pericolul întâlnirii cu omul. Dictonul clasic **homo homini lupus** își căpăta atunci accepțiunea directă. Dacă în lumea civilizată „omul este lup pentru om", aceasta

este în general şi la figurat; dar numai atât. Rareori, ajunge să fie şi cu unghiile, cu dinţii, sau cu armele care înlocuesc şi unghiile şi dinţii. Aşa că, o agresiune, fie ea şi mortală, nu este atât de temută între oamenii civilizaţi. Deşi există asasini, societatea are destule mijloace de apărarea individului. In pădure, însă, eşti singur, mărginit la propriile-ţi forţe şi înconjurat de fiare cu chip de om. Adevăraţi lupi, lupi flămânzi.

Imi desfăcui şi eu carabina, şi la fel făcu şi Julian. Şi alergai să acopăr cu corpul meu pe Gladys.

Ea însă îmi înţelese gestul şi, departe de a-mi mulţumi...

— Dă-te la o parte din faţa mea — îmi zise — nu pot să văd.

— Dar...

— Nici un dar! Dacă vrei să iei apărarea cuiva, du-te şi apără pe Pancho. El e mai în pericol ca mine.

Nu ştiu ce i-am răspuns, furios cum eram din cauza orgolioasei ei ingratitudini. Din fericire interveni Julian spunând că nu trebuia să înaintăm. Trebuia, din contră, să rămânem grupaţi, pentru a rezista cât mai bine. Pancho n'avea să se expună decât strictul necesar pentru a vedea de ce era vorba. Dacă era vreun pericol, avea să se înapoieze imediat între noi.

Gladys raţionă, totuşi. Imi spuse ca un fel de scuză:

— Ştii bine că nu-mi place să fiu tratată ca un copil.

Şi, numaidecât, schimbând vorba, mă întrebă:

Biblioteca Universitară

— Te mai doare mâna?

— Nu. Dealtfel umflătura începe să cedeze. Mulţumesc.

Faptul că se interesa de starea mea, mă făcu să uit supărarea. La urma urmei, de ce n'ar fi ajuns să mă iubească şi ea? Eu, care sufeream atât din cauza indiferenţei ei, din cauza repulsiunii ei... Şi care cu puţină afecţiune ce mi-ar fi arătat, aşi fi înnebunit de fericire... In momentul acela i-şi fi vorbit cu toată căldura pasiunii mele.

Nu era posibil însă. Erau lângă noi Julian şi servitorii. Preferai s'o tachinez.

— Mâna mi-e complect vindecată — continuai eu —. Aşa că, deşi ştiu că eşti capabilă să mă aperi dumneata pe mine, eu vreau să-ţi evit acest deranj... Dacă se apropie vreunul să-ţi facă vreun rău, îl trimit imediat pe lumea cealaltă.

Şi terminai:

— **Cu carabina asta mititică a mea.**

— Ţi-am mai spus că gluma asta o găsesc idioată. Iar acum când un tovarăş de-al nostru se află în pericol, mi se pare şi mai idioată. Gândeşte-te mai bine la Pancho şi lasă glumele fără rost.

La Pancho însă nu trebuia să mă gândesc. Un tropot repede şi trosniturile unor vreascuri răsunau înaintea noastră. Pancho trebuia să fie. Numai el putea să fie, pentrucă n'ar fi lăsat pe nimeni să treacă, fără să opună o rezistenţă, al cărei sgomot l-am fi auzit şi noi. El era, într'adevăr!

Apăru la capătul potecii pe care dispăruse mai

înainte. Ajunse repede lângă noi, și-mi dădu raportul. Oamenii aceia, ale căror urme le văzusem, erau cicleri. Mergeau spre Nohoch Santa Cruz, unde lucrau pentru **Mexican Exportation.** Se opriseră într'un luminiș și făcuseră focul. Puteam să ne oprim și noi acolo, să mâncăm, cu atât mai mult cu cât prin apropiere nu exista niciun sat și nici vreo ruină de oraș. Îi lăsase preparând turte de porumb, din care aveau să ne ofere și nouă. Păreau oameni cumsecade, și... nu erau decât trei.

— Nici pe jumătate cât noi — observă Gladys, socotind și servitorii —. Dacă ar trebui să luptăm cu ei, îi învingem.

Iar când ne pregăteam de plecare, îmi zise:

— Treci înainte, te rog, generos apărător al sexului slab.

— Nu, acum nu mai e niciun pericol. Prefer să merg tot înapoia dumitale ca să te pot privi.

— Foarte amabil. De două ori amabil.

— Dar, dumneata n'ai putea fi amabilă, măcar odată?

— Cred că nu. Insfârșit, treci sau trec?

— Treci dumneata.

Gladys trecu înainte. Eu intrai în coloană imediat după ea. Ce frumoasă era! Ce puternică impresie avea să facă asupra ciclerilor! Și gândind astfel, nu mi se mai îndepărtă gândul dela cicleri. Insfârșit aveam să vedem și oamenii aceștia stranii și teribili. Cum arătau oare?... Cum trăiau?... Cu ce se ocupau?...

Despărțiți de lumea civilizată, aruncați de soartă printre sălbateci, munca lor, viața lor,

portul lor, trebuiau să ofere particularităţi curioase, stranii. Erau repulsivi, respingători ?.... Poate; în tot cazul, interesanţi. Ardeam de dorinţa de a-i vedea, de a le vorbi.

Şi dorinţa mi se realiză. La stânga potecii se deschidea un luminiş în pădure şi o băltoacă mare formată de apele ploilor. Lângă ea o şatră. Iar sub şatră, ciclerii.

Trei oameni, destul de simpli ca îmbrăcăminte, nu prea curaţi, însă cumsecade şi primitori. La ivirea noastră se ridicară, scoţându-şi pălăriile respectuos. Şi după ce ne urară bun sosit, ne făcură onorurile casei.

Unul, conduse pe codaşi spre locul unde animalele putea să pască puţin. Un altul, mă conduse pe mine şi pe Gladys la şatră, oferindu-ne acolo pătura lui întinsă jos, drept scaune. Ultimul, ajuta în timpul acesta lui Pancho şi lui Julian, să descarce pachetele cu alimente şi ustensile.

Şi totuşi, înfăţişarea lor corespundea mai degrabă purtării prezente, decât informaţiilor obţinute anterior. Am spus deja că n'aveau o înfăţişare prea plăcută; trebuie să adaug, însă, că nicî nimic fioros nu găsii la ei. Trupuri încovoiate de muncă şi feţe supte de lipsuri. E drept că erau înarmaţi cu macete şi cu revolvere. Totuşi, maceta este o unealtă a ciclerilor, iar revolverul... In Mexic, revolverul se foloseşte aşa cum se foloseşte bastonul în celelalte ţări.

Cum trăesc, însă, numai în pădure... Noi înşine, pentru a o traversa, purtam revolvere şi macete; drept că şi carabine, pentru cazul când macetele şi revolverele n'ar fi fost suficiente.

XXVII

Totuşi, oamenii aceia atât de atenţi cu noi, cu noi toţi, fiindcă cedară până şi servitorilor noştri cele mai bune locuri din colibă şi ne oferiră alimentele şi băuturile lor, făcându-ne turte de mălai şi preparându-ne cafeaua, ba se pregăteau să ne trateze şi cu **tequila** — o prăjitură mexicană preparată din făină de porumb, unt şi lapte de cocos, pe care o găsirăm delicioasă —; oamenii aceia respectuoşi, în special cu Gladys, căreia nu-i vorbeau decât atunci când le punea ea vreo întrebare, nici nu îndrăsneau s'o privească măcar pe Gladys, deşi frumuseţea femenină de care ei erau atât de privaţi, ar fi trebuit să le atragă, în mod irezistibil, privirile. Şi oameni aceia nu erau ţărani umili şi nevinovaţi, ci orăşeni răsvrătiţi şi perverşi.

Pentrucă ciclerii nu se recrutează dintre mun-

citorii de pământ de prin împrejurimile teritoriului Quintana-Roo; aceştia au o teamă ereditară de ţinutul acela din care timp de generaţii s'a deslănţuit contra lor jaful şi moartea. Ciclerii provin din oraşe îndepărtate, din marile capitale ale altor ţări, de unde au venit înfruntând rigorile legilor şi desconsiderând riscurile pădurilor tropicale, părăsindu-şi căminurile şi trecând fraudulos frontiere, împinşi de foame sau de frica răsbunării.

Oamenii aceia care căutaseră un refugiu în pădurea primitoare şi chinuitoare totodată, aveau un trecut cu totul misterios şi trăiau un prezent nu mai puţin enigmatic şi spăimântător. Gândind astfel, voii să mă informez asupra prezentului lor, fiindcă asupra trecutului, orice investigaţii ar fi fost indiscrete; pe cine se înfundă în codru, nu poţi să-l întrebi aici cum îl chiamă, măcar. Aceia care ajung în pădure sunt întocmai ca cei ce se înrolează în Legiunea Străină; n'au nevoie de acte de identitate; nu li se cer decât verbal, poate. Şi poate nici atunci nu sunt obligaţi să justifice identitatea. Doar dacă vor ei.

Dar, ca un călător străin să ceară informaţii asupra vieţii ciclerilor, cu totul necunoscută în alte părţi, asta este admisibil. O făcui şi eu, stând de vorbă cu ei după ce terminarăm masa, şi cu consimţământul lui Pancho şi al codaşilor. Nici aşa, tot restul zilei şi poate chiar toată ziua următoare, n'aveam să dăm de vreun sat. Locuri pentru popas, aveau să fie în schimb, destule; aşa că acolo unde aveam să găsim vreunul, aveam să ne oprim să petrecem noaptea. De sine

înțeles că aș fi preferat să profit de timpul în care era posibilă o conversație, vorbind lui Gladys despre dragostea mea. Insă, nu vedeam cum aș fi putut face lucrul acesta nestingherit, așa că mă mulțumii să stau de vorbă cu ciclerii despre meseria lor. Și de unde la început oamenii aceștia îmi inspirau numai o simplă curiozitate, în curând ajunseră să mă uimească. Uimire care, azi, când m'am reîntors în sânul civilizației, se mărește pe măsură ce-mi aduc aminte de munca aceea silnică, de oboselile ce îndurau și de pericolele ce-i amenințau... Și nu pot înțelege cum oamenii aceștia sufăr și se expun atâta, pentru a evita un „fie ce-o fi".

Ciclerul trăește ocupând un locșor pe care desișul pădurii îl lasă liber. In general, pe marginea uneia din băltoacele acelea formate de apele ploilor. Băltoace care, nu numai că evaporă miasmele apei stătute și murdare, dar care găzduiesc și o infinitate de musculițe ce infectează locul cu două feluri de febre: paludică și tifică. Și pe un asemenea locșor, și împărțind cu încă opt sau zece tovarăși un adăpost primitiv format din patru furci susținând două grinzi pe care se sprijină acoperișul de frunze, locuește ciclerul. Iar pentru munca de toate zilele, se înfundă în pădure.

Și se duce până'n inima ei. Trebuind să meargă, deschizându-și cu trudă drumul prin țesătura vie, într'o continuă luptă cu crengile puternice ale arborilor, cu lianele sugrumătoare și cu coardele pline de ghimpi, fiind, pe deasupra, veșnic expus atacurilor fiarelor și mușcăturilor reptilelor, grozăvie animală aliată grozăviei vegetale.

Cât timp durează mersul acesta, în care braţele lucrează la deschiderea drumului la fel cu picioarele care conduc paşii?... Atâta timp până întâlneşte un sapotier pierdut în infinitatea celorlalţi arbori. O oră, două, cinci, dacă nu chiar ziua întreagă Şi dacă arborele de gumă nu e găsit, toată truda şi toate pericolele prin care a trecut, rămân zadarnice.

Când, în sfârşit, dă de sapotier, începe partea cea mai obositoare şi mai periculoasă pentru ciclerul. El aşează o pungă mare de hârtie la picioarul copacului şi începe să cresteze în scoarţa trunchiului, şanţuri adânci. Şi cum aceste şanţuri trebuiesc făcute până'n vârful arborelui, ciclerul trebuie să se suie pe el. Infăşoară trunchiul copacului şi propriul său trunchiu cu o frânghie, şi înfigându-şi picioarele goale pe scoarţa alunecoasă, începe să se urce. In acelaş timp, strângând cu putere maceta în ambele mâini, continuă să cresteze scoarţa până'n vârf. Seva curge din şanţ în şanţ şi se strânge în punga aşezată jos.

La cea mai mică neatenţie, curge şi sângele ciclerului. Dacă-i scapă picioarele, el rămâne spânzurat de frânghie, după ce s'a isbit de câteva ori cu capul de trunchiu... Dacă vreuna din loviturile macetei taie frânghia, cade pe spate dela înălţime. Şi oricare din aceste accidente s'ar întâmpla, victima va rămâne părăsită în pădure cel puţin până'n ziua următoare.

Când, cu căderea nopţii, tovarăşii de colibă observă lipsa vreunuia din ei, pornesc în căutarea

lui. Numai însă înainte de a înopta, căci în pădure este imposibil să intri noaptea. Şi adeseori găsirea lui întârzie, de oarece nu este uşor să urmăreşti o pistă bâjbâind prin profunzimile pădurii. De aceea, de multe ori găsesc numai cadavrul şi uneori nici cadavrul întreg. Rănitul ce nu se mai poate mişca sau mortul, e devorat repede, de fiarele sălbatece, de pasările de pradă şi uneori chiar de furnici.

Munca ciclerului nu se termină însă aci. El trebuie să ia în spate blocul de răşină care s'a întărit în pungă, şi încărcat astfel, să pornească înapoi, luptându-se încodată cu desişul. Şi să pornească în grabă, pentru a nu-l surprinde întunericul.

Dacă însă întunerecul îi ia înainte, va trebui să petreacă noaptea într'o veghe de spaimă. Stând pe loc, fiindcă prin întunerec nu poate face un singur pas fără să nu cadă... Şi în permanenţă treaz, fiindcă dacă adoarme se expune vreunui atac. Şi aşa, trebuie să aştepte zorile care să-i lumineze calea. Şi chiar şi atunci când s'a făcut ziuă, îl mai aşteaptă pericole mari.

Pădurile tropicale sunt foarte fecunde noaptea. Viaţa vegetativă naşte şi renaşte prodigios în acest interval de timp. Frunzele se schimbă, iarba răsare din abundenţă, arbuştii cresc cu repeziciune uimitoare, arborilor le ies ramuri noi, şi o înflorire nouă îşi deschide corolele pretutindeni. In dimineaţa care începe, fiecare părticică a pădurii este altfel de cum era în ziua care a trecut. Locurile pe care le văzuse ciclerul mai

înainte, i se par de nerecunoscut; iar urmele lăsate de paşii lui la venire, sunt aproape şterse acum. Se găseşte complet desorientat, rătăcit.

Şi a te rătăci acolo, însemnează a muri în chinuri. Oboseala, foamea şi setea fac de trei ori mai mare spaima cu care pădurea îngrozeşte pe cel care s'a rătăcit în ea. In mijlocul pădurii, nici mersul soarelui nu te poate orienta, ca pe mare, sau ca în deşert. Soarele cu toate că luminează, nu se poate vedea, fiindcă-l ascund pâturile de nestrăbătut ale frunzişului copacilor. Eşti nevoit să te laşi condus de instinct, însă la om instinctul e mai puţin sigur decât la animale. Acolo unde animalele pot trăi, omul piere.

Dar ciclerul mai are şi altele de îndurat. Seva întărită pe care a adunat-o în pădure şi a transportat-o până la coliba lui, trebuie să fie preparată imediat, pentru a-şi putea păstra consistenţa lipicioasă. Trebuie fiartă într'un cazan mare, în care se mestecă fără întrerupere. Pentru aceasta, ciclerul trebuie să stea permanent în picioare, în faţa cuptorului enorm dela care cazanul primeşte acţiunea flăcărilor, îndurând o temperatură infernală peste arşiţa grozavă a soarelui tropical. Expus, pe deasupra, să fie şi opărit, dacă guma clocotindă iese din cazan!

Te întrebi, desigur, iubite cititor, dacă o muncă atât de periculoasă şi atât de grea este bine plătită, cel puţin ?... Ei bine, nu. E plătită prost, cât se poate de prost. Patronul plăteşte ciclerului cam treizeci de **pesos** pentru chintalul de gumă. Insă, chiar dacă vreunul, mai voinic şi mai

norocos ajunge să culeagă într'un an până la patruzeci de chintale, recolta celor mai puţin dotaţi cu putere şi mai puţin favorizaţi de soartă nu ajunge nici la zece chintale, măcar. In termen mijlociu, se poate calcula cam la douăzeci de chintale anual de fiecare lucrător.

Cam şase sute de **pesos** pe an, care nu pot acoperi cheltuelile unui om care lucrează în pădure. Aceasta, pentrucă ciclerul este silit să-şi cumpere alimentele, medicamentele, hainele şi uneltele chiar dela patronul lui, şi pe preţul ce fixează acesta. Lucrătorul se găseşte, astfel, totdeauna dator patronului. Şi acesta are grije ca datoria să nu se termine niciodată, pentru a ţine pe nefericit într'o perpetuă sclavie.

Numai când moare, încetează ciclerul să mai fie sclav, afară numai dacă nu fuge. Insă şi dacă ar fugi, unde să se ducă?... Niciun patron nu angajează lucrătorii fugiţi dela alţi stăpâni. La cules de răşină, lucrătorul fugar nu va găsi niciodată de lucru. Şi în pădure nu există alt mijloc de a-şi câştiga existenţa. A ieşi din pădure este imposibil. Căci acel care a intrat acolo, a făcut-o pentrucă afară nu putea să trăiască...

Ciclerul rămâne sclav până când moartea care-i dă tot timpul târcoale, catadicseşte să-l libereze. Şi acela care s'a familiarizat cu moartea şi care îşi pune ultimele speranţe în ea, ce preţ mai poate pune pe viaţă, pe a lui sau pe a altuia?... Nici unul. Ciclerului nu-i e teamă de moarte şi nici nu-i repugnă să omoare.

Inţelesei lucrul acesta ascultând ceeace ne po-

vestiră ciclerii și ghicind ceeace ne ascundeau ei. Și-mi explicai perfect, de ce Pancho, când fu să ne reluăm drumul, pretinse să punem animalele în trap.

Nu însă de aceeași părere fu și Gladys:

— De ce atâta grabă, Pancho? Nu spuneai dumneata că avem să întâlnim destule luminișuri și că o să putem înopta în vreunul din ele ?...

Cel întrebat răspunse afirmativ; puteam înopta în oricare din acele luminișuri; însă, numai după ce-am fi lăsat departe în urmă pe oamenii aceia de care ne despărțisem. Gladys însă mai adăugă:

— Dar, păreau oameni de treabă... Au fost foarte atenți cu noi...

Pancho conveni că fuseseră destul de atenți. El însuși ne spusese că păreau oameni cumsecade. De altfel, modul ospitalier cu care ne primiseră, confirmase spusele lui. Poate, totuși, unde eram de două ori mai mulți ca ei, și unde ne văzuseră bine înarmați. In orice caz, era mult mai bine ca noaptea să ne ajungă cât mai departe de ei.

— Dumneata, Pancho, crezi că?...

Intervenii în sprijinul preopinentului:

— Eu cred — zisei — că hainele, alimentele, uneltele, armele și banii noștri, ar tenta pe oricine s'ar găsi în situația acestor oameni.

Și dădui ordin să se facă ceeace ceruse Pancho:

— Ia-o înainte la trap, chiar la galop, pe cât posibil. Te urmăm și noi. Dumneata Gladys, treci înaintea mea. Asta, pentru că dacă nu vrei să bați catârul, să-l bat eu. Dumneata Julian,

rămâi ultimul și ai grije să nu rămână codașii prea în urmă. Toată lumea la trap!

Așa merserăm prin pădure: fugind de locuitorii ei. E cel mai prudent lucru ce se poate face într'o pădure. Fiindcă din toate pericolele pădurii, tot omul este pericolul cel mai mare.

XXVIII

În goana cea mai mare posibilă, trecând fără să ne oprim prin văile Chuncab și Santa Maria și pe lângă o fermă părăsită, ajunserăm la locul unde căderea nopții ne obligă să facem popas.

Un spațiu de pe care arborii fuseseră tăiați, un puț în mijlocul lui și două umbrare de paie și de frunze, era tot ce exista acolo.

— Asta ce este? — întrebai eu.

Un codaș îmi dădu răspunsul:

— Hobompich.

Numele singur nu-mi spunea mult. Cerui și alte relații, însă fără rezultat prea satisfăcător. Mi se spuse doar că Hobompich era un loc de popas. Puțul era o veche cenotă indiană, iar umbrarele fuseseră ridicate de călătorii care merg spre No-

hoch Santa Cruz. Acolo făceau popas și petreceau noaptea.

— Cum, aici?

Intrebarea aceasta o puse Gladys, care părea foarte neliniștită. Trebuii să-i răspund că nu exista alt adăpost mai bun. Sosise momentul să dormim și în plin aer. Asta avea să fie foarte sănătos.

Eu unul eram încântat. In sfârșit, aveam să pot vorbi în tihnă cu Gladys și să profit de permisiunea ce-mi dăduse de a-i face curte... Ea, totuși, se gândea la ceva care o contraria mult, chit că era vorba de alteeva. De ceva mai grav decât cuvintele de dragoste ce aveam să-i spun eu. Și nu găsea modalitatea să facă măcar o aluzie la ceeace o contraria atâta.

— Mi-ar trebui... — se hotărî în cele din urmă să zică — In fine..., un loc unde să fiu singură. Aș vrea să mă spăl... Să mă schimb... Dacă nu te deranjez!

Cum să mă fi deranjat, nu mă deranja de loc! Acolo, însă, nu era nici măcar un perete, fie el și pe jumătate dărâmat, ca la Saban. Tot ce se putea face, era să fi rezervat pentru uzul ei particular una din cele două umbrele. I-am fi pus o pătură drept paravan. Și ea s'ar fi ascuns îndărătul păturii, în timp ce eu aș fi făcut de sentinelă, în față. Aș fi avut eu grije să nu se apropie nimeni, ca să se poată spăla, mișcându-se cum îi plăcea. Ar fi fost la adăpost de orice privire indiscretă.

— Și de a dumitale? — întrebă ea.

— Desigur, Gladys. Eu am să stau cu spatele la pătură. Te rog să crezi că n'am să mă uit.

Acceptă propunerea mea. Aşezarăm pătura şi adusei în buduarul improvizat, o găleată cu apă din puţ. Gladys intră, să-şi facă toaleta. Iar eu intrai de planton.

Ţinându-mă de cuvânt, nu încercai să mă întorc nici măcar pentru a vedea dacă subţirelul zid era sau nu transparent. Din contră, îmi fixai privirea pe celălalt umbrar, cu gândul de a mă distra privind pregătirile ce făceau însoţitorii noştri în vederea cinei şi a dormitului. Dar dacă nu vedeam, auzeam. Auzii pe Gladys deschizând geamantanul, scoţând alte haine... Avea să-şi schimbe îmbrăcămintea. Percepui foşnetul cu care căzură... Îşi desbrăca costumul purtat până atunci. Auzii cum picura apa în lavaboul improvizat... Era buretele cu care avea să-şi frece corpul gol. Şi deodată un hohot de râs ca scăpat fără voie !

Gladys îşi dădea seama de situaţia mea torturantă şi se distra! Mă indignai. Cu siguranţă că ghicea ce se petrece în mine.

— Fără să te întorci, nu? — zise ea. Însă putem vorbi. Ştii de ce râd?

— Cred că de rolul pe care-l joc eu acum.

— Crezi greşit. Râd fiindcă îmi aduc aminte de romanele de călătorii. Niciodată nu spun nimic despre lucrurile acestea. In paginile lor se merge prin pădure ca prin salon. Ar trebui să scrie...

— Ce sufer eu acum?

— Nu. Ce sufer eu. Sunt plină de căpuşe!

— Şi asta te face să râzi?

— Ba nu, mi-e scârbă, mi-e groază... Insă râd ca să nu plâng. Ce farseuri sunt şi romancierii!... Fecioara palidă în teritoriul indienilor, etc. etc. Şi ceea ce se întâmplă în realitate fecioarei palide, este că s'a umplut de căpuşe, ca oile.

— Şi ceea ce mi se întâmplă mie, este că mor de dorul de a strânge în braţe pe fecioara palidă.

— Cu căpuşe cu tot?

— Da.

Şi începu să râdă iarăşi, asigurându-mă că eram un porc. Nu putea primi dragostea mea, pentrucă dacă o iubeam atunci, cu siguranţă că în curând n'aveam s'o mai iubesc. Parfumată, curată şi fără paraziţi, avea să mi se pară oribilă. Când aveam să ne reîntoarcem în lumea civilizată, cu siguranţă că n'aveam s'o mai plac fără căpuşe. Şi ea în niciun caz n'ar mai fi alergat să-şi pună altele, pentru a-mi fi pe plac mie. De altfel, în New-York nu există căpuşe. Ar fi fost inutil să încerce să cumpere, chiar dacă ar fi colindat toate institutele de înfrumuseţare.

Tăceam, scârbit că-şi bătea joc de dragostea mea. Fiindcă în ciuda căpuşelor, eu eram din ce în ce mai îndrăgostit. Avea căpuşe, e adevărat; însă era atât de frumoasă! Odihnită şi refăcută, apăru în faţa ochilor mei, adorabilă.

Purta o pijama de mătase, însă păstra încă ghetele înalte, de călărie. Şi-mi explică acest detaliu curios al toaletei de noapte:

— Asta pentru nesuferitele de **niguas**. Dumitale ţi-aşi place, probabil, şi cu pureci pe pi-

cioare. Eu, însă, nu vreau să sufer durerile pe care le produc aceste aracnide scârboase, care se vâră printre degetele picioarelor şi le rod mai rău ca şoarecii.

Ne apropiasem de grupul tovarăşilor noştri şi nu mai avui vreme să replic la această ironie.

Şi în timp ce ne pregăteam pentru masă, Gladys readuse chestia cu căpuşele. Ce se putea face pentru a nu le lua?... Ce mijloc exista pentru a scăpa de ele?... Răspunsul la prima întrebare era jalnic. Pentru a nu lua acei paraziţi nu există niciun mijloc. Se găsesc pe crengile pe care le atingi în trecere, şi cad ca ploaia când te loveşti de ele. Iar răspunsul la întrebarea a doua... Nu poţi scăpa de ele, pentrucă îşi înfig capul în dermă şi locul se irită grozav. Trebuie să le faci să moară pentru a se desprinde singure. Şi pentru a face să moară, nu există decât un singur mijloc: să mesteci tutun în gură şi să le freci cu saliva produsă.

— Acum îmi dau seama — comentă Gladys — de ce călătorii literaţi nu vorbesc nimic despre căpuşe. Pentru a nu vorbi de scârboşenia aceasta!

— E grea viaţa aici, — zise Julian.

Furăm de acord. Şi încă n'o cunoaştem bine. Trebuia să fi petrecut mai întâi o noapte sub umbrar, în câmp deschis... Expuşi, aşa cum eram!

Pancho pregătea deja cele necesare pentru a ne odihni cât mai bine posibil. El, Julian şi codaşii aveau să facă pe rând de planton, lângă foc. Aveau să-şi aşeze hamacurile sub unul din umbrare. Pe ale noastre, sub celălalt. Dar, avea să mă primească, oare, senorita?... In tot cazul,

mai bine cu cineva, decât singură. Gladys nu zise nu. Dădu voie să aşeze hamacul meu lângă al ei.

Ba, merse şi mai departe. Când, odată culcată, simţi că mă culcam şi eu, mă rugă să-i spun ceva, pentrucă nu putea să doarmă.

— Ce să-ţi spun, Gladys?... Că te iubesc?... Numai, să nu-ţi baţi iarăşi joc de mine.

— Prefer să-mi spui ceva despre tezaur. E ca şi un vis, nu? Şi gândindu-mă la visul acesta, am să cred că dorm deja. De altfel, ştiu că tezaurul te interesează cu adevărat.

— Nu, Gladys. Asta nu. Nu mă interesează tezaurul, tezaurul lui Cuauhtemoc. Alt tezaur e acela pe care ard eu de dorinţa de a-l poseda. Tezaurul frumuseţii tale.

Şi iarăşi vru să râdă.

— Era să ţi-l dau — zise ea — pentru a te pedepsi căpuşele mele.

Insă, adăugă numai decât:

— Adevărul este că am oarecare teamă. Aşi vrea să dorm, însă dumneata să nu dormi. Să taci, dar să nu dormi. Să nu adormi până nu voi fi adormit eu mai întâi. Imi promiţi? Poate că aşa are să-mi vie somnul. Ştiind că dumneata veghezi asupră-mi, voiu fi liniştită.

Ii promisei ceea ce dorea. Şi îmi fu uşor să-mi îndeplinesc promisiunea. Nici eu nu puteam să dorm. Şi eu eram neliniştit, şi mie mi-era frică...

Noaptea, pădurea este înfricoşătoare. Noaptea, în pădure, fiecare sgomot, creanga care se loveşte, frunza care cade, vântul care suflă, constitue o ameninţare. Şi toate aceste ameninţări

sunt învăluite în misterul obscurității care le face și mai teribile. La fel răsună sgomotul aripelor, la fel acel al pașilor, la fel acel al târîtoarelor. Auzi cum bâjbâie prin beznă ființe invizibile, și, tocmai pentrucă nu le vezi, le consideri periculoase. Tot ce sboară, tot ce merge și tot ce se târăște, te face să te gândești la un atac. De unde are să vie atacul protejat de întuneric?... Auzul se ascute pentru a înlocui vederea neputincioasă

Și așa sub excitația produsă de sforțarea acestui simț, rămăsei treaz, câteva ore. Doar auzul respirației regulate a lui Gladys îmi mai micșora neliniștea. Și, în cele din urmă, căzui și eu pradă, dacă nu somnului, unui fel de ameteală, de toropeală, de catalepsie...

O detunătură teribilă mă smulse din starea aceasta letargică. Răsunaseră împușcături. Da; se trăsese foarte aproape. Auzeam catârii cum dădeau din picioare și oamenii cum umblau și vorbeau. Sării din hamac, sfâșiind rețeaua apărătoare de deasupra, cu revolverul într'o mână și cu lampa electrică în cealaltă. Și alergai la oamenii mei pe care-i văzui strânși grămadă.

Ce se întâmplase?.... Imi explicară numai decât. Unul din codași, care făceau de pază lângă foc, auzise spre locul unde erau grăunțele animalelor, niște ronțăituri, care nu erau ale catârilor. Aprinsese lanterna și la lumina ei zărise o pereche de **tepeizcunți** care măcinau de zor niște porumb risipit pe jos. Codașul nu se gândise la altceva decât că rozătoarele acelea constituiau o mâncare delicioasă. Și trăsese asupra lor. Erau acolo,

jos, moarte amândouă. Aveam să mâncăm carne proaspătă.

Toate bune; numai că eu trăsesem o spaimă strașnică. Dar Gladys?... La gândul acesta, alergai spre umbrarul nostru. O auzii cum îi clănțăneau dinții în gură. Tremura vargă, sărmana.

Mă apropiai de hamacul ei și zisei :

— Nu-ți fie teamă, Gladys. N'a fost nimic. Au tras în niște iepuri.

Se liniști, însă tremurăturile n'o părăseau. Sforile hamacului vibrau scuturate de tremurul corpului ce susțineau. Desfăcui repede rețeaua protectoare, mă strecurai sub ea și mă așezai în hamac lângă Gladys. Îi apucai mâinele. Erau reci ca ghiața.

Ea însă și le retrase. Și în cele din urmă vorbi:

— Pleacă. Te urăsc. Și mă urăsc și pe mine.

— Dar, pentru ce, Gladys? Pentru ce să te urăști?

— Pentrucă nu sunt decât o femeiușcă. Nervoasă și fricoasă...

— Oh, nu, Gladys!

— Ba, da. Mă urăsc — repetă ea —. Și te urăsc și pe dumneata.

De data aceasta protestai pentru ceea ce mă privea.

— Pe mine?.... Pe mine, de ce?...

— Pentrucă mă protejezi! Pentrucă mă aperi!

— Dar asta este absurd — zisei eu deconcertat.

— Nu, nu-i absurd. Pleacă odată. Lasă-mă să mor de spaimă. Pleacă, îți spun. N'auzi că te urăsc? Pleacă!

O acoperii cu pătura ei. Şi ieşii de sub reţea, aşezând-o apoi la loc, cu îngrijire. Mai zisei, totuşi:

— Rămân aici. In hamacul meu. De data asta n'am să mai dorm. Pentru nimic în lume.

Nu răspunse nimic; însă, o auzii plângând. Şi rămăsei aşa, ascultând plânsul ei până când începu să se lumineze de ziuă. Imi venea şi mie să plâng; mă uram şi eu; şi uram şi eu pe Gladys. Cel puţin, credeam şi eu ceea ce credea ea.

XXIX

La sfârşitul acelei nopţi de groază, primul meu gând fu dacă nu cumva cea următoare avea să fie la fel. Mă îndreptai spre Julian care era deja în picioare şi-l întrebai:

— Putem ajunge până diseară la vreun loc mai bun pentru poposit? La vreun sat indian, la vreun oraş, fie şi ruină măcar, unde să nu mai fim ca aici?

Julian sculă pe unul din codaşi şi se consultă cu el. Acesta spuse că până la Nohoch Santa Cruz n'aveam să întâlnim decât gropi şi adăposturi ca şi acela unde ne găseam. Tabi, Mohpoc, Sabacche, Chumkik erau cam acelaşi lucru. Iar până la Nohoch Santa Cruz mai erau şaptesprezece leghe. Insă, dacă porneam imediat şi nu ne opream de cât pentru a prânzi, puteam ajunge. Catârii rezistau. Totul era să rezistăm noi.

Pentru mine unul, nu încăpea discuție. Bine, rău, eu puteam merge oricât de mult. Forța naturală pe care o posed mă făcea să rezist. Dacă la început, călăria mă obosise, din lipsă de obișnuință, în zilele următoare mă antrenasem foarte bine. Despre Gladys, însă, nu se putea spune același lucru. Era clar că Gladys își pierdea tot mai mult forțele fizice și morale.

Mă apropiai de ea, cu teamă, să-i expun cazul. Mă gândeam însă, la ultima noastră convorbire... Simțind că mă apropii, ea deschise ochii.

— Este de vreme — îi zisei eu —. Abia cinci și jumătate. Cu toate acestea ar fi bine să plecăm.

— Pentru ce?

— Pentru a nu mai petrece încă o noapte ca aceasta.

— Dumneata ai petrecut-o prost?

— Mai prost ca dumneata, în orice caz.

Gladys tăcu. Iar eu continuai să-i vorbesc :

— Mă faci să ajung la disperare, Gladys. Speram, atunci când ai aflat că nu sunt nici răufăcător, nici idiot, că am să obțin afecțiunea dumitale. Imi spuseseși că te plictisește doar curtea mea, acum însă știu că mă și urăști. Și că mă urăști pentrucă vreau să te protejez, să te apăr.

— Ei bine, da — zise ea însfârșit.

Și izbucni:

— Nu vreau să mă apere niciun bărbat. E nesuferită superioritatea asta masculină. M'ai protejat și continui să mă protejezi. Călătoria aceasta o fac tot numai grație intervenției dumitale pe lângă guvernator. Și când mă gândesc că am același drept s'o fac ca și dumneata! Mai mult ca

dumneata! Pe dumneata te aduce un scop egoist, iar eu viu cu un scop ştinţific. Eu însă viu numai fiindcă ai vrut dumneata să mă aduci. Apoi, puterea şi curajul dumitale; recunosc că sunt mai mari. Puterea şi curajul pe care le pui veşnic în serviciul meu! Ei bine, asta mă irită, mă plictiseşte...

— Destul, Gladys — o întrerupsei eu —. Răul n'are leac. Puteam să nu-ţi fac curte. Insă ca să nu te ajut, să nu te apăr, asta niciodată ! Atâta timp cât ai să fii lângă mine, am să-ţi evit toate neplăcerile şi am să te scap din toate pericolele. A înceta să fac lucrul acesta, mi-ar fi imposibil. Da, imposibil! Dacă mă urăşti pentru asta, urăşte-mă. Urăşte-mă cât poţi, în fiecare zi tot mai mult.

Vorbisem cu toată căldura pasiunii mele. Pe Gladys, însă, dacă atâta căldură nu ajunse s'o înduplece, cel puţin nici nu o înfurie mai mult Evită să mai continue discuţia.

— Va să zică — zise ea — dumneata găseşti că trebue să plecăm numai decât, nu? Atunci, să plecăm.

Şi adăugă, surâzând, între ironie şi ciudă:

— Mai fă-mi, te rog, o favoare. Pune iar pătura ca ieri, pentru ca să mă îmbrac şi să mă aranjez înapoia ei. N'am să ţi-o adaug la contul plictiselilor.

Făcui ce-mi cerea, fără să zic o vorbă şi alergai să grăbesc strângerea bagajelor şi încărcarea lor pe catâri.

Când totul fu gata, trimisei pe Julian să cheme pe Gladys. Incălecai şi mă aşezai în capul colo-

nei cu Pancho. Şi aşa mersei toată dimineaţa, fără să mă mai ocup decât de mers şi numai de mers. Uneori, luam primul post, pentru a-mi mai încrucişa maceta cu lăstarii desişului. Voiam să mă obosesc, să mă sfărâm, să mă omor.

In gropile dela Mohpop făcurăm popas. Era la amiază şi făcusem mai mult de jumătate din drum. Puteam, deci, să prânzim liniştiţi şi chiar să ne odihnim puţin. Mă apucai să ajut lui Julian la frigerea iepurilor, cu scopul de a nu rămâne lângă Gladys. Şi nici mai târziu, la masă, deşi şedeam lângă ea, nu-i vorbii. Nu-i vorbii nici chiar atunci când tovarăşii noştri se trântiră pe iarbă să tragă câte un pui de somn.

Ea, însă, profită de ocazie pentru a mă întreba:

— Eşti supărat?

— Nu.

— Cu toate acestea pari supărat.

— Sunt trist; şi chiar de n'ar fi acelaş lucru...

— Şi asta, pentru ceea ce ţi-am spus eu?

— Natural.

Văzui că şovăia. Ar fi vrut să continue conversaţia. Şi totuşi, nu se hotăra.

Se duse să se reazime de una din furcile covercii care ne ţinea umbră. Eu rămăsei pe loc. Şi rămaserăm aşa departe unul de altul, până când Julian se sculă şi veni să mă întrebe dacă plecam mai departe. La reluarea marşului, pornii iarăşi în capul coloanei.

Aşi fi mers aşa până la Nohoch Santa Cruz, dacă după ce trecurăm de Chunkik, pădurea nu s'ar fi luminat deodată. Acolo, desişul făcea loc unei câmpi întinse, a cărei vegetaţie — ierburi

tropicale — nu strâmta deloc drumul. Din contră, cu toate că poteca se pierdea sub iarbă, ea se lărgea enorm. Nu mai era nevoie să mergem în şir indian, fiindcă acolo s'ar fi putut desfăşura un regiment întreg.

Atunci, Gladys înaintă cu catârul ei, aducându-l lângă al meu. Şi apucându-mă de braţ, mă făcu să-mi întorc faţa spre ea.

— Ascultă, Altuna — zise ea — am să te rog ceva.

— Cu plăcere. Ca totdeauna când mi-ai cerut ceva. Numai să-mi fie posibil... Dar însfârşit, spune-mi ce doreşti.

— Atunci, uite... aşi vrea să fii şi dumneata mulţumit. Asta vreau!

Fără să zic ceva, mă limitai s'o privesc drept în ochi.

— De ce să fii trist? — continuă ea —. Pentrucă ţi-am spus că te urăsc?... A fost un moment de supărare, de nelinişte. N'am ştiut ce spun.

— Dar, azi-dimineaţă — replicai eu — erai mai liniştită; te-ai gândit la ce ai spus azi-noapte!

— Oh, nu! M'am gândit numai la motivele care mă fac să urăsc bărbaţii, în general.

— Nu. Azi-noapte te refereai numai la mine.

— Bine; însă, acum rectific. Am fost nedreaptă. Şi o recunosc. Pretinzi mai mult? Nu poţi pretinde mai mult.

— Nu pretind nici atât!

— Gracias. Eşti foarte bun. Adevărat. Şi foarte serviabil, foarte afectuos. Şi cum eu sunt foarte mulţumită, ai să fii şi dumneata mulţumit. De a-

cum, am scăpat și de chinul pădurii. Și vom ajunge curând la un oraș. Trebuie să fim veseli. Și pentru a te vedea vesel, sunt dispusă la orice. Haide, spune-mi cât mă iubești de mult.

— Nu te iubesc de loc.

— Asta iar e o minciună. Și știi că la mine nu se prind minciunile. Mă iubești mult.

— Nu; nu te iubesc de loc. Cred că te urăsc chiar. M'am gândit azi-noapte la asta.

— Azi-noapte gândeam amândoi anapoda. Știu bine că mă iubești. Oh, dacă aș putea iubi eu, un om, un bărbat... Pe dumneata, dacă n'ai fi bărbat, te-aș iubi!...

— Apoi, dacă n'aș fi bărbat, la ce mi-ar folosi să mă iubești dumneata?

Îmi tălmăci un moment cuvintele. Și la urmă, chicoti.

— E o glumă indecentă. Totuși, e o glumă. Prin urmare, ți-a trecut. Muchas gracias!

Și continuă să-mi explice pentru ce trebuia să fim veseli. Ajungeam la Nohoch Santa Cruz, care era un adevărat oraș. Eu nu știam asta, pentrucă eu nu știam nimic. Ea însă o știa, și până în cele mai mici amănunte, chiar. Mayașii rebeli voiseră să aibă și ei un oraș ca cele ale albilor. Și îl ridicaseră pe acesta, destul de frumos. Se așezaseră acolo, în urma unui atac decisiv, în timpul Războiului Castelor. Și se așezaseră destul de confortabil. Se găseau în oraș tâmplării, fierării, croitorii... De toate. Tot ei făcuseră de altfel și Mérida, Campeche și celelalte orașe mai mari. Să nu-mi fi închipuit eu că făcuseră ceva, vreodată, compatrioții mei. Nu. Ei doar învățaseră pe

indieni cum să lucreze, la început. Pe urmă... să lucreze indienii! Insfârșit; rezultatul fusese că indienii învățând să facă orașe pentru stăpânitorii lor, ajunseseră să-și facă și unul pentru uzul lor particular. Orașul în care aveam să intrăm noi în curând, și unde aveam să găsim tot ce ne trebuia.

Ne apropiam deja. Gladys îmi spuse că se vede deja o biserică, pe care la rându-mi o zării la capătul câmpiei. Era capela bisericii Tres Cruces, clădită de Barrera, fondatorul orașului. Conducătorul acela mayas, alb după tată și indian după mamă, care începând clădirea orașului, își așezase reședința chiar sub ceea ce numiau ei **„La Advovacion del Calvario"**.

— Dar cum, mayașii rebeli au fost catolici? — întrebai eu.

— De ce să nu fi fost — îmi răspunse Gladys —. Și acum sunt tot catolici.

Imi mai spuse că fuseseră și erau încă, dar în felul lor. Omorîseră călugări albi și completaseră vacanțele cu preoți indigeni. Preoți care nu studiau în seminarii și care nu primeau ordine sfinte dela episcopi... Indienii pe care șeful lor îi vedea că nu erau buni la nimic, fricoși în război sau inapți pentru muncă, erau făcuți preoți. Nevolnicii aceia maimuțăreau și ei slujbele pe care văzuseră că le făceau misionarii. Și cultul catolic continua să existe, aproape ca înainte.

Auzind lucruri atât de năsdrăvane, îmi recăpătai întreaga dispoziție.

— Avem să găsim, așa dar, și un preot! — exclamai eu în culmea bucuriei.

— Da, — răspunse Gladys —; cu siguranţă. Şi ai să-ţi poţi limpezi sufletul, mărturisindu-i multele păcate pe care, fără îndoială, le ai pe conştiinţă. Eu una, ca o creatură inocentă ce sunt, n'am nevoie să-mi limpezesc decât corpul. Dacă aşi şti că găsesc o bae...

Intram deja în Nohoch Santa Cruz. Apucarăm pe o stradă cu construcţii din cărămidă şi ajunserăm într'o piaţă frumoasă, înconjurată cu case mari. Iar în piaţă, zării, nu una, ci două biserici. Cu siguranţă că acolo aveam să găsesc un preot, dacă nu chiar şi mai mulţi

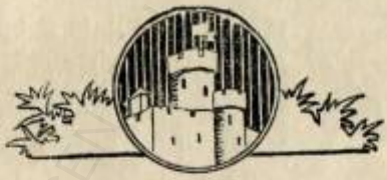

XXX

ână şi mult dorita bae, o găsi Gladys! In Nohoch Santa Craz eram aşteptaţi. Şi ni se pregătise tot ce-am fi dorit. Dar nu de personajul principal al oraşului, pe care înalta lui demnitate îl împiedica să primească chiar oaspeţi iluştri. Ci de alte personajii, destul de însemnate şi ele, şi mai apropiate, în orice caz, de rasa noastră. Erau conducătorii stabilimentelor pe care le are acolo **Mexican Exploitation Co.** Nişte mexicani, de origină spaniolă, şi aparţinând unei formidabile întreprinderi nordamericane. Adică, aproape compatrioţi, atât cu Gladys cât şi cu mine.

De aceea, pe când generalul May se mărginise să ne trimită pe unul din aghiotanţii săi care ne ură bun sosit şi ne oferi o audienţă la şef, pentru a doua zi, ceilalţi ne invitară numaidecât

în localul unde-şi aveau reşedinţa şi depozitele, însărcinându-se să ne cazeze şi să ne procure tot ce ne trebuia.

Tot, absolut tot. Am spus deja că până şi baia visată de Gladys ne fusese procurată. Şi trebuie să adaug, că unul dintre amfitrioni, posesorul unui pat adevărat, cu somieră, cu saltea de lână, cu perne de puf şi cu cearceafuri de olandă, cedă tovarăşei mele, magnificu-i alcov. Aduseră chiar şi un preot pentru mine!

In timpul cinei, copioasă, bine condimentată, şi udată cu bere rece, pentru a aluneca mai uşor, Gladys, refăcută complet şi însufleţită în gradul cel mai mare, le spuse cât de bucuros fusesem eu aflând că în Nohoch Santa Cruz existau biserici cu preoţii respectivi şi câtă nevoie simţeam de a întâlni un confesor. Şi se oferiră să trimită după unul din preoţii oraşului, un tip foarte interesant, un indian din Sonora, care ajunsese în Nohoch Santa Cruz ca simplu soldat în armata generalului Bravo, când acesta cucerise oraşul. La retragerea trupelor, rămăsese acolo, premiindu-i-se dezertarea cu o parohie.

— Dar e posibil aşa ceva? — întrebai eu.

Imi răspunseră că era atât de posibil, pe cât se vedea! Şi-mi mai spuseră că şi generalul May făcea parte din ordinul preoţesc. Şeful mayaşilor de acolo, se numise singur servitor al lui Dumnezeu, după cum tot singur se numise şi general. Intru îndeplinirea ambelor misiuni, atribuţiunile lui erau acelaşi. Făcea tot ce-i dicta instinctu-i regal. Regal, da. Pentrucă Francisco May exercita o suveranitate absolută. Cele trei puteri, le-

gislativă, executivă și judecătorească, erau toate integrate în mâinile lui.

Povesteau și nu mai terminau, despre despotismul lui May In toată regiunea nu exista altă lege decât voința lui, nici altă justiție, decât cea ordonată de el; și nici alte pedepse decât bătaia cu vergile, în numărul hotărît de el.

Toate cauzele îi erau supuse lui și tot el hotăra, fără drept de apel: atâtea vergi. Iar cel condamnat le primea pe loc, imediat.

Și trebuia să recunoaștem că May, ca judecător, întrecea cu mult pe Solomon. Celebra judecată a fiului lui David, nu era nimic în comparație cu judecățile fiului lui... nu știu cum îl chemase pe tatăl său. De exemplu:

Cu câteva zile mai înainte, apăruse în fața lui May o indiană, denunțându-și bărbatul că o înșela cu o altă femeie din trib. Suveranul mayas se convinse de exactitatea denunțului și aduse o sentință la care monarhul izraelit nici prin vis nu s'ar fi gândit. Douăzeci și cinci de vergi soțului, pentru adulter, douăzeci și cinci de vergi amantei, pentru purtare rea, și douăzeci și cinci de vergi soției, pentrucă-și denunțase bărbatul.

Nu vreau să spun că pe mine judecata lui May mă entuziasmă. Trebue să spun, însă, că pe Gladys o indignă teribil. Pentru Gladys, May comisese cea mai mare nedreptate din lume.

Crezui că trebuia să-i replic pentru a o aduce la realitate:

— Dar, dumneata uiți, Gladys, că jurații din Boston au condamnat la moarte pe Sacco și Vanzetti.

— Lasă-mă în pace, dumneata!

Mulțumit că puteam s'o fac să se înfurie puțin, ca răzbunare pentru toate supărările ce-mi cauzase, insistai, cerându-i explicații. Ce găsea ea nedrept în sentința lui May?... Eu o găseam atât de judicoasă, încât mă gândeam că ar fi trebuit ridicată la rangul de jurisprudență și introdusă în practica penală a tuturor țărilor mai civilizate. Cu toate acestea, chestiunea se putea discuta. Gladys trebuia să ne spună cum ar fi împărțit ea vergile, dacă ar fi fost ea chemată să hotărască.

— In niciun fel — zise ea —. Eu n'aș fi împărțit vergile. Aș fi hotărît să fie date toate bărbatului. Toate șaptezeci și cinci. Pentru înșelarea soției și seducerea fetei!

— Eu le-aș fi împărțit altfel — zisei eu — Intre femei, bineînțeles. Treizeci și șapte fetei, care, cu siguranță că atrăsese pe bietul om cu cochetăriile ei, și treizeci și opt femeii, pentrucă-și denunțase bărbatul după ce-l îndepărtase ea cu mizeriile ce-i făcea. Judecând drept, vinovate erau femeile. Și cea mai vinovată din ele, soția. De aceea, i-aș fi adjudecat ei și varga fără soț.

— Foarte bine, bravo! Du-te și spune-o lui May. Poate că te ia supleant.

— Chiar mâine am să mă duc să-i solicit postul.

— Cum, o să-l vezi pe May?

— Da; mergem împreună.

— Eu?... Nici moartă! Nu vreau să văd brutalitatea asta.

Nici eu n'aşi fi voit ca bruta aceea s'o vadă pe ea. Aşa că hotărîrea lui Gladys o găsii excelentă. Abia mă putut stăpâni să nu i-o sbun. Şi bine făcui. Fiindcă ar fi fost o adevărată nenorocire: cu siguranţă că atunci ar fi vrut să-l vadă! Preferai, deci, să vorbesc tot mai elogios despre May. Până când, înfuriată de spusese mele, Gladys se duse să se culce.

Intrebai atunci pe funcţionarii lui **Mexican**, dacă, într'adevăr, May era o brută. Imi răspunseră că pentru afacerile lor, pentru indieni... Totuşi, credeau că pe mine avea să mă primească bine Chiar faptul că se oferise să mă primească, însemna, că fusesem recomandat suficient. Aveam să mă bucur de concursul lui. Şi concursul lui, pentru el, care guverna ca un despot regiunea aceea, era decisiv.

Mă gândii că, într'adevăr... Despoţii au partea aceasta bună. Pentru prietenii lor sunt foarte buni! Rămăsei convins că May avea să-mi faciliteze mult călătoria spre locul tezaurului, şi cu gândul acesta consolator, mă dusei la culcare.

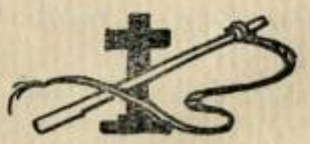

XXXI

Generalul May fusese foarte amabil cu mine. Voia să-mi fie de folos, să vegheze asupra siguranței mele... Pentru aceasta avea să facă totul. Absolut totul! Un singur lucru, însă, nu putea face. Să mă lase să mă duc unde proiectam.

— Zice că asta nu se poate — îmi traducea Julian, fiindcă May nu cunoaștea altă limbă decât pe cea mayasă.

— Întreabă-l însă, de ce?

Julian vorbea, generalul răspundea, iar eu așteptam. După un timp, interpretul îmi repeta același lucru.

Eu insistai :

— Dar să spună motivele, rațiunea...

— Nu vrea.

— Ce nu vrea?

— Păi, nu vrea să răspundă decât asta.

— Care asta?

— Asta ce v'o spusei, don Fernando. Că nu se poate.

Mă silii să-i explic lui Julian să facă pe May să înţeleagă, că trebuia să-mi arate pe ce-şi baza refuzul. La urma urmei, eu nu-i ceream decât să-mi procure o călăuză pentru a mă duce la Icaiché, lăsând la stânga laguna Nohbec. Şi asta, numai pentrucă voiam să explorez nişte ruine. Mergeam într'o călătorie de studii, pe care mi-o înlesnise chiar guvernatorul Yucatanului, care-i apreciase importanţa...

Julian îmi răspunse că asta o mai spusese odată lui May.

— Şi a spus că nu se poate? — întrebai eu.

Julian îmi afirmă, dând din cap. Şi generalul prinse a vorbi iarăşi.

— Ce zice? — întrebai eu, grăbind pe interpret să-mi traducă cuvintele lui May.

— Zice că dacă vreţi să beţi ceva.

— Ducă-se să se pieptene!

Julian, mai prudent, îmi recomandă:

— Am să-i spun că luaţi o bere. E mai bine: să nu se supere.

Interpretul îşi amintea că generalul obişnuia să prescrie reţete cu vergi. Imi amintii şi eu de ele, şi-mi dădui seama că nu trebuiau rupte relaţiunile diplomatice. Retrăsei, deci, cuvintele ofensatoare, fără să fi acceptat totuşi invitaţia nu prea apetisantă.

— Spune-i că-i foarte mulţumesc. Că nu mi-e sete. Şi că am să plec şi fără concursul lui. Vom căuta singuri drumul, dacă nu vrea să ne dea

o călăuză. Aşi fi vrut să-l rog să mă recomande şi colegului lui, şeful acela de trib, Pec... Insă, am să mă duc eu la el şi fără recomandaţie. Spune-i toate astea. Şi să scuze deranjul. Şi bună ziua.

Julian vorbi din nou lui May Şi după ce-i ascultă răspunsul, îmi zise:

— Spune că nici asta.

— Cum?...

— Că nici singuri nu ne lasă să ne ducem.

După mutra pe care o făcui, Julian îşi dădu seama că aveam să deviu, şi avea să devină şi el, clientul vergilor lui May. Şi se grăbi să traducă răspunsul în întregime, înflorindu-l, probabil, cu explicaţii personale.

May era foarte obligat faţă de oaspetele său, şi de aceea... Vicente Pec nu vroia să aibă niciun fel de relaţii cu albii. Nu m'ar fi primit deloc bine. De altfel, înainte de a ajunge până la Pec, ne-ar fi oprit alţi indieni, duşmani şi ei ai albilor. Ei bine, May nu putea permite să ne expunem la ceva grav.

Nu ştiam ce să mai zic.

— Şi ce trebuie să facem atunci?... Să ne întoarcem în Yucatan?...

Julian puse întrebările acestea lui May şi-mi traduse răspunsul lui.

Nu trebuia să ne întoarcem numai decât în Yutacan. Mai întâi de toate, puteam rămâne în Nohoch Santa Cruz cât am fi dorit. Puteam umbla liberi prin toată regiunea supusă lui May, chiî că acolo nu se găseau ruine mayase. Apoi, puteam ieşi la mare prin Vigia Chico, pentru a merge la Tulum. Sau, puteam merge spre sud

până la Chan Santa Cruz și de acolo, pe apă, până la Payo Obispo, prin laguna Bacalar și de-a-lungul râurilor Chac și Hondo. Cu toate că dacă luam această rută din urmă, ar fi trebui să urmăm drumul care trece prin Ocom, Noxca, San Antonio, Petacah, Nohbec, Xhoaxhoben și Mieté fără însă să fi păşit un pas măcar la dreapta acestei linii și lăsând tot la dreapta laguna Nohbec. Numai așa răspundea May de siguranța noastră. Și de aceea, numai în felul acesta ne-ar fi permis să mergem.

Nu mai insistai. La ce bun?... Se vedea bine că n'aşi fi reuşit să conving pe May. Și-apoi, să discut cu el prin interpret, era atât de greu. Spusei lui Julian să salute din parte-mi pe general și să adauge că avea să mă gândesc la toate propunerile lui și că am să-i comunic pe care o alegeam. Și că, în orice caz, îi rămâneam recunoscător pentru interesul ce ne purta.

Generalul, foarte politicos, îmi întinse mâna. De asemeni, în virtutea misiunii sacre pe care o cumula, îmi făcut cunoscut că, dacă doream să mă rog în altarul casei sale, mi-l punea la dispoziție. E adevărat că în alte împrejurări, mi-ar fi plăcut să mă prostern înaintea acelui altar. Se găseau însă pe ei o serie de obiecte, care, numai văzându-le unele lângă altele, te scoteau din minți: cele trei cruci ale credinței mayase, o icoană reprezentând pe San Roque, două năfrane înodate la gâtul a două sticle, o oglindă rotundă, un ceasornic deşteptător, trei farfurii, o râşniță de cafea și un revolver. Ce devoțiune mi-ar fi pu-

tut inspira mie un asemenea bazar? Şi apoi, de rugat îmi mai ardea mie atunci?

In starea de spirit care uşor se poate presupune, ajunsei la **Mexican Exploitation.** Acolo, Gladys, când mă văzu, dându-şi seama că mi se întâmplase ceva neplăcut, mă primi cu ironii.

— Ce?... Nu te-ai înţeles cu May?... Mă mir, pentrucă aveţi aceleaşi idei. Ia spune-mi: câte vergi şi-a tras?..

— A făcut ceva mai rău — mărturisii eu.

— Mai rău?...

— Da.

— Da.

Şi povestii ce se întâmplase. Gladys începu să râdă. Va să zică, ajunseseră să se îngrijoreze acum şi de persoana mea. Mă tratau tot ca pe ea, ca pe o fiinţă plăpândă de care trebuie să ai grije să nu i se întâmple cel mai mic rău. Indată, însă, mă instigă la rebeliune. Trebuia să facem ce voiam noi! Nu ce voiau ei! Trebuia să mă întorc la May şi să-i spun verde: să poruncească indienilor lui, nu nouă. Noi aveam să ne ducem unde pofteam. Atât ar mai fi trebuit!

— Dacă-mi permiteţi... interveni administratorul stabilimentelor, care asculta convorbirea noastră.

— Da, omule.

— Poftiţi.

— Ei bine, eu cred că e inutil să vă mai opuneţi la ceea ce a hotărît odată May. Acum ştiţi că autoritatea lui este atotputernică. Dacă nu vă lasă, n'o să puteţi merge. In afară că, după părerea mea, May are dreptate.

Ne spuse că, într'adevăr Pec era un individ periculos. A fi ajuns în mâinele lui... Nu se știa încă despre niciun alb care, odată intrat pe domeniile lui Pec, să mai fi ieșit de acolo. Ciclerii care fug către Icaiché, dispar pentru totdeauna. Și nici nu ajung, măcar, până acolo. Fiindcă și alți indieni din partea occidentală... El avea legături strânse cu mayașii din Tuxcab care veneau să-i vândă gumă. Ei, bine: odată, le propusese să se ducă să-i viziteze; știa că au un sat mare și voia să-l vadă; totuși, ei nu-i permiseseră să le facă vizita. „Nu, nu veni" îi spuseră în repetate rânduri. Ajunseseră chiar să-i spună: „Aici suntem prieteni, acolo, însă, n'am mai putea fi".

Il întrebai ce crede despre atitudinea aceasta. Și îmi răspunse că poate erau numai svonuri, vorbe deșarte, svârlite dela unul la altul. Lucruri neverificate, însă, în orice caz, suspecte, foarte suspecte.

Se spunea că mayașii, în ura lor contra obiceiurilor impuse de albi, nu rămâseseră toți la limitele fixate de Barrera, primul lor șef răsvrătit. Câteva triburi abandonaseră complet religia catolică. Nu numai că îndepărtaseră pe preoții noului cult, numind alții care continuau acest cult în felul lor, dar merseră mai departe: se întorseseră la vechea lor religie. La religia aceea care impunea sacrificii omenești. Și aveau nevoie de victime pe care să le înnece în apele sfinte, sau pe care să le spintece pe altarele de piatră. Victime pe care și le procurau prinzând oameni de altă rasă, din rasa blestemată, rasa noastră!

— Şi dumneata crezi lucrurile acestea? — îl întrebai eu.

— Cred, da — îmi răspunse —. Nimeni nu ştie ce se petrece acolo, în pădurile acelea de nepătruns din partea occidentală. Dela cei care mor căzând de pe copaci, muşcaţi de şerpi sau ucişi de vreo fiară, se mai găsesc uneori resturi. Scheletul, haine, arme, unelte... Dela alţii, nimic. Cum mor aceştia?... Cine îi îngroapă? Şi cine le şterge orice urmă?... Nu, nu trebuie să vă duceţi acolo unde se sfârşeşte astfel.

Mai adăugă că spre Vest, n'am fi putut merge în niciun caz fără călăuză. Intr'acolo nu se duc decât mayaşii, şi poteci nu există. Indienii merg prin pădure orientându-se din instinct. Lucrul acesta, însă, numai ei îl pot face. Insoţitorii noştri, nu; iar noi, cu atât mai puţin. Cât ce ne-am fi depărtat de potecile ce duc spre Vigia Chico sau spre Chan Santa Cruz, am fi fost pierduţi.

XXXII

Mai aveam trei zile de mers. Până la locul tezaurului, bineînțeles. Cu toate că spusesem că plecăm spre Chan Santa Cruz. Fiindcă eu nu renunțasem la planurile mele, deși mă prefăcusem că renunț.

Gladys fusese aceea care îmi inspirase acest mod de a proceda. După întrevederea mea cu May, și după convorbirea amândorora cu administratorul lui **Mexican**, ea îmi vorbise între patru ochi. Și-mi expusese planul ei.

— Să vezi ce trebuie să facem — îmi spusese ea.

— Pentru ce ? — întrebasem plictisit.

— Cum, pentru ce ?... Pentru a ajunge la templul de lângă lagună !

— Dar dacă nu ne lasă May...

— Nu ne lasă să mergem la Icaiché. Și noi la

Icaiche nici nu ne gândim să mergem. Ne lasă, în schimb, să mergem la Chan Santa Cruz.

— Asta așa este.

— Apoi, asta e destul! Nu ți-a spus că pentru a merge la Chan Santa Cruz, treci pe lângă Nohbec?... Atunci?.... E tocmai unde vrem noi să mergem.

— Nu, Gladys, templul e pe celălalt țărm...

— Știu că e pe celălalt țărm. Insă, vom ajunge la laguna Nohbec. Și, odată ajunși acolo, urmăm țărmul încotro vrem noi. Acolo n'are să mai fie May care să ne oprească.

Asta așa era. Rămânea, însă, ceeace ne spusese administratorul dela Mexican. Fără călăuză era imposibil să părăsim drumul. Ii amintisem lui Gladys lucrul acesta.

— Desigur — răspunsese ea —. Asta, însă, dacă am intra în pădure. Ori, în pădure n'avem ce căuta. Noi nu trebuie să facem alteeva, decât să ocolim laguna. Și asta o putem face și fără călăuză.

Șovăiam încă. Ce făceam cu pericolul de a cădea în mâinile indienilor care ofereau victime omenești înfricoșetoarelor zeități ale lui Mayab?... Spusei tovarășei mele că nu putem uita lucrul acesta

La obiecțiunea mea, ea răspunsese că putea fi o simplă presupunere. Ne fusese indicată numai ca un svon. De altfel, nefiind vorba să intrăm mult'în interiorul pădurii, pe unde se găseau sălbaticii aceia, dacă într'adevăr existau și acolo... Pentru a fi înconjurat laguna, abia dacă în-

tr'un singur punct aveam să atingem locurile acelea.

— In orice caz... — voiesem să adaug eu.

— Dacă ți-e frică, atunci nu mai vorbim de geaba. Ne întoarcem la Peto. Credeam, însă, că ești mai hotărît.

Nu, caramba ! De hotărît, eram mai hotărît ca niciodată. Chiar dacă n'aș fi știut cum să înving rezistența lui May, și chiar fără să mă gândesc deloc la ce mi s'ar fi întâlmplat, fără călăuză, eu îmi mențineam hotărîrea de a merge la templul cu tezaurul, de-ar fi fost să înfrunt toate piedicele din lume. Insă nu în condițiunile acelea.... Cum eram să expun eu pe Gladys?... Ii-o și spusesem.

— M'am gândit, Gladys, să te las pe dumneata într'un loc sigur...

— Pe mine ?

— Da, pe dumneata. Și pe urmă, cu oameni mai mulți și mai bine pregătiți...

— Așa cum ți-am spus eu, nu-i nevoie de alți oameni; iar de pregătiți, suntem destul de pregătiți.

—Ai dreptate. Am să mă duc singur. Când vom ajunge la lagună, eu mă despart...

— Destul!.. — termină Gladys —. Când vom ajunge la lagună, vom spune tovarășilor noștri că trebuie să schimbăm drumul și vom insista pe lângă ei să meargă mai departe cu noi. Vor primi toți. Sau, cel puțin, Julian și Pancho. Iar dacă nici aceștia nu primesc, pornim numai noi doi mai departe. Trebuie să înțelegi bine lucrul a-

cesta, fiindcă nu vreau să ţi-l mai spun încă odată. Eu nu te las să te duci singur !

Atât de eficace mă secunda deja Gladys întru cucerirea tezaurului lui Cuauhtemoc. Cât priveşte cucerirea celuilalt tezaur, la care râvneam eu mai mult; tezaurul care era ea însăşi... In timpul noilor etape, Gladys nu încetă un moment de a se purta tot ca până atunci.

La cuvintele mele de dragoste, răspundea cu ironii, iar la ajutorul şi îngrijirile ce-i dădeam, răspundea cu dispreţ, ba chiar mâniindu-se că i le dădeam! Intr'o zi, ajunse cu purtarea aceasta până la marginele răbdării; până la un punct, care era, pot zice, culmea ingratitudinei femenine, umane şi... biologice.

Ii salvai viaţa, pur şi simplu. Era a doua zi de mers, după ce poposisem o noapte în câmp deschis, pe ţărmul lagunei Ocom. O noapte mai grozavă ca aceea petrecută în luminişul dela Hobonpich. Acolo, cel puţin, avusesem umbrarele, de stâlpii cărora ne legasem hamacurile. Aici, însă, nici atât. Trebuise să aşternem pe pământul gol, păturile catârilor, drept orice aşternut. Ocupam o fâşie îngustă de pământ între pădure şi apă. Intre două pericole eminente.

Dinspre desişul codrului răsunau tot felul de sgomote ameninţătoare, iar dinspre abisul lagunei, croncănituri stridente. Erau caimacanii la pândă ! Rămăsei toată noaptea de straje lângă Gladys, cu carabină în mână. Ii păzii somnul ore interminabile. Ore întregi de nelinişte, de chinuri şi de groază.

Iar după noaptea aceea, la sfârşitul căreia

Gladys nu găsi pentru mine nici cel mai neînsemnat cuvânt de mulţumire, urmă întâmplarea care mă aduse defintiv la disperare.

Mergeam prin pădure, mereu în fruntea coloanei, cu Valle, căruia îi ajutam la obositoarea muncă de a-i deschide drumul. Insă, când oboseala mă învinse, trebui să intru în coloană, într'un post mai puţin obositor. Lăsai locul meu lui Julian şi trecui înapoia lui Gladys, cum făceam totdeauna când mi-era posibil, căci a o privi nu mă obosea niciodată.

Deodată văzui că animalul ei se agită speriat. In momentul următor, se trase înapoi îngrozit, şi lovindu-se de un copac, dădu peste mine. Văzui atunci cum din pământ se ridica în spirală... Inţelesei repede şi procedai fulgerător. Un şarpe se aruncase asupra animaluluî, lovind în scara lui Gladys. Reptila voi să repete lovitura contra piciorului, însă nu mai avu timp s'o facă. Aveam încă în mână maceta cu care un moment înainte deschideam drum în peretele vegetal. Lovii cu toată puterea. Din aer, decapitasem şarpele al cărui corp se mai svârcoli odată şi se prăbuşi la pământ.

Sării atunci de pe catâr şi mă apropiai să-i mai dau o lovitură dacă era nevoie. Coduşii alergară spre noi. Pancho şi Julian se'ntoarseră şi ei în grabă. Se îngrămădeau toţi în jurul meu şi al şarpelui.

— O nauyaca! — exclamă unul.

Ceilalţi scoaseră şi ei exclamaţii de groază. Noroc că o văzusem. Primise o lovitură formidabilă. Dacă ar fi muşcat pe cineva, ar fi fost

deja mort... Eu nu-i ascultam, așteptând să vorbească Gladys.

Insă, în amestecul de voci, a lui Gladys nu se auzea. Mă întorsei în sfârșit s'o privesc. Era foarte palidă, și sub privirea mea se înroși toată. Își recăpătă totuși, repede, culoarea naturală. Și vorbi atunci, chit că numai pentru a-mi spune:

— Mulțumesc.

Ca și cum i-aș fi ridicat batista de jos! Da; fiindcă dacă i-aș fi făcut un serviciu fără nicio importanță, dacă i-aș fi ridicat batista căzută, dacă aș fi ajutat-o să coboare din trăsură, sau dacă i-aș fi oferit foc să-și aprindă țigareta, cu siguranță că mi-ar fi spus același cuvânt și, poate, nu pe un ton mai vulgar. Rămăsei perplex, abia mai putând răspunde ceeace se răspunde în mod obișnuit la cuvântul acesta și pe tonul respectiv.

— Pentru puțin — zisei eu.

Incălecai numaidecât și dădui ordin ca toți să facă la fel. Nu puteam întârzia mai mult acolo, pentrucă trebuia să ajungem la Patacah înainte de a înnopta. Deci... plecarea!

Porni încă odată cu Pancho înainte. Nu, n'aveam să mă mai uit la Gladys. Era nesuferită în mândria ei stupidă... Că nu-i plăcea să fie protejată?.... Bine. Insă, de aici și până la a nu mulțumi că fusese scăpată dela o moarte îngrozitoare! Demonstra o insensibilitate... vegetală, dacă nu... minerală. Fiindcă, până și animalele sunt recunoscătoare. Exemple există chiar și între fiarele sălbatece. Și gândind astfel, mă hotărîi să n'o mai iubesc.

Când ajunserăm la Patacah, un frumos sat indigen, soarele mai strălucea încă. Şi, în timp ce ni se aranjau lucrurile pentru dormit, Gladys se agăţă de braţul meu pentru a ieşi să ne plimbăm puţin.

— Hai să vedem satul — îmi zise ea —.

— Oh, Gladys! — gemui eu.

Insă, la suspinele dragostei mele, ea răspunse din nou batjocoritor :

— Cred că n'ai pretenţia acum să-ţi ofer mâna şi dota mea, cum se obişnueşte cu salvatorii din basmele pentru copii. Dotă n'am. Iar mâna n'am s'o dau decât bărbatului de care am să mă îndrăgostesc. Insă, pentru a-mi fi salvat viaţa odată... Ei bine, află că n'am să mă îndrăgostesc chiar dacă mi-ar salva-o de douăsprezece ori. Aşa, să ştii.

— Ceeace ştiu, eu, Gladys, este că dumneata n'ai să te îndrăgosteşti niciodată. Dumneata eşti un temperament de femeie nordică: stins, rece.

Râse. Apoi deveni serioasă. Şi iar râse.

— Sunt rece? — zise ea —. Ai vedea dumneata cum te-aşi îmbrăţişa, dacă te-aşi iubi. Cu toată răceala mea!

Nu era o promisiune, nu. Era o aţâţare, mai degrabă. O aţâţare făcută pentru a mă chinui şi mai mult.

Fiindcă a mă chinui cât mai mult, asta era plăcerea ei. Mă dădui şi eu stupidei plăceri de a o necăji. Intr'un mod mai inocent, bine înţeles, fiindcă eu nu posedam cruzimea ei. Descoperisem însă ceva care o supăra teribil şi care pe mine mă distra.

Era să-i amintesc de **coasa aceea mititică** a lui Washington. De câte ori Gladys mă chinuia cu dispreţul şi cu aroganţa ei, eu o necăjeam, adresându-mă lui Julian: „ascultă, mi s'a rupt nuiana. Taie-mi, te rog, alta cu **maceta aceea mititică a dumitale**". Sau către Pancho: „ascultă, ia-o înainte, poate împuşti un fazan cu **mititica dumitale treizeci-treizeci**". Sau chiar către ea: „**catârul ăsta mititel al dumitale** nu merge destul de repede; mai mângâie-l puţin cu **nuelușa aceea mititică pe care o ai în mână**". Şi **mititica mea glumă** o înfuria teribil.

Aceasta era situaţia în a treia zi de mers, în timpul căreia dacă puteam să cred că mă apropiam tot mai mult de bogăţie, nu mă puteam îndoi deloc că de fericire mă îndepărtam cu paşi de gigant.

XXXIII

Profitând de faptul că pădurea începea să se lumineze, Gladys o luă înainte, până ajunse lângă Pancho. Apoi, se opri pentru a o ajunge eu, și când furăm alături, îmi zise:

— Ajungem la Nohbec.

Retranșat în supărarea ce-mi producea dezastrul înfrângerii amoroase, nu mă emoționai absolut deloc. Nohbec... Laguna... Templul... Tezaurul... Ce mă mai interesau? Rămăsei mut. Atât aș mai fi vrut să-i spun lui Gladys: că fără dragostea ei, restul îmi era indiferent. Insă, cu asta aș fi provocat din nou ironiile ei și mi-aș fi mărit singur suferința.

Ea, însă, îmi interpretă tăcerea pe dos, cum interpreta de altfel toate actele mele.

— Ce ai?... — mă întrebă ea —. Ți-e teamă, într'adevăr?...

— Nu mi-e teamă de nimic. Şi nici nu mă interesează nimic.

— Atunci, dă ordin să oprim aici. Ca pretext, poţi să le spui chiar, că eu sunt foarte obosită. Pe urmă, cauţi un moment prielnic pentru a le propune să ocolim laguna. Ai să găseşti prilejul, când vom fi toţi la un loc...

Dacă interesul nu mă mişcă, mă mişcă datoria. Imi adusei aminte de Rivera şi de tot ce-i promisesm. Trebuia să fac neapărat ce spunea Gladys. Dădui dispoziţii deci să facem popas acolo. Şi trebui să constat că prilejul de a le propune să părăsim itinerariul trasat, nu se ivi. Din contră, se ivi altceva, ceva neaşteptat, şi care îngreună enorm facerea unei asemenea propuneri.

Coliba ridicată pe malul lagunei nu era goală. Era un cicler înăuntru, păzind de depozit de gumă, pe care împreună cu ceilalţi tovarăşi ai lui o strânseseră pentru a face o predare în Chan Santa Cruz. Codaşii intrară în vorbă numai decât cu ciclerul.

— Eşti de mult pe aici? — întrebă unul.

— Apoi, de vreo zece zile.

— Şi nu s'a întâmplat nimic?

— Nimic, slavă Domnului.

Mă amestecai şi eu în convorbirea lor:

— Ce să se întâmple?

— Nu credeţi, domnule şef — zise un alt codaş —; locul nu e bun.

— Nu, nu e bun — confirmă ciclerul —. E rău.

Şi adaugă, arătând spre un grup de arbori înalţi şi frunzoşi:

— De acolo ies.

— De unde?... Şi ce?... — mă apucai eu să-l descos.

— Apoi, din chiparoşii aceia. Acolo şed **xtabayele**. Acolo îşi duc prada.

De data aceasta fu Gladys care întrebă :

— **Xtabaye**?... Ce sunt acelea **xtabaye**?...

Răspunse ciclerul „cu permisiunea doamnei". Şi alegând cuvintele, pentru a se exprima cât mai puţin înfricoşetor, ne spuse că o **xtabaye** este ca o femeie care ar fi un monstru, sau ca un monstru care ar fi femeie. **Xtabaya** e o dihanie enormă cu chip de om şi cu păr pe corp. Un fel de maimuţă gigantică. Dar căreia îi plac bărbaţii. Îi plac mai mult chiar decât femeile! Îi pândeşte ascunsă în desimea copacilor, şi de acolo se aruncă asupra celui care se găseşte singur şi nepregătit. Îl apucă cu braţele ei puternice şi îl duce cu ea, ascunzându-l în vreo grotă. Acolo îl ţine, bine închis, nemai lăsându-l niciodată să iasă. După mâncare, numai ea se duce, şi când pleacă, închide intrarea grotei cu un bolovan greu, atât de greu, încât omul nu-l poate mişca. Acela pe care l-a prins o **xtabaye**, rămâne prizonier pentru toată viaţa. Desigur că numai trăieşte mult, pentrucă **xtabaye** îl sfârşeşte repede cu dragostea ei nesăţioasă. E drept că-l hrăneşte bine: îi aduce vânat, fructe... Ce folos, însă, fiindcă **xtabaya** vrea să se bucure de el la orice oră. Iar dacă omul rezistă, **xtabaya** se înfurie şi-l omoară. Îi scoate măruntaele, îi sfarămă pieptul şi îi smulge inima. Acela care se opune să fie al unei **xtabaye**, nu va mai fi al niciunei femei.

Desigur că cele povestite de cicler sunt, pur și simplu, prostii; asta, aici, în orașele noastre. Acolo, însă, în pădure, sub chiparoșii seculari, nu mai erau prostii, nu. Gladys fu singura dintre noi care ascultă cu neîncredere cele relatate. Povestitorul vorbea totuși serios, grav. Și tot serioși și gravi îl ascultau și codașii. **Eu însumi n'aș** fi putut râde.

Atitudinea neîncrezătoare a lui Gladys, contrasta cu atitudinea îngrijorată a celorlalți. Contrasta atât de mult, încât ciclerul băgă de seamă și trebui să zică.

— Doamna nu crede ce spun eu.

— Nu, nu cred. Și nu poate crede nimeni.

Codașii, totuși, credeau. Isprăvile **xtabayelor** erau bine cunoscute în teritoriu. Se știa că dispăreau mulți oameni. Îi răpiseră **xtabayele**. Despre asta, nicio îndoială. Unde s'ar fi dus altfel?... Pentru codași, întrebarea nu putea avea alt răspuns. Îi prinseseră **xtabayele**!

Pentru Gladys, însă, răspunsul era altul. Ea era sigură că cei dispăruți muriseră în pădure, iar cadavrele lor, numai putuseră fi găsite, printre liane. Asta se întâmplase cu ei, scurt!

— Dumneavoastră nu știți... — mai zise ciclerul.

— Ce să știu?

— Apoi, că lui Pastrana i-au găsit cadavrul. Și că i l-au găsit așa cum l-au lăsat **xtabayele**.

Și ciclerul ne mai relată o poveste. Acel Pastrana fusese un tovarăș al lui. Un băiat tânăr. Om voinic. Frumos, așa cum le place blestematelor acelora de bestii pofticioase. Și într'o zi,

se dusese că caute niște sapotieri de cealaltă parte a lagunei, dincolo de grupul de chiparoși. Nu se mai întoarse. Se găsise însă, cadavrul lui. Il aruncase curentul lagunei la țărm, de partea pe care ne aflam noi. Cadavrul avea scoase părțile bărbătești, iar inima lipsea din pieptul sfârâmat. Povestitorul îl văzuse cu ochii lui. Ce putea fi, decât că-l prinsese o **xtabaye**, și el nu voise să-i facă gustul?... Să fi spus doamna!

Doamna, însă, nu mai spuse nimic: Rămase un moment gânditoare, apoi se ridică brusc și porni spre țărm. Mă dusei și eu după ea.

— Ciclerul acesta ne-a stricat toată dispoziția cu prostiile lui — îmi zise ea când o ajunsei —. Acum e imposibil să mai facem pe codași să treacă pe sub chiparoși și să ne urmeze de cealaltă parte a lagunei. Va trebui să rămânem la noapte aici așteptând să se facă ziuă. Poate că mâine n'au să-și mai aducă aminte de ele

— Eu cred că nici mâine...

— In sfârșit, tot una. Julian și Pancho cu siguranță că vin cu noi. Iar dacă nu vin nici ei, plecăm singuri. Eu nu-mi iau cuvântul înapoi.

— Mulțumesc, Gladys. Insă, trebuie să te gândești bine; trebuie să ținem seamă de cele ce ne-a povestit ciclerul.

Auzindu-mă vorbind astfel, se uită drept în ochii mei. Și văzând îngrijorarea reflectată pe fața mea, începu să râdă. Nebunește, cu hohot... Când, după ce-i trecu accesul, începu să vorbească iarăși îmi zise:

— Ei, cum?... Și dumneata crezi în **xtabaye**?... Delicios! Delicios! Totuși, să nu-ți fie teamă. O

xtabaye, e tocmai ce-ţi trebuie dumitale. Astea nu sunt ca noi, femeile nordice. Ai auzit cât sunt de focoase. Aceea pe care o vom întâlni are să te facă foarte fericit, mult mai fericit decât te-aşi putea face eu. Că e păroasă, nu trebuie să-ţi pese. Am să-ţi trimit eu un depilator bun. Şi cu **xtabaya** dumitale ai să petreci o lună de miere eternă. O să ai şi un ciur de **xtabaye**, care au să moştenească ardoarea maternă completată cu ardoarea paternă. Dumneata eşti masculul trimis de providenţă pentru a nu se stinge rasa **xtabayelor**.

— Pentru Dumnezeu, Gladys — replicai eu —. Nu râde, căci lucrul e foarte serios!

— Da; foarte serios!

— Foarte serios, să ştii. Eu nu cred în **xtabaye**. Iasă, cred în indieni.

— Ce-are a face indienii?

— Are, fiindcă, după mine, ei sunt. Legenda **xtabayelor** ei au scornit-o. Pentru a-şi masca asasinatele. Nu ţi-au explicat-o mutilările ce purta cadavrul acelui nefericit văzut de tovarăşul lui?... Pentru mine, se confirmă spusele celor din Nohoch Santa Cruz. A fost victima sacrificiilor umane, caracteristice vechiului cult mayas. A smulge duşmanilor atributele virile şi a le scoate inima, constituia practica religioasă cu care se cinstea zeul Ah-Puch. Obiceiul acesta, precum şi acela de a înneca fecioarele în onoarea zeiţei Zuhuy-Kak, au fost împrumutate de preoţii lui Mayab din ritul aztec, renumit prin ferocitatea lui. Dumneata, Gladys, o ştii mai bine ca mine, pentrucă ai studiat amănunţit istoria aceastor

sălbateci. Recunoaște, deci, că bănuiala mea este fondată.

Gladys conveni că putea fi și așa. Însă, adăugă că dela a putea fi și până la a fi... Era vorba doar de o bănuială bazată pe o presupunere. Ceea ce bănuiam eu, se inspira din ceea ce presupunea administratorul dela **Mexican**. Ipoteza unei ipoteze. Destul de ipotetică! Afară de asta, chiar dacă admiteam că în partea occidentală mayașii să reîntorseseră la sălbăticie, nu trebuia să uităm că noi n'aveam să pătrundem decât prea puțin înăuntrul pădurii. Ce lungime putea avea laguna? Câteva leghe. De largă, nu putea fi mai largă de o jumătate de leghe. Prin urmare, trei leghe, dacă nu mai puțin chiar, pe care aveam să le facem prin pădure, prin zona periculoasă. Fiindcă, mergând fără bagaje, am fi mers mult mai repede...

Pentru a face ocolul acesta mai repede, Gladys se gândise să nu mai luăm toate bagajele. In felul acesta evitam să mai punem chestiunea codașilor, care ar fi refuzat să meargă, sau care, în cel mai bun caz, ar fi început să discute. Punând-o numai lui Julian și lui Pancho, era sigur că ei ar fi primit fără șovăire.

— Nu crezi că așa e mai bine? — termină ea întrebându-mă.

Ii răspunsei negativ. Eu mă gândisem să vorbesc cu codașii, și să cer și ciclerului să plece în căutarea tuturor tovarășilor lui care mai erau prin pădure, propunându-le să vie cu noi. Și să fi trecut astfel, prin zona periculoasă, cu un grup mai numeros de oameni hotărîți și în condițiuni

mai bune de a lupta cu indienii, în cazul că-i întâlneam. În modul acesta...

— În modul acesta — mă întrerupse Gladys — înseamnă să fim asasinaţi la sigur.

— De ce?

— Foarte natural. Vrei să mergem cu un pluton de ciclerî în căutarea tezaurului?... Dar dacă găsim tezaurul, te-ai gândit ce-ar fi în stare să facă ciclerii? Ar pune mâna pe el, iar pe noi ne-ar omorî, pentru a nu mai face gălăgie!

Asta aşa era; cu siguranţă că aşa am fi păţit. Fiindcă, dacă indieni sunt sălbateci, ciclerii... A te fi încrezut în ei, era o curată nebunie. Nu mai era altă posibilitate decât să fac ceea ce propunea Gladys. Şi cu toate acestea...

— Ai dreptate, Gladys — zisei eu —. Însă am să mă duc singur. Adică, cu Pancho şi cu Julian, dacă primesc. Dumneata nu vii.

— Despre asta am hotărît odată că nici vorbă nu poate fi.

— Pardon, Gladys. Eu, însă, nu pot să îngădui să te expui pentru mine.

— Pentru dumneata?.... Dar eu nu fac nimic pentru dumneata. Eu viu pentru mine. Atâta interes cât ai dumneata ca să găseşti tezaurul, am şi eu ca să explorez o ruină necunoscută. Asta mă aduce aici, numai asta. Ce ţi-ai închipuit, oare?... Nu-ţi face iluzii!

Şi la repulziunea cu care spuse acestea, adăugă şi sarcasm:

— Să mergem să facem preparativele pentru

o cină bună şi pentru un somn cât mai bun posibil. Trebuie să-ţi recapeţi toate forţele, pentru a fi mâine în plinătatea facultăţilor dumitale. Dacă întâlnim **xtabaya**, dat fiind caracterul dumitale de spaniol înflăcărat, trebuie să fii la înălţime!

XXXIV

Dis-de-dimineaţă codaşii se pregăteau să încarce bagajele pe catâri, când strigai lui Julian:

— Dă jos pachetul pe care l-ai cumpărat dumneata.

— Acela cu...?

Nu-l lăsai să pronunţe cuvântul dinamită.

— Acela pe care l-ai cumpărat dumneata! N'ai cumpărat decât unul singur. Aşa că... acela.

— Bine, domnule şef.

— Şi ia-l cu dumneata.

Apoi întrebai pe şeful codaşilor:

— Care-i primul loc de popas?

— Xhoaxhoben.

— Facem mult până acolo?

— Vreo cinci ore, domnule şef.

— Perfect. Luaţi-o înainte atunci. Şi ne aşteptaţi acolo. Aşteptându-ne, puteţi pregăti masa.

Cu toate că s'ar putea să vă ajungem din urmă. Noi mai rămânem puţin aici, pentrucă miss Gladys vrea să ia nişte fotografii când s'o lumina mai bine. Să nu ne aşteptaţi însă pe drum, pentrucă trebuie să ajungem la Chan Santa Cruz înainte de a se înopta. Cum catârii încărcaţi merg mai încet.... In orice caz, pornim şi noi numaidecât.

Codaşul fu de acord şi dădu oamenilor ordin de plecare. Iar când coloana dispăru în codru, făcui propunerea lui Julian şi lui Pancho. Auzisem că pe malul opus al lagunei se află un templu mayas. Şi voiam să-l vizităm. Dacă voiau să vie şi ei cu noi, le-am fi fost recunoscători. Nu aveam însă absolută nevoie de ei, de oarece ocolirea lagunei nu era aşa mare lucru, încât să ne fi putut rătăci.

Pancho nu şovăi deloc. Intârzie să se hotărască, e drept, însă, asta pentrucă nu înţelegea ocolişurile propunerii mele. Tăcea, provindu-mă întrebător. In cele din urmă, zise:

— Adică.... Nu vreţi să venim şi noi cu dumneavoastră?... Dacă nu vreţi....

— Cum să nu vreau? Tocmai că vreau!

— Apoi, atunci... Cine porunceşte aici?... Nu porunciţi dumneavoastră? Daţi-ne ordin să mergem, şi mergem!

Şi adăugă încă:

— Mie aşa mi-a dat ordin şi domnul guvernator... Să merg unde porunciţi dumneavoastră! Şi totdeauna înainte.. Eu, cel dintâiu. Şi ori unde-o fi.

Julian, în schimb, se codea. Nu spunea nimic. şi totuşi... Toată viaţa mea am să-mi aduc aminte

de figura lui. De figura aceea pe care peste puține clipe aveam s'o văd contractându-se în dureri teribile și crispându-se în schimonositurile groaznice ale agoniei!.... Ar fi trebuit să-mi fie milă de bietul băiat, și să-l fi trimis după codași. Eu însă, cu atitudinea mea, îl hotărîi să ne urmeze.

— Nu cumva crezi în **xtabaye?** — îl întrebai eu.

Răspunse Pancho pentru el:

— Ah! basme! Bestiile astea... Doar n'or fi ele atât de pofticioase încât să poftească să fie ciuruite de gloanțe. Dacă ne iese vreuna înainte, îi trimit toate gloanțele încărcătorului în foale. N'aveți grije, însă; n'are să ne iese nici una în cale. Sunt basme.

— Desigur că sunt basme — susținui și eu.

Și Pancho continuă, întrebând pe Julian:

— Ei, vii sau nu?

Nefericitul nu îndrăzni să zică nu. Și consimți, plecând capul.

— La drum, dar — zise Gladys.

Încălecarăm și ne luarăm ziua bună dela cicler, care ne privea înspăimântat, și care, văzându-ne direct spre grupul de chiparoși, ne mai strigă ceva. Ne sfătuia, probabil, să nu trecem pe acolo. Eram însă deja prea departe pentru a mai înțelege ce spunea.

— N'ai alteeva de făcut, decât să mergi de-a-lungul țărmului — explicai eu lui Pancho, care conform promisiunii făcute, se așezase în fruntea coloanei.

Mergând astfel, nu ne puteam rătăci, și, în

plus, aveam spațiul deschis pentru a vedea dacă s'ar fi apropiat vreun inamic. Curând însă ne dădurăm seama că așa nu puteam merge. In multe locuri țărmul era acoperit de tufișuri și de mărăcini care coborau până'n apă. In altele erau mlaștini adânci, tot atât de greu de trecut. Trebuia, deci, să intrăm din nou în pădure, expuși să ne rătăcim, nemaivăzând țărmul.

— Mereu la stânga — strigam eu lui Pancho —. La stânga e laguna, și numai după ea trebue să ne conducem.

Pancho deschidea din greu drumul în direcția ordonată. Și din când în când, ajungeam iarăși la apă. Mergeam destul de bine! Curând, însă, trebuia să ne depărtăm din nou de apă. Alte tufișuri și alte mlaștini ne împiedicau mersul. Și intram iarăși în adâncul pădurii, încercând să găsim locurile mai puțin dese, spre a nu trebui să lucrăm prea mult cu maceta. Nu găseam, totuși, așa că secundam pe Pancho, fiind așezat imediat după el în coloană. După mine venea Gladys și în urmă Julian. Pe aceștia doi eu nu-i vedeam. Era imposibil să întorc capul, un singur moment, învăluit cum eram în țesătura vegetală. Doar pe Pancho îl vedeam. Nu-l slăbeam de loc din ochi, urmărindu-i toate mișcările. Și, deodată, îl văzui ridicându-se violent în scări, și trântind în stânga și 'n dreapta lovituri de macetă. Pe urmă... Nu mai văzui nimic. Căzusem cu fața de pământ și rămăsei acolo nemișcat.

Pentru un moment nu-mi putui da seama de ceea ce se întâmplase. Răsunau doar sgomote vagi de crengi frânte și pași de aproape... Insă, simții

că niște mâini îmi prindeau brațele, întorcându-mi-le la spate.... Și că mi le legau! Când voii să rezist, eram deja legat de mâini și de picioare. Fui ridicat atunci, și putui privi.

Un grup de indieni mă înconjura. Indieni cu figuri feroce, pe jumătate goi și împodobiți cu pene. Tocmai de ce mă temeam! Tocmai ce bănuise administratorul dela **Mexican**! Erau mayașii reîntorși la obiceiurile lor primitive. Și ne surprinseseră după clasicul lor sistem de atac. Ne urmăriseră, strecându-se ca reptilele prin tufișuri, și răsăriseră deodată din pământ, aruncându-se asupra noastră ca niște fiare. Ii văzuse sau îi simțise numai Pancho care-și învârtise vițejește oțelul printre ei.

Aducându-mi aminte de asta, mă gândii cu groază la ce i se putuse întâmpla. Cu siguranță că-l omorîseră. Era imposibil să fi sfârșit altfel, odată angajată lupta. Dar, ceilalți?... Julian și Gladys. Oh, Gladys! Prinsă?... Rănită?... Moartă?.. Scosei un strigăt, chemând-o:

— Gladys!...

Numele ei fu, astfel, primul cuvânt care răsună în pădure. Indienii ne atacaseră fără să scoată o șoaptă, măcar. Pancho ucisese și fusese ucis în tăcere. El unul, ca și ceilalți, de altfel, aparținea pământului unde și câinii sunt muți. Acolo, luptele se dau pe tăcute, înăbușindu-se până și horcăiturile agoniei.

Strigătul meu, însă, deslegă limbile. Indienii începură să sporovăiască în limba lor incomprehensibilă. Și printre cuvintele neînțelese, distinsei vocea lui Gladys:

— Ah! Trăiești, așa dar!

— Da; trăesc încă. Și nu sunt nici rănit. Dar dumneata, Gladys? Spune-mi...

Gladys tăcuse. Indienii continuau să vocifereze. La urmă, vorbi Julian:

— Ordonă, — traduse el — să tăceți din gură. Aveți să vorbiți când vă vor întreba ei. Acuma au să ne ducă înaintea căpeteniilor lor.

Asta, nu înainte de a fi văzut pe Gladys măcar un moment. Așa, legat, cum eram, încercai să dau la o parte pe indienii care mă înconjurau. Impinsei grupul încotro credeam că se găsea ea. Nu reușii, totuși, decât să fiu trântit din nou. După acea mă ridicară iară, însă nu pentru a mă mai pune în picioare. Mă aruncară ca pe o cârpă, pe spatele propriului meu catâr.

Și pornind, cu fața întoarsă spre pământ, trecui peste corpul lui Pancho. Il văzui sfârtecat de lovituri de cuțit, de macetă, de coasă. Murise, și încă de o moarte pe care i-o invidiai. Murise, luptându-se. Nouă, însă, ni se rezerva o soartă mai rea, aveam să murim în chinuri.

XXXV

Congestionat din cauza poziţiei care făcea să-mi spânzure capul, leşinai. Nu observasem, astfel, nici că ieşisem din pădure, nici că făcusem o bună bucată de drum. Când mă trezii, îmi dădui seama că mă găseam într'un loc deschis.

Recuperai mai întâi vederea. Soarele strălucea puternic, lucru ce în pădure nu se întâmplă niciodată. Intrezării cerul deasupra ochilor. Inţelesei atunci că mă găseam întins, cu faţa în sus, într'o câmpie. Mă făcu să-mi dau seama de asta, durerea pe care o simţeam la mâinile legate, peste care apăsa greutatea corpului. Pentru a evita această durere, făcui o sforţare şi reuşii să mă ridic pe jumătate. Observai că spaţiul acela fără vegetaţie era enorm. Aşa cum stăteam, privind numai înainte, întrezării departe, la orizont, o pată verde. Pădurea. Şi, coborînd privi-

rea, o suprafață albastră mi se arătă înaintea ochilor. Laguna! Fusesem scos la unul din țărmurile lagunei.

De indieni, bineînțeles. De indienii care se aruncaseră asupra coloanei noastre în pădure, omorînd pe Pancho și luându-ne prizonieri pe ceilalți! Adică Julian și Gladys, care fuseseră prinși și ei odată cu mine. Dar... unde erau ei?... Și reușind să gândesc iarăși, mă gândii la nenorocirea mea și la tovarășii mei de nenorocire. La tovarășe mai mult.

— Nu te întoarce — auzii o voce aproape de mine.

Era vocea lui Gladys. Suna la dreapta mea și puțin mai înapoi. Dacă m'aș fi putut întoarce s'o văd! Să văd pe Gladys! Imi ceruse însă să n'o fac. Rămăsei nemișcat.

— Ne supraveghează câțiva indieni. Când te-ai mișcat, adineaori, îndreptaseră armele spre dumneata. Acum le-au lăsat jos. Se vede că sunt convinși că ești bine legat. Nu ne aud, fiindcă sunt destul de departe; însă ne văd. Rămâi liniștit.

— Da, Gladys. Fac ce zici dumneata. Insă, spune-mi... Ți-au făcut vreun rău?...

— Nimic. Nimic încă. M'au doborît de pe cal. Insă, văzând că sunt o femeie, nici nu m'au atins. Aș fi putut scoate atunci revolverul. Totuși, cum Pancho murise, iar Julian și dumneata erați legați... Ce aș fi folosit dacă omoram câțiva indieni? Am preferat să-mi păstrez revolverul ascuns pentru a mă omorî singură. Dacă încearcă să mă forțeze, mă omor.

— Dar asta-i oribil, Gladys.

Tăcea.

— Asta-i oribil — repetai eu.

— Pot să ni se întâmple lucruri şi mai rele.

— Nu; de asta nu mă tem. Spune-mi că n'ai să te omori.

— N'am să mă omor dacă mă omoară ei, dacă se mulţumesc să mă omoare. Insă, dacă pretind... Dar, dumneata ce crezi că au să facă cu noi?...

Eu ştiam bine ce aveau să facă cu noi. Aveau să facă tocmai ceea ce gândisem eu interpretând aşa cum interpretasem legenda **xtabayelor.** Aveau să ne sacrifice zeilor lor implacabili!... Nu i-o mai spusei însă lui Gladys.

— Cred că o să încerce să scoată bani. Au să ceară un preţ de răscumpărare...

Gladys mă întrerupse:

— Nu minţi, acum.

Tăcui pentru ca să nu mint. Fiindcă, cum era să-i spun adevărul?... De altfel, adevărul îl bănuia şi ea. Zisei, totuşi, pentru a rupe tăcerea:

— Dacă îmi pare rău de ceva, Gladys, este că n'am putut să te apăr.

— Se poate — răspunse ea —. Insă pentru mine acesta este singurul lucru care mă consolează.

Işi păstra întreg caracterul. Dacă trebuia să moară, murea. Insă, ţinea să moară aşa cum era, curată şi cu fruntea sus. Eu de asemeni aveam să înfrunt cu demnitate tortura şi moartea. Insă, să mă fi omorît înainte! Pentrucă, a fi murit după Gladys....

Gândul oribil că ar fi putut s'o sacrifice în prezenţa mea, mă făcea să înebunesc. Numai con-

cepându-l, căzui într'o stare de tâmpenie dureroasă, fără articulaţie, fără respiraţie.

— L-au luat pe Julian — continuă Gladys, şi l-au aruncat în... Fiindcă, ştii unde ne-au adus?

Eu continuam să tac. Mă gândeam la Julian.... Sărmanul. Dar, unde eram?... Unde ne aduseseră? Acolo unde se sufere, acolo unde se moare, de sigur.

— Dumneata nu l-ai văzut. Era zdrobit. Acum, nu-l vezi, pentrucă e la spatele dumitale. Eu sunt pe prima treaptă a scării. Suntem la un templu Templul de lângă laguna Nohbec! Cât doream de mult să-l văd. Şi, iată. L-am văzut. In curând n'am să mai văd nimic. Dumneata voiai să pui mâna pe bogăţiile ascunse în el... Şi au pus ei mâna pe dumneata. Au să te chinuiască, au să te omoare. Aşa se va sfârşi aventura noastră.

Voci stridente răsunară undeva, sus. Auzii paşi care se apropiau.

— Vin indienii — îmi spuse Gladys.

Fui ridicat de spate şi pus în picioare. Apoi mă întoarseră. Văzui atunci pe Gladys şi în spatele ei... templul. Templul cu tezaurul! Era o piramidă cu patru feţe, întocmai ca cele dela Uxmal şi Chichen-Itza. Mai înaltă poate decât Casa Oracolului. Imi dădui seama de înălţimea aceea enormă, pentrucă toată puterea vizuală mi-o concentrai pe scara interminabilă, pe care doi indieni târau pe Gladys. Alţi patru mă apucară pe mine şi porniră după primii.

Ajungând sus, mă lăsară din nou în picioare. In faţa mea se deschidea o uşă. Şi mă împinseră înăuntru, îmbrâncindu-mă.

Intrai într'o sală mare în mijlocul căreia se afla o masă de piatră. In fund se vedea o uşă care dădea spre scara din dos. O văzui privind pe deasupra indienilor aşezaţi în faţa mesei. Erau trei, şi purtau nişte rase bogate. Preoţi şi războinici în acelaşi timp. Dubla îndeletnicire se observa după vestmintele şi după armele ce purtau. Ca preoţi, aveau să ne ofere zeilor în holocaust, iar ca războinici, aveau să ne ciopârţească chiar ei. Dela oamenii aceia avea să ne vie sentinţa, şi tot dela ei executarea.

La un semn al celui din mijloc, Julian fu adus lângă mine. Aduseră şi pe Gladys în partea cealaltă. Şi rămăserăm aşa: trei acuzaţi, în faţa a trei judecători, în faţa a trei călăi.

Cei care prezidau sinistrul tribunal, adresă câteva cuvinte lui Julian. Acesta se întoarse spre mine, destul de greu, bineînţeles, fiindcă era legat de mâini şi de picioare, ca şi mine. Şi cu sufletul tot atât de chinuit cum îţi era şi corpul, îmi spuse printre sughiţuri:

— Ne omoară... Avea dreptate May... Vă aduceţi aminte?... Nu trebuia să venim aici... Eu n'am voit... Dacă aşi fi îndrăsnit să refuz!.. Vedeţi acum.... Au să ne ucidă pe toţi....

Bietul băiat! E adevărat că Pancho îl făcuse să vină, cu exemplul lui. E drept că şi eu văzusem că se temea, însă, nu ţinusem socoteală. Il adusesem cu forţa într'o situaţie atât de grozavă. Pancho plătise cu viaţa, iar eu nu eram într'o situaţie mai bună. Dar, fără să mă mai gândesc a-l compătimi, îi întrerupsei bocetele:

— Ce ţi-au spus să ne comunici?

— M'au întrebat de ce am venit aici. Le-am spus că pentru a vizita locurile. Şi... tot ce trebuia să le spun! Că dumneata eşti un savant, că studiezi ruinele, că ai voit să le cunoşti şi pe acestea, şi nimic alta... Şi au hotărît să ne omoare. Ne sacrifică zeilor pentrucă am vrut să descoperim misterul religiei. Asta e... Ne omoară pe toţi!

— Pe toţi trei? — întrebai eu coborînd glasul.

Şi şoptind abia, adăugai:

— Şi pe miss Gladys?

Gladys, însă, mă auzì. Cum să nu mă fi auzit, dacă era atât de aproape? Mă auzi şi luă cuvântul imediat:

— Şi pe mine, adevărat?

Julian se gândi puţin. Şi pe urmă, spuse şoväind:

— Nu ştiu. M'au întrebat numai, dacă sunteţi soţia dumnealui... Ori, dacă altul e bărbatul.... Ori, dacă sunteţi fecioară.

— Spune că e soţia mea.

— Nu; spune că sunt fecioară.

— Gladys! Ce faci?... Vrei să te sacrifice?... Nu ştii că pe fecioare le sacrifică? Nu te potrivi, Julian. Spune că e soţia mea.

— Spune că sunt fecioară. Acesta e adevărul. Şi-apoi, vreau să fiu sacrificată. Să rămân prizoniera indienilor?.... Să-şi bată joc de mine cum vor vrea?... Prefer să mă omoare imediat.

Nu mai zisei nimic. Într'adevăr, moartea era lucrul cel mai bun. Julian vorbi judecătorilor noştri. Iar şeful lor, după ce se consultă cu ceilalţi, se adresă din nou lui Julian:

— Au s'o înnece în lagună. Pe noi doi au să ne taie în bucăți, pe masa aceasta. Mai întreabă dacă avem ceva de cerut. Vor să ajungem mulțumiți în fața zeilor. Ne satisfac orice dorință.

Eu, ce dorință era să mai am?... Așa că tăcui. Gladys, însă, se grăbi să accepte oferta.

— Spune-le că vreau să mor așa cum sunt. Să nu mă atingă. Să nu mă desbrace. Am să merg de bună voie, fără să trebuiască să mă mai lege. Și am să mă arunc eu singură în apă. Asta e ceea ce cer. Spune-le-o, Julian.

Julian vorbi din nou judecătorilor. Aceștia intonară un cânt. Apoi dădură câteva ordine celorlalți indieni. Și încă unul lui Julian.

— Duceți-vă cu ei — transmise el lui Gladys.

Gladys porni spre ieșire. Insă din prag, se mai întoarse odată spre noi.

— Adio, Julian! — zise ea —. Iartă-mă că am luat și eu parte la aducerea dumitale aici. Iar dumitale, Fernando... Dumitale îți voi spune că... Dar, nu; nimic. Adio!

Ieși pe ușă cu pasul ferm și începu să coboare seara. Unul din călăi mergea înaintea ei, alți doi în urmă. Ceilalți indieni rămaseră lângă noi. Victima izbăvirii mergea singură cu executorii sacri.

XXXVI

Cât timp trecu?.. Un secol mi se păru fiecare minut. Şi, cu toate acestea, când văzui intrând din nou pe călăi, mă gândii: „Deja?“ Sacrificiul se consumase r e p e d e. Gladys era de-acum moartă!

Nu trecuseră decât câteva momente... Atunci trăia.... Acum, era moartă. Mai mult chiar: înmormântată. În nămolul lagunei. Fusese predată morţii şi moartea o primise în sepulcru. Cei care o conduseseră la sacrificiu, se înapoiară. Totul se sfârşea. Totul, da. Pentrucă ceea ce mai rămânea, era puţin.

Aveam să murim şi noi; Julian şi eu. Însă, ce mai putea însemna pentru mine moartea, când ştiam că Gladys a murit?... Moartea lui Julian, după moartea lui Gladys, nu-mi mai putea produce nicio durere. Iar moartea mea nu avea să

facă decât să înceteze odată groaznica suferință! Mă temeam doar de o întârziere a execuției.

De ce te temi, însă, nu scapi ușor.

Indienii care rămăseseră cu noi după ce plecaseră călăii cu Gladys, ieșiră, lăsându-ne singuri cu preoții. Momentul sacrificării noastre sosea.

Doi dintre ei apucară pe Julian, unul de umeri și celălalt de picioare, și-l întinseră pe altarul de piatră.. Era, deci, Julian acela care avea să sufere primul, tortura și moartea. Și eu trebuia să rămân, în fața lui, să asist la toate chinurile ce avea să îndure! De ce nu cerusem — când mi se oferise ocazia — să fi fost sacrificat primul?... N'aș mai fi știut că Gladys e moartă și nici n'aș fi văzut pe Julian chinuindu-se până la ultima răsuflare.

Mă gândii, totuși, că mai era timp să evit oroarea aceasta, dacă ceream.

— Spune-le — strigai eu lui Julian — că vreau să mor eu primul.

Julian își întoarse privirea către mine. Insă, nu mai înțelegea ce-i spuneam. Nici nu mă mai vedea, poate! In privirea lui rătăcită citii germenul nebuniei. Și gura lui se deschise, doar pentru a scoate un răcnet teribil. Apoi altul, și altul... și altul... Răcnete de suferință grozavă.

Îi sfâșiară hainele, și în corpul care se svârcolea din toate încheieturile tăiau, ciocăneau, smulgeau... Inchisei ochii pentru a nu mai vedea. Insă răcnetele acelea mi se înfundau în urechi, ca niște burghie. Ce puteam face ca să nu mai aud?... Deodată se făcu tăcere; o tăcere total, absolută, definitivă.

Deschisei atunci ochii. Corpul ciopârțit al victimei zăcea pe patul de piatră în jurul căruia nu mai văzui pe niciunul din călăi. Îi căutai din ochi. Și-i zării pe pragul ușii. Doi dintre ei îngenunchiaseră pe lespezi, în timp ce al treilea stătea drept și nemișcat, ținând în mâinele pline de sânge și ridicate deasupra capului, un fel de vas roșu. Era inima lui Julian.

Și așa rămaseră până când ultimele raze solare, ce se reflectau în lagună, dispărură una câte una. Apoi, cei doi care stăteau îngenunchiați, se ridicară, și împreună cu cel care rămăsese în picioare, se întoarseră și reintrară în încăpere. Veneau încet, pășind rar, solemn... Și eu, care aș fi vrut să grăbească pasul pentru a ajunge mai repede la mine și a termina odată!

Nu veniră, însă, la mine. Se duseră din nou la masa de sacrificii și din nou se apucară să scormonească în cărnăria aceea și să gângăvească riturile perverse ale cultului barbar. Scoaseră intestinele cadavrului, le împrăștiară pe suprafața lucie a mesei, și, aplecați peste mărunțaele însângerate, se cufundară în meditațiuni profunde. Căutau probabil semnele bune sau rele, rezultat al ofrandei sacre. De mine păreau că uitaseră complet.

Dar, de ce?... Cum se făcea că nu mă omorau încă?... Poate își dădeau seama cât sufeream de mult, și voiau să-mi tortureze și sufletul, înainte de a mă supune chinurilor fizice. Bănuiala asta o crezui, apoi, absurdă. Ce știau ei de durerea pe care mi-o pricinuiseră omorînd pe Gladys?... Sălbăticia obiceiurilor lor, cred că nu-i lăsa să-și

închipuie cât de oribilă îmi era vederea acelei cărnării umane. Altul trebuia să fi fost motivul.

Şi îl ghicii cu groază. Inima lui Julian o oferiseră Soarelui-Apune; pe a mea aveau să o ofere Soarelui-Răsare. Aveam să mai trăesc, deci, până la răsăritul soarelui. Imi rămânea încă o noapte întreagă de suferinţe.

Da; asta era. Preoţii terminară macabrul studiu şi se pregăteau de odihnă. Unul se apropie de mine şi cercetă legăturile care mă ţintuiau locului. Erau destul de solide. Fibrele acelea umede cu care eram legat se contrag pe măsură ce se usucă şi strâng din ce în ce mai puternic. Nu era nici un pericol că aveam să scap, nu. Cel care veni să mă inspecteze, se convinse de aceasta. Mă târî până la peretele din fund şi se duse şi el lângă tovarăşii lui, de partea opusă a încăperii.

Doi din ei se culcară, iar al treilea rămase de veghe la lumina unei torţe pe care o aprinse. Eu de asemeni rămăsei de veghe.

Chinuitoare veghe, care mi se păru că nu mai avea sfârşit! Gândurile ce-mi năvăliră mintea, o făcură însă din lungă, veşnică. In noaptea aceea revăzui toată viaţa mea şi chiar şi pe a tuturor acelora pe care îi cunoscusem numai, sau de care ştiam că există. Intreg trecutul meu şi al tuturor acelora cu care avuseseră vreo legătură, se ridica din umbre şi pătrundea în încăperea luminată a templului dela Nohbec. A templului cu tezaurul! Fiindcă chiar acolo ajunsesem unde se păstra tezaurul aztecilor, după care venisem eu.

La lumina torţei se vedea o grămadă de obiecte

familiare mie. Erau armele și bagajele noastre, încărcăturile catârilor pe care călărisem. Preoții confiscaseră lucrurile în beneficiul cultului lor. Le vedeam acolo, jos, arătându-mi-se în prim plan, ceva care era cel mai grav corp delict al crimei mele. Pachetul cu cartușele de dinamită, pe care Julian îl adusese din ordinul meu. Cu explozibilul acesta voisem eu să dărâm templul zeilor mayași. Zeilor mayași aveam să fiu sacrificat ca justă răsbunare.

Răzbunare justă și pentru aztecii torturați și omorîți de compatrioții mei care râvniseră la bunurile lor. Fiindcă ei asasinaseră pe Moctezuma: ei arseseră pe rug pe Cuauhtemoc... Și pe atâția alți indieni victime și ei ai lăcomiei spaniolilor prădalnici! Mii și milioane de oameni distruseseră spaniolii! Iată, însă, că spaniolii nu mai erau atât de puternici, și indienii ne învingeau. Iar eu, ultimul exemplar al formidabilei rase, aveam să pier și eu. Aventurier fără noroc, pierdeam totul, pierdusem totul. Nu-mi mai rămânea decât să mor, cum murise și Gladys.

Gladys! Gladys, atât de mândră, atât de dispreţuitoare, atât de crudă... față de dragostea mea! Fusese, totuși, singura mea speranță de fericire. Ar fi putut ajunge să mă iubească... Da; reușisem s'o mișc cu asiduitatea mea, cu constanța mea. Și eu lăsasem să fie ucisă!... Neputând-o apăra, privisem cum o ducea la supliciu. Fără să fi murit și eu! Eu trebuia să aștept încă, moartea.

Nu mult, însă. Afară, începură să se împrăștie negurile. Giulgiuri de lumină, anunțând apariția soarelui, pătrundeau în interiorul templului.

Preoții se sculară, stinseră torța pentru a se convinge că se face ziuă, și înălțară un imn de slavă. După aceea, văzui pe cei doi care-l apucaseră pe Julian, îndreptându-se spre mine. Veneau să mă ridice pentru a mă așeza pe masa de sacrificii. Moartea, însfârșit!

Insă o detunătură răsună la spatele meu. Și imediat încă patru sau cinci. Unul dintre călăi se prăbuși peste mine. Altul căzu lângă un zid. Cel mai îndepărtat, fugi îngrozit spre ușe, însă, ajuns de gloanțe, se prăbuși și el. Auzii cum se prăvălea pe treptele scării. Ce forță intervenea?... Cine venea în ajutorul meu?... Dintr'un ungher, din spatele meu, înainta ca un arhanghel, Gladys.

Gladys, da. Gladys în carne și oase. Era palidă, tremura, însă bucuria îi strălucea în ochi. Și gura ei se descleștă pentru a-mi spune:

— **Eu, tăticule, eu, cu revolverul acesta mititel al meu.**

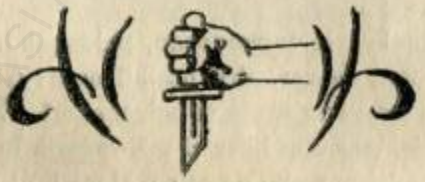

XXXVII

Ceea ce nu făcuseră atâtea şi atât de teribile impresiuni, reuşi să facă ultima şi cea mai plăcută impresie din noaptea aceea: mă desmeticii.

Revenindu-mi, auzeam un glas scump, simţiam îmbrăţişările... Mă îndoii de realitate. Şi, totuşi, era Gladys aceea care....

— Te iubesc... Fernando... Sunt a ta... Ia-mă...

Cuvintele i se întrerupeau, pentrucă buzele ei mă sărutau de zor. Era posibil oare? Gladys se salvase, mă salva acum pe mine, şi mă... Da; Gladys trăia, eu eram liber şi mă vedeam în braţele ei. O simţii aproape de mine, şi-mi lipii gura de a ei.

Se'ndepărtă însă imediat.

— Oh, nu! — strigai eu. Continuă!

— Nu, nu. A fost spaima. Credeam că erai pe

moarte. După ceea ce am făcut pentru tine... A fost destul.

— A fost totul, Gladys. Mi-ai dat viaţa şi fericirea! Gladys, scumpa mea Gladys!

— Bine. Acuma taci. Ridică-te.

— Dar, spune-mi...

— Ridică-te întâi. Să vedem dacă te ţii pe picioare, cel puţin. Legat de atâtea ore... Abia ţi-am putut tăia frângiile. Iţi intraseră în carne. Sărmanul! Hopa, sus! Mă ridicai cu mare greutate. Imi erau amorţite membrele. Şi simţiam o debilitate completă. Din dimineaţa zilei precedente, nu luasem nimic în gură, nici măcar o picătură de apă. De teamă să nu cad, mă rezemai de masa de piatră. Gladys mă îndepărtă însă de acolo.

— Aci nu — zise ea. Nefericitul de Julian!... Nici aici. Pe ăştia i-am omorît eu!... Vino'ncoace.

Mă conduse în colţul unde erau bagajele noastre. Ne aşezarăm pe ele, unul lângă altul, îmbrăţişaţi.

Şi îmi povesti tot ce se întâmplase. Auzind că avea s'o arunce în apă, îşi dăduse seama că se putea salva. Insă voia să mă salveze şi pe mine. De aceea ceruse să nu o desbrace. I-ar fi luat revolverul de care presimţise că avea să aibă nevoie. Imbrăcată şi încălţată, îi era mai greu să înnoate. Totuşi... pentru o campioană de înnot! Se urcase cu preoţii pe stânca înaltă care se termina cu un colţ deasupra apei, şi-şi dăduse drumul. Se lăsase să cadă! Asta o făcuse pentru mine: îşi dăduse o lovitură straşnică. Nu îndrăsnise să se arunce după regulele natatiei, pentrucă ar fi deş-

teptat bănueli, și se temea că puseseră păzitori. Se lăsase, deci, să cadă, ca un pietroiu.

Odată în apă, înotase cât putea mai repede. Iar când ieșea la suprafață, pentru a respira, dădea din mâini și scotea țipete. Exact ca un om care se înnecă ! Repetase lucrul acesta de două ori, depărtându-se tot mai mult. Și reușise în sfârșit să ajungă la niște plante plutitoare, menținându-se între ele și scoțând din apă numai gura. Acolo, așteptase să se înopteze.

Când se înoptase de-a-binelea, înnotase până la mal, ieșise pe uscat și strecurându-se cu grije, dăduse ocol piramidei. Se urcase apoi pe treptele din dos. Și rămăsese ascunsă lângă ușa posterioară, toată noaptea. Mă vedea, și vedea și pe preoți foarte bine. Ea nu putea fi văzută, fiindcă lumina era înăuntru. Ce ore petrecuse! Moartă de frig și de spaimă. Cu hainele ude care i se uscau încet pe corp și cu cadavrul sfârtecat al lui Julian, în față. Fiindcă și pe el în vedea.

Ar fi putut atunci să intre și să tragă. Șovăise însă. Să omoare ea?... Se gândise că poate preoții aveau să iese un moment de-acolo. Ar fi intrat atunci, m'ar fi deslegat și am fi fugit. Insă, preoții nu mă lăsau singur. La urmă, îi văzuse îndreptându-se spre mine. Atunci, nu mai șovăise o clipă. Trăsese toate gloanțele din revolver. Așa se întâmplase.

— In sfârșit, am putut să te scap — termină ea —, și să-ți spun că te iubesc.

— Că mă iubeai, puteai să mi-o spui mai dinainte — protestai eu.

— Ah, da?... Când... Când îți datoram totul,

inclusiv viaţa?... Nu găseşti că prea te-ai fi simţit cocoş?

Tăcu un moment. Apoi îşi ascunse privirea, plecându-şi capul la pieptul meu. Şi gânguri:

— Aveam un dor nebun să ţi-o spun... De multe ori era să-mi scape... Pentru a evita, însă, te tratam rău, îmi băteam joc de tine, te ofensam chiar.... Numai aşa m'am putut abţine. Şi a fost mai bine aşa!

Ii prinsei capul în mâini şi-i sărutai fruntea, ochii, gura... Mă îndepărtă, însă, şi sări în picioare, pentru a se smulge din braţele mele.

— Văd că-ţi revin forţele. Asta şi trebuie. Dacă ai mânca şi ai bea ceva...

Se puse să caute printre lucrurile noastre îngrămădite unele peste altele.

— Aveam în geantă nişte pastile de ciocolată. Le-am găsit. Ia. Şi Pancho avea un bidon cu rachiu. Nefericitul Pancho! Iată şi rachiul. Mănâncă şi bea. Nici eu n'am mâncat; de băut, însă, am băut mai mult decât voiam... Am înghiţit atâta apă în lagună încât m'am umflat. Dă-mi totuşi o pastilă.

Mâncam, beam şi simţeam că trăiesc iar. De data aceasta puterile îmi reveneau cu adevărat. Şi exact în momentul când aveam mai multă nevoie de ele.

Un sgomot teribil isbucnise afară. Văicăreli, ameninţări... Nu prea clare, însă puternice. Indienii?.... Alergai la uşe şi privii afară.

La poalele piramidei zării grupul de indieni care ne atacase în ziua precedentă, plecându-se peste ceva căzut jos. Inţelesei ce era. Corpul preo-

tului care încercase să fugă şi care se rostogolise din treaptă în treaptă! Credincioşii lui se înapoiaseră, şi-l găsiseră mort, zdrobit tot, fără îndoială.

Il jeleau; însă repede se gândiră să-l răzbune. Să fi fugit?... Puteam s'o facem pe cealaltă ieşire. Ne-ar fi urmărit însă şi n'ar fi întârziat să ne ajungă. Mai bine să rezistăm. Poziţia era excelentă. O scară de circa două sute de trepte. Până s'o urce ei sub focul nostru. Hotărîi să luăm iniţiativa atacului. Era în avantajul nostru.

Alergai la bagaje. Imi luai revolverul, îmi încinsei maceta şi apucai şi o carabină. Dădui şi lui Gladys una.

— Mai avem încă de omorît — îi zisei eu.

Ne aşezarăm după câte un colţ de zid şi traserăm amândoi odată. Dubla detunătură reduse la tăcere pe gălăgioşi mayaşi. Lăsară văicărelile pentru a ataca pe tăcute, după obiceiul lor.

Intreg grupul se avântase pe scări în sus. Noi continuam să tragem. Căzură câţiva inamici, însă ceilalţi avansau... Erau mulţi. Ajunseseră deja la jumătatea scării şi nu doborîsem niciun sfert din ei. Ar fi ajuns până la noi mai mulţi decât puteam înfrunta în luptă corp la corp.

Concepui atunci o idee salvatoare. Şi mă decisei s'o execut repede.

— Trage înainte! — ordonai eu lui Gladys.

Şi alergai în fundul încăperii. Scosei pachetul cu dinamită şi îl desfăcui, îngrămădind toate cartuşele într'un colţ. Aprinsei cu bricheta fitilul unuia din ele şi pe celelalte le pusei deasupra. Din nou alergai la uşe.

Indienii mai aveau numai vreo cincisprezece-douăzeci de trepte până să ajungă la platformă. Prinsei pe Gladys de mijloc și alergai cu ea până la ieșirea opusă. Așteptai apoi momentul în care primul indian apăru la intrare. Și atunci, luând în brațe pe Gladys, îmi dădui drumul de-a-rostogolul pe scara dinapoi.

Fu o cădere teribilă. Fiecare treaptă ne dădea câte-o lovitură din ce în ce mai puternică. Ajunserăm jos complet măcinați. Însă fără să ne fi urmărit inamicii.

Se întâmplă ceea ce așteptam. Indienii se opriră în sala templului, în fața cadavrelor preoților. Grămădiți toți acolo, dinamita făcu explozie. Și edificiul sbură în aer cu toți câți se găseau în el.

XXXVIII

Pământul, de pe care încă nu ne putusem ridica, zdrobiţi cum eram de atâtea lovituri primite, se cutremură sub corpurile noastre. Şi o ploaie de sfărîmături de pietre, de aşchii şi de resturi omeneşti, căzu peste noi. După flăcările care ne luară ochii, un nor de fum şi de pulbere ne orbi.

Inainte de a vedea, pipăii. In cele din urmă, putui să şi văd. Gladys nu era sfărâmată în bucăţi! Trăia chiar. Când încercai s'o ridic, gemu. Ochii însă îi ţinea închişi. Erau acoperiţi de ţărână. Căutai instinctiv cu ce să-i spăl faţa. Un luciu verde îmi atrase privirea. Un lac?... Intinsei mâinele repede. Nu era însă un lichid, cu toate că era rece şi avea culoarea apei. Era o grămadă enormă de cristale, de nestimate... Smaralde! Da; mâinile îmi erau pline de pietre preţioase. Jur împrejurul meu era

un lac de pietre scumpe, de bare de aur şi de argint, de bijuterii cizelate şi încrustate, şi de perle strălucind ca roua. Tezaurul!... Tezaurul lui Cuauhtemoc! Fabuloasele comori ale aztecilor! Înţelesei numai decât.

Sărind în aer acoperişul şi dărîmându-se pereţii templului, se deschisese odaia secretă care conţinea tezaurul şi bogăţiile se revărsaseră pe scară în cataracte. Iar jos, formaseră o adevărată baltă: un lac de metale şi de pietre preţioase; enorma încărcătură dusă cândva de şapte cai răniţi, o iapă sănătoasă şi optzeci de robi tlascalteci, după cum spunea străvechea legendă. Rămăsei contemplând bogăţia aceasta, mai mare decât a celor mai mari potentaţi ai lumii, scoasă înainte-mi de providenţă.

Însă îndată îmi întorsei privirea spre ceea ce preţuiam şi mai mult. Gladys, scumpa mea Gladys! Zăcea, respirând greu, plângându-se de dureri. Avea să moară?... Pentru nimic în lume nu mi-ar fi trebuit atunci tezaurul.

Mă plecai asupra ei; o mângâiai uşor; şi îmi lipii buzele mele de ale ei, pentru a-i infuza viaţă. Insfârşit deschise ochii şi putui admira atunci alte smaralde, mai frumoase, mai strălucitoare, mai superbe decât acelea ce împodobiseră pe împăraţii mexicani.

— Gladys, dragostea mea, viaţa mea — exclamai eu —, vreau să trăeşti! Suntem salvaţi şi bogaţi. Tezaurul... ştii.. Avem tezaurul lui Cuauhtemoc.

Surâse uşor şi îmi reproşă:

— De asta te ocupi?...

— Da, de asta — replicai eu. Insă, pentru tine. Pentru fericirea ta.

— Mă mulţumesc numai cu tine.

— Şi crezi că eu nu mă mulţumesc numai cu tine?... Eu ştiu însă ce însemnează lipsa, ce însemnează mizeria... Şi nu vreau să-ţi lipsească nimic, lângă mine. Iată pentru ce mă ocup şi de altele.

Incerca să se ridice. Insă nu reuşea.

— Ajută-mă — se rugă ea.

— Nu, aşteaptă. Ce te doare?...

— Toate.

Răspunsul acesta mă linişti. In împrejurările urmate, o durere generală era mai puţin gravă decât o durere determinată. Era vorba, fără îndoială, de contuziunile şi de comoţia produse în cădere. Pentru a verifica aceasta, făcui pe Gladys să mişte picioarele, braţele, gâtul... Nu, n'avea nicio fractură.

O ridicai în picioare. Se putea ţine. O făcui atunci să stea din nou jos. Şi îi întinsei revolverul meu.

— Aşteaptă aici — îi zisei eu — mă întorc numai decât.

Şi alergai de partea cealaltă a piramidei, spre a vedea dacă nu cumva vreunul din indienii pe care-i doborîsem de sus, mai trăia.

Doi din ei mai dădeau încă semne de viaţă. Le-o ridicai definitiv cu câteva lovituri de macetă. Nu voiam să las în urmă-ne niciun inamic în viaţă. Invingător, recuperam toată energia rasei mele. A acelei rase formidabile a conchistadorilor! Procedai întocmai ca acei războinici ine-

xorabili. Nu-mi tremură deloc mâna repezind oţelul contra celor căzuţi.

Desbrăcai, apoi, preotul mort, de mantia-i bogată. Şi cu ea în mână mă înapoiai la Gladis.

— E pentru ca să luăm cât vom putea, din tezaur — explicai eu văzând-o că priveşte uimită la haina însângerată.

O întinsei pe pământ şi grămădii pe ea pietre şi perle. Metalele nu le băgai în seamă. Cu picioarele dădeam la o parte barele de aur şi argint. Dela măşti, diademe şi alte podoabe, smulgeam doar diamantele şi perlele. Repede adunai o legătură enormă. Şi nu era nici a suta parte din tezaur; însă valora, cu siguranţă, milioane. Strânsei apoi legătura, înţelegând că o greutate mai mare n'am fi putut duce.

— Şi acum să plecăm — zisei lui Gladys.

— Dar, unde?... Unde ştim noi să mergem?... Ştim, cel puţin, în ce parte s'o luăm?...

— Da; ne ducem să căutăm drumul pe care l-au luat oameni noştri ieri. Aici suntem aproape de extrema sudică a lagunei. N'are să fie greu s'o găsim, dacă vom merge tot pe malul apei. De acolo, mergem în linie dreaptă spre răsărit. Aşa vom ieşi neapărat la potecă. Chestiunea este numai să fim atenţi pentru a nu o depăşi. Dacă reuşim să dăm de potecă, mergem pe ea şi ajungem la locul unde am poposit ieri.

Pornirăm la drum. Cel mai obositor drum din câte făcusem până atunci. Mergeam pe jos, şi aproape că nu mergeam. Pe Gladys o incomodau rău durerile. Eu mergeam cu tezaurul în spate. Încărcat de bogăţii şi fără un strop de apă sau

o bucăţică de pâine! Niciodată nu mă găsisem aşa. Nici când fusesem în cea mai mare lipsă. Şi mă găseam în situaţia aceasta, acum, când eram bogat. Foarte bogat, putred de bogat... Avea să se termine însă şi cu chinul acesta. Deja viaţa mi se prezenta supravalorizată cu bunătăţile ei cele mai mari. Puteam s'o pierd tocmai atunci! Oh, nu! Mi-aşi fi apărat cu dinţii viaţa tihnită şi fericită însfârşit. De aceea, m'aş fi târît şi pe brânci, numai să ies odată din pădurile acelea teribile.

Câteodată Gladys rămânea în urmă. Eu, atunci, o luam înainte mai repede. Lăsam legătura jos şi mă întorceam la Gladys. O luam în braţe, şi... înainte. Şi iar lăsam pe Gladys, şi iar luam tezaurul. In cele din urmă ajunserăm la extremitatea lagunei.

De acolo, pentru a merge mai departe, mereu cu faţa spre soare, trebuia să mă urc din când în când, în câte un arbore. Aşa mă orientam. Apoi, trebuia să păstrăm direcţia tot înainte. Şi întâlneam obstacole care nu ne permiteau să facem lucrul acesta. Când credeam că am deviat, mă urcam din nou într'un arbore.

După un timp zării urma unor copite. Poteca! Insă, încotro să apucăm?... Mă mai orientai odată. Soarele marca răsăritul. La dreapta aveam sudul. La dreapta apucarăm şi noi.

Deja drumul era mai bun. Şi totuşi... trebuia să mergem încă ore întregi. De odată auzirăm un tropot. Ne ascunserăm în marginea potecii, după nişte burueni. Trecu un catâr cu un că-

lăreț pe care-l recunoscui. Era șeful codașilor noștri.

Strigai după el. Omul se întoarse și veni spre noi. Pe fața lui citii impresia produsă de aspectul nostru.

— Ce s'a întâmplat, senor? — întrebă el.

Răspunsei la întrebarea lui, cu alta.

— Unde te duceai?

Imi răspunse că în căutarea noastră. In ziua precedentă ajunseseră la Xhaoxhoben. Ne așteptaseră acolo, pregătind prânzul, după cum le dădusem ordin. Insă, trecuse toată după-amiaza fără să sosim. Neliniștiți, și temându-se că ni s'a întâmplat ceva, petrecuseră acolo noaptea. Iar dimineața, el se hotărîse să se înapoieze la Nohbec, pentru a vedea dacă nu cumva eram tot acolo. La Nohbec se ducea.

— Atunci, hai înapoi la Xhoaxhoben — poruncii eu.

— Dar... Pancho și Julian?...

Mă temui că dacă-i povesteam lupta cu indienii, avea să fugă de frică să nu fi fost urmăriți.

— Am să-ți spun eu... Acum dă animalul domnișoarei. Și du pachetul ăsta la grup. Ai grije, însă, de el.

Și pe când omul își așeza legătura în spate, eu ajutai lui Gladys să încalece.

— In galop, Gladys — zisei eu. Și bagă de seamă să nu pierzi poteca. Rămâi la Xhoaxhoben cu unul din codași și ne trimiți pe celălalt cu catârii. Te urmăm și noi pe jos. Insă, să ne iasă neapărat înainte.

Când Gladys dispăru pe potecă, povestii tova-

răşului meu, care nu mai înceta cu întrebările, cum ne atacaseră indienii şi cum muriseră Pancho şi Julian în luptă. Înţelesei, după tremurăturile care-l scuturau, cât de prudent fusesem, ascunzându-i adevărul până atunci, fiindcă, cu siguranţă că ne-ar fi părăsit. Dacă omul fugea cu catârul şi rămâneam să facem restul drumului pe jos, poate că n'am fi rezistat nici Gladys nici eu.

Acum, însă, Gladys era salvată definitiv şi nici eu n'aveam să mai întârzii mult, pentru a mă vedea în aceeaşi situaţie. Mă târîi cum putui, sprijinit de fricosul codaş, până ce ne ieşiră înainte catârii. Şi fără să mai fac altceva decât să mă las sdrobit în şea, îmi făcui intrarea în Xhoaxhoben.

XXXIX

Încă nu se terminaseră toate chinurile acelei zile. La Xhoaxhoben oamenii nu voiră în ruptul capului să consimtă a face un cât de mic popas. Temându-se că ne urmăresc indienii, se încăpățânară să ne îndepărtăm cât mai mult. Așa că trebui să mai călărim încă patru ceasuri până ajunserăm, pe înoptate, la Cham Santa Cruz.

Poate că ar fi voit să plecăm imediat și de acolo. Din fericire, însă, în Cham Santa Cruz, printre negustorii de gumă stabiliți acolo, era și un spaniol. Acesta mă primi în ferma lui, în calitate de compatriot. Și mă asigură că între zidurile acelea de trunchiuri, în care se închidea el cu mitraliera lui, puteam să rămân toată viața mea, dacă voiam. Indienii?... Cine intra sub traectoria lui, indian sau diavolul în persoană, ar fi

păţit la fel, fiindcă el îi trimetea direct în infern.

Mă sfătui să dau drumul imediat codaşilor.

— Sunt blegi, concetăţene — îmi zicea el. Dacă n'ar fi blegi, cum ţi-ai închipui?... Fiindcă-s blegi, de aceea îşi fac de cap sălbatecii la ei în ţară.

Acel impulsiv Jesus Otero, care, fără să se fi gândit măcar, se mutase tocmai din Segovia în Quintana-Roo, era şi un om inteligent. El ştia tot ce se petrece în ţara aceea şi judeca lucrurile cu multă pricepere.

— Secole întregi au fost liniştite triburile, cât am stăpânit noi spaniolii aici — îmi explica el. Cum au venit aştia stăpâni, s'au răsculat. Chiar şi acum...

Convins astfel că oamenii mei nu mi-ar fi folosit la nimic, le plătii simbria cuvenită şi valoarea catârilor pierduţi. Şi puteau să se ducă, sbârnăind! Otero se oferi să mă ducă pe mine şi pe „doamna" mea cu barca lui cu motor, peste lagună. Asta, pe deasupra amabilei oferte de a ocupa casa lui, oricât timp am fi voit.

O ocuparăm însă numai o singură noapte. Atât eram de grăbit să mă bucur de ambele tezaure! Unul din ele, până nu ajungeam undeva, să-l pun în siguranţă, nici nu-l puteam privi măcar. Iar de celălalt...

Pe când cinam cu toţi, soţia lui Otero întrebă dacă eram căsătoriţi de mult, şi Gladys se grăbi să răspundă că nu era soţia mea, făcându-ne să înţelegem, atât pe amfitrioni cât şi pe mine, că trebuia să procedăm în consecinţă.

In dimineaţa următoare întreprinserăm cea mai plăcută călătorie ce se poate imagina. Străbăteam, comod instalaţi în gazolineră, laguna Bacalar.

Cred că nu poate să existe pe întreagă suprafaţa globului, un itinerar mai frumos ca acela. Ca o imensă placă de argint luminată de soarele tropical, aşa este apa aceea liniştită. Pădurea, inofensivă la distanţă, decorează magnific ţărmul cu floraţiunea ei multicoloratã. Din când în când, prin locuri de un pitoresc unic, se ridică fortificaţii, biserici, palate, vestigii ale anticei stăpâniri spaniole. Şi eu contemplam toate aceste minuni, reflectate în ochii adoraţi ai scumpei mele Gladys. Păcat că voiajul acela nu era un voiaj de nuntă!

— Şi nu este?... Nu suntem logodiţi?... Nunta este altceva decât logodnă?...

— Da, în fond e acelaşi lucru. Insă, voiaj de nuntă... se numeşte astfel numai acela care se face după căsătorie.

— Atunci, pentru ca să fie aşa, trebuie să aşteptăm să ne căsătorim.

— Crezi tu! — insinuai eu.

— Sigur că cred. Trebuie să aşteptăm. Pentru mine şi pentru tine.

— Pentru mine, nu.

— Ba şi pentru tine — susţinu ea.

Şi adăugă:

— Trebuie să aştepţi să-mi cadă căpuşele.

Şi astfel, în voiaj de nuntă, fără să fi fost căsătoriţi, fiindcă ea era virtuoasă şi avea căpuşe, ne continuarăm drumul, coborînd la vale pe râu-

rile Chak şi Hondo, până când debarcarăm în splendidul golf Cetumel.

Debarcarăm în portul Corosal, aparţinând Hondurelor Britanice. Nu trebui să prezentăm paşapoarte şi nici să trecem pe sub furcile caudine ale vameşilor. Lucrul acesta din urmă mă făcu să simpatizez pe englezi. Gratitudine de contrabandist, augmentată imediat de o altă gratitudine mai onorabilă. Aceea pe care o datorăm comodităţilor civilizaţiei.

Un automobil ne duse până la Belice, unde ne puturăm bucura de un hotel superb, cu paturi, cu bae şi cu un restaurant. Mâncăruri selecte, băuturi la ghiaţă şi totul servit pe mese curate, la care ne aşezarăm pe scaune.

Dela Belice, un vapor bun ne transportă la Kingston, capitala Jamaicei, unde ne bucurarăm de un hotel şi de un restaurant şi mai bune încă, dat fiindcă era vorba de un oraş mai important. Şi pe urmă, într'un transatlantic de lux, **para fin dela fiesta** ne înapoiarăm spre continent, urcând de-a-lungul coastei Statelor-Unite până ajunserăm în portul New-York.

Ca să povestesc cât de fericit am fost în timpul acestei adevărate călătorii de plăcere, însoţit de femeia iubită care răspundea la fel dragostei mele, ar fi imposibil. Nu există cuvinte care să exprime ce însemnează o fericire completă. Şi eu eram completamente fericit. Un singur lucru mă contraria: blestematele acelea de căpuşe.

Câteodată, aprins de dorinţe, întrebam pe Gladys:

— Dar, cu căpuşele?... N'au mai căzut?...

— Tot mai sunt câteva — răspundea ea invariabil.

Şi cum eu nu încetam de a-i recomanda mereu fricţiuni cu tot felul de insecticide, sfârşi prin a-mi spune:

— Nu te mai omorî atâta. Au început să cadă. Insă, ultima nu va cădea decât la New-York, în momentul când vom intra la City-Hall. Cu siguranţă că n'au să îndrăsnească să apară în faţa ofiţerului stării civile.

Insă, dacă mă ocupam atât de mult de Gladys, tezaurul meu, nu încetam de a mă ocupa nici de tezaurul lui Cuauhtemoc... In Kingston expediasem lui Rivera o cablogramă, prin care îl anunţam că-mi îndeplinisem însărcinarea. Şi tot în Kingston comandasem o serie de cufere şi de geamantane cu fundul dublu pentru a putea ascunde bijuteriile, ale căror taxe vamale ar fi fost excesiv de mari. Unde mai pui, că ar fi fost tot excesiv să le plătesc unui guvern care cu Mexicul n'avea nici o legătură... încă.

Aşa acostai la cheiul new-yorkez, dornic să descoper mai repede pe Rivera şi temându-mă ca vameşii să nu descopere...

XL

Vameşii însă nu descoperiră nimic. Dacă aşi fi încercat să introduc un ciorchine de banane sau un pachet de ţigări, cu siguranţă că mi le-ar fi confiscat. Introduceam însă lucruri mai mari, infinit mai mari, şi... astea trec totdeauna. Inspecţia dela vamă se face nu mai pentru a molesta pe turişti; niciodată pentru a produce vreun prejudiciu contrabandiştilor. Aşa că tezaurul lui Cuauhtemoc intră în Statele-Unite cu aceeaşi uşurinţă, cu care intra o încărcătură de whisky, deşi alcoolul era prohibit. „Ca razele soarelui prin geam".

Rivera însă nu era pe cheiu. Şi nici dincolo de cheiu, pe sălile companiei de navigaţie. Nici la poarta acesteia, în stradă. In orice caz, ştiam eu unde să-l găsesc.

Mă dusei, deci, să las pe Gladys la nişte rude

ale ei. Şi plecai apoi să mă instalez la Astor Hotel, ca un miliardar ce eram. Iar pentru a-mi folosi mai bine timpul — pentru a-l folosi dumnezeeşte — mă dusei să scot indispensabilul permis de căsătorie. Tare eram curios să ştiu dacă avea să cadă şi ultima căpuşe! Pe înserate intrai la Agenţia Argus.

Trecuseră aproape două luni de când nu mai dădusem pe acolo, însă mă primiră ca şi când n'aşi fi fost din ajun.

Bunul Renovales mă primi afectuos, promiţător şi darnic.

— Caramba, Altuna — îmi zise el —. Dar unde te-ai băgat, omule? Vii tocmai la timp. Mâine dejunez cu directorul Asociaţiei Artiştilor. Pentru chestia dumitale.

Şi ducând numai decât mâna la buzunar, adăugă:

— Dar, dacă până atunci, ai nevoie de câţiva dolari..

— Foarte mulţumesc. Nu-mi trebuie nimic. Nici chiar să te mai deranjezi pentru mine.. Am găsit deja o soluţie.

Renovales se bucură mult auzindu-mă vorbind astfel. Se bucură atât de mult, încât era dispus să cheltuiască dolarii aceia — necesari poate pentru plata chiriei sau a dactilografului şi pe care eu îi refuzam — la o masă comună pentru sărbătorirea succesului meu. Cât ce soseau toţi obişnuiţii, mergeam să cinăm.

Profitai de faptul că venise vorba de obişnuiţi:

— Dar, Rivera?...

— Ăstuia i se întâmplă în toemai ca dumitale. Nu-i mai trebuie nici lui nimic.

— Cum?

— A murit acum câteva zile. L-a răpus un atac. Așa... instantaneu.

Și Renovales continuă să povestească. Nici nu-mi puteam închipui eu în ce condițiuni de mizerie trăia acel nefericit. El se dusese să-l vadă, fiindcă îl anunțase proprietarul căsuței în care locuia. Vecinii știau că obișnuia să vie pe la Argus. Îl anunțaseră pe el, și... plătise el înmormântarea.

— Mulțumesc, Renovales! — exclamai eu.

El crezu că-i vorbeam despre cină. Cum era să-și închipue că mă interesa defunctul?... Bine înțeles, îl lăsai în credința lui. Ii spusei că-i mulțumeam pentru invitație, da; dar că nu puteam primi. Eram ocupat. Aveam să cinăm împreună în altă seară, și aveam să plătesc eu.

Când mă înapoiai la Gladys, eram atât de trist, încât mi se citea pe figură.

— Ce ți s'a întâmplat? — întrebă ea.

Ii spusei. Ea, apucându-mi mâinele și privindu-mă drept în ochi, îmi zise:

— Ești un om bun, un suflet de aur.

Trebuii să surâd auzind-o. Cum? Existau deci, și bărbați buni pentru Gladys?... Și încă cu suflet de aur?.. O întrebai.

— Da — îmi răspunse ea —, tu.

Și adăugă că demonstrasem odată mai mult, bunătatea sufletului meu, întristându-mă de moartea aceea care mă făcea de două ori bogat. Eu nici nu mă gândisem măcar, că odată mort

Rivera, nu mai trebuia să împart cu nimeni tezaurul! Eram un om bun, un suflet de aur, și de aceea mă iubea ea atât de mult...

Ne căsătorirăm a doua zi. Și începui să mă bucur din plin de amândouă tezaurele ce cucerisem în America. Pietrăria și perlele le convertii în valori, în terenuri, în clădiri... Gladys are să-mi dea un copil.

M'am înapoiat în Spania, victorios și recompensat, așa cum se înapoiau conchistadorii, al căror ultim lăstar mă consider. Și, aici, tot așa ca și acei aventurieri glorioși, când obțineau aurul și laurii, îmi aștept sfârșitul zilelor „în pace și în grația lui Dumnezeu". Sau, dacă preferați o formulă mai adecuată timpului discreditat de azi, „cu conștiința împăcată". Pentrucă, într'adevăr, nimic nu-mi mai turbură azi conștiința.

Remușcări pentrucă am omorît o mână de indieni?... Erau și tare cumsecade indienii pe care i-am omorît eu! Bandiți de codru, fanatici mizerabili, asasini ordinari, bestii feroce; aceștia erau incașii, aztecii și mayașii. La urma urmei, ceeace făcusem eu, s'ar fi putut justifica și prin asasinarea lui Pizarro, a lui Hernan Cortés și a generalului Montejo, dacă ar mai fi fost nevoie de justificat.

In ceea ce mă privește pe mine, eu cred că, întocmai ca și aceste glorii naționale ale Spaniei, am procedat ca un adevărat erou, cucerind tezaurul lui Cuauhtemoc. Ba, mi se pare chiar, că dacă pe acela care îl cucerise odinioară, pentru a-l pierde mai pe urmă, îl numiseră **marchiz del Valle de Oaxaca,** pe mine ar fi trebuit să mă

numească cel puțin **duce de la Laguna de Nohbec.** Pe mine personal titlul acesta nu m'ar entuziasma prea mult; însă pe soția mea, care îl merită tot așa de bine ca și mine, și care este din cea mai democratică țară din lume...

Fără să mai spun că Gladys ar fi o ducesă încântătoare!

BIBLIOTECA
UNIVERSITĂȚII
-IAȘI-

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

27 JUL 1936

1985